

 MAŁOPOLSKA

**Badanie świadomości
przyrodniczej i postaw
osób, podmiotów
i instytucji związanych
z małopolskimi parkami
krajobrazowymi**

Małopolskie Obserwatorium
Rozwoju Regionalnego

Departament
Zrównoważonego Rozwoju

Badanie świadomości przyrodniczej i postaw osób, podmiotów i instytucji związanych z małopolskimi parkami krajobrazowymi

Małopolskie Obserwatorium
Rozwoju Regionalnego

Departament
Zrównoważonego Rozwoju

Kraków 2019

Autorzy opracowania: Utila sp. z o.o. & EU-Consult sp. z o.o.

Współpraca merytoryczna: dr Bernadetta Zawilińska, dr Marcin Guzik

Wydawca: Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
Departament Zrównoważonego Rozwoju
Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
ul. Wielicka 72B, 30-552 Kraków
tel. (+48) 12 29 90 900, fax (+48) 12 29 90 926

Opracowanie w wersji elektronicznej dostępne na stronie www.obserwatorium.malopolska.pl

Skład publikacji: Pracownia C&C

Projekt okładki: Pracownia C&C

ISBN: 978-83-66580-00-8

Egzemplarz bezpłatny Przy publikowaniu danych z publikacji prosimy o podawanie źródła.

Zdjęcia w raporcie zostały zamieszczone za zgodą:

- Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego,
- Ojcowskiego Parku Narodowego,
- Rezerwatu Przyrody Skamieniałe Miasto,
- Lokalnej Organizacji Turystycznej „Ziemia Mrągowska” działającej przy Mrągowskim Centrum Informacji Turystycznej,
- Nadleśnictwa Gryfino – Lasy Państwowe.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Spis treści

1. Słownik pojęć i skrótów	4
2. Wprowadzenie	5
3. Wnioski z badań	8
4. Metodologia oraz przebieg badania.....	15
4.1. Cel i zakres badania	15
4.2. Techniki i narzędzia badawcze	18
5. Ochrona przyrody i poszczególnych jej form w Polsce – wprowadzenie teoretyczne	22
5.1. Park krajobrazowy na tle innych form ochrony przyrody w Polsce	22
5.2. Ochrona przyrody w województwie małopolskim	29
6. Wyniki przeprowadzonego badania w podziale na obszary problemowe	61
6.1. Świadomość przyrodnicza użytkowników parków.....	61
6.2. Postawy badanych grup respondentów wobec parków krajobrazowych.....	86
6.3. Atrakcyjność turystyczna	115
6.4. Źródła informacji na temat parków krajobrazowych	131
6.5. Współpraca pomiędzy Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego a użytkownikami parków krajobrazowych.....	140
6.6. Wizje rozwojowe parków krajobrazowych województwa małopolskiego.....	158
7. Panel ekspertów	181
7.1. Informacje ogólne	181
7.2. Wnioski i rekomendacje	182
8. Bibliografia	187
9. Spis tabel, wykresów, map, rysunków, zdjęć	196
10. Aneks 1. Szczegółowa metodologia badania	202
10.1. Badanie wśród mieszkańców.....	202
10.2. Badanie wśród turystów.....	210
10.3. Badanie wśród przedsiębiorców.....	213
10.4. Badanie z władzami lokalnymi.....	217
10.5. Badanie CAWI – charakterystyka respondentów	219
11. Aneks 2. Tabele i wykresy	220
12. Aneks 3. Wzory kwestionariuszy ankiet.....	231
12.1. Wzór kwestionariusza ankiety: Mieszkańcy a małopolskie parki krajobrazowe.....	231
12.2. Wzór kwestionariusza ankiety: Turysty a małopolskie parki krajobrazowe	240
12.3. Wzór kwestionariusza ankiety: Przedsiębiorcy a małopolskie parki krajobrazowe	247
12.4. Wzór kwestionariusza ankiety: Samorząd a małopolskie parki krajobrazowe	255
12.5. Wzór kwestionariusza ankiety: CAWI	263

1. Słownik pojęć i skrótów

CATI (ang. *Computer-Assisted Telephone Interviewing*) – wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo

CAWI (ang. *Computer-Assisted Web Interview*) – wywiad wspomagany komputerowo przy pomocy strony internetowej

CSR (ang. *Corporate Social Responsibility*) – społeczna odpowiedzialność biznesu

IDI (ang. *In-Depth Interview*) – indywidualny wywiad pogłębiony

JST – jednostka samorządu terytorialnego

LGD – lokalna grupa działania

NGO (ang. *non-government organization*) – organizacja pozarządowa

PAPI (ang. *Paper and Pen Personal Interview*) – bezpośredni indywidualny wywiad kwestionariuszowy

p.p. – punkt procentowy

SSO Natura 2000 – Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk Natura 2000

OSO Natura 2000 – Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000

ZPKWM – Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego

2. Wprowadzenie

Raport stanowi podsumowanie przeprowadzonego „Badania świadomości przyrodniczej i postaw osób, podmiotów i instytucji związanych z małopolskimi parkami krajobrazowymi”, którego wyniki będą stanowiły podstawę do wdrażania przez władze regionalne konkretnych działań oraz projektów w zakresie polityki ochrony przyrody i krajobrazu, w tym zwiększania atrakcyjności parków krajobrazowych przy uwzględnianiu opinii wielu środowisk użytkowników.

Raport składa się z części teoretycznej, części prezentującej wyniki badań oraz podsumowującej, zawierającej wnioski i rekomendacje. Pierwsza stanowi wprowadzenie teoretyczne zawierające metodologię i przebieg badania oraz główne informacje na temat ochrony przyrody i poszczególnych jej form w Polsce i Małopolsce.

Badanie przeprowadzone zostało przy wykorzystaniu następujących metod i technik badawczych:

- a) analiza danych zastanych (*desk research*);
- b) badania ilościowe:
 - bezpośrednie indywidualne wywiady kwestionariuszowe (PAPI) na próbie 2000 mieszkańców, 1077 turystów, 550 przedsiębiorców i 31 przedstawicieli samorządu lokalnego,
 - ankieta internetowa (CAWI) dostępna dla wszystkich zainteresowanych ochroną środowiska i parkami krajobrazowymi (próba 53 respondentów);
- c) badania jakościowe:
 - 4 wywiady grupowe (FGI) z przedstawicielami podmiotów działających na terenie parków krajobrazowych,
 - 20 indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z przedstawicielami samorządów, lokalnych organizacji pozarządowych i instytucji kultury,
 - 4 warsztaty dla młodzieży.

W ramach wprowadzenia teoretycznego przedstawiono rys historyczny rozwoju form ochrony na terenie Polski, którego efektem jest powierzchnia obszarów prawnie chronionych wynosząca ponad 33% powierzchni kraju. Następnie omówione zostały formy ochrony przyrody występujące w Polsce. Forma ochrony, jaką są parki krajobrazowe, została szczegółowo przedstawiona – wymieniono ich cele, funkcje oraz przedmiot ochrony. W tym podrozdziale również zasygnalizowano kwestie, które były także weryfikowane w trakcie badania, jak np. stosunek władz samorządowych do parków krajobrazowych.

W dalszej części wprowadzenia teoretycznego skupiono się na formach ochrony w województwie małopolskim. 53% powierzchni województwa objęte jest przynajmniej jedną formą ochrony przyrody. Szczególną uwagę poświęcono 11 parkom krajobrazowym utworzonym na terenie woj. małopolskiego. Łącznie obejmują one powierzchnię 178 307,9 ha. Przedstawiono charakterystyczne cechy poszczególnych parków, na podstawie których można wnioskować, że są to obszary o wysokim potencjale turystycznym – można uprawiać na nich turystykę przyrodniczą, uzdrowiskową, pielgrzymkową, kwalifikowaną, kulturoznawczą czy krajobrazową.

Jednostką budżetową odpowiedzialną za koordynowanie działań ochronnych w parkach krajobrazowych na terenie województwa jest Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – temu podmiotowi poświęcono dalszą część wprowadzenia teoretycznego – przedstawiona została historia oraz działalność ZPKWM. Następnie omówiono uwarunkowania prawne ochrony przyrody na poziomie regionalnym i lokalnym. Analiza dokumentów gminnych o znaczeniu strategicznym wykazała, że duży odsetek gmin postrzega parki krajobrazowe przede wszystkim jako cenny zasób turystyczny, dookoła którego można budować markę

gminy i napędzać jej gospodarkę, ale jednocześnie stanowi pewnie ograniczenie dla rozwoju gminy. Co więcej, w strategiach rozwoju gminy stosunkowo rzadko wymieniają Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego jako partnera do podejmowanych działań. Te wątki także były przedmiotem dalszych badań.

W dalszej części rozdziału przedstawiono wyniki dotychczasowych badań dotyczących stosunku społecznego do ochrony środowiska oraz poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców, przedsiębiorców oraz organizacji pozarządowych i instytucji publicznych. Badania socjologiczne prowadzone od lat 90. XX wieku wskazują na niewielki wzrost popularności postaw proekologicznych. Realną zmianę w myśleniu Polaków zapoczątkowały dopiero problemy środowiskowe, które zastryżyły się w drugiej dekadzie XXI wieku, przede wszystkim problem smogu i zanieczyszczenia powietrza. Zauważono także, że im bardziej dany respondent odczuwał brak poczucia wpływu na stan środowiska w swojej miejscowości, tym częściej wskazywał, że zmiany klimatyczne są wynikiem jedynie czynników naturalnych. Przedstawiona w tej części analiza przeprowadzonych dotychczas badań wykazała również, że przynajmniej część mieszkańców województwa małopolskiego rozumie rolę ochrony przyrody i angażuje się w różne akcje promujące i chroniące parki krajobrazowe. Łącznie 63% ankietowanych firm prowadzi działalność zgodnie z koncepcją CSR; niektóre z nich czynią to nieświadomie. Stopień świadomości związanej z funkcjonowaniem i rolą parków krajobrazowych wśród organizacji pozarządowych stoi na stosunkowo niskim poziomie, niższym niż w przypadku innych dziedzin ochrony środowiska, na przykład ochrony powietrza atmosferycznego oraz praw zwierząt.

Kolejna część raportu to wyniki przeprowadzonego badania przedstawione w podziale na obszary tematyczne:

- świadomość przyrodnicza badanych grup respondentów,
- postawy badanych grup respondentów względem parków krajobrazowych,
- źródła informacji na temat parków krajobrazowych,
- współpraca na linii Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – użytkownicy parków krajobrazowych,
- wizje rozwojowe parków krajobrazowych województwa małopolskiego;

z uwzględnieniem obszarów terytorialnych:

- obszar jurajski,
- obszar Pogórza Karpackiego,
- obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego,
- obszar Beskidu Małego.

Przeprowadzone badanie potwierdziło, że konieczne jest prowadzenie dalszych działań podnoszących świadomość wśród wszystkich użytkowników parków krajobrazowych. W raporcie zaprezentowane zostały także opinie różnych grup interesariuszy dotyczące celu i powodów tworzenia parków krajobrazowych. Świadomość była także badana poprzez sprawdzenie znajomości przepisów i zasad funkcjonowania parków krajobrazowych. Jednocześnie mieszkańcy i przedsiębiorcy wykazali się dość dużą wiedzą nt. charakterystycznych elementów parków krajobrazowych, na terenie których mieszkają lub działają.

W ramach badania zweryfikowany został także stosunek badanych do parków krajobrazowych. Można go określić jako pozytywny; wpływ mieszkańców, zdaniem tej właśnie grupy, na parki jest neutralny. Co więcej zarówno mieszkańcy, jak i przedsiębiorcy deklarują wysoki poziom akceptacji przepisów obowiązujących na terenie parków. Jednocześnie w raporcie omówione zostały te zasady, które są – wg respondentów – uciążliwe, oraz ograniczenia, jakie należałoby wprowadzić na tereny parków. Z istnieniem parków są związane różne problemy i niedogodności, m.in. ograniczenia dotyczące zabudowy. Oprócz tego przedstawione zostały także szanse i korzyści wynikające z położenia parków krajobrazowych oraz wpływ tej formy ochrony na lokalny rynek pracy i zatrudnienie, a także inne aspekty życia społeczno-gospodarczego.

Kolejna część raportu odnosi się do oceny parków krajobrazowych pod kątem atrakcyjności turystycznej, która w opinii wszystkich respondentów jest wysoka. Potwierdzenie tu znajdują wyniki wcześniej przedstawionych

badania, z których wynikało, że zdaniem przedstawicieli samorządów turystyczny potencjał parków krajobrazowych powinien być wykorzystany do rozwoju całej gminy. Osoby reprezentujące tę grupę respondentów określiły także wizję rozwoju swojej gminy pod tym kątem. Badanie pozwoliło również na ocenę wpływu ruchu turystycznego z punktu widzenia różnych grup respondentów.

Kolejnym analizowanym aspektem były źródła informacji nt. parków krajobrazowych i działalności ZPKWM. Wyniki w tej części raportu wskazują na niski poziom poszukiwania informacji w tym zakresie przez mieszkańców i turystów. Zaprezentowane zostały także najczęściej wybierane kanały informacji oraz narzędzia komunikacji z ZPKWM.

W kolejnym rozdziale zaprezentowano informacje nt. współpracy pomiędzy ZPKWM a użytkownikami parków krajobrazowych. Z prowadzonych badań wynika, że najbardziej różnorodna współpraca prowadzona jest z jednostkami samorządu terytorialnego oraz podmiotami od nich zależnymi (jednostki oświatowe). Jednak współpraca ta nie jest prowadzona na tym samym poziomie w każdej JST. Współpraca z mieszkańcami i przedsiębiorcami jest raczej na niskim poziomie – znaczna część nie słyszała w ogóle o takim podmiocie jak ZPKWM. Rozdział przedstawia także formy dotychczasowej współpracy z użytkownikami parków, jak również możliwości jej rozwoju. Omówiony został również udział różnych grup w działaniach edukacyjnych realizowanych przez ZPKWM.

Istotną częścią przeprowadzonego badania było także określenie wizji rozwojowych parków krajobrazowych województwa małopolskiego. Ten podrozdział stanowi niejako wstęp do kolejnej części raportu, którą są wnioski i rekomendacje z przeprowadzonego badania. W dużej mierze opiera się on na wynikach badań jakościowych, dzięki którym udało się zgromadzić wiele cennych informacji mogących w przyszłości służyć jako pomysły do dalszych działań ZPKWM. W tym podrozdziale określone zostały potencjalne pola współpracy ZPKWM z użytkownikami parków. Ponadto wskazane zostały działania ZPKWM możliwe do podjęcia w celu poprawy warunków życia mieszkańców, prowadzenia działalności gospodarczej czy społecznej bądź pozytywnie wpływające na rozwój lokalny. Można do nich zaliczyć np.: organizację konkursów grantowych, rozszerzenie działań edukacyjnych, utworzenie rady parków krajobrazowych, intensyfikację działań informacyjnych i promocyjnych, w tym utworzenie wspólnej marki parków krajobrazowych, rozwój istniejących i budowa nowych centrów edukacyjnych. Określone zostały także oczekiwania mieszkańców co do rozwoju parków m.in. uspojnienie kalendarza wydarzeń cyklicznych, tworzenie nowych szlaków pieszych czy rowerowych.

Ostatnia część raportu zawiera wnioski z panelu ekspertów.

3. Wnioski z badań

ŚWIADOMOŚĆ PRZYRODNICZA UŻYTKOWNIKÓW PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH

Badanie pokazało, że ogólna znajomość form ochrony przyrody jest zróżnicowana w zależności od badanej grupy. **Parki krajobrazowe i parki narodowe są najbardziej rozpoznawalnymi formami ochrony przyrody wśród mieszkańców i turystów. Przedsiębiorcy w większym stopniu z ochroną przyrody łączą rezerwat.** Jednak znaczący odsetek respondentów w każdej z badanych grup nie potrafił wskazać żadnej formy ochrony.

Mieszkańcy deklarują, że są świadomi tego, że mieszkają na terenie jednej z form ochrony przyrody, ale 1/3 z nich nie potrafi podać poprawnej nazwy parku, na terenie którego mieszka. To zjawisko ma potwierdzenie wśród przedstawicieli samorządów, którzy **nisko ocenili poziom świadomości przyrodniczej osób żyjących na terenie parków**, m.in. dotyczący ochrony środowiska, posiadania informacji o specyfice parku, na terenie którego znajduje się gmina, i wskazali na konieczność stałego jej podnoszenia.

Badania pokazały, że różny jest też stopień znajomości zakazów związanych z istnieniem na danym terenie parków krajobrazowych. Weryfikacja znajomości przepisów wykazała, że **mieszkańcy i turyści głównie wskazują na ogólne działania zabronione, które można przypisać do każdego publicznego terenu zielonego**, jak np.: palenie ognisk, śmiecenie, niszczenie przyrody, hałasowanie. Część mieszkańców i turystów potrafiła również wskazać zakazy, które wynikają z Ustawy o ochronie przyrody, np.: polowanie na zwierzęta, wycinka drzew czy też ograniczenia w zabudowie. To ostatnie ograniczenie jest często powodem, dla którego mieszkańcy w ogóle dowiadują się o tym, że mieszkają na terenie parku krajobrazowego. Oznacza to, że **konieczne jest prowadzenie działań zwiększających wiedzę na temat środowiska przyrodniczego i zasad panujących na terenie parków krajobrazowych.**

Jednocześnie należy zastanowić się, jak dotrzeć z ofertą do mieszkańców, którzy dotychczas nie brali udziału w działaniach edukacyjnych organizowanych przez ZPKWM. Badania pokazały, że uczestnictwo w takich wydarzeniach zwiększa świadomość osób zamieszkujących teren parków dotyczącą ich istnienia. Rozwój edukacji w tym zakresie, np. poprzez działania skierowane do osób dorosłych, lepsze oznaczenia granic parków czy postawienie tablic informacyjnych, to tylko niektóre propozycje działań zgłaszanych przez przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, które mogłyby zostać podjęte w celu podnoszenia świadomości przyrodniczej mieszkańców.

POSTAWY BADANYCH GRUP RESPONDENTÓW WOBEC PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH

Stosunek względem konieczności ochrony przyrody i krajobrazu oraz funkcjonowania parku krajobrazowego w miejscu zamieszkania bądź działania poszczególnych grup respondentów jest pozytywny. **Ponad połowa mieszkańców oraz turystów uważa, że ochrona przyrody oraz krajobrazu jest potrzebna i należy ją zachować na co najmniej obecnym poziomie.** Również deklarowany poziom akceptacji przepisów obowiązujących na terenie parków krajobrazowych jest wysoki zarówno wśród mieszkańców, jak i przedsiębiorców. Należy jednak zauważyć, że zdecydowana większość respondentów wskazuje, że nie należy wprowadzać dodatkowych ograniczeń związanych z istnieniem parku krajobrazowego, gdyż jest ich już wystarczająco dużo.

Główne problemy/utrudnienia związane z funkcjonowaniem parków krajobrazowych, zidentyfikowane zarówno przez mieszkańców, przedsiębiorców, jak i przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, **dotyczą istniejących ograniczeń architektonicznych i budowlanych**.

Przedsiębiorcy zauważają **długie procedury uzyskiwania pozwoleń na budowę i małą liczbę terenów przeznaczonych pod inwestycje**. Respondenci wskazują często, iż utrudnieniem jest to, że okolica nie posiada odpowiedniej infrastruktury drogowej do obsługi znacznego ruchu turystycznego. Wszystkie te aspekty powodują, że badani zwracają uwagę na możliwość wystąpienia problemów dotyczących kompleksowego rozwoju turystyki, szczególnie na terenach górskich. Należy zastanowić się nad tym, jak stymulować rozwój lokalny, uwzględniając konieczność ochrony przyrody.

Jednocześnie to właśnie **możliwości rozwoju turystyki są, prócz istnienia czystego środowiska naturalnego, głównymi szansami i korzyściami związanymi z funkcjonowaniem parków krajobrazowych**, wymienianymi zarówno przez mieszkańców, przedsiębiorców, jak i przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego.

Przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego wskazywali, że obecność parków krajobrazowych spowodowała **wzrost zatrudnienia w firmach zajmujących się działalnością usługową w zakresie zakwaterowania i gastronomii oraz wśród podmiotów usługowych kierujących swoją ofertą do turystów i osób potrzebujących odpoczynku i rekreacji**. Również przedsiębiorcy zwracali uwagę, że gastronomia, hotelarstwo i agroturystyka to rodzaje działalności, które czerpią największe korzyści w związku z prowadzeniem swojej działalności na terenie parku krajobrazowego. Zatem można przyjąć, że funkcjonowanie tej formy ochrony przyrody stymuluje przede wszystkim te branże, które koncentrują się na obsłudze turystów.

Wśród innych szans związanych z występowaniem parków krajobrazowych wskazuje się także wpływ przepisów na **ograniczenie presji urbanistycznej i działalności deweloperów** (co jest odbierane raczej pozytywnie w gminach strefy podmiejskiej Krakowa), **dogodne warunki do rozwoju rolnictwa i przetwórstwa ekologicznego** (szczególnie na obszarze Pogórza Karpackiego oraz na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego), **możliwość zachowania elementów dziedzictwa kulturowego regionu**.

Wśród innych szans związanych z występowaniem parków krajobrazowych wskazuje się także wpływ przepisów na **ograniczenie presji urbanistycznej i działalności deweloperów** (co jest odbierane raczej pozytywnie w gminach strefy podmiejskiej Krakowa), **dogodne warunki do rozwoju rolnictwa i przetwórstwa ekologicznego** (szczególnie na obszarze Pogórza Karpackiego oraz na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego), **możliwość zachowania elementów dziedzictwa kulturowego regionu**.

We wszystkich obszarach przedstawiciele placówek oświatowych zwracali uwagę na korzyści związane z obecnością parków krajobrazowych i instytucji ZPKWM odnoszące się do **możliwości prowadzenia wspólnej edukacji ekologicznej wśród uczniów i zwiększaniem ich świadomości przyrodniczej**. To właśnie tego typu działania powinny być kontynuowane w kolejnych latach przez Zespół.

ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA

Wyniki badań pokazują, że **turyści wyżej oceniają atrakcyjność turystyczną niż mieszkańcy czy przedsiębiorcy**. W większym stopniu zauważają oni walory, szczególnie przyrodnicze oraz estetyczne i krajobrazowe parków krajobrazowych, niż osoby, które na co dzień mieszkają na ich terenie bądź prowadzą swoją działalność.

Wśród mieszkańców i przedsiębiorców dominuje pogląd, że **obecność parków krajobrazowych sprzyja rozwojowi turystyki**. Zdecydowana większość przedstawicieli JST uważa także, że turystyczny potencjał parków krajobrazowych powinien być wykorzystany do rozwoju całej gminy. Jednocześnie rozwój ten nie powinien być zbyt ekspansywny. Przedstawiciele gmin w większym stopniu popierają kierunek rozwoju turystyki w stronę licznych, niewielkich, rozproszonych pensjonatów i obiektów noclegowych i gastronomicznych. Podobnego zdania są także przedstawiciele organizacji pozarządowych, którzy widzą potrzebę rozwoju bazy noclegowej turystycznej, a także

zwiększania współpracy między różnymi podmiotami działającymi na terenie parków. Badani zwracają uwagę na konieczność wzmocnienia istniejących i tworzenie nowych produktów regionalnych, przywracanie dawnych tradycji rzemieślniczych.

Nastawienie do turystów jest wśród mieszkańców pozytywne – zdecydowana większość wskazuje, że są oni mile widziani. Jednocześnie zwracają oni uwagę na występujące negatywne aspekty ruchu turystycznego – zostawianie śmieci na szlakach turystycznych i nadmierne hałasowanie.

ŹRÓDŁA INFORMACJI NA TEMAT PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH

Badanie pokazuje, że mieszkańcy i turyści przeważnie nie szukają informacji nt. parków krajobrazowych. Wśród mieszkańców, którzy próbują poszerzyć swoją wiedzę na ten temat, możliwość znalezienia informacji jest oceniana pozytywnie przez około 1/3 respondentów. W każdym z analizowanych obszarów terytorialnych wśród turystów przeważają odpowiedzi pozytywne dotyczące oceny dostępu do informacji na temat odwiedzanego parku krajobrazowego. Takiego zdania jest mniej więcej co drugi z odwiedzających parki krajobrazowe. Zauważalny jest też duży odsetek odpowiedzi neutralnych, których udziela średnio jeden na trzech turystów z tych obszarów – można to interpretować jako zachętę do dalszego rozwoju form informowania o parkach krajobrazowych.

Z otrzymanych odpowiedzi wynika, że **większość mieszkańców parków krajobrazowych, turystów odwiedzających te obszary nigdy nie słyszało o Zespole Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.** Największą wiedzę na temat istnienia i działalności ZPKWM wykazali się przedsiębiorcy. Co dziesiąty z nich (11%) sporadycznie dowiadyuje się o ich działaniach, a 1% często śledzi ich aktywność. W świadomości badanych grup nie jest zbyt mocno zakorzeniona znajomość takiej instytucji, jaką jest ZPKWM, dlatego też udostępniane przez nich informacje mogą nie trafiać do wszystkich zainteresowanych tym odbiorców.

Ze względu na fakt, że blisko co trzeci mieszkaniec oraz prawie co drugi z odwiedzających parki krajobrazowe korzysta ze źródeł internetowych, należy skupić się na zwiększeniu zasięgu informacji upowszechnianych przez ZPKWM w Internecie.

Większość badanych turystów (38%) zadeklarowało, że **podstawowym źródłem informacji o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego są inne niż oficjalna strona internetowa ZPKWM źródła internetowe.** 29% przedsiębiorców zadeklarowało, że podstawowym źródłem informacji o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego są strony internetowe inne niż oficjalna strona ZPKWM. Powyższe dane także świadczą o konieczności zadbania o zwiększenie zasięgu informacji udostępnianych przez ZPKWM na swoich profilach społecznościowych oraz oficjalnej stronie internetowej. Wskazywane odpowiedzi udzielane przez mieszkańców, turystów oraz przedsiębiorców działających na obszarze parków krajobrazowych potwierdzają powszechnie znany trend czerpania wiedzy z różnych źródeł internetowych. W takiej sytuacji internetowe kanały informacyjne wykorzystywane przez ZPKWM, przy ich wysokim tak jak obecnie poziomie merytorycznym, mogą być jednym z ważniejszych czynników przyczyniających się do pogłębiania wiedzy tych grup na temat istnienia i działalności Zespołu Parku Krajobrazowego Województwa Małopolskiego.

Za najbardziej skuteczny sposób utrzymywania kontaktów przedstawiciele samorządów wskazali organizację wydarzeń – przede wszystkim informacyjnych i promocyjnych. Kolejnymi ważnymi, licznie wskazywanymi kanałami komunikacji były spotkania konsultacyjne i edukacyjne, media społecznościowe typu Facebook, ulotki i plakaty oraz media tradycyjne.

Najczęściej wskazywane przez przedsiębiorców narzędzie do kontaktu to: **poczta elektroniczna, poczta tradycyjna oraz kontakt telefoniczny.**

WSPÓŁPRACA POMIĘDZY ZESPOŁEM PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO A UŻYTKOWNIKAMI PARKÓW

Poszczególne grupy badanych pytano o współpracę, jaką podejmują z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, o rodzaj wspólnych działań, w których uczestniczą i o widoczne aktywności tego podmiotu.

Z prowadzonych badań wynika, że **najbardziej różnorodna współpraca prowadzona jest z jednostkami samorządu terytorialnego.** Jednak współpraca ta nie jest prowadzona w każdej JST. Widoczne są różnice pomiędzy poszczególnymi gminami – co wynika z ograniczonych możliwości kadrowych ZPKWM, specyfiki poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego oraz różnego ich nastawienia do współpracy z innymi podmiotami.

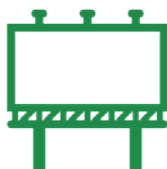
Niemal wszyscy badani przedstawiciele gmin deklarują, że dotychczas podejmowali współpracę z ZPKWM, jednak większość z nich określała ją jako współpracę okazjonalną.

Jak dotąd główne pola współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, we wszystkich obszarach terytorialnych, koncentrowały się przede wszystkim na:

- konsultowaniu i opiniowaniu dokumentów gminnych przez ZPKWM,
- wspólnym opracowywaniu planów ochrony terenów parku krajobrazowego i rozbudowy infrastruktury na jego terenie,
- organizacji spotkań edukacyjnych, festynów i innych wydarzeń integrujących lokalne społeczności oraz promujących parki krajobrazowe i gminy.

Przedstawiciele lokalnych samorządów najwyżej ocenili działalność ZPKWM w **zakresie konsultowania i opiniowania dokumentów gminnych**, czyli w tym zakresie, w którym współpraca występuje najczęściej. Dość wysoko oceniono także **działania informacyjne, edukacyjne i szkoleniowe podejmowane przez ZPKWM.** Jednak należy też zwrócić uwagę, że często badani wskazywali, że ten aspekt współpracy nie występuje. Uwagę zwraca stosunkowo wysoki odsetek odpowiedzi negatywnych związanych z oceną organizacji spotkań konsultacyjnych przez ZPKWM.

Większość badanych samorządów dobrze ocenia podejmowaną współpracę i możliwości komunikacji z ZPKWM. Badani na ogół nie mają trudności we współpracy i kontaktach z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, co wielokrotnie było też podkreślane podczas prowadzonych wywiadów indywidualnych. We wszystkich obszarach wskazywano, że dobre relacje i łatwość nawiązywania kontaktu z ZPKWM jest tym czynnikiem, który będzie przyczyniał się do zacieśniania współpracy i podejmowania nowych inicjatyw.

Duży potencjał do współpracy widoczny jest w obszarze **wspólnych działań promocyjnych** dotyczących parków krajobrazowych oraz gmin będących w ich granicach. Do współdziałania w tym zakresie chętnych jest wielu przedstawicieli samorządów.

Większość przedstawicieli organizacji pozarządowych wskazywała, że **są lub mogą być** zainteresowani **podejmowaniem działań na rzecz ochrony środowiska i prowadzeniem edukacji w tym zakresie.** Dlatego często z działalnością Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego wiązana jest nadzieja na możliwość zwiększenia skali działania danej organizacji i dzięki temu możliwość ograniczenia bariery, jaką jest brak

środków finansowych na prowadzenie własnej działalności. **Wielokrotnie podkreślano, że organizacje pozarządowe widzą w ZPKWM ważnego partnera na przyszłość do realizacji wspólnych działań.**

W przeciwieństwie do badanych samorządów, zdecydowana większość mieszkańców i przedsiębiorców nie widzi aktywności ZPKWM – jest to zauważalne we wszystkich obszarach terytorialnych prowadzonych badań.

Zdecydowana większość mieszkańców parków krajobrazowych do tej pory nie brała udziału w wydarzeniach/spotkaniach organizowanych przez ZPKWM. Również zdecydowana większość przedsiębiorców działających na obszarze parków krajobrazowych nigdy nie słyszała o spotkaniach lub wydarzeniach organizowanych przez Zespół. Istnieje ogromny potencjał w działaniach prowadzonych przez ZPKWM, a ich skala musi być znacznie większa. Niezmiernie ważne w tym zakresie wydaje się odpowiednie przygotowanie struktur ZPKWM (w tym zwiększenie zatrudnienia) do prowadzenia inicjatyw na większą skalę niż obecnie.

WIZJE ROZWOJOWE PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

W trakcie prowadzonych wywiadów i spotkań wielokrotnie podkreślano, że **rola ZPKWM w zakresie rozwoju lokalnego może być bardzo istotna.** Ze względu na fakt, że w granicach parków krajobrazowych znajduje się wiele jednostek samorządu terytorialnego, potrzebny jest lider, który zainicjuje prace nad wspólną wizją rozwoju terytorialnego dla wszystkich obszarów wchodzących w skład danego parku krajobrazowego czy poszczególnych obszarów parków krajobrazowych.

Najczęściej, w zakresie wspierania rozwoju lokalnego, **wskazywano na konieczność podjęcia działań promocyjnych i informacyjnych w celu zwiększenia rozpoznawalności marki parku krajobrazowego i gmin zlokalizowanych na jego terenie** oraz na działania mające na celu przygotowanie bazy infrastrukturalnej i bazy turystycznej (m.in. poprawa jakości dróg, poprawa dostępności obiektów turystycznych).

Z analizy udzielonych odpowiedzi wynika, że najbardziej oczekiwaną formą wsparcia ze strony samorządu wojewódzkiego jest **preferencyjne traktowanie gmin w aplikowaniu o środki finansowe**, które rozdysponowywane są na szczeblu wojewódzkim. Przedstawiciele samorządów wskazywali, że czynnikiem przyczyniającym się do rozwoju lokalnego oraz idącą za tym poprawą jakości życia może być utworzenie konkursów grantowych przeznaczonych dla gmin znajdujących się w granicach parków krajobrazowych oraz dla podmiotów działających na terenie tych gmin.

Badani wskazywali na to, że atrakcyjność parku krajobrazowego i zwiększona ich popularność powoduje konieczność **prowadzenia inwestycji w zakresie rozbudowy infrastruktury technicznej, infrastruktury sportowej i wypoczynkowej, a także w zakresie rozbudowy bazy turystycznej.** Istotna jest również dbałość o już istniejącą infrastrukturę. Rozwój infrastruktury turystycznej oraz okołoturystycznej i edukacyjnej powinien być planowany wspólnie z innymi podmiotami działającymi na obszarze parków krajobrazowych – przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi.

Niezmiernie ZPKWM powinien prowadzić **działania informacyjne i edukacyjne.** Obecnie jest to mocna strona działalności Zespołu, jednak należy ją ciągle rozwijać, wprowadzać nowe formy edukowania i informowania oraz nawiązywać współpracę w tym zakresie z coraz większą liczbą różnych podmiotów (szkoły, organizacje pozarządowe, ale także Lasy Państwowe).

Wskazywano, że dla każdego obszaru należy opracować **spójny kalendarz wydarzeń cyklicznych**, które będą organizowane corocznie przez ZPKWM lub przy jego udziale. Dla tych wydarzeń powinna być prowadzona wspólna promocja za pomocą różnych, sprawdzających się w tym obszarze, kanałów komunikacji.

Na potrzeby realizacji celów stawianych przed ZPKWM konieczne jest także **prowadzenie działań inwestycyjnych związanych z budową lub rozwojem istniejących centrów edukacji ekologicznej** – co było podkreślane w dyskusji w każdym obszarze terytorialnym. Najmocniej potrzeba ta wybrzmiała na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz na obszarze Pogórza Karpackiego.

Oczekiwane jest wsparcie tworzenia lub nadzór nad tworzeniem naturalnych ścieżek i tras turystycznych, które w jak najmniejszym stopniu będą oddziaływały na środowisko przyrodnicze parków krajobrazowych. Zdaniem rozmówców warto rozwijać ten naturalny sposób tworzenia tras biegowych – co może być wyróżnikiem badanych obszarów, szczególnie obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

W zakresie wprowadzania udogodnień dla przedsiębiorców wskazano na **potrzebę identyfikacji i wspierania branż, które nawiązują do specyfiki obszarów będących w granicach parków krajobrazowych**. Mowa o identyfikacji takich gałęzi gospodarki, które swoim działaniem nie niszczą lokalnych walorów, a wręcz są zbieżne z polityką ZPKWM, m.in. prowadzą ekologiczną gospodarkę rolną, przetwarzają tradycyjnymi metodami lokalne produkty.

Istotnym elementem, który może być uznany za ważny czynnik wspierający prowadzenie działalności gospodarczej, jest **utworzenie marki związanej z parkami krajobrazowymi**. Istnieje ogromny potencjał i gotowość do współpracy przy tworzeniu takiej marki dla każdego z obszarów badania. Szczególnie potencjał ten widoczny jest na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz obszarze Pogórza Karpackiego.

NGO

Pojawiały się stwierdzenia, że **ZPKWM swoimi działaniami może przyczynić się do sprawniejszego działania organizacji pozarządowych**. W tym celu wskazywano na organizację szkoleń dla kadry działającej w ramach trzeciego sektora i zrzeczeń nieformalnych na potrzeby przygotowania osób do prowadzenia inicjatyw z zakresu edukacji ekologicznej z mieszkańcami i odwiedzającymi obszar parków krajobrazowych. Jest to zadanie tym bardziej ważne, że obecnie ZPKWM własnymi zasobami nie jest w stanie dotrzeć ze swoją ofertą edukacyjną do wszystkich zainteresowanych.

Istotnym działaniem wspierającym trzeci sektor może być **organizacja konkursu przez ZPKWM lub samorząd wojewódzki dla organizacji pozarządowych**, które chcą prowadzić działania edukacyjne, przyrodnicze i propagujące parki krajobrazowe. Pożądane jest dofinansowanie działalności organizacji pozarządowych, które często borykają się z problemami.

Jako istotny element dalszego skutecznego docierania do odbiorców wskazano konieczność dalszego prowadzenia atrakcyjnych inicjatyw w przestrzeni parków krajobrazowych. Jak wspomniano we wcześniejszych częściach raportu, pozytywną opinią cieszą się wszelkie działania terenowe – takie jak wycieczki krajoznawcze, plenery, ale także lekcje w terenie czy konkursy przyrodnicze.

W dobie powszechnej elektronizacji życia oraz ograniczonych zasobów czasowych społeczeństwa często stosowanym rozwiązaniem jest **wykorzystywanie narzędzi elektronicznych w komunikacji oraz we wsparciu realizowanych działań**. Oprócz spotkań konsultacyjnych można wykorzystywać **elektroniczne formy konsultacji** – np. w postaci geoankiet.

Przedstawiciele samorządów wskazywali na **potrzebę udzielenia wsparcia merytorycznego w zakresie tworzenia i aktualizowania dokumentów planistycznych**. Dzięki temu tworzone dokumenty będą wysokiej jakości, co ułatwi ich wdrażanie i dążenie do respektowania przez społeczność lokalną.

Działanie na rzecz zachowania lokalnych walorów krajobrazowych i przyrodniczych parków krajobrazowych powinno być jednym z ważniejszych priorytetów ZPKWM. W tym celu należy m.in. przeciwdziałać ekspansji drzew na niektóre tereny. Rozmówcy wskazywali też na obserwowaną mniejszą różnorodność występujących gatunków roślin łąkowych. Stwierdzono, że zanika występowanie niektórych ziół czy krzewów owocowych na terenach łąkowych. Skutkiem tego obszary te są coraz mniej atrakcyjne dla niektórych ptaków. Zjawisko szczególnie było podkreślane na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

Wskazywano, że na potrzeby realizacji różnych proponowanych działań konieczne może być **zwiększenie zatrudnienia w ZPKWM**. Dzięki temu możliwe będzie objęcie działaniami większej liczby mieszkańców oraz podjęcie nowych inicjatyw.

4. Metodologia oraz przebieg badania

4.1. Cel i zakres badania

Cel główny prowadzonego badania

Wsparcie kształtowania polityk publicznych prowadzonych przez samorząd województwa oraz jego jednostkę organizacyjną, jaką jest Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, w tym przede wszystkim działań związanych z planowaniem, programowaniem i realizacją działań w zakresie ochrony przyrody oraz dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i krajobrazowego województwa małopolskiego we współpracy z przedstawicielami społeczności regionalnej zamieszkałymi lub działającymi na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego.

Szczegółowe cele badawcze są następujące:

- 1) ocena świadomości przyrodniczej mieszkańców, turystów, władz lokalnych oraz przedstawicieli podmiotów i instytucji działających na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego;
- 2) analiza postaw mieszkańców, turystów, władz lokalnych oraz przedstawicieli podmiotów i instytucji działających na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego względem tej formy ochrony przyrody;
- 3) analiza ekonomicznych, społecznych i kulturowych zależności pomiędzy miejscową ludnością, turystami, władzami lokalnymi oraz podmiotami i instytucjami a parkami krajobrazowymi obejmującymi miejsce ich zamieszkania bądź działania;
- 4) określenie aktualnych i potencjalnych pól, rodzajów i form współpracy pomiędzy Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego a jego partnerami mającymi związek z parkami krajobrazowymi województwa małopolskiego;
- 5) analiza oczekiwań i potrzeb mieszkańców, turystów, władz lokalnych oraz podmiotów i instytucji zamieszkujących bądź działających na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego względem działań i przyszłych kierunków ochrony oraz rozwoju Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego;
- 6) określenie kierunków rozwoju i priorytetowych obszarów działań dla Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w przyszłości, w tym z uwzględnieniem wykorzystania środków unijnych.

Zakres podmiotowy badania

Badaniem zostały objęte następujące grupy społeczne i podmioty zlokalizowane/prowadzące działalność na obszarze parków krajobrazowych:

Mieszkańcy parków krajobrazowych województwa małopolskiego w wieku powyżej 15. roku życia (rezydenci);

Turyści odwiedzający parki krajobrazowe województwa małopolskiego (pochodzący spoza ich obszaru);

Przedstawiciele władz samorządowych gmin, na terenie których zlokalizowane są parki krajobrazowe województwa małopolskiego (wójtowie/burmistrzowie gmin bądź ich zastępcy, osoby zarządzające wydziałami odpowiedzialnymi za planowanie i realizację polityki ochrony środowiska i przyrody na terenie danej gminy);

Przedsiębiorcy lokalni prowadzący działalność gospodarczą na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego;

NGO

Lokalne organizacje pozarządowe (ang. NGO) działające na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego (w tym m.in. Lokalne Grupy Działania);

Szkoły i placówki edukacyjne zlokalizowane na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego;

Instytucje kultury zlokalizowane bądź zarządzające obiektami zlokalizowanymi na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego.

W ramach badania zostało przeanalizowanych 5 zagadnień badawczych:

- 1) świadomość przyrodnicza badanych grup respondentów,
- 2) postawy badanych grup respondentów względem parków krajobrazowych,
- 3) źródła informacji na temat parków krajobrazowych,
- 4) współpraca na linii Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – użytkownicy parków krajobrazowych,
- 5) wizje rozwojowe parków krajobrazowych województwa małopolskiego.

Zakres przestrzenny badania

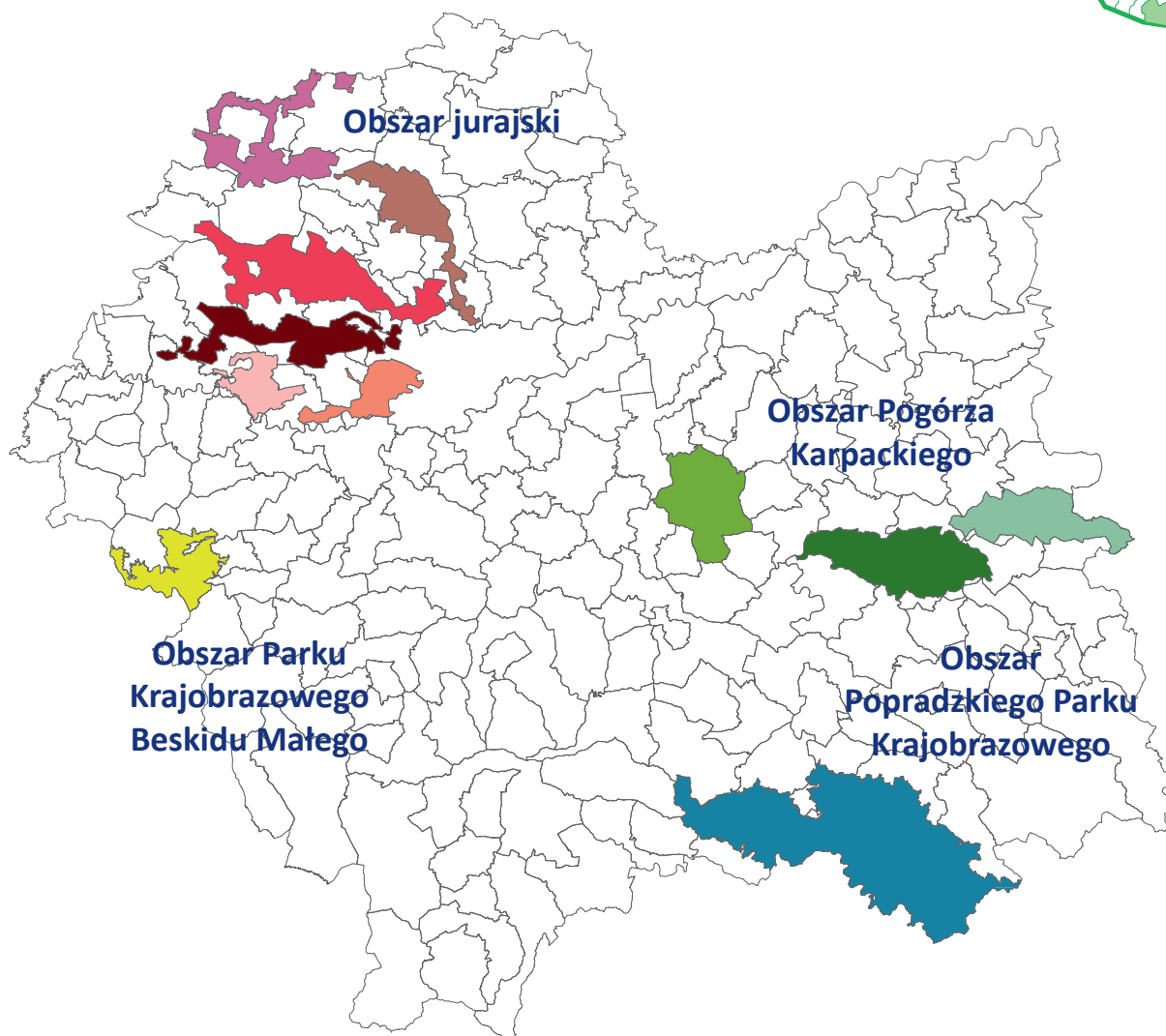
Badanie obejmuje 4 obszary terytorialne, w skład których wchodzi 11 parków krajobrazowych:

- 1) obszar jurajski – w którego skład wchodzi 6 parków krajobrazowych o łącznej powierzchni 70 375,4 ha zlokalizowanych na terenie makroregionu geograficznego o nazwie Jura Krakowsko-Częstochowska, położonej w granicach województwa małopolskiego:
 - Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy (gminy: Czernichów, Kraków, Liszki);
 - Dłubniański Park Krajobrazowy (gminy: Gołcza, Iwanowice, Michałowice, Skała, Trzyciąż, Zielonki);
 - Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie (gminy: Bukowno, Jerzmanowice-Przeginia, Kraków, Krzeszowice, Michałowice, Olkusz, Trzebinia, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki);
 - Park Krajobrazowy Orlich Gniazd (gminy: Klucze, Olkusz, Trzyciąż, Wolbrom);
 - Rudniański Park Krajobrazowy (gminy: Alwernia, Czernichów, Krzeszowice);
 - Tenczyński Park Krajobrazowy (gminy: Alwernia, Babice, Chrzanów, Kraków, Krzeszowice, Liszki, Trzebinia, Wielka Wieś, Zabierzów);

- 2) obszar Pogórza Karpackiego – w jego skład wchodzi 3 parki krajobrazowe o łącznej powierzchni 45 452,3 ha zlokalizowane na Pogórzu Karpackim w granicach województwa małopolskiego:
 - Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy (gminy: Ciężkowice, Czchów, Gromnik, Rzepiennik Strzyżewski, Zakliczyn);
 - Park Krajobrazowy Pasma Brzanki (gminy: Gromnik, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny, Tuchów);
 - Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy (gminy: Lipnica Murowana, Nowy Wiśnicz);
- 3) obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego o powierzchni 54 392,7 ha (gminy: Krościenko nad Dunajcem, Krynica-Zdrój, Łabowa, Łącko, Muszyna, Nawojowa, Ochotnica Dolna, Piwniczna-Zdrój, Rytro, Stary Sącz, Szczawnica);
- 4) obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego o powierzchni 9230 ha (gminy: Andrychów, Mucharz, Stryszawa, Wadowice, Zembrzyce).

Mapa 1.

Położenie obszarów terytorialnych i parków krajobrazowych na tle województwa małopolskiego

	Park Krajobrazowy Orlich Gniazd		Rudniański Park Krajobrazowy		Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy
	Dłubniański Park Krajobrazowy		Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy		Park Krajobrazowy Beskidu Małego
	Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie		Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy		Popradzki Park Krajobrazowy
	Tenczyński Park Krajobrazowy		Park Krajobrazowy Pasma Brzanki		

Źródło: opracowanie własne.

4.2. Techniki i narzędzia badawcze

W badaniu wykorzystano techniki i narzędzia służące zarówno badaniu ilościowemu, jak i jakościowemu. Pierwszym elementem prowadzonego badania było przeprowadzenie analizy *desk research*, tj. analizy danych źródłowych. Pozwoliło to na przygotowanie kontekstu teoretycznego dotyczącego form ochrony przyrody stosowanych na terenie całej Polski oraz województwa małopolskiego przy uwzględnieniu zwłaszcza parków krajobrazowych.

Kolejnym etapem prac było przeprowadzenie badań ankietowych (ilościowych) wśród wskazanych grup respondentów, będących użytkownikami terenów parków krajobrazowych, tj.: mieszkańców, turystów, przedsiębiorców i władz lokalnych.

W celu pogłębienia informacji wynikających z przeprowadzonego badania ankietowego oraz skonfrontowania uzyskanych odpowiedzi także z danymi pozyskanymi w ramach analizy *desk research*, przeprowadzone zostały badania jakościowe: wywiady indywidualne (IDI), zogniskowane wywiady grupowe (FGI) oraz warsztaty dla młodzieży.

4.2.1. Analiza danych zastanych

Analiza danych zastanych to metoda badań społecznych, która zakłada szczegółową analizę istniejących już i dostępnych danych. W jej wyniku następuje scalanie, przetwarzanie i analiza danych rozproszonych dotychczas wśród rozmaitych źródeł. Ta metoda zapewni zdobycie informacji, które można otrzymać drogą analizy opracowań i ekspertyz.

Celem przeprowadzenia analizy *desk research* było określenie kontekstu teoretycznego dotyczącego ochrony przyrody i poszczególnych jej form w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem parków krajobrazowych zlokalizowanych na terenie województwa małopolskiego. Analiza danych zastanych przyczyniła się także do określenia relacji występujących między społecznością regionalną mieszkającą bądź prowadzącą działalność na terenie parków krajobrazowych zlokalizowanych w granicach administracyjnych województwa małopolskiego a parkami krajobrazowymi województwa małopolskiego oraz Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.

4.2.2. Badania ilościowe

BEZPOŚREDNIE INDYWIDUALNE WYWIADY KWESTIONARIUSZOWE (PAPI)

Badania ilościowe są metodą badań społecznych, które realizuje się w celu dokonania pomiaru konkretnego zjawiska. Przeprowadzane są zazwyczaj wśród kilkuset respondentów. Dzięki nim możliwe jest scharakteryzowanie badanego tematu.

Badania ilościowe składały się z trzech etapów:

- Etap 1. Pilotaż badania,
- Etap 2. Zbieranie danych (bezpośrednie indywidualne wywiady kwestionariuszowe – PAPI, wywiady wspomagane komputerowo za pomocą strony internetowej – CAWI),
- Etap 3. Analiza pozyskanych danych.

W ramach pierwszej części badania (w ramach pilotażu) przetestowane zostały narzędzia badawcze (kwestionariusze ankiet PAPI). Na terenie małopolskich parków krajobrazowych przeprowadzonych zostało 10 wywiadów kognitywnych PAPI z respondentami zamieszkującymi obszar parków krajobrazowych oraz 10 z turystami odwiedzającymi parki krajobrazowe, a także 15 wywiadów PAPI wśród przedsiębiorców. **Celem pilotażowej części badania było sprawdzenie, udoskonalanie oraz doprecyzowanie narzędzi badawczych.** Kolejnym

krokiem była realizacja badania właściwego – etap zbierania danych. W przypadku mieszkańców, turystów, przedsiębiorców oraz władz samorządowych dane były zbierane metodą PAPI. Metoda ta była realizowana poprzez bezpośredni wywiad z wykorzystaniem papierowej wersji kwestionariusza. Odpowiedzi respondentów były zapisywane/odnotowywane w papierowej wersji kwestionariusza ankiety. Uzyskane wyniki zostały zakodowane w elektronicznej bazie danych.

Zrealizowana próba w poszczególnych badaniach PAPI wyniosła:

- 2000 mieszkańców,
- 1077 turystów,
- 550 przedsiębiorców,
- 31 przedstawicieli samorządu.

ANKIETA INTERNETOWA (CAWI)

Ankieta internetowa została zastosowana jako uzupełnienie innych technik zbierania danych. Link do ankiety został zamieszczony na stronie internetowej Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego oraz na oficjalnym koncie Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego na portalu społecznościowym. Celem CAWI było dotarcie do szerszego grona odbiorców i uzupełnienie wyników prowadzonego badania ilościowego. CAWI w zaproponowanej formie umożliwiło zebranie dużej ilości danych. W badaniu CAWI wzięło udział 53 respondentów.

Szczegółowy dobór próby i charakterystyka respondentów znajdują się w aneksie metodologicznym.

4.2.3. Badania jakościowe

ZOGNISKOWANY WYWIAD GRUPOWY (FGI)

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) to ustrukturalizowana i moderowana dyskusja kilku osób, zogniskowana na wybranym zagadnieniu. Prowadzona jest według scenariusza, który określa konkretny cel rozmowy i wytyczne dla moderatora o tym, jak prowadzić dyskusję.

W ramach projektu przeprowadzone zostały 4 wywiady grupowe – po 1 na każdym z obszarów terytorialnych objętych badaniem. Do udziału w poszczególnych wywiadach zostali zaproszeni przedstawiciele następujących grup badawczych:

- lokalnych organizacji pozarządowych, w tym Lokalnych Grup Działania,
- szkół i placówek zlokalizowanych na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego (zarówno współpracujących z Zespołem Parków Krajobrazowych, jak i mogących nawiązać współpracę),
- instytucji kultury działających bądź zarządzających obiektami zlokalizowanymi na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego,
- Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego,
- jednostek samorządu terytorialnego,
- przedsiębiorców.

Łącznie w wywiadach grupowych wzięły udział 42 osoby. Wywiady zostały przeprowadzone w dniach 16–19.09.2019 r.

Celem zrealizowanych wywiadów było poznanie opinii podmiotów funkcjonujących na terenie parków krajobrazowych dotyczących wpływu tych form ochrony na prowadzoną przez nich działalność, a także skonfrontowanie wypowiedzi instytucji reprezentujących różne grupy interesu.

Głównymi zagadnieniami badawczymi poruszonymi podczas spotkań FGI były:

- współpraca na linii Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – użytkownicy parków krajobrazowych,
- wizje rozwojowe parków krajobrazowych województwa małopolskiego.

INDYWIDUALNY WYWIAD POGŁĘBIONY (IDI)

Indywidualny wywiad pogłębiony polega na przeprowadzeniu z daną osobą rozmowy, która ma na celu uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny według określonego schematu, zwanego scenariuszem wywiadu. IDI zakłada maksymalną otwartość badacza na perspektywę badanego rozmówcy i podążanie za jego rozumieniem badanych zagadnień, tak aby badacz był w stanie zrozumieć obraz sytuacji reprezentowany przez badanego.

W ramach badania przeprowadzonych zostało 20 wywiadów indywidualnych łącznie, w tym jeden z przedstawicielem ZPKWM, po cztery z podmiotami zlokalizowanymi na obszarze jurajskim i Beskidu Małego oraz po pięć z przedstawicielami podmiotów na terenie obszaru Pogórza Karpackiego i Popradu. Wywiady zostały przeprowadzone z przedstawicielami samorządów gminnych, instytucji kultury, Lokalnych Grup Działania oraz innych organizacji pozarządowych.

Wywiady były ustrukturyzowane. Strukturyzacja poruszanych zagadnień, a w szczególności celu rozmowy, pozwalała na uzyskanie informacji istotnych z punktu widzenia celów badania. Zaś z drugiej strony otwarty charakter rozmowy i swoboda w komunikacji ułatwiają pogłębianie poruszanych zagadnień i wyjaśnianie zdiagnozowanych zjawisk.

Celem wywiadów było znalezienie wyjaśnień tendencji i zjawisk zaobserwowanych podczas przeprowadzonych badań ilościowych dotyczących opinii, ocen, świadomości przyrodniczej oraz postaw względem parków krajobrazowych województwa małopolskiego i instytucji nimi zarządzającej.

WARSZTATY DLA MŁODZIEŻY

Jednym z działań w ramach projektu było przeprowadzenie warsztatów dla młodzieży połączonych z grą symulacyjną. Łącznie w ramach projektu przeprowadzone zostały 4 warsztaty – po 1 na każdym z obszarów terytorialnych objętych badaniem. Warsztaty zostały przeprowadzone w dniach 16–19.09.2019 r. w następujących szkołach:

- Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie w Andrychowie,
- Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych im. I.J. Paderewskiego w Ciężkowicach,
- Zespół Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Franciszka Stefczyka w Czernichowie,
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. ks. prof. Józefa Tischnera w Starym Sączu.

Łącznie w warsztatach wzięło udział 100 uczniów klas I i II szkół średnich.

Celem warsztatu było poznanie stosunku do tej formy ochrony przyrody młodzieży mieszkającej i uczącej się na terenie bądź w pobliżu małopolskich parków krajobrazowych oraz stopnia świadomości dotyczącego położenia placówki edukacyjnej na tych terenach. Istotne było również określenie oferty dostępnej na terenie parków krajobrazowych atrakcyjnej dla osób młodych, a także pokazanie młodzieży zależności wynikających z pełnienia różnych ról w życiu społecznym.

Warsztat podzielony był na dwie części. W pierwszej kolejności zadaniem poszczególnych zespołów było wskazanie, jakie są ich skojarzenia związane z parkami krajobrazowymi. Następnie uczestnicy warsztatu zostali poproszeni o określenie atutów małopolskich parków krajobrazowych, a także elementów, które przeszkadzają w swobodnym korzystaniu z przestrzeni parków. Uczniowie zostali także zapytani o znajomość działalności

Zespołu Małopolskich Parków Krajobrazowych oraz o to, jakiej oferty brakuje na terenie parków krajobrazowych w okolicy których mieszkają.

Po części warsztatowej i dyskusyjnej rozpoczęła się gra symulacyjna, podczas której młodzież wcieliła się w role: przedstawicieli zespołu parków krajobrazowych, samorządu lokalnego, przedsiębiorców, inwestorów, mieszkańców, turystów oraz organizacji pozarządowych. Zadaniem wszystkich zespołów była realizacja przypisanych im celów, na które posiadali określone środki. Cele poszczególnych zespołów nawiązywały do idei ich działalności. Cele poszczególnych grup różniły się, jednak ich osiągnięcie wymagało nawiązania współpracy. Dlatego do osiągnięcia powodzenia w grze niezbędna była komunikacja pomiędzy zespołami, partnerska współpraca oraz osiągnięcie kompromisu.

5. Ochrona przyrody i poszczególnych jej form w Polsce – wprowadzenie teoretyczne

5.1. Park krajobrazowy na tle innych form ochrony przyrody w Polsce

5.1.1. Formy ochrony przyrody w Polsce – rys historyczny i obowiązujące przepisy

Ochrona przyrody definiowana jest jako ogół działań, których celem jest zapobieganie niszczeniu lub uszkodzeniu tworów natury zarówno żywej, jak i nieożywionej. Zgodnie ze Światową Strategią Ochrony Przyrody w jej skład wchodzi **ochrona podstawowych procesów przyrodniczych i systemów przyrodniczych mających szczególne znaczenie dla zachowania procesów życiowych, zachowanie różnorodności biologicznej oraz wprowadzenie zasad zrównoważonego użytkowania gatunków i ekosystemów** (Radziejowski, 2010).

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w obowiązującym brzmieniu z 2018 roku definiuje dziesięć form ochrony przyrody, które mogą zostać powołane na terenie państwa polskiego. **Wyróżnia się wśród nich formy obszarowe: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, użytki ekologiczne czy zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz obiektowe: pomniki przyrody i stanowiska dokumentacyjne, a także formy ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów.**

Pierwsze próby ochrony przyrody sięgają początków polskiej państwowości i czasów króla Bolesława Chrobrego, który wydał edykt zakazujący polowań na bobry, tym samym wprowadzając pierwszą formę ochrony gatunkowej na ziemiach polskich (Jarosz, 2016). Najistotniejszy rozwój sposobów ochrony obszarów cennych przyrodniczo przypada jednak na XX wiek. Zauważona została wtedy potrzeba ujednoczenia prawnych podstaw ochrony cennych elementów środowiska, która to spowodowała konieczność stworzenia nowych form ochrony przyrody.

Zagadnienia te były stopniowo wprowadzane do polskiego prawa zarówno w okresie międzywojennym, jak i po II wojnie światowej. Po 1918 roku ochrona przyrody w Polsce była nadzorowana przez organ centralnej administracji państwa, Państwową Radę Ochrony Przyrody. Zwieńczeniem jej prac było opracowanie ustawy o ochronie przyrody, która powstawała w latach 1927–1934. Wprowadzała ona możliwość ustanowienia parku narodowego oraz ochrony gatunkowej roślin i zwierząt (Tarnowska, 2014).

Rozwój obszarowych form ochrony przyrody rozwijał się także w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Istotnym czynnikiem napędowym tego rozwoju było późniejsze wprowadzenie do polskiego prawa parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu, a także ogłoszona w roku 1980 ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz towarzyszące jej rozporządzenia dotyczące ochrony gatunkowej i krajobrazowej, które **do roku 1989 pozwoliły objąć ochroną aż 14% powierzchni kraju** (Szczęsny, 1982; Radecki, 1990).

Znaczący postęp w ochronie przyrody można zauważyć także w okresie po zmianach ustrojowych pod koniec XX wieku (Lebensztajn, 2016). Wtedy to w prawodawstwie pojawiły się nowe formy ochrony przyrody, a powierzchnia obszarów objętych ochroną została znacząco powiększona. Część zmian dotyczyła jedynie prawa krajowego, ale wiele z nich podyktowanych zostało akcesją do Unii Europejskiej, a co za tym idzie koniecznością integracji wspólnotowych przepisów i wytycznych z obowiązującymi na terenie Polski ustawami (Kruk, 2016). Przyjęte w ostatniej dekadzie XX wieku i na początku XXI wieku regulacje pozwoliły na unormowanie

wielu dziedzin, które do tej pory nie figurowały w polskim prawodawstwie, na przykład ochrony przed hałasem (Dz.U. 2001 Nr 62 poz. 627, art. 112) czy promieniowaniem (Dz.U. 2001 Nr 62 poz. 627, art. 122a), a także określenie form prowadzenia działalności gospodarczej i rozbudowy infrastruktury na obszarach chronionych (Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880, art. 15 i in.).

Transformacja ustrojowa przyniosła ze sobą również wzrost świadomości społecznej w zakresie środowiska naturalnego i roli, jaką pełni ono w codziennym życiu. Ustawa z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko zdefiniowała rolę społeczeństwa w procesie powstawania nowych inwestycji, a także nadała więcej praw organizacjom ekologicznym i lokalnym stowarzyszeniom zajmującym się ochroną środowiska. Opublikowany przez TNS Polska na zlecenie Ministerstwa Środowiska Raport z analizy badań świadomości, postaw i zachowań ekologicznych Polaków, przeprowadzony w Polsce w latach 2009–2015 wskazuje, że **Polacy są świadomi zagrożeń środowiska w zakresie energetyki, gospodarki odpadami i ochrony przyrody, chociaż zdecydowanie mniej wiedzą o gospodarce wodnej, bioróżnorodności i poprawnych zachowaniach konsumenckich.**

Według danych zawartych w raporcie *Ochrona środowiska 2018* przygotowanym przez Główny Urząd Statystyczny w 2017 roku powierzchnia obszarów prawnie chronionych wynosiła ponad 10,2 mln ha, co przekładało się na 33% powierzchni kraju. Stawia to Polskę na trzecim miejscu wśród państw Unii Europejskiej, po Słowenii i Niemczech. Na obszarze całej wspólnoty wskaźnik ten ma znacznie niższą wartość i wynosi 22% powierzchni krajów. Parki narodowe i rezerwy stanowią stosunkowo niewielką część tego areal; największą powierzchnię mają parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu.

Parki narodowe stanowią najwyższą formę ochrony przyrody w Polsce. To obszary o szczególnych walorach przyrodniczych, kulturowych, naukowych, edukacyjnych i społecznych, o minimalnej powierzchni 1000 ha. Zgodnie z art. 8a pkt 1 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody z późniejszymi zmianami są one państwowymi osobami prawnymi w rozumieniu art. 9 pkt 14 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, a ustalenie lub zmiana ich granic to cel publiczny, określany na mocy Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.

Zdjęcie 1. Ojcowski Park Narodowy

Źródło: <http://www.ojcowskiParkNarodowy.pl/> (dostęp: 15.11.2019).

Na ich obszarze ochronie podlega cała przyroda ożywiona i nieożywiona, a także walory krajobrazowe. Obecnie w Polsce działają 23 parki narodowe powołane w latach 1932–2001. Zakres działania tych form ochrony obejmuje zachowanie różnorodności biologicznej na terenie parku, utrzymanie dobrego stanu chronionych obszarów i próby odtworzenia zniekształconych siedlisk roślin, zwierząt i grzybów, a także udostępnianie ich zwiedzającym na określonych zasadach. Przebywanie na ich terenach wiąże się z bezwzględną koniecznością przestrzegania zasad określonych w Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880, art. 12).

Zdjęcie 2. Rezerwat – Skamieniałe Miasto

Źródło: <https://skamienialemiasto.pl/>, fot. Piotr Firlej (dostęp: 15.11.2019 r.).

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody definiuje **rezerваты przyrody** jako formy ochrony, które **obejmują obszary w stanie naturalnym lub mało zmienionym przez działalność człowieka; ostoje przyrodnicze oraz siedliska szczególnie cenne pod względem przyrodniczym, naukowym, kulturowym lub krajobrazowym**. Zgodnie z danymi z roku 2017 na terenie Polski znajduje się 1498 rezerwatów przyrody (GUS, 2018). W ich obrębie można poruszać się jedynie po wyznaczonych ścieżkach. Część z nich to obszary objęte ochroną ścisłą. Wejście do strefy ochrony ścisłej może być podyktowane jedynie względami naukowymi, kulturowymi lub religijnymi i wymaga stosownej zgody regionalnego dyrektora ochrony środowiska, który również jest organem powołującym rezerwat przyrody (Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880, art. 15).

Obszary chronionego krajobrazu wydzielane są ze względu na ich walory estetyczne i rekreacyjne lub możliwą funkcję korytarzy ekologicznych. Powoływane są one uchwałą sejmiku województwa. Na ich terenie dopuszcza się prowadzenie większości działań gospodarczych (Zacharczuk, 2014). W roku 2017 w Polsce znajdowało się 386 obszarów chronionego krajobrazu (GUS, 2018).

Wraz z akcesją Polski do Unii Europejskiej wyznaczone zostały **obszary Natura 2000**. Stanowią one tym samym **fragment istotnej dla całej Wspólnoty spójnej sieci obszarów i obiektów, które mają na celu zachowanie cennych lub zagrożonych składników różnorodności biologicznej**. Wydzielone zostały dwa typy założeń Natura 2000: obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) i specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) (Radziejowski, 2011). W przeciwieństwie do większości form ochrony przyrody obowiązujących na terenie państwa polskiego, ustalanych na szczeblu państwowym lub wojewódzkim, do likwidacji i zmiany granic obszaru Natura 2000 wymagana jest zgoda Komisji Europejskiej na wniosek ministra środowiska. W roku 2017 w Polsce znajdowało się 849 obszarów SOO i 154 OSO (GUS, 2018).

Zdjęcie 3. Krzywy Las

Źródło: <http://www.gryfino.szczecin.lasy.gov.pl/>, Archiwum Nadleśnictwa Gryfino (dostęp: 15.11.2019 r.).

Wśród obszarowych form ochrony przyrody znajdują się również użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Użytki ekologiczne to drobne, zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów. W 2017 roku w Polsce znajdowało się 7661 obszarów tego typu. Status zespołów przyrodniczo-krajobrazowych przyznawany jest natomiast fragmentom krajobrazu naturalnego i kulturowego cennym pod względem walorów widokowych lub estetycznych. Zgodnie z danymi z 2017 roku mają go 352 obszary (GUS, 2018).

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody definiuje również obiektowe formy ochrony przyrody. **Pomniki przyrody to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej (w rzadkich przypadkach ich skupiska), o indywidualnych**

cechach, które wyróżniają się spośród innych przedstawicieli tej samej grupy. Mogą to być na przykład szczególnie wiekowe lub okazałe drzewa lub krzewy, a także źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie. W roku 2017 było ich w Polsce aż 36 232.

Statusem stanowiska dokumentacyjnego mogą zostać objęte ważne pod względem naukowym i dydaktycznym miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, w tym jaskinie i wyrobiska, a także miejsca występowania kopalnych szczątków roślin lub zwierząt. W roku 2017 miały go 189 obiekty (GUS, 2018).

Kolejną formą ochrony przyrody w Polsce jest ochrona gatunkowa mająca na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony rzadkich, endemicznych i zagrożonych wyginięciem gatunków. Obejmuje ona okazy, siedliska i ostoje zwierząt, roślin oraz grzybów. Dotyczy ona przede wszystkim gatunków wymienionych w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt, Polskiej Czerwonej Księdze Roślin oraz Czerwonej Liście Roślin i Grzybów Polski – dokumentach określających stopień zagrożenia wyginięcia danego gatunku. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody wskazuje możliwość ścisłej lub częściowej ochrony poszczególnych gatunków w miejscach ich naturalnego występowania oraz ex situ (w ogrodach zoologicznych, ogrodach botanicznych i bankach genów), a także zasady ich pozyskiwania w sposób, który nie zagrozi przetrwaniu gatunku. Najnowsza edycja Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt wymienia 61 gatunków zwierząt zagrożonych wyginięciem żyjących na terenie państwa polskiego, a Polska Czerwona Księga Roślin – 315 gatunków roślin.

Ochrona obszarowa, obiektowa i gatunkowa stanowią połączone ze sobą filary ochrony przyrody w Polsce. Dbają one nie tylko o dobry stan populacji cennych gatunków i obszarów, ale także walory krajobrazowe i kulturowe, które im towarzyszą. Ten ostatni aspekt jest szczególnie istotny, gdy przyjrzymy się parkom krajobrazowym – jednej z najbardziej rozpowszechnionych form ochrony przyrody w Polsce.

5.1.2. Park krajobrazowy jako forma ochrony przyrody – cele, funkcje, przedmiot ochrony

Artykuł 16 ust. 1 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody definiuje park krajobrazowy jako „**obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju**”. Jest on powoływany poprzez stosowną uchwałę sejmiku województwa, która nadaje parkowi nazwę oraz wyznacza jego obszar, przebieg granicy, cele ochrony i obowiązujące zakazy. Wybrany obszar może być dodatkowo otoczony otuliną. Utworzenie parku wymaga przeprowadzenia procedury, której zasadniczą częścią są odpowiednie uzgodnienia z radą gminy, na której terenie się on znajdzie, oraz z odpowiednim regionalnym dyrektorem ochrony środowiska. Z tymi organami muszą być konsultowane także jakiegokolwiek zmiany granic lub likwidacja parku (Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880, art. 16–19).

Zdjęcie 4. Mazurski Park Krajobrazowy

Źródło: <http://www.it.mragowo.pl/> (fot. Waldemar Bzura) (dostęp: 15.11.2019 r.).

na której terenie się on znajdzie, oraz z odpowiednim regionalnym dyrektorem ochrony środowiska. Z tymi organami muszą być konsultowane także jakiegokolwiek zmiany granic lub likwidacja parku (Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880, art. 16–19).

Idea tworzenia parków krajobrazowych sięga lat 50. XX wieku. Jednym z pierwszych rzeczników tworzenia form ochrony krajobrazu był prof. Zygmunt Novák, autor koncepcji stworzenia parków krajobrazowych na Jurze Krakowskiej (Myczkowski, 2018). Parki krajobrazowe miały spełniać funkcje ochronne względem krajobrazu przyrodniczego, jednocześnie zapewniając rozwój turystyki i rekreacji na ich terenie. Ich zwolennicy postulowali o ochronę nie tylko konkretnych gatunków i siedlisk, ale także ich wzajemnych powiązań oraz walorów wizualnych.

Uchwała powołująca pierwszy park krajobrazowy, Mazurski Park Krajobrazowy, została przyjęta dopiero w 1970 roku przez PWRN w Olsztynie (siedem lat później została uchylona, a park powołano na nowo). Kolejne parki zostały powołane po roku 1976. Na tym etapie ta forma przyrody nie była jeszcze unormowana w polskim prawie – pierwsze wytyczne zostały zamieszczone dopiero we wprowadzonej w 1980 roku ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska. W pełni została ona sformalizowana w późniejszych ustawach (Radecki, 1990).

Dla parków krajobrazowych, podobnie jak w przypadku parków narodowych i rezerwatów przyrody, konieczne jest sporządzenie planu ochrony. Dokument ten powinien zawierać przede wszystkim:

- jasno określone cele ochrony i ich społeczno-przyrodnicze uwarunkowania,
- analizę i strategię eliminacji potencjalnych zagrożeń,
- obszary realizacji działań ochronnych,
- zakres prac związanych z ochroną przyrody,
- zasady, na jakich konkretne obszary parku będą udostępniane dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych czy gospodarczych (Kuś, 2014).

Szczególnie ważne jest wskazanie stref ochrony krajobrazu i ich elementów: przedpola ekspozycji, osie widokowe, punkty widokowe czy szczególnie cenne układy architektoniczne, oraz wskazanie obiektów o znaczeniu historycznym i kulturowym. Plan ochrony zawiera także ustalenia do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw (Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880, art. 20 pkt 4).

Z tą formą ochrony przyrody wiąże się zagadnienie ochrony krajobrazu, które pod wieloma względami okazuje się trudniejsze niż ochrona bioróżnorodności. **Na krajobraz składa się bowiem wiele współgrających i zależnych od siebie elementów, a jego pojmowanie zależy od kontekstu** (Degórski, 2016). Krajobraz geograficzny to przestrzeń o określonych granicach, wyraźnej spójności i charakterystycznych powiązaniach podstawowych elementów środowiska; w ujęciu kulturowym staje się on natomiast środowiskiem, które człowiek przeobraża w celu własnej egzystencji i rozwoju (Andrejczuk, 2010). Aby spełniał on swoją rolę, musi wypełniać funkcje przestrzenne, ekologiczne, produkcyjne, poznawcze, rekreacyjne, estetyczne, komunikacyjne, sakralne i ochrony przyrody (Andrejczuk, 2013).

Początki ochrony krajobrazu na ziemiach polskich sięgają początku XX wieku, kiedy to na terenie zaboru pruskiego uchwalono pierwsze rozporządzenia chroniące szczególnie cenne miejsca przed utratą ich walorów wizualnych. Ustawa pruska z 1907 roku nadawała organom administracji lokalnej możliwość odmówienia pozwolenia na budowę ze względu na dbałość o harmonię krajobrazu. W niepodległej Polsce temat ten został poruszony w rozporządzeniu Prezydenta RP z 1928 roku, które dawało wojewodom prawo odmowy wydania pozwolenia na budowę danej inwestycji z pobudek estetycznych. Prawo budowlane zostało znowelizowane w 1936 roku i wprowadziło do organów administracji instytucję komisji planu regionalnego, wspierającą JST w zakresie planowania przestrzennego wyznaczonych okręgów. Plany regionalne miały zapewniać dbanie o piękno przyrody i charakterystyczne cechy danego obszaru przy jednoczesnym rozwoju gospodarczym i społecznym (Radecki, 1990).

Po II wojnie światowej zagadnienie dbania o krajobraz było związane przede wszystkim z powołaną w 1945 roku instytucją Państwowej Rady Ochrony Przyrody. W tym samym roku przyjęła ona projekt dekretu o ochronie przyrody i krajobrazu, który zakładał racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i ochronę ich całości lub poszczególnych elementów. Krajobraz ujęty był w nim przede wszystkim pod kątem biologicznym i estetycznym. W 1946 roku decyzje podjęte podczas zjazdów PROP zostały przedstawione w dekrecie o planowaniu przestrzennym, wydzielającym krajowy plan zagospodarowania przestrzennego i plany lokalne oraz kary za postępowanie niezgodnie z ich ustaleniami. Zagadnienie ochrony krajobrazu było poruszane także w kontekście tworzenia nowych form ochronnych – parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu – oraz w kolejno uchwalanych ustawach o ochronie przyrody (Radecki, 1990).

Krajobrazy możemy podzielić na trzy kategorie: przyrodnicze, przyrodniczo-kulturowe i kulturowe; parki krajobrazowe zajmują się ochroną wszystkich trzech (Myga-Piątek, 2016). Ulegają one naturalnym przemianom związanym z eksploatacją terenu, ewolucją sposobu wykorzystania zasobów środowiska oraz czynnikami historycznymi i zmianami kulturowymi. Na przykład na terenie Małopolski krajobraz był ściśle powiązany z burzliwą historią regionu: powstawaniem pierwszych średniowiecznych warowni, wojnami szwedzkimi i działaniami wojennymi z końca XVIII wieku, wcieleniem do zaboru austrowęgierskiego i przemianami po II wojnie światowej. Wydarzeniom historycznym towarzyszyły przemiany osadnicze, wdrażanie nowych technologii produkcji rolnej i leśnej oraz zmiany zagospodarowania terenu. Każdy okres w dziejach Małopolski odcisnął się na jej walorach krajobrazowych, tworząc unikatowy krajobraz kulturowy (Plit, 2016).

Jakie czynniki decydują o tym, czy krajobraz może zostać uznany za cenny? Najczęściej przyjmuje się, że o jego wartości świadczy suma poszczególnych jego elementów. **W ocenie krajobrazu przyrodniczego ważną rolę odgrywa skład gatunkowy i stan ekosystemów, a krajobrazu kulturowego – historyczność, autentyczność, harmonia wizualna, wartość emocjonalna i użytkowa, a także walory estetyczne** (Myga-Piątek, 2007). Metody oceny tych ostatnich stanowią zresztą osobną dziedzinę badań, której początków należy upatrywać w latach 70. ubiegłego wieku. Opracowana wtedy metoda Scenic Beauty Estimation opierała się na ocenie walorów wizualnych przez różne grupy społeczne i zawodowe; okazało się, że każda z nich uznała nieco inny krajobraz za szczególnie estetyczny (Daniel & Boster, 1976). Dalsze badania wskazały, że na osobistą ocenę estetyki wpływają nie tylko czynniki ekologiczne i wizualne, ale także psychologiczne i psychofizyczne (Tveit i in., 2012). Z tego powodu w przypadku badań krajobrazu pomocny może być losowy dobór próby badawczej, jednak nie jest on koniecznością – w wielu przypadkach może on zostać zastąpiony odpowiednimi algorytmami (Skiba, 2016).

Funkcję pomocniczą względem metod waloryzacji krajobrazu stanowią metody oceny jego zmian, na przykład Szwajcarski Program Monitoringu Krajobrazu LABES. Ocenia on fizyczne czynniki wpływające na przekształcanie się krajobrazu, zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym oraz tendencje w jego kulturowym i gospodarczym postrzeganiu przez lokalną społeczność (Tveit i in., 2012).

Każdy element krajobrazu można świadomie podkreślać i kształtować, zwiększając lub zmniejszając jego walory historyczne, estetyczne i wizualne (Kosiński, 1995). Do jego ochrony niezbędna jest zatem ochrona wszystkich wchodzących w jego skład elementów i związków między nimi. Zgodnie z Europejską Konwencją Krajobrazową wymaga ona **„działania na rzecz zachowania i utrzymywania ważnych lub charakterystycznych cech krajobrazu tak, aby ukierunkować i harmonizować zmiany, które wynikają z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych”**. Park krajobrazowy łączy ochronę przyrody z aktywnym kształtowaniem i utrzymywaniem walorów krajobrazu, co obejmuje nie tylko działalność naukową, edukacyjną i turystyczną, ale także prowadzenie działalności gospodarczej (Kistowski, 2012).

Ten ostatni element odróżnia parki krajobrazowe od wielu innych form ochrony przyrody. Antropogeniczne elementy często stanowią jedną z przyczyn, dzięki którym dany krajobraz zostaje uznany za cenny; dotyczy to przede wszystkim obszarów, na których znajduje się typowa dla danego regionu architektura lub tych, gdzie prowadzona jest ekstensywna działalność rolnicza. Znaczące ograniczenie możliwości zagospodarowania terenu może zmienić charakter krajobrazu i spowodować utracenie aspektów przyrodniczych, historycznych, kulturowych lub estetycznych (Fogel, 2016). **Antropogeniczne krajobrazy często zastępują lub uzupełniają te naturalne i półnaturalne, dlatego również powinny być one poddane ochronie** (Molenda, 2013).

Jednocześnie nie oznacza to, że na terenie parku krajobrazowego dozwolone jest prowadzenie wszystkich działań. Niektóre z nich mogą znacząco wpływać na zasoby, które były poddane ochronie, na przykład elektrownie wiatrowe. Przeciwnicy ich budowania utrzymują, że tak wysokie konstrukcje zaburzają naturalny krajobraz, który zgodnie z celami parków krajobrazowych powinien być poddawany ochronie. Zwolennicy turbin wiatrowych wskazują natomiast, że ich obecność może wpływać pozytywnie na postrzeganie obszaru, na którym zostały one postawione, stanowiąc przykład aktywnej postawy ochrony środowiska przyrodniczego

(Sikora & Wartecka-Ważyńska, 2015). **Nie podlega jednak wątpliwości, że jakakolwiek działalność człowieka wywołuje presję na elementach środowiska ożywionego i nieożywionego, powodując ich przekształcenie, a w skrajnych przypadkach nawet degradację** (Marko-Worłowska & Chrzan, 2010).

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w obowiązującym brzmieniu wymienia **obligatoryjne zakazy zmian budowlanych i zalesiania w wyznaczonych strefach ochrony krajobrazów priorytetowych, które mogą być wprowadzone w planie ochrony, a także katalog 14 fakultatywnych zakazów wprowadzanych uchwałą sejmiku**. Obejmują one między innymi realizację przedsięwzięć o znaczącym lub potencjalnie znaczącym wpływie na środowisko, zabijanie dzikich zwierząt i niszczenie ich siedlisk, likwidowanie zadrzewień śródpolnych, pozyskiwanie skał i torfu, wykonywanie prac zniekształcających rzeźbę terenu i zaburzających stosunki wodne oraz prowadzenie gospodarki rolnej niezgodnie z przepisami określonymi w ustawie.

W roku 2015 weszła w życie tzw. Ustawa krajobrazowa (właściwie: Ustawa z 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu) definiująca wyżej wymienione pojęcie krajobrazu priorytetowego jako szczególnie cennego dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, i jako takiego wymagającego zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania. Ustawa określa także „strefy ochrony krajobrazów stanowiące w szczególności przedpola ekspozycji, osie widokowe, punkty widokowe oraz obszary zabudowane wyróżniające się lokalną formą architektoniczną, wyznaczonych w obrębie krajobrazów priorytetowych, zidentyfikowanych w ramach audytu krajobrazowego, o którym mowa w art. 38a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, istotne dla zachowania walorów krajobrazowych parku krajobrazowego” (Dz.U. 2015 poz. 774, art. 9 pkt 5 ppkt b).

Turystyka stanowi integralny element funkcjonowania parków krajobrazowych – funkcja wychowawcza zakłada popularyzację wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych, także wśród odwiedzających park turystów (Radecki, 2008). Może ona przyjmować formy ścieżek edukacyjnych wytyczonych na terenie parku, różnego rodzaju warsztatów, imprez i prelekcji, a także wydawanych przez organ zarządzający parkiem publikacji naukowych, czasopism, ulotek i plakatów zachęcających do odwiedzenia parku (Sawicki & Kobyłka, 2015). Oferta parków skierowana jest zarówno do turystów lokalnych, jak i tych przyjeżdżających spoza bezpośredniego sąsiedztwa, co pozwala promować dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze regionu. Krajobraz kulturowy i przyrodniczy może sam w sobie stanowić atrakcję turystyczną lub pełnić funkcję tła dla szczególnie cennych obiektów (Nitkiewicz-Jankowska & Jankowski, 2010).

Na obszarach parków krajobrazowych można realizować różne formy turystyki: krajoznawczą, kwalifikowaną (pokonywanie wyznaczonych szlaków), pobytową, uzdrowską oraz codzienną i świąteczną. W ramach turystyki krajoznawczej wyróżnia się dwie dodatkowe kategorie: turystykę przyrodniczą i kulturową. Niezależnie od celu wizyty turyści oczekują szeregu udogodnień, które uprzyjemnią im pobyt: dobrze oznakowanych i wygodnych dróg, strzeżonych parkingów, miejsc noclegowych o wysokim standardzie, dobrej bazy gastronomicznej, przejrzystych informacji turystycznych i nowoczesnej infrastruktury telekomunikacyjnej (Tokarska-Osyczka, 2015). Stopień rozwoju infrastruktury jest najczęściej „w znacznym stopniu uwarunkowany czynnikami związanymi z historią turystyki na danym terenie” (Zawilińska, 2010). Nietrudno zauważyć, że zaspokojenie potrzeb turystów i utrzymanie infrastruktury turystycznej w dobrym stanie wiąże się niekiedy z przekształceniem krajobrazu, który powinien być chroniony przez parki krajobrazowe. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody wskazuje, że zakazy obowiązujące na terenie parku krajobrazowego mogą być uchylone w jedynie określonych sytuacjach, na przykład tych związanych z realizacją planu ochrony, realizacją inwestycji celu publicznego i działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym.

Sama turystyka również nie pozostaje bez wpływu na stan środowiska naturalnego. Jej rozwój pociąga za sobą „zanieczyszczenie środowiska, zmiany funkcjonalne i przestrzenne, zmiany w krajobrazie czy też nadmierne eksploatowanie flory i fauny powodujące trwałe ubytki walorów” (Krajewski & Mastalska-Cetera, 2015). Aby uniknąć utraty chronionych elementów, na terenie parków krajobrazowych promowana jest

turystyka zrównoważona – zarówno poprzez poznawanie regionu zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego i kulturą regionów, jak i przez edukację w zakresie zachowań proekologicznych i zachowania zasobów środowiska. Takie podejście do turystyki włącza społeczność lokalną w rozwój ruchu turystycznego, umożliwiając jej czerpanie z niego korzyści (Kistowski & Kowalczyk, 2013). Pozwala ono również chronić tożsamość obszaru i rozwijać społeczną akceptację ochrony dziedzictwa kulturowego (Freino, 2015).

Park krajobrazowy to jedna z najbardziej przyjaznych turystom i mieszkańcom form ochrony przyrody, ale zarządzanie nią nie należy do najprostszych – intensywny, trudny do monitorowania ruch turystyczny i mnogość lokalnych działalności gospodarczych stanowią wyzwanie dla dyrekcji parków krajobrazowych (Pałka-Łebek & Wrońska-Kiczor, 2017). **Istotnym narzędziem pomagającym w realizacji działań zapisanych w planach ochrony są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gmin, na których terenie znajdują się parki krajobrazowe. Umożliwiają one przeciwstawianie się presji inwestycyjnej i osadniczej mogących potencjalnie prowadzić do utraty walorów przyrodniczych i kulturowych** (Raszka & Kasprzak, 2017).

Organy administracji lokalnej mają najczęściej pozytywny stosunek do parków krajobrazowych i ich potrzeb, ale jednocześnie dążą do uzyskania większej kontroli nad objętymi tą formą ochrony obszarami. Według przeprowadzonej w 2006 roku ankiety wśród przedstawicieli władz samorządowych gmin parkowych z całej Polski, 171 na 190 respondentów uznało, że **samorząd powinien być współodpowiedzialny za zarządzanie parkiem krajobrazowym. Model ten jest jednak niemożliwy do zrealizowania z uwagi na rozbieżności pomiędzy kierunkami rozwoju jednostek administracyjnych położonych na terenie parku krajobrazowego a ustaleniami zawartymi w planach ochrony dla całego obszaru** (Zimniewicz, 2007–2008).

Podobne wnioski wynikają z przeprowadzonych w latach 2003–2005 badań ankietowych skierowanych do burmistrzów i wójtów gmin zlokalizowanych na terenie Przemęckiego PK (woj. wielkopolskie), gdzie 18 na 20 urzędów gminnych zadeklarowało pozytywny stosunek do parku, wskazując potencjał turystyczny i agroturystyczny jako jeden z najważniejszych czynników zmniejszających bezrobocie na obszarach wiejskich. Jednocześnie większość respondentów zasygnalizowała, że gminy nie mają żadnych przywilejów finansowych związanych z obecnością parku krajobrazowego na ich terenie, a obecność parku ograniczała niektóre sposoby produkcji rolniczej i eksploatacji surowców mineralnych (Zimniewicz, 2005).

5.2. Ochrona przyrody w województwie małopolskim

5.2.1. Istniejące formy ochrony przyrody

Województwo małopolskie to pod względem przyrodniczym jeden z najbardziej zróżnicowanych regionów Polski. Położenie wielu gmin na terenach podgórskich i górskich wpływa na ich wysoką wartość krajobrazową i turystyczną, także w zakresie turystyki uzdrowiskowej. Jednocześnie może ono negatywnie wpływać na możliwości rozwoju wielu form działalności gospodarczej, dlatego ochrona przyrody i krajobrazu pozwala na wykorzystanie potencjału obszarów górskich.

Według danych zawartych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego i raporcie Ochrona Środowiska 2018 równo 53% powierzchni województwa objęte jest przynajmniej jedną formą ochrony przyrody. W ich skład wchodzi:

- 6 parków narodowych wraz z ich otulinami,
- 11 parków krajobrazowych wraz z ich otulinami,
- 85 rezerwatów przyrody,
- 99 obszarów NATURA 2000,
- 10 obszarów chronionego krajobrazu,
- 2210 pomników przyrody,
- 45 użytków ekologicznych,

- 81 stanowisk dokumentacyjnych,
- 10 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
- 52 strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania chronionych gatunków ptaków.

Na jednego mieszkańca przypada 2372 m² terenów objętych ochroną przyrody (Batur, 2018).

Ponad połowa powierzchni województwa małopolskiego objęta jest przynajmniej jedną formą ochrony przyrody.

Na terenie województwa małopolskiego zlokalizowanych jest sześć parków narodowych, z czego pięć znajduje się w całości na terenie regionu. Są to Babiogórski PN, Gorczański PN, Ojcowski PN, Pieniński PN i Tatrzański PN; dodatkowo leży w nim niewielka część obszaru Magurskiego PN. **Pod względem ilościowym stawia to województwo małopolskie na pierwszym miejscu w Polsce; łączna powierzchnia objęta tą formą ochrony przyrody wynosi 38 048,3 ha, co stanowi czwarty wynik w kraju po województwie podlaskim, podkarpackim i mazowieckim.** Parki narodowe obejmują przede wszystkim cenne dla bioróżnorodności kraju, atrakcyjne pod względem turystycznym tereny górskie, których utrzymanie w dobrym stanie wymaga zastosowania stosunkowo dużych restrykcji.

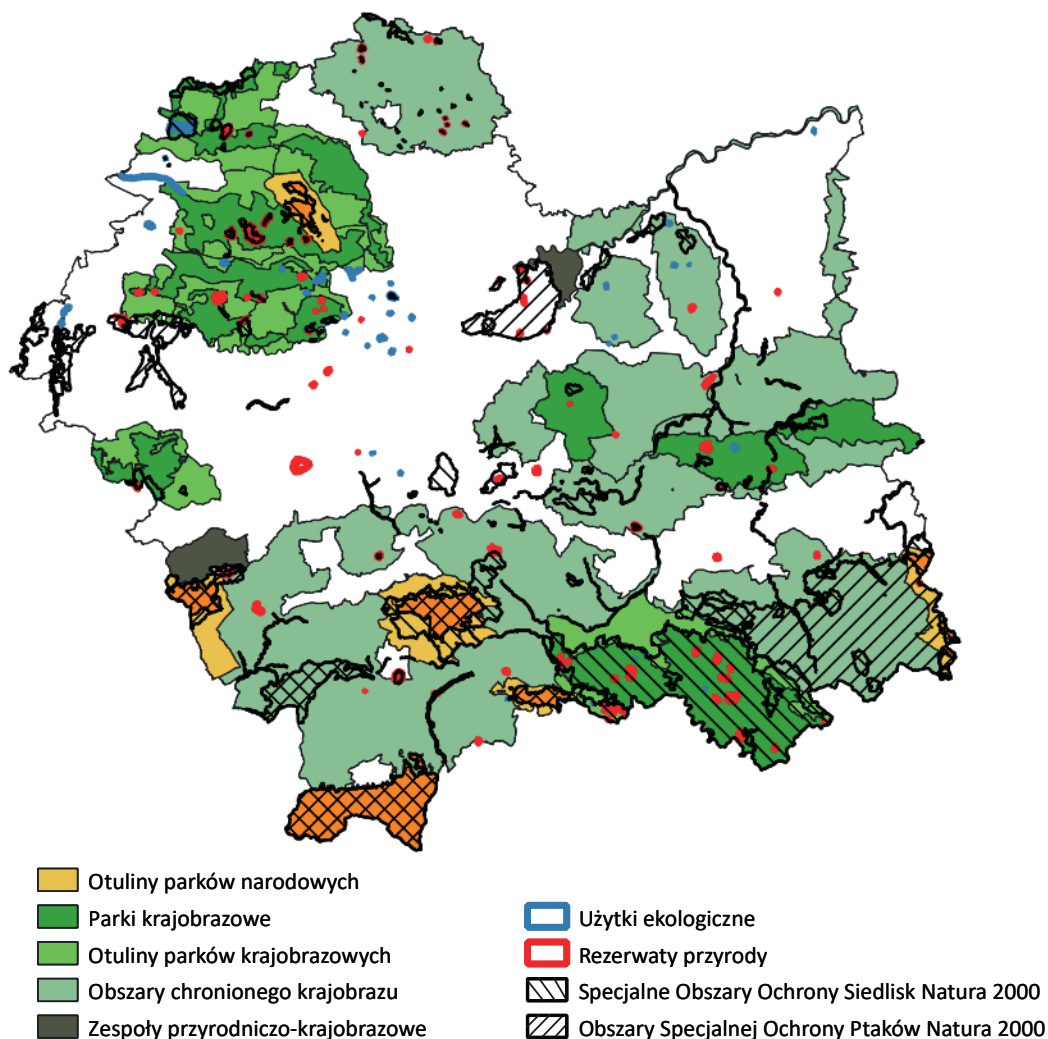
Znacznie niższy reżim ochronny obowiązuje na obszarach objętych ochroną w postaci parków krajobrazowych (11 obszarów o łącznej powierzchni 178 307,90 ha, co stanowi 11,7% województwa) oraz 10 obszarów chronionego krajobrazu. Powierzchnia tych ostatnich to aż 572 042,8 ha, tj. 37,6% powierzchni województwa, co czyni je formą ochrony przyrody na terenie województwa małopolskiego, która występuje najczęściej. Są one zlokalizowane na całej jego powierzchni, od terenów wyżynnych aż po pogórze i góry. Natomiast zespoły przyrodniczo-krajobrazowe zajmują łącznie znacznie mniejszą powierzchnię – 13 979,7 ha.

Powierzchnia parków krajobrazowych stanowi 11,7% powierzchni województwa małopolskiego.

Zgodnie z danymi z 2017 roku rezerwy przyrody w województwie małopolskim zajmują powierzchnię 3422,3 ha. Większość z nich to niewielkie założenia, spośród których największym jest rezerwat krajobrazowy Dolina Raclawki w gminie Krzeszowice. Powierzchnia stanowisk dokumentacyjnych wyniosła 55,9 ha, a użytków ekologicznych – 1228,5 ha. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego wskazuje, że w ciągu ostatniego dwudziestolecia pojawiła się tendencja do tworzenia punktowych i obiektowych form ochrony, a zmniejszała się do ochrony wielkoobszarowej, w szczególności w ujęciu ochrony krajobrazu. Nie dotyczy ona jednak wspólnotowych form ochrony przyrody, których powierzchnia zwiększa się regularnie. W 2017 roku na obszarze województwa małopolskiego znajdowało się 133 442,4 ha Obszarów specjalnej ochrony cennych gatunków ptaków i 152 971,3 ha Specjalnych obszarów ochrony siedlisk. Mapa 2 przedstawia położenie i wzajemne relacje przestrzenne obecnych obszarowych form ochrony przyrody na terenie województwa małopolskiego. Z uwagi na przejrzystość danych pominięto lokalizację pomników przyrody i stanowisk dokumentacyjnych.

Źródło: opracowanie własne.

Źródło: opracowanie własne.

5.2.2. Parki krajobrazowe województwa małopolskiego

Z punktu widzenia niniejszego opracowania szczególnie istotne są parki krajobrazowe w województwie małopolskim. W jego obrębie znajduje się 11 obszarów tego typu, których wykaz został przedstawiony w poniższej tabeli (tabela 1).

Tabela 1. Parki krajobrazowe województwa małopolskiego

Park krajobrazowy	Powierzchnia [ha]	Rok utworzenia	Gminy
PK Beskidu Małego	25 589,4; 9061,1 na terenie woj. małopolskiego	1998	Andrychów, Mucharz, Stryszawa, Wadowice, Zembrzyce
Białańsko-Tyniecki PK	6415,5	1981	Kraków, Liszki, Czernichów
Ciężkowicko-Rożnowski PK	18 247,2	1995	Ciężkowice, Czchów, Gromnik, Rzepiennik Strzyżewski, Zakliczyn
Dłubniański PK	10 959,6	1981	Gołcza, Iwanowice, Michałowice, Skała, Trzyciąż, Zielonki

Park krajobrazowy	Powierzchnia [ha]	Rok utworzenia	Gminy
PK Dolinki Krakowskie	20 686,1	1981	Bukowno, Jerzmanowice-Przebinia, Kraków, Krzeszowice, Michałowice, Olkusz, Trzebinia, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki
PK Orlich Gniazd	60 807,2; 12 842,2 na terenie woj. małopolskiego	1980	Klucze, Olkusz, Trzyciąż, Wolbrom
PK Pasma Brzanki	15 427,3; 12 974,3 na terenie woj. małopolskiego	1995	Gromnik, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Szerzyny, Tuchów
Popradzki PK	53 419,1	1987	Krościenko nad Dunajcem, Krynica-Zdrój, Łabowa, Łącko, Muszyna, Nawojowa, Ochotnica Dolna, Piwniczna-Zdrój, Rytro, Stary Sącz, Szczawnica
Rudniański PK	5 813,9	1981	Alwernia, Czernichów, Krzeszowice
Tenczyński PK	13 658,1	1981	Alwernia, Babice, Chrzanów, Kraków, Krzeszowice, Liszki, Trzebinia, Wielka Wieś, Zabierzów
Wiśnicko-Lipnicki PK	14 230,8	1997	Lipnica Murowana, Nowy Wiśnicz

Źródło: opracowanie własne na podstawie uchwał Sejmiku Województwa Małopolskiego.

Ze względu na położenie geograficzne wyróżnione są cztery obszary lokalizacji parków krajobrazowych:

- 1) obszar jurajski, obejmujący swoim zasięgiem sześć parków krajobrazowych zlokalizowanych głównie na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej: Bielański-Tyniecki Park Krajobrazowy, Dłubniański Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie, Park Krajobrazowy Orlich Gniazd, Rudniański Park Krajobrazowy i Tenczyński Park Krajobrazowy;
- 2) obszar Pogórza Karpackiego, obejmujący swoim zasięgiem trzy parki krajobrazowe zlokalizowane na Pogórzu Karpackim: Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Pasma Brzanki i Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy;
- 3) obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego;
- 4) obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego.

Informacje na temat zmian powierzchni parków krajobrazowych na terenie regionu zostały zaczerpnięte z corocznie wydawanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego Raportów o stanie województwa małopolskiego. Informacje dotyczące tej formy ochrony przyrody znalazły się w edycjach z roku 2010 oraz lat 2013–2018. Zgodnie z dokumentami powierzchnia parków krajobrazowych w ostatnich ośmiu latach nie uległa znaczącym zmianom. W tym okresie na terenie województwa małopolskiego nie został powołany żaden nowy park krajobrazowy ani żaden obszar nie utracił swojego statusu. Powiększenia i zmniejszenia ich arealów obejmowały orientacyjną powierzchnię 4000 ha i związane były z aktualizacją danych geodezyjnych i prawidłowym wyliczeniem chronionej powierzchni na podstawie nowych danych.

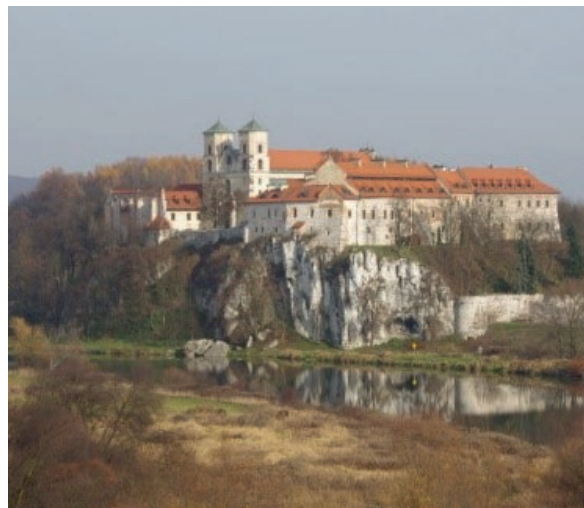
Jak wspomniano w poprzednim rozdziale, województwo małopolskie obejmuje zróżnicowany przyrodniczo obszar Polski. Południe zdominowane jest przez pasma górskie będące częścią Karpat – Tatr, Pienin, Gorców, Beskidu Niskiego, Beskidu Sądeckiego, Beskidu Małego, Beskidu Żywieckiego i Beskidu Wyspowego. Większość tych obszarów pełni funkcję nie tylko przyrodniczą, ale i gospodarczą – lasy o naturalnej szacie roślinnej mają duże zdolności retencyjne. Do Karpat należy także specyficzny pod względem krajobrazu obszar Pogórza Karpackiego, a w północnej części województwa rozciągają się obszary wyżynne: Wyżyna Małopolska o wyraźnym rolniczym charakterze oraz Wyżyna Śląsko-Krakowska. Odzwierciedlenie tej różnorodności widoczne jest w parkach krajobrazowych województwa małopolskiego, które cechują się dużym zróżnicowaniem pod względem przyrodniczym i kulturowym, wynikającym z unikalnego położenia regionu.

W parkach krajobrazowych obszaru jurajskiego bogata historia i dziedzictwo kulturowe okolic Krakowa mieszają się z unikatowym krajobrazem wyżynnym (Boguś i in., 2018). Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy to siedziba założonego w XI wieku opactwa benedyktyńskiego w Tyńcu, XVII-wiecznego klasztoru Ojców Kamedułów na Bielanych i wielu innych zabytków, w tym obiektów sakralnych położonych na krakowskim Salwatorze i w Czernichowie oraz Kopców Piłsudskiego i Kościuszki (zdjęcie 5). Pod względem przyrodniczym szczególnie cenne są przecinające teren wąwozy i parowy, a także wiśliśka, czyli starorzecza Wisły. Na terenie Parku znajdują się cztery rezerваты przyrody: Bielańskie Skałki, Skałki Przegorzalskie, Panieńskie Skały i Skończanka, ponad 70 pomników przyrody i stanowisko dokumentacyjne w Piekarach, jak również dwa obszary sieci Natura 2000: Dębnicko-Tyniecki Obszar Łąkowy i Skawiński Obszar Łąkowy (Sykta, 2004; Boguś i in., 2018).

„Kręgosłupem” Dłubniańskiego Parku Krajobrazowego jest dolina rzeki Dłubni, wzdłuż której rozmieszczone są naturalne źródła, rzadko spotykane na tym obszarze Polski (zdjęcie 6). Statusem pomników przyrody objęte zostały źródło „Jordan” w Ściborzycach, źródło „Elżbiety” w Zamłynie oraz źródła „Aleksandry”, „Hydrografów” i „Strusi” w Imbramowicach. W tej ostatniej miejscowości znajduje się również cenny Klasztor Norbertanek; poza tym na obszarze parku znajduje się wiele starych drewnianych i murowanych świątyń, młynów oraz pałaców i dworców. W parku dominują krajobrazy rolnicze, a jedynie 17% jego powierzchni stanowią lasy. Znajduje się w nim kilkanaście pomników przyrody; poza źródłami na jego obszarze można zobaczyć cenne aleje drzew i pojedyncze drzewa, przeważnie w obrębie parków pałacowych (Boguś i in., 2018).

Charakterystyka Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie zawarta jest w jego nazwie (zdjęcie 7). To obszar szczególnie cenny pod względem geologicznym, przecinany głęboko wciętymi dolinkami o stromych skałach, ozdobiony ostańcami skalnymi i jaskiniami, niektórymi nawet udostępnionymi do zwiedzania – turyści mogą odwiedzić Jaskinię Nietoperzową i Jaskinię Wierchowską Górną. Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie pokryty jest bogatą szatą roślinną i cennymi zbiorowiskami fitosocjologicznymi, a na jego obszarze można spotkać liczne gatunki nietoperzy. Występują w nim liczne pomniki przyrody; niektóre z nich usytuowane są na wydzielonych terenach pięciu rezerwatów: Dolina Klucz wody, Dolina Raclawki, Dolina Eliaszkówki, Dolina Szklarki i Wąwóz Bolechowski. Na obszarze Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie znajdują się dwa obszary SOO Natura 2000: Dolinki Jurajskie i Czerna (Boguś i in., 2018).

Zdjęcie 5. Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy

Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Zdjęcie 6. Dłubniański Park Krajobrazowy

Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Zdjęcie 7. Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie

Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Zdjęcie 8. Park Krajobrazowy Orlich Gniazd

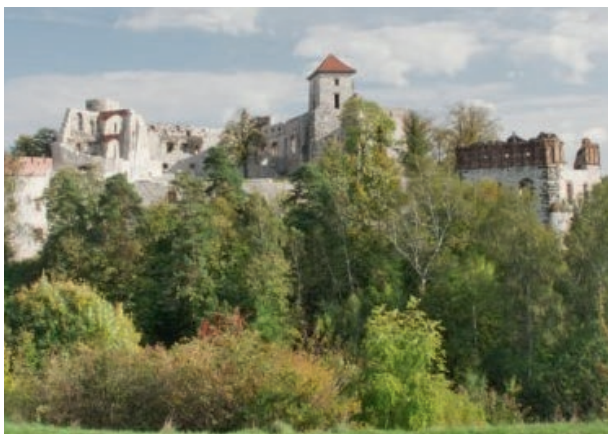
Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Na terenie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd (zdjęcie 8) znajduje się jedyna pustynia w Polsce, Pustynia Błędowska. Park zawdzięcza nazwę usytuowanym na wysokich wzgórzach zamkom obronnym – do dziś przetrwały ruiny XIV-wiecznego zamku w Bydlinie i częściowo odrestaurowany zamek w Rabsztynie pochodzący również z XIV wieku (Bzowski, 2017). Przez Park Krajobrazowy Orlich Gniazd przepływa rzeka Biała Przemsza, przecinająca Pustynię Błędowską. Na terenie parku wyznaczone są dwa rezerваты przyrody – Pazurek i Michałowice – oraz wiele pomników przyrody, przeważnie form skałkowych i okazałych drzew. Cztery obszary zostały objęte specjalną ochroną siedliskową w ramach sieci Natura 2000: Jaroszowice, Ostoja Środkowojurajska, Michałowice i Pustynia Błędowska (Boguś & Dmytrowski, 2018).

Zdjęcie 9. Rudniański Park Krajobrazowy

Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Rudniański Park Krajobrazowy to najmniejszy tego typu obszar na terenie województwa małopolskiego (zdjęcie 9). Charakteryzuje się on zróżnicowaną rzeźbą terenu, pokrytą bujną szatą roślinną, wśród której dominują murawy kserotermiczne i naskalne, przeplatane się z zaroślami tarninowymi i grądami. Ważne zabytki zlokalizowane są przede wszystkim na terenie gminy Alwernia – są to m.in. XVII-wieczny klasztor w Alwerni czy ruiny pałacu w Porębie Żegoty. W Rudniańskim Parku Krajobrazowym wydzielono dwa rezerваты przyrody: Kajasówka i Dolina Potoku Rudno, a także ustanowiono ponad 30 pomników przyrody, jedno stanowisko dokumentacyjne i dwa obszary SOO Natura 2000: Rudno i Rudniańskie Modraszki – Kajasówka (Boguś i in., 2018).

Zdjęcie 10. Park Krajobrazowy Orlich Gniazd

Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Większość terenu Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego położona jest na wyniesieniu geologicznym zwanym Garbem Tenczyńskim (zdjęcie 10). Wpływa ono na zróżnicowaną rzeźbę terenu na tym obszarze, a co za tym idzie, różnorodności siedlisk i zespołów roślinnych. W zachodniej części parku rozciąga się Puszcza Dulowska, jeden z największych kompleksów leśnych na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej, a na wschodzie znajdują się liczne dolinki pełne wapiennych form skalnych. Spośród zabytków kulturowych szczególnie godne uwagi są średniowieczne zamki w Tenczynie i Lipowcu. Na terenie Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego znajduje się pięć rezerwatów przyrody: Bukowica, Zimny Dół, Lipowiec, Dolina Mnikowska i Skała Kmita. Towarzyszy im prawie 50 pomników przyrody ożywionej i nieożywionej, dwa stanowiska dokumentacyjne i obszar specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 Dolina Sanki (Boguś i in., 2018).

Pogórze Karpackie to obszar o zróżnicowanym krajobrazie (Klimczak, 2007). W Ciężkowicko-Rożnowskim Parku Krajobrazowym dominują łagodne wzgórza, poznaczone dolinami rzek i potoków, a teren urozmaicony jest piaskowcowo-zlepieńcowatymi formami skalnymi (zdjęcie 11). Na terenie parku znajduje się wiele gatunków rzadkich grzybów i zbiorowisk roślinności naskalnej. Bogata przyroda otacza cenne zabytki, przede wszystkim kościół pw. św. Bartłomieja w Jastrzębi, a także drewnianą świątynię z XVI wieku położoną na małopolskim Szlaku Architektury Drewnianej (Batur & Bzowski, 2017). Na terenie Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego wydzielono dwa rezerваты przyrody: Styr i Skamieniałe Miasto, a także objęto ochroną 28 pomników przyrody ożywionej i nieożywionej oraz jedno stanowisko dokumentacyjne. Znajdują się tu także trzy obszary SOO Natura 2000 – Ostoje Nietoperzy okolic Bukowca, Biała Tarnowska i Dolny Dunajec (Boguś i in., 2018).

Park Krajobrazowy Pasma Brzanki zlokalizowany jest pomiędzy doliną rzeki Białej a doliną Wiśłoki (zdjęcie 12). Góruje nad nim wzniesienie Brzanki (534 m n.p.m.). Na jego terenie na szczególną uwagę zasługują zlokalizowane w tym miejscu formy skałkowe i duże powierzchnie porośnięte żyzną buczyną karpaczką. W lasach można znaleźć wiele gatunków roślin charakterystycznych dla obszarów górskich, na przykład turzycę zwistą, paprotnika kolczystego czy narecznicę górską. Na terenie parku znajduje się siedem pomników przyrody i trzy specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000: Ostoja w Paśmie Brzanki, i leżące w części poza Parkiem Krajobrazowym Pasma Brzanki obszary Biała Tarnowska i Liwocz (Boguś i in., 2018).

Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy to natomiast jeden z najcenniejszych pod względem kulturowym parków krajobrazowych w Polsce (zdjęcie 13). Położony na jego terenie drewniany kościół pw. św. Leonarda w Lipnicy Murowanej jest szczególnie rozpoznawalny, a ze względu na doskonały stan zachowania został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO. Poza tym w Lipnicy Murowanej znajduje się tradycyjny rynek z drewnianymi domami podcieniowymi, a w Nowym Wiśniczu – XIV-wieczny Zamek Wiśnicki, drewniany dworek Koryznówka czy kolumny wiśnickie. Na terenie parku znajduje się rezerwat przyrody Kamień-Grzyb, 31 pomników przyrody i obszar SOO Natura 2000 Nowy Wiśnicz (Bzowski, 2007, Boguś i in., 2018).

Zdjęcie 11. Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy

Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Zdjęcie 12. Park Krajobrazowy Pasma Brzank

Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Zdjęcie 13. Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy

Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Zdjęcie 14. Popradzki Park Krajobrazowy

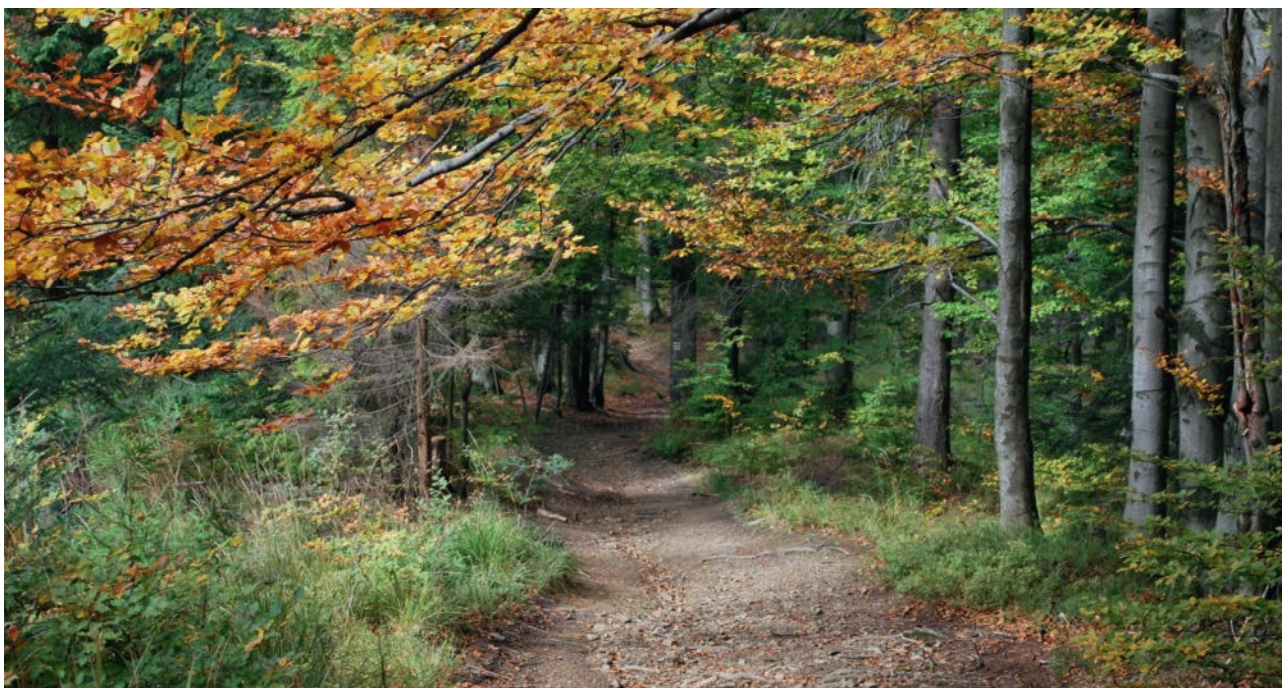

Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Popradzki Park Krajobrazowy to największy park krajobrazowy na terenie województwa małopolskiego (zdjęcie 14). Rozciąga się on w dolinie Dunajca i Popradu aż po granicę polsko-słowacką, obejmując zalesione pasma górskie Beskidu Sądeckiego. Wyraźnie piętrowy układ roślinności, występowanie cennych gatunków roślin i zwierząt oraz w dużej mierze naturalny krajobraz czynią z tego obszaru popularny kierunek turystyczny (Sobaś i in., 2017). Na terenie parku znajduje się wiele obiektów pełniących funkcje uzdrowiskowe, w tym Stary Dom Zdrojowy czy pijalnia wody „Słotwinka” w Krynicy-Zdrój, a także wiele drewnianych cerkwi; wiele miast uzdrowiskowych przechodzi gruntowną rewitalizację, aby stać się atrakcyjniejszymi miejscami dla odwiedzających (Pawlak, 2007). W obrębie Popradzkiego Parku Krajobrazowego wyznaczono 13 rezerwatów przyrody: Baniska, Barnowiec, Hajnik, Kłodne nad Dunajcem, Las Lipowy Obrożyńska, Lembarczek, Łabowiec, Nad Kotelnicznym Potokiem, Okopy Konfederackie, Pusta Wielka, Uhryń, Wierchomla i Żebracze oraz prawie 130 pomników przyrody. Ponadto niemal cały obszar Parku ujęty jest w ramach SOO Natura 2000 Ostoja Popradzka (Boguś i in., 2018).

Na obszarze województwa małopolskiego znajduje się jedynie stosunkowo niewielki fragment Parku Krajobrazowego Beskidu Małego – w większości leży on w województwie śląskim (zdjęcie 15). To park o typowo górskim charakterze, z fauną i florą typową dla beskidzkiej części Karpat. W ujęciu kulturowym bardzo ważnym obiektem jest Groń Jana Pawła II (890 m n.p.m.), nazwana na cześć papieża Polaka, który w młodości często odwiedzał rejony Beskidu Małego. Na szczycie znajduje się kaplica, a pod nią – schronisko. Na terenie małopolskiej części parku znajduje się rezerwat przyrody Madohora, pięć pomników przyrody i jeden obszar SOO Natura 2000 Beskid Mały (Boguś i in., 2018).

Zdjęcie 15. Park Krajobrazowy Beskidu Małego

Źródło: <https://zpkwm.pl> (dostęp: 22.10.2019 r.).

Z powyższych opisów można wywnioskować, że parki krajobrazowe województwa małopolskiego cechują się wysokim potencjałem turystycznym – można uprawiać w nich turystykę przyrodniczą, uzdrowiskową, pielgrzymkową, sportową, kulturoznawczą czy krajobrazową (Baturó & Bzowski, 2017). Wiele z tych form jest aktywnie promowane przez Małopolską Organizację Turystyczną, regularnie wydającą publikacje zachęcające do odwiedzania położonych na ich obszarach obiektów przyrodniczych lub zabytków. Te krótkie przewodniki po regionie są skierowane do wielu grup odbiorców, dysponujących różnymi zasobami finansowymi i wolnego czasu – od wycieczek weekendowych po dłuższe trasy spacerowe i samochodowe. Wiele spośród zaproponowanych tras prowadzi przez tereny parków krajobrazowych, co pozwala turystom zapoznać się z ich bogatą ofertą przyrodniczo-kulturową. Miłośnicy aktywnego wypoczynku mogą wybrać np. okolice Krynicy-Zdroju czy Rytra, a entuzjaści krótkich, rodzinnych wycieczek – Skamieniałe Miasto koło Ciężkowic (Bzowski, 2017).

5.2.3. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – historia, działalność i zadania

Jednostką odpowiedzialną za koordynowanie działań ochronnych w parkach krajobrazowych na terenie województwa jest Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego (ZPKWM), który powstał w 2009 roku z połączenia trzech podmiotów: Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych, Zespołu Parków Krajobrazowych Pogórza i Popradzkiego Parku Krajobrazowego. Aktualny statut ZPKWM został nadany przez Sejmik Województwa Małopolskiego.

Statut ZPKWM wskazuje, że do celów jednostki należy zachowanie i ochrona cennych zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, popularyzacja wartości przyrodniczo-krajobrazowych i historyczno-kulturowych parków oraz obszarów chronionego krajobrazu oraz umożliwienie rozwoju turystyki w sposób zgodny z wymogami ekologii i zrównoważonego rozwoju.

Główną siedzibą ZPKWM jest Kraków, a poza tym jego oddziały zlokalizowane są także w Starym Sączu i Tarnowie. Oddział krakowski jest odpowiedzialny za Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy, Dłubniański Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie, Rudniański Park Krajobrazowy, część Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd usytuowaną w województwie małopolskim oraz Koszycki Obszar Chronionego Krajobrazu i Obszar Chronionego Krajobrazu Wyżyny Miechowskiej.

Obszarem działania oddziału w Starym Sączu jest Popradzki Park Krajobrazowy, część Parku Krajobrazowego Beskidu Małego usytuowana w województwie małopolskim oraz Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Oddział w Tarnowie jest natomiast odpowiedzialny za Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy, Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy oraz Park Krajobrazowy Pasma Brzanki, a także następujące obszary chronionego krajobrazu: Bratucicki Obszar Chronionego Krajobrazu, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wisły, Jastrzębsko-Żdzarski Obszar Chronionego Krajobrazu, Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego, Radłowsko-Wierzchosławicki Obszar Chronionego Krajobrazu, Obszar Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Zachodniego Pogórza Wiśnickiego.

Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego to jednostka budżetowa samorządu województwa małopolskiego, która jest finansowana z budżetu wojewódzkiego. Nadzór nad jego działalnością sprawuje Zarząd Województwa Małopolskiego, który ponadto powołuje i odwołuje Dyrektora ZPKWM oraz udziela mu pełnomocnictwa do kierowania działalnością Zespołu.

W wykonywaniu zadań statutowych jednostki dyrektorowi pomagają: zastępca dyrektora, Służba Parku Krajobrazowego, pozostali pracownicy Zespołu oraz Rada Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego pełniąca rolę opiniodawczo-doradczą. W jej skład wchodzi przedstawiciele środowiska naukowego,

członkowie organizacji ekologicznych oraz reprezentanci jednostek samorządu województwa, samorządu gminnego i organizacji gospodarczych.

Pracownicy oddziałów terenowych są podzieleni na sześć zespołów:

- Zespół Ochrony Przyrody,
- Zespół Ochrony Krajobrazu, Wartości Historycznych i Kulturowych,
- Zespół Zieleni Miejskiej,
- Zespół Edukacji, Turystyki i Rekreacji,
- Zespół Administracji,
- Zespół GIS i Informatyki.

Na czele oddziału stoi kierownik oddziału. Dodatkowo w strukturze wyróżniono centralny Zespół Finansowo-Księgowy oraz Zespół Organizacyjny.

Obecnie w ZPKWM pracuje 49 osób z wykształceniem wyższym lub średnim, w tym dwóch pracowników zatrudnionych w celu realizacji projektów finansowanych ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014–2020. 45 pracowników ma wykształcenie wyższe, najczęściej z dziedziny inżynierii lub ochrony środowiska, leśnictwa, biologii, geografii i ogrodnictwa. Spośród wszystkich osób zatrudnionych w Zespole jedynie 4 mają wykształcenie średnie z dziedziny budownictwa, ekonomii i mechanizacji rolnictwa.

Przekrój kierunków, które ukończyli pracownicy ZPKWM, jest szeroki – kompetencje w zakresie krajobrazu kulturowego posiadają zatrudnieni architektki krajobrazu.

Pod względem liczby pracowników najliczniejszy jest oddział krakowski, gdzie obecnie pracuje 21 osób; w oddziałach tarnowskim i starosądeckim zatrudnionych jest po 10 pracowników. Najwięcej osób pracuje w Zespole Zieleni Miejskiej, łącznie 12 osób na 11 ½ etatu, co może wpływać na działanie ZPKWM, sposób realizacji projektów oraz jego publiczne postrzeganie jedynie jako instytucji, która zajmuje się przede wszystkim kontrolą wycinki drzew i krzewów, a nie dbaniem o parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu.

Realizacja zadań ZPKWM odbywa się na wielu płaszczyznach, są to: inwentaryzacja siedlisk i stanowisk przyrodniczych, identyfikacja i eliminacja zagrożeń dla chronionych obszarów, komunikacja z samorządami i organizacjami pozarządowymi, gromadzenie dokumentacji, a także pełnienie funkcji informacyjnej, edukacyjnej i promocyjnej. Każda z komórek posiada własne cele, które szczegółowo ujęte zostały w Regulaminie Organizacyjnym Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Przykładowo w kompetencjach Zespołu Zieleni Miejskiej znajduje się wydawanie zezwoleń na wycinkę drzew w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu, a Zespół Ochrony Przyrody opiniuje wycinki drzew na terenach parków krajobrazowych.

Poza finansowaniem z budżetu wojewódzkiego ZPKWM może także ubiegać się o dofinansowanie konkretnych projektów z funduszy krajowych i europejskich. Obecnie wdrażane są trzy przedsięwzięcia współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020:

1. Utrzymanie różnorodności biologicznej łąk i pastwisk górskich poprzez prowadzenie gospodarki pasterskiej.

Projekt opiera się na trzyletnim kontrolowanym i sterowanym wypasie owiec na wytypowanych 3000 ha cennych przyrodniczo obszarów małopolskich Karpat oraz stworzeniu baczówek edukacyjnych i tablic informacyjnych przekazujących wiedzę na temat chronionych w ten sposób siedlisk.

2. Parki Krajobrazowe na TAK – edukacja ekologiczna i ochrona bioróżnorodności na terenie Parków Krajobrazowych Małopolski.

Celem projektu jest inwentaryzacja i ochrona wybranych siedlisk na terenie Parków Krajobrazowych Małopolski oraz opracowanie programu ich czynnej ochrony, a także związana z tym działalność edukacyjna i naukowa.

3. Opracowanie projektów Planów Ochrony dla trzech Parków Krajobrazowych: Bielańsko-Tynieckiego, Dolinki Krakowskie i Orlich Gniazd.

Oprócz opracowania wstępnych projektów planów ochrony, działanie zakłada także uruchomienie i utrzymanie publicznego systemu edukacyjno-informacyjnego za pośrednictwem publicznego systemu informacji przestrzennej Geoportal.

Działania edukacyjne ZPKWM skierowane są do grup społecznych w różnym wieku i o różnym poziomie wykształcenia; mają one formę zajęć w szkołach i w terenie, konkursów wiedzy, wycieczek, gier terenowych oraz promowania działalności ZPKWM poprzez media społecznościowe, stronę internetową i wydawnictwa.

W celu realizacji zadań Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego współpracuje z licznymi podmiotami. Znajdują się wśród nich organy administracji lokalnej i centralnej, organizacje ekologiczne, fundacje, organizacje i stowarzyszenia turystyczne, uczelnie i ośrodki badawcze, domy i ośrodki kultury oraz przedsiębiorstwa. W samym tylko III kwartale 2019 roku podjął on współpracę z 40 podmiotami działającymi na terenie województwa małopolskiego.

ZPKWM odpowiedzialny jest także za tworzenie planów ochrony parków krajobrazowych. Obecnie powstało siedem tego typu dokumentów: Sejmik Województwa Małopolskiego zaakceptował i uchwalił plany dla Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego, Dłubniańskiego Parku Krajobrazowego, Rudniańskiego Parku Krajobrazowego, Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego, Wiśnicko-Lipnickiego Parku Krajobrazowego, Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki i Bielańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego.

Dokumenty te wskazują główne przedmioty ochrony, wskazują zakres i lokalizację poszczególnych działań ochronnych, analizują potencjalne zagrożenia oraz definiują cele ochrony zasobów przyrodniczych, jak również walorów krajobrazowych i kulturowych. W przypadku parków krajobrazowych, na terenie których wydzielone są obszary należące do sieci Natura 2000, plany ochronne uwzględniają również plany zadań ochronnych właściwe dla tej formy ochrony przyrody.

5.2.4. Ochrona przyrody w regionalnym prawodawstwie i dokumentach strategicznych

Ochrona środowiska jest jednym z podstawowych celów zapisanych w dokumentach strategicznych obowiązujących na terenie Polski. Głównymi źródłami prawa normującymi jej zasady i przepisy są ustawy krajowe, przede wszystkim Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz towarzyszące jej inne dokumenty: Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne czy Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko czy Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK)

2030. Ochrona środowiska zajmuje ważne miejsce także w prawie Unii Europejskiej, której polityka ukierunkowana jest na kompleksową i zintegrowaną ochronę zasobów środowiska i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego. „Na mocy artykułu 4 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) wprowadzono obszary polityki dotyczącej środowiska i energetyki w zakres kompetencji dzielonych, sygnalizując tym samym ich wspólnotowy charakter”, co czyni Polskę współodpowiedzialną za kształtowanie środowiska na terenie Wspólnoty (Zakrzewska & Nagaj, 2014).

Polityka ochrony środowiska figuruje także w dokumentach obowiązujących na szczeblach wojewódzkich, powiatowych i gminnych: jest ona zapisana w Planach Zagospodarowania Przestrzennego, Strategiach Rozwoju

i Planach Ochrony Środowiska, a także Regionalnych Programach i Planach Operacyjnych. Celem tych planów jest nie tylko określenie kierunków, w jakich powinna rozwijać się polityka gminy w ujęciu krótko- i długoterminowym, ale także stworzenie spójnej wizji rozwoju dla wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej (Żuber, 2000).

Polityka ochrony środowiska jest na tyle istotna, że znajduje się w dokumentach strategicznych obowiązujących na każdym szczeblu – wojewódzkim, powiatowym i gminnym.

Obecnie na terenie województwa małopolskiego obowiązują następujące dokumenty strategiczne kształtujące politykę ochrony środowiska w regionie: Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020, Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego i Program strategiczny województwa małopolskiego „Ochrona środowiska”. Poza tym każda z gmin i powiatów posiada własną Strategię Rozwoju, a także wynikający z niej Program Ochrony Środowiska. Zawarte w nich ustalenia często wynikają z dokumentów przyjętych na szczeblu wojewódzkim, ale z uwagi na mniejszy zasięg terytorialny pozwalają dokładnie przenieść je na grunt lokalny.

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 definiuje siedem strategicznych obszarów polityki rozwoju dla województwa. Są to:

- Obszar 1. Gospodarka wiedzy i aktywności
- Obszar 2. Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego
- Obszar 3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej
- Obszar 4. Krakowski Obszar Metropolitalny i inne subregiony
- Obszar 5. Rozwój miast i terenów wiejskich
- Obszar 6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne
- Obszar 7. Zarządzanie rozwojem województwa

Problematyka ochrony środowiska ujęta jest przede wszystkim w Obszarze 2 i Obszarze 6. Ten pierwszy skupia się na ochronie małopolskiej przestrzeni kulturowej, zrównoważonym rozwoju infrastruktury usług czasu wolnego i wzmocnieniu promocji dziedzictwa regionalnego, a Obszar 6 zakłada poprawę bezpieczeństwa ekologicznego Małopolski w zakresie ochrony różnorodności biologicznej, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych oraz wsparcie działań służących wykorzystaniu potencjału obszarów chronionych. Wszystkie te działania są spójne z celami działania parków krajobrazowych. Szczególnie istotne dla poprawnego funkcjonowania tej formy przyrody działania strategiczne i podmioty klasyfikowane jako odpowiedzialne za nie przedstawione są w tabeli 2.

Tabela 2. Kluczowe działania strategiczne istotne dla funkcjonowania parków krajobrazowych

Lp.	Działanie	Podmioty odpowiedzialne
2.1.1	Kształtowanie zrównoważonego krajobrazu kulturowego	Administracja regionalna, fundusze zewnętrzne, podmioty niezależne
2.1.5	Powstrzymanie degradacji wartościowych krajobrazów kulturowych oraz dewastacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia	Administracja regionalna, fundusze zewnętrzne, podmioty niezależne
2.1.13	Zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu	Administracja regionalna, podmioty niezależne
2.1.14	Stworzenie systemu oraz procedur zarządzania dziedzictwem przyrodniczym	Administracja regionalna, podmioty niezależne
2.1.15	Zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie wysokiego poziomu estetycznego otoczenia i ładu przestrzennego	Administracja regionalna, podmioty niezależne

Lp.	Działanie	Podmioty odpowiedzialne
2.2.1	Turystyka miejska i kulturowa	Administracja regionalna, partnerzy, fundusze zewnętrzne, podmioty niezależne
2.2.3	Turystyka aktywna, rekreacyjna i specjalistyczna	Administracja regionalna, partnerzy, fundusze zewnętrzne, podmioty niezależne
2.2.4	Turystyka uzdrowiskowa i prozdrowotna	Administracja regionalna, partnerzy, fundusze zewnętrzne, podmioty niezależne
6.1.6	Ochrona i zachowanie środowiska przyrodniczego	Administracja regionalna, podmioty niezależne
6.1.8	Edukacja obywatelska w zakresie ochrony środowiska oraz kształtowanie i promocja postaw proekologicznych	Administracja regionalna, partnerzy, podmioty niezależne

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020.

Ponadto Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 definiuje cztery generalne zasady postępowania, w zgodzie z którymi wprowadzane będą wszystkie działania wyszczególnione w dokumencie. Są to: zasada zintegrowanego zarządzania rozwojem województwa, zasada efektywności ekonomicznej, społecznej i przestrzennej, zasada partnerstwa i zasada ochrony środowiska. Przestrzeganie tej ostatniej zakłada, że polityka województwa będzie przyczyniała się do zachowania, ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego, ostrożnego wykorzystywania zasobów naturalnych oraz promowania działań zmierzających do rozwiązywania problemów środowiska naturalnego.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 wskazuje wybrane cele tematyczne i priorytety inwestycyjne, które zostały uznane za najistotniejsze dla rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturowego województwa małopolskiego. Znalazły się wśród nich obszary promujące zachowanie i ochronę zasobów przyrodniczych. W celu tematycznym 6. Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami jako szczególnie istotne wyszczególnione zostały następujące priorytety:

- 6a. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami, celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.
- 6b. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej, celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.
- 6c. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.
- 6d. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.
- 6e. Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojennych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz propagowania działań służących zmniejszaniu hałasu.

Najbardziej istotne z punktu widzenia parków krajobrazowych priorytety 6c i 6d zostały ponadto ujęte w osi priorytetowej 6: dziedzictwo regionalne. Zakłada ona podniesienie atrakcyjności i konkurencyjności regionu zgodnie z zasobami dziedzictwa regionalnego z wykorzystaniem bogatych zasobów przyrodniczych i kulturowych. Parki krajobrazowe województwa małopolskiego są szczególnie wskazane jako jeden z potencjalnych beneficjentów priorytetu 6d. Ponadto dla działalności parków krajobrazowych istotna jest także oś priorytetowa 5: ochrona środowiska.

System planowania przestrzennego to jedno z podstawowych narzędzi wprowadzających problematykę działań proekologicznych do lokalnej polityki rozwoju. Uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony przyrody pomaga w racjonalnym kształtowaniu środowiska i właściwym zarządzaniu jego zasobami (Ociepa-Kubicka, 2014). Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego w obowiązującej wersji z dnia

26 marca 2018 roku stanowi podstawę zarządzania celami i programami wdrażanymi na poszczególnych obszarach województwa. Dokument wskazuje, że „celem rozwoju przestrzennego dla Małopolski jest utrzymanie, a w pewnych elementach nawet poprawienie stanu środowiska i podniesienie jakości krajobrazu i zasobów kultury, przy zapewnieniu warunków do stabilnego wzrostu gospodarczego i podniesienia standardów jakości życia mieszkańców drogą bardziej efektywnej gospodarki przestrzennej”.

Dokument wymienia ponadto kierunki polityki przestrzennej, które zostały uznane za szczególnie istotne. Dla działalności parków krajobrazowych szczególnie istotne są: kierunek 3. wzmocnienie systemu ochrony zasobów przyrodniczych oraz poprawa gospodarki środowiskiem, kierunek 4. działania na rzecz jakości krajobrazu, architektury i ochrony środowiska kulturowego oraz kierunek 5. podniesienie atrakcyjności turystycznej województwa.

W ramach kierunku 3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego zakłada się odpowiednie zagospodarowanie rejonów wyróżnionych jako obszary węzłowe i łączących je korytarzy ekologicznych, w skład których wchodzi również tereny parków krajobrazowych Małopolski: Parku Krajobrazowego Beskidu Małego i Popradzkiego Parku Krajobrazowego. Kierunek 4. postuluje ochronę krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, także poprzez tworzenie obszarów tzw. „krajobrazu priorytetowego” oraz założenie nowych parków krajobrazowych, w szczególności w rejonie Beskidu Niskiego i Wyspowego. Działania kierunku 5. mają natomiast zwrócić uwagę turystów na obszary województwa położone poza najpopularniejszymi atrakcjami turystycznymi oraz rozwój turystyki związanej z aktywnym wypoczynkiem. Ma to przyczynić się nie tylko do zwiększenia ruchu turystycznego na obszarze całej Małopolski, ale także ułatwić ochronę zasobów środowiska znajdujących się w szczególnie popularnych miejscach – parkach narodowych i krajobrazowych oraz obszarach chronionego krajobrazu.

Funkcję uzupełniającą wobec opisanych powyżej dokumentów strategicznych pełni Program Strategiczny „Ochrona Środowiska”, który określa główny cel, działania i przedsięwzięcia strategiczne, jakie powinny zostać wdrożone w celu ochrony środowiska na terenie województwa małopolskiego. Celem głównym planu jest poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz ochrona zasobów środowiska dla rozwoju Małopolski, a ma on być realizowany przez osiem priorytetów: 1. Poprawa jakości powietrza, ochrona przed hałasem oraz minimalizacja oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego; 2. Ochrona zasobów wodnych; 3. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami; 4. Przeciwdziałanie występowaniu i minimalizowanie skutków negatywnych zjawisk atmosferycznych, geodynamicznych i awarii przemysłowych; 5. Regionalna polityka energetyczna; 6. Ochrona i zachowanie środowiska przyrodniczego; 7. Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym oraz 8. Edukacja ekologiczna, kształtowanie i promocja postaw w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa publicznego oraz usprawnienie mechanizmów administracyjno-prawnych i ekonomicznych.

Dla obszarów objętych ochroną krajobrazową szczególnie istotne są priorytety 6. i 8. W skład tego pierwszego wchodzi następujące działania: 6.1. Ochrona różnorodności biologicznej oraz zapewnienie ciągłości istnienia gatunków i stabilności ekosystemów poprzez zrównoważone użytkowanie jej elementów; 6.2. Przywracanie do stanu właściwego zasobów i składników przyrody; 6.3. Propagowanie idei ochrony przyrody poprzez wzmocnienie potencjału turystycznego na obszarach chronionych oraz 6.4. Racjonalne gospodarowanie i ochrona złóż zasobów mineralnych. W ramach działania 6.3. wyróżniono także przedsięwzięcie strategiczne 6.3.1. Popularyzacja idei ochrony przyrody, którego realizację koordynują dyrektorzy parków narodowych, Dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego i Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie.

Priorytet 8. skupia się na rozwoju społecznego aspektu ochrony środowiska. W jego ramach wyróżniono następujące działania: 8.1. Edukacja oraz kształtowanie postaw prośrodowiskowych; 8.2. Kształtowanie i promocja postaw właściwych w odniesieniu do sytuacji kryzysowych; 8.3. Usprawnienie mechanizmów administracyjno-prawnych oraz 8.4. Poprawa działania mechanizmów ekonomicznych oraz zwiększenie aktywności rynku

do działań na rzecz środowiska. Mają one podnosić świadomość ekologiczną społeczeństwa oraz usprawniać mechanizmy administracyjne, prawne i ekonomiczne, które będą prowadziły do świadomych postaw konsumenckich zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego.

Należy również zwrócić uwagę na nowy projekt ekoMałopolska, którego celem jest podjęcie działań w celu poprawy jakości środowiska w województwie małopolskim, m.in. poprzez wzmocnienie czynności programowych, edukacyjnych oraz popularyzowanie proekologicznych praktyk. W ramach projektu przewiduje się realizację następujących działań:

- aktualizacja Programu ochrony powietrza,
- wzmocnienie roli ekologicznych źródeł transportu,
- wdrożenie działań prośrodowiskowych na etapie prowadzonych zamówień publicznych,
- wprowadzenie doradztwa środowiskowego dla mieszkańców i firm w postaci ekodoradców i ekodoradców dla biznesu,
- umożliwienie mieszkańcom zgłaszania przypadków nieprzestrzegania przepisów w zakresie ochrony środowiska za pomocą ekointerwencji,
- zwiększenie obszarów zielonych poprzez tworzenie ekoParków.

Wdrażanie projektu przewidziane jest na 5 lat – do 2023 roku¹.

5.2.5. Ochrona przyrody w lokalnym prawodawstwie i dokumentach strategicznych

Ochrona środowiska, przyrody i krajobrazu zajmuje także ważne miejsce w dokumentach lokalnych gmin: strategiach rozwoju, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i gminnych programach ochrony środowiska. Są one szczególnie istotne dlatego, że określają działania na szczeblu lokalnym, które przyczyniają się do zachowania lub przywrócenia dobrego stanu środowiska na terenie całego województwa. W niniejszym opracowaniu skupiono się na analizie strategii rozwoju i programów ochrony środowiska gmin zlokalizowanych na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego, jako że mają one największy wpływ na jakość środowiska na tych obszarach. Analiza działań zaproponowanych w strategiach rozwoju gmin jest opisana w tabeli 3.

Tabela 3.

Analiza strategii rozwoju lokalnego gmin leżących na terenie małopolskich parków krajobrazowych pod kątem ochrony przyrody i krajobrazu

Gmina	Ochrona oraz promowanie walorów przyrodniczo-kulturowych w kontekście działalności parków krajobrazowych na terenie gminy
Alwernia	Obszar priorytetowy 3: kompetencje turystyczne gminy, cel operacyjny 2: Turystyczne zagospodarowanie przestrzeni i potencjałów czasu wolnego Gminy Alwernia
Babice	Obszar priorytetowy 3: oferta czasu wolnego, cel strategiczny: atrakcyjna oferta czasu wolnego, wykorzystująca dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze gminy Babice
Bukowno	Obszar rozwojowy III: Gospodarka, Cel strategiczny III.2 Budowa przemysłów czasu wolnego i lokalnej oferty turystycznej, zadania III.2.2.4. Budowa miejsc rekreacji narciarskiej i rowerowej, w tym: tras biegowych i tras rowerowych, III.2.2.5. Poprawa stanu technicznego istniejących szlaków turystycznych i III.2.2.6. Tworzenie nowych szlaków dla potrzeb turystyki pieszej, rowerowej i przyrodniczo-edukacyjnej
Chrzanów	Cel strategiczny 2: Doskonalenie warunków życia mieszkańców wraz z podniesieniem jakości i dostępności usług publicznych, Cele operacyjne 2.1 Dbałość o zasoby środowiska naturalnego i wykorzystanie ekologii dla zwiększenia atrakcyjności osadniczej gminy i 2.2 Rozwój i integracja oferty kulturalnej oraz aktywnego spędzania czasu wolnego na terenie gminy
Czernichów	Obszar priorytetowy II: Przyjazne środowisko naturalne, Cel Operacyjny II.1 Skuteczny system ochrony środowiska; Obszar priorytetowy III: Komfort i jakość życia mieszkańców, Cel operacyjny III.2: Rozwój oferty rekreacyjno-sportowej i kulturalnej

¹ <https://www.malopolska.pl/ekomalopolska/projekt-ekomalopolska>

Gmina	Ochrona oraz promowanie walorów przyrodniczo-kulturowych w kontekście działalności parków krajobrazowych na terenie gminy
Gołcza	Obszar strategiczny I: Podjęcie zintegrowanych działań prowadzących do podniesienia standardu jakości życia mieszkańców przy zachowaniu spójności społecznej i gospodarczej, hamujących niekorzystne tendencje demograficzne; Cel strategiczny 2: Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury
Iwanowice	Cel operacyjny I.2 Zwiększenie atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej gminy; Cel operacyjny II.1 Dbałość o wspólne dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze oraz przestrzeń publiczną
Jerzmanowice-Przegonia	Cel strategiczny 1: Rozwój i poprawa atrakcyjności turystycznej Gminy na tle Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego poprzez wykorzystanie walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego oraz położenia geograficznego dla rozwoju sportu i turystyki
Klucze	Cel strategiczny II.3. Budowa lokalnej oferty turystycznej, zadanie II.3.1.5. Rozwój turystyki ekologicznej z wykorzystaniem posiadanych dóbr naturalnych/przyrodniczych, w tym: Pustyni Błędownskiej, obszaru Natura 2000, ostoi ptaków i terenów ekologicznych.
Kraków	Cel strategiczny IV: Kraków – miasto przyjazne do życia, Cel operacyjny IV.3: Zrównoważone środowisko
Krzeszowice	Cel strategiczny: Budowa zróżnicowanej oferty kulturalnej i spędzania wolnego czasu dla mieszkańców i turystów, Cele operacyjne: zachowanie i renowacja obiektów zabytkowych i miejsc pamięci narodowe oraz Opieka nad dziedzictwem przyrodniczym i promocja walorów środowiska naturalnego gminy
Liszki	Cel strategiczny 5: Gmina przyjazna środowisku naturalnemu; Cel operacyjny 5.2: Podwyższenie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców
Michałowice	Cel strategiczny A: Stworzenie atrakcyjnego miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku – „Dłubniańskie Planty Krakowa”; Cele operacyjne A.1: Konsekwentne kształtowanie ładu przestrzennego, ochrona zasobów krajobrazowych i przyrodniczych oraz poprawa dostępności Krakowa dla stworzenie atrakcyjnego miejsca zamieszkania i turystyki nieinwazyjnej i A.2 Konsekwentne podnoszenie poziomu edukacji oraz świadomości ekologicznej mieszkańców dla osiągnięcia efektu gospodarczego, wizualnego, zdrowotnego oraz satysfakcji mieszkańców
Olkusz	Cel strategiczny 1: Rozwój gospodarczy Olkusza opierający się na wykorzystaniu przedsiębiorczości mieszkańców, atutów przyrodniczo-kulturowych oraz lokalizacji miasta w sąsiedztwie Aglomeracji Górnośląskiej i Krakowa, cel szczegółowy 1.2 Rozwijające się w oparciu o wykorzystywanie dziedzictwa przyrodniczego i historyczno-kulturowego usługi czasu wolnego – turystyka weekendowa i aktywna, rekreacja, kultura, rozrywka – o wysokiej atrakcyjności dla mieszkańców Olkusza oraz sąsiednich aglomeracji
Skała	Cel strategiczny: Wysoka atrakcyjność turystyczna Miasta i Gminy Skała, Cel operacyjny 2: Utworzenie oferty turystycznej, kulturalnej i rekreacyjnej Miasta i Gminy Skała
Trzebinia	Cel strategiczny III: Rozwój funkcji lokalnego centrum usług publicznych i zwiększenie dostępu do usług publicznych, Cel operacyjny III.4: Ochrona przestrzeni kulturowej i przyrodniczej; Cel strategiczny IV: Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego, społecznego i ekologicznego mieszkańców gminy, Cel operacyjny IV.1: Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego dla rozwoju Trzebini
Trzyciąż	Cel strategiczny III: Stworzenie optymalnych warunków do rozwoju turystyki i kultury w gminie oraz zabezpieczenie trwałości dziedzictwa kulturowego, cel operacyjny III. 2. Wykorzystanie i ochrona zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z ich otoczeniem i III.4 4. Promocja lokalnych produktów oraz walorów kulturowych
Wielka Wieś	Cel strategiczny III: Gmina atrakcyjna osadniczo i inwestycyjnie, wykorzystująca walory środowiskowe, Cel operacyjny III.2 Zachowanie walorów środowiska naturalnego i III.3 Wzmacnianie świadomości ekologicznej mieszkańców
Wolbrom	Obszar strategiczny I – Infrastruktura i ochrona środowiska, cel operacyjny I.2 Ochrona Środowiska, zadania 2.5 Systematyczne rozpowszechnianie wiedzy i kreowanie postaw proekologicznych wśród społeczeństwa w gminie i 2.6 Ochrona gleby i powierzchni ziemi, ochrona różnorodności biologicznej oraz ochrona lasów, ochrona przed hałasem i promieniowaniem; Obszar strategiczny IV – Gmina atrakcyjna dla mieszkańców i odwiedzających – turystyka, kultura i sport, cel operacyjny IV.3 Realizacja działań promujących kulturę mieszkańców Gminy

Gmina	Ochrona oraz promowanie walorów przyrodniczo-kulturowych w kontekście działalności parków krajobrazowych na terenie gminy
Zabierzów	Cel strategiczny III: Cel strategiczny: Rozwój oferty spędzania czasu wolnego na terenie Gminy Zabierzów, Cel operacyjny III.2 Włączanie w obieg gospodarczy oraz ochrona dziedzictwa kulturowego gminy; Cel strategiczny IV: Wysoka dostępność komunikacyjna i bezpieczeństwo ekologiczne, Cel operacyjny IV.1 Ochrona zasobów przyrodniczych i krajobrazowych Gminy Zabierzów
Zielonki	Scenariusz III – Budowanie współpracy międzysektorowej w ramach aglomeracji krakowskiej w celu zapewnienia harmonijnego rozwoju Gminy w szczególności w zakresie infrastruktury transportowej i ochrony środowiska, Zadanie 3.3. Koordynacja i współdziałanie na rzecz ochrony środowiska naturalnego
Ciężkowice	Obszar strategiczny Rozwój gospodarczy (turystyka, przedsiębiorczość, rolnictwo), Cel strategiczny RG.1. Walory przyrodniczo-krajobrazowe służą funkcji turystyczno-uzdrowiskowej Gminy Ciężkowice, cel operacyjny RG.1.2. Zasoby przyrodnicze są chronione i służą wzmocnieniu funkcji turystycznych
Czchów	Cel strategiczny I: Warto tu być, cel operacyjny I.1 Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej i I.3 Wzmocnienie obszaru działań społecznych i kulturalnych, w tym dziedzictwa obszaru
Gromnik	Cel strategiczny 1: Rozwój infrastruktury technicznej zapewniającej bezpieczeństwo i komfort mieszkańcom i turystom oraz czyste środowisko, cel operacyjny 1.2. Skuteczna ochrona środowiska, zgodna z polityką zrównoważonego rozwoju; Cel strategiczny 3: Wszechstronne i trwałe wspieranie rozwoju gospodarczego w oparciu o istniejący potencjał środowiska i mieszkańców, cel operacyjny 3.4. Rozwój i promocja turystyki w oparciu o dostępne zasoby kulturowe i społeczne
Lipnica Murowana	Cel strategiczny 1: Lipnica silną marką turystyczną opartą o dziedzictwo historyczne, przyrodnicze i kulturowe, Cel operacyjny 1.2: Zorganizowane i systemowe udostępnienie naturalnych potencjałów turystycznych Lipnicy
Nowy Wiśnicz	Cel strategiczny 4: Wykorzystanie tradycji historycznej i dziedzictwa kulturowego Nowego Wiśnicza do realizacji lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw kulturalnych, społecznych i gospodarczych, cel operacyjny 4.2 Zachowanie naturalnego otoczenia obiektów zabytkowych (układów, założeń urbanistycznych, zieleni towarzyszącej w szczególności zespołów parkowych) i 4.3 Właściwe wykorzystanie obiektów zabytkowych w dostosowaniu do aktualnych potrzeb w sposób niekolidujący z ich charakterem i niestanowiących zagrożenia dla konstrukcji i substancji kulturowej
Ryglice	Cel strategiczny 7: Zrównoważony rozwój przestrzenny gminy zapewniający dbałość o środowisko naturalne, cel operacyjny 7.1 Wspieranie działań dążących do osiągnięcia ładu ekologicznego poprzez ochronę i kształtowanie środowiska przyrodniczego w zgodzie z obowiązującymi normami i zaleceniami i 7.3 Ochrona i utrzymanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz doskonalenie systemu obszarów chronionych
Rzepiennik Strzyżewski	Obszar strategiczny 1. Infrastruktura techniczna, Cel I. Ochrona środowiska naturalnego; Obszar strategiczny 4. Turystyka i rekreacja, Cel I. Wykorzystanie naturalnych walorów gminy do tworzenia bazy turystyczno-rekreacyjnej; Obszar strategiczny 5. Kultura i dziedzictwo kulturowe oraz rozwój usług społecznych, Cel I. Zachowanie tradycji kulturowych
Szerzyny ^a	Cel strategiczny II: Wzrost atrakcyjności turystycznej Gminy przez wykorzystanie jej położenia geograficznego, wyeksponowanie znajdujących się na jej terenie zabytków i skuteczną promocję; Cel strategiczny IV: Promocja Gminy przez wyeksponowanie znajdujących na jej terenie zabytków i pamiątek historycznych; Cel strategiczny V: Rozbudowa infrastruktury technicznej w gminie w celu zapewnienia ochrony środowiska oraz polepszenia życia mieszkańców
Tuchów	Obszar Strategiczny III: Rozwój kapitału społecznego, Cel operacyjny III.1.1: Utrzymywanie wysokiego standardu infrastruktury technicznej i ochrona środowiska, Zadanie III.1.1.3: Organizowanie szkoleń i warsztatów ekologicznych dla mieszkańców, organizowanych przez ekologów celem podniesienia świadomości ekologicznej społeczeństwa
Zakliczyn	Cel strategiczny II: Wysoka atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna gminy oparta na bogatym dziedzictwie przyrodniczo-kulturowym i szerokiej ofercie czasu wolnego, Cel operacyjny II.1 Ochrona przestrzeni i dziedzictwa kulturowego i II.2 Rozwój turystyki i usług czasu wolnego; Cel strategiczny IV: Poprawa jakości zarządzania, opartego na współpracy i wykorzystaniu zasobów, Cel operacyjny IV.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w rozwoju gminy

Gmina	Ochrona oraz promowanie walorów przyrodniczo-kulturowych w kontekście działalności parków krajobrazowych na terenie gminy
Krościenko nad Dunajcem	Obszar I: Turystyka i przemysł czasu wolnego, zadanie T.1.1. Rozwijana jest infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, wykorzystująca naturalne walory przyrodnicze i krajobrazowe do budowania markowego produktu Gminy Krościenko nad Dunajcem; Obszar III: Środowisko naturalne i ekologia, zadanie Ś.1.4. Korzystanie ze środowiska naturalnego prowadzone jest w sposób zrównoważony, w stałym dialogu z instytucjami odpowiedzialnymi za jego ochronę i zachowanie dla przyszłych pokoleń
Krynica-Zdrój	Cel strategiczny 1: Estetyczne i efektywne gospodarowanie przestrzenią w mieście i gminie, zadanie 1.2 Program ochrony środowiska i gospodarowania energią
Łabowa	Obszar strategiczny I: Potencjał gospodarczy i turystyczny, Cel operacyjny I.3 Podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy i zwiększenie popytu na turystykę; Obszar strategiczny III: Jakość życia, Cel operacyjny III.4 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej oraz dbałość o środowisko
Łącko	Obszar strategiczny III: Kapitał ludzki i społeczny, Cel operacyjny III.3 Poprawa stanu środowiska naturalnego; Obszar strategiczny IV: Rozwój przemysłów czasu wolnego, Cel operacyjny IV.1 Zrównoważony rozwój infrastruktury turystycznej, kulturowej i rekreacyjno- sportowej
Muszyna	Obszar strategiczny nr 1: Przemysły czasu wolnego i dziedzictwo kulturowe, Cel operacyjny 1.2. Ochrona krajobrazu kulturowego i dziedzictwa
Nawojowa	Obszar strategiczny nr 1: Turystyka i rekreacja, cel operacyjny 1.2. Budowa oferty turystycznej w oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe; Obszar strategiczny nr 4: Ochrona środowiska, cel operacyjny 4.3. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców
Ochotnica Dolna	Obszar priorytetowy Turystyka i przemysły czasu wolnego, Cel operacyjny I.2 Wykorzystanie i ochrona zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego wraz z ich otoczeniem
Piwniczna-Zdrój	Obszar strategiczny nr I Turystyka uzdrowskowa, rekreacja i dziedzictwo kulturowe, Cel operacyjny 1.2 Zachowanie i pielęgnacja walorów uzdrowskowych miasta i gminy Piwniczna-Zdrój i 1.3 Spójna promocja atrakcji turystycznych, kulturowych, przyrodniczych i stworzenie warunków do aktywnego spędzania czasu wolnego; Obszar strategiczny nr II Racjonalna gospodarka lokalna i czyste środowisko naturalne, Cel operacyjny 2.2 Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i promowanie ekologicznych rozwiązań wśród mieszkańców gminy
Rytko	Obszar strategiczny I – Turystyka i przemysły czasu wolnego, Cel operacyjny 1.1: Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego gminy Istniejące i 1.4: Wzmocnienie promocji lokalnego dziedzictwa oraz oferty turystycznej; Obszar strategiczny II – Ochrona środowiska i komfort życia mieszkańców, Cel operacyjny 2.1: Wzrost bezpieczeństwa ekologicznego
Stary Sącz	Cel strategiczny 1 Konkurencyjna i atrakcyjna oferta turystyczna i rekreacyjna Gminy Stary Sącz, budująca prestiż w subregionie sądeckim i kraju, Cel operacyjny 1.2 Zachowanie i pielęgnacja dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy Stary Sącz i 1.3 Budowa i spójna promocja konkurencyjnej oferty turystycznej w oparciu o zasoby przyrodnicze, społeczne i kulturowe
Szczawnic ^a	Obszar I: Gospodarka i turystyka, cel operacyjny G.1. Rozwinięta jest nowoczesna i dostosowana do potrzeb społecznych oferta turystyczno- uzdrowskowa
Andrychów	Cel strategiczny III: Doskonalenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego, III.3 Poprawa stanu środowiska naturalnego; Cel strategiczny IV: Wysoka atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna gminy, Cel operacyjny IV.1 Zrównoważony rozwój infrastruktury turystycznej, kulturowej i rekreacyjno-sportowej
Mucharz	Cel strategiczny 2. Rozwój społeczno-ekonomiczny, Cel operacyjny 2.5. Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców
Stryżawa ^a	Cel strategiczny 2: Optymalne i zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju wykorzystanie walorów środowiska naturalnego, Cel operacyjny 2.1: Dbanie o estetykę w gminie i 2.3: Szeroka i ciągła edukacja związana z ochroną środowiska
Wadowice	Cel strategiczny 2.1: Gmina wygodna do życia, Zadanie 2.1.1 Ochrona przestrzeni kulturalnej i tożsamości lokalnej i 2.1.3 Wzorcową jakość środowiska

Gmina	Ochrona oraz promowanie walorów przyrodniczo-kulturowych w kontekście działalności parków krajobrazowych na terenie gminy
Zembrzyce	Obszar strategiczny I – Infrastruktura i ochrona środowiska, Cel operacyjny I.2. Poprawa stanu środowiska naturalnego; Obszar strategiczny IV – Gmina atrakcyjna dla mieszkańców i odwiedzających – kultura, sport, turystyka i promocja, Cel operacyjny IV.4 Efektywna promocja gminy

Objaśnienia: a – gmina nie posiada obecnie aktualnej strategii rozwoju.

Źródło: opracowanie własne.

Analiza powyższych dokumentów wskazuje na to, że duży odsetek przedstawionych powyżej gmin postrzega parki krajobrazowe przede wszystkim jako cenny zasób turystyczny, dookoła którego można budować markę gminy i napędzać jej gospodarkę. Obecność tej formy ochrony przyrody i kultury na ich terenie przeważnie widziana jest jako godny promocji walor; jedynie nieliczne wyjątki nie wspominają o parkach krajobrazowych w kontekście mocnych stron gminy. Jednocześnie strategie rozwoju podkreślają, że rozwój turystyki na obszarach cennych przyrodniczo powinien być prowadzony w zrównoważony sposób, tak aby nie uszkodzić zasobów parku.

Ochrona przyrody i bioróżnorodności pojawia się w strategiach rozwoju znacznie rzadziej. **Mimo rosnącej wrażliwości na ochronę przyrody i bioróżnorodności, wśród lokalnych samorządów istnieje tendencja do postrzegania ich jako czynników ograniczających możliwości rozwoju gminy, a nie napędzających go.** Przeprowadzona w 2003 roku analiza Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Piwniczna wykazała, że w wielu obszarach był on niezgodny z ustaleniami nieaktualnego już Rozporządzenia Wojewody Małopolskiego w sprawie Popradzkiego Parku Krajobrazowego. Wskazała ona rozbieżności w zakresie lokalizacji terenów pod inwestycje rekreacyjne oraz ogólne „niespójności proponowanych trendów rozwojowych poszczególnych miejscowości z ustaleniami planu ochrony”, które wynikały z braku czasu i funduszy na aktualizację planu, a także restrykcyjnego charakteru rozporządzenia, utrudniającego rozwój społeczno-gospodarczy (Gawroński & Popławski, 2003).

Należy zauważyć, że w strategiach rozwoju gminy stosunkowo rzadko wymieniają Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego jako partnera podejmowanych działań – znalazł się on jedynie w 17 spośród 47 analizowanych strategii, przy czym jedynie 4 gminy (Bukowno, Ciężkowice, Jerzmanowice-Przeźmia, Lipnica Murowana) wskazały go w dokumencie jako kluczowego partnera w konkretnych przedsięwzięciach związanych z ochroną przyrody i wartości kulturowych. Może to utrudniać mieszkańcom poszukiwanie informacji na temat ZPKWM i jego działalności, a także śledzenie podejmowanych przez Zespół akcji edukacyjnych i promocyjnych.

Aż 9 gmin, zamiast na ZPKWM, powołało się na współpracę z nieistniejącymi już jednostkami, z których powstał Zespół – z Zespołem Jurajskich Parków Krajobrazowych, Zespołem Parków Krajobrazowych Pogórze i Popradzkim Parkiem Krajobrazowym. W tym przypadku trudno jednak wskazywać jako przyczynę błędu brak odpowiedniej komunikacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a ZPKWM; znacznie bardziej prawdopodobne jest wyjaśnienie, że podczas opracowywania nowych wersji strategii gminy wzorowały się na tych starych, sporządzonych przed 2009 rokiem, gdy ZPKWM jeszcze nie istniało.

Współpraca z ZPKWM powszechnie pojawia się natomiast w innych dokumentach strategicznych gmin, w tym w programach ochrony środowiska. Wyniki ich analizy zaprezentowano w tabeli 4.

Tabela 4.

Analiza programów ochrony środowiska gmin leżących na terenie małopolskich parków krajobrazowych pod kątem ochrony przyrody i krajobrazu

Gmina	Ochrona oraz promowanie walorów przyrodniczo-kulturowych w kontekście działalności parków krajobrazowych na terenie gminy
Alwernia ^a	Zadania z zakresu ochrony przyrody: ochrona naturalnych siedlisk, stanowisk chronionych gatunków roślin i zwierząt, ochrona tras migracyjnych i ograniczanie barier ekologicznych i zabezpieczenie warunków swobodnego przemieszczania się zwierząt, utrzymanie, przebudowa i budowa ścieżek przyrodniczo-dydaktycznych i rowerowych; Zadania z zakresu edukacji ekologicznej: stworzenie i realizacja programu edukacji ekologicznej dla szkół
Babice ^{ab}	Zadanie 4.3. Ochrona gruntów i zasobów mineralnych, podzadanie 4.3.2. ochrona zasobów kultury materialnej jako podstawy jej rozwoju i 4.3.3. ochrona ładu przestrzennego i przywracanie harmonii krajobrazowej; Zadanie 4.5: Edukacja ekologiczna
Bukowno	Obszar interwencji H: Zasoby przyrodnicze, Kierunek interwencji H1: Ochrona różnorodności biologicznej oraz zapewnienie ciągłości istnienia gatunków i stabilności ekosystemów poprzez zrównoważone użytkowanie jej elementów, H2: Propagowanie idei ochrony przyrody poprzez wzmocnienie potencjału turystycznego na obszarach chronionych, H4: Gromadzenie informacji o środowisku i poprawa procesu udostępniania informacji o środowisku; Obszar interwencji J: Działalność edukacyjna, kierunek interwencji J1: Kształtowanie postaw społeczeństwa
Chrzanów	Cel interwencji: Stosowanie zasad ochrony środowiska w planowaniu przestrzennym, kierunek interwencji 1: Opracowywanie dokumentów o charakterze strategicznym dla gminy; Cel interwencji: Upowszechnianie postaw proekologicznych wśród mieszkańców, kierunek interwencji 1: Rozwój edukacji ekologicznej; Cel interwencji: Poprawa bezpieczeństwa zasobów przyrodniczych, kierunek interwencji 1: Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych i 2: Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującego wartości przyrodnicze i krajobrazowe
Czernichów ^a	Cel główny I: ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody, Cel operacyjny I/1 – Ochrona przyrody i krajobrazu; Cel główny III: efektywne zarządzanie środowiskiem, Cel operacyjny III/3 – Edukacja ekologiczna
Gołcza ^a	Cel 6: Zadania w zakresie ochrony przyrody i poprawy ładu przestrzennego, zadanie 6.2 Współpraca z ARiMR, nadleśnictwami, MODR i gminami w zakresie realizacji programów rolno- środowiskowych w powiecie krakowskim, zwłaszcza w zakresie zalesiania gruntów rolnych i ochrony naturalnego środowiska przyrodniczego, 6.3 Opracowanie wykazu terenów i obiektów przyrodniczych podlegających ochronie, 6.4 Opracowanie wydawnictw promujących walory przyrodniczo-krajobrazowe i 6.8 Promocja walorów przyrodniczych powiatu ze szczególnym podkreśleniem korzyści dla społeczności lokalnych płynących z zamieszkiwania na terenach cennych przyrodniczo
Iwanowice ^a	Cel 6: Zadania w zakresie ochrony przyrody i poprawy ładu przestrzennego, zadanie 6.1 Opracowanie wykazu terenów i obiektów przyrodniczych podlegających ochronie i 6.2 Opracowanie wydawnictw promujących walory przyrodniczo-krajobrazowe
Jerzmanowice-Przegonia	Cel interwencji: Stosowanie zasad ochrony środowiska w planowaniu przestrzennym, kierunek interwencji 1: Opracowywanie dokumentów o charakterze strategicznym dla gminy; Cel interwencji: Upowszechnianie postaw proekologicznych wśród mieszkańców, kierunek interwencji 1: Rozwój edukacji ekologicznej; Cel interwencji: Poprawa bezpieczeństwa zasobów przyrodniczych i ochrona naturalnego krajobrazu jurajskiego, kierunek interwencji 1: Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych i 2: Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującego wartości przyrodnicze i krajobrazowe
Klucze	Priorytet 4: Edukacja ekologiczna społeczeństwa, Cel operacyjny: Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy
Kraków	Priorytet 1: Ochrona Przyrody i Krajobrazu, Cel operacyjny 1. Opracowanie formalno-prawnych i organizacyjnych podstaw skutecznej ochrony przyrody, 2. Zachowanie lub odtworzenie właściwego stanu cennych ekosystemów i siedlisk oraz populacji gatunków zagrożonych, 3. Stworzenie formalno-prawnych i organizacyjnych podstaw skutecznej ochrony zasobów leśnych i 4. Zachowanie i odtworzenie właściwego stanu lasów

Gmina	Ochrona oraz promowanie walorów przyrodniczo-kulturowych w kontekście działalności parków krajobrazowych na terenie gminy
Krzeszowice	Obszar 2: Edukacja ekologiczna, zadanie 2.4 Prowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnej w zakresie ochrony przyrody i 2.9 Zrównoważony rozwój szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych, mający na celu promocję walorów przyrodniczych gminy; Obszar 4: Ochrona przyrody, zadanie 4.2 Promocja walorów przyrodniczych gminy, 4.6 Wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych i ochronnych w obrębie pomników przyrody, 4.7 Uwzględnienie znaczenia ochrony różnorodności biologicznej w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i 4.8 Uwzględnianie w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego form ochrony przyrody oraz obszarów przyrodniczo cennych
Liszki	Obszar interwencji XI: Zasoby przyrodnicze, cel operacyjny: Zachowanie różnorodności biologicznej i jej racjonalne użytkowanie oraz zachowanie funkcji ekosystemów i walorów przyrodniczych gminy, zadanie XI.2 Inwentaryzacja przyrodnicza terenu gminy oraz badania obszarów cennych przyrodniczo
Michałowice ^a	Cel główny: ochrona przyrody, cel operacyjny: ochrona przyrody i krajobrazu, działania: Zrównoważone wykorzystanie zasobów biologicznych, Utrzymanie urozmaiconego krajobrazu rolniczego z preferowaniem gospodarstw ekologicznych
Olkusz ^b	Cele średniookresowe do 2021 r.: aktualizacja (w miarę potrzeb) miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, biorących pod uwagę długofalowe potrzeby zrównoważonego rozwoju oraz uwzględniających treść opracowań ekofizjograficznych i programów ochrony środowiska o zasięgu regionalnym i lokalnym; Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą: „myśl globalnie, działaj lokalnie”; Zachowanie bogatej różnorodności biologicznej
Skąła	Obszar interwencji H: Zasoby przyrodnicze, kierunek interwencji H.1 Ochrona różnorodności biologicznej oraz zapewnienie ciągłości istnienia gatunków i stabilności ekosystemów poprzez zrównoważone użytkowanie jej elementów, H.2 Propagowanie idei ochrony przyrody poprzez wzmocnienie potencjału turystycznego na obszarach chronionych i H.3 Gromadzenie informacji o środowisku i poprawa procesu udostępniania informacji o środowisku
Trzebinia	Cel główny: Ochrona zasobów przyrodniczych, kierunek: Zachowanie, ochrona i zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych, działania: Edukacja ekologiczna społeczeństwa w zakresie ochrony krajobrazu i przyrody, Ochrona obszarów i obiektów nie objętych ochroną prawną, posiadających dużą wartość przyrodniczą, Ujęcie zasobów przyrodniczych oraz planowanie terenów zielonych w planach zagospodarowania przestrzennego, Planowanie inwestycji z uwzględnieniem obszarów przyrodniczych
Trzyciąż	Cele średniookresowe do 2019 r.: Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą: „myśl globalnie, działaj lokalnie”; Uwzględnianie aspektów środowiskowych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego; Przyroda i różnorodność biologiczna
Wielka Wieś ^c	Działania priorytetowe: wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego zasad gospodarowania przestrzenią zgodnych z wymaganiami rozwoju zrównoważonego i potrzebami ochrony przyrody oraz stworzenie sprawnych mechanizmów egzekwowania zapisów planu; zachowanie i wzbogacenie walorów krajobrazowych i przyrodniczych gminy; ochrona różnorodności przyrodniczej w gminie poprzez opiekę nad obszarami i obiektami chronionymi, właściwą gospodarkę rolną i leśną oraz nadzór na procesami inwestycyjnymi i urbanizacją; ochrona dziedzictwa kulturowego, rozwój przestrzeni publicznej; edukacja ekologiczna, promocja wśród mieszkańców gminy i turystów zachowań zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego; wspieranie zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego
Wolbrom	Kierunek interwencji: Zasoby przyrodnicze, cel średniookresowy: Zachowanie różnorodności biologicznej na terenie Miasta i Gminy Wolbrom, zadania: Uwzględnienie w Miejskowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego oraz dokumentach planistycznych form ochrony przyrody; Bieżąca konserwacja form ochrony przyrody
Zabierzów	Kierunek interwencji: Zasoby przyrodnicze, cel średniookresowy: Zachowanie różnorodności biologicznej na terenie Gminy, zadania: Uwzględnienie w Miejskowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego oraz dokumentach planistycznych form ochrony przyrody; Bieżąca konserwacja form ochrony przyrody; Prowadzenie działań dotyczących edukacji ekologicznej

Gmina	Ochrona oraz promowanie walorów przyrodniczo-kulturowych w kontekście działalności parków krajobrazowych na terenie gminy
Zielonki	Priorytet 5: Informacja o środowisku i jego ochronie, kierunki działań: Wspieranie merytoryczne i finansowe działań z zakresu edukacji ekologicznej prowadzonej w szkołach, oraz promowanie aktywnych form edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży; Promowanie postaw opartych na idei zrównoważonej i odpowiedzialnej konsumpcji
Ciężkowice	Obszar interwencji 9: Ochrona i zachowanie środowiska przyrodniczego, zadania 9.1 Działania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i 9.2 Działania w zakresie ochrony lasów i zieleni urządzonej
Czchów	Cele średniookresowe do 2023 r.: Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie”; Doprowadzenie do sytuacji, aby projekty dokumentów strategicznych wszystkich sektorów gospodarki były, zgodnie z obowiązującym prawem, poddawane procedurze oceny oddziaływania na środowisko i wyniki tej oceny były uwzględniane w ostatecznych wersjach tych dokumentów; Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, biorących pod uwagę długofalowe potrzeby zrównoważonego rozwoju oraz uwzględniających treść opracowań ekofizjograficznych i programów ochrony środowiska o zasięgu regionalnym i lokalnym
Gromnik	Kierunek interwencji: Zasoby przyrodnicze, cel średniookresowy: Zachowanie różnorodności biologicznej na terenie gminy Gromnik, zadania: Uwzględnienie w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego oraz dokumentach planistycznych form ochrony przyrody; Bieżąca konserwacja form ochrony przyrody, Prowadzenie działań dotyczących edukacji ekologicznej
Lipnica Murowana ^d	Brak danych
Nowy Wiśnicz ^a	Obszar strategiczny: Zachowanie różnorodności ekologicznej, cel szczegółowy: ochrona i wzrost różnorodności biologicznej i krajobrazowej, oraz doskonalenie systemów obszarów chronionych; Obszar strategiczny: Wzbogacanie i racjonalna gospodarka zasobami naturalnymi, cele szczegółowe: Zwiększenie skuteczności narzędzi planistycznych (plan zagospodarowania przestrzennego) jako narzędzia ochrony przyrody i krajobrazu, Wzmocnienie ochrony gatunkowej roślin i zwierząt na terenie Gminy, Zachowanie tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu rolniczego na terenie Gminy
Ryglice	Obszar strategiczny: Przyroda i krajobraz, działania: Zintensyfikowanie edukacji ekologicznej społeczeństwa w zakresie ochrony przyrody, Projektowanie i modernizacja tablic informacyjnych dot. obszaru parków krajobrazowych, Przestrzeganie procedur lokalizacyjnych chroniących tereny cenne przyrodniczo przed przeinwestowaniem
Rzepiennik Strzyżewski ^{ab}	Cel długoterminowy: Rozwój turystyki i rekreacji optymalnie wykorzystujących uwarunkowania przyrodnicze gminy z pełnym przestrzeganiem zasad ochrony przyrody i krajobrazu; Przez wiedzę i edukację do zrównoważonego rozwoju
Szerzyny ^d	Brak danych
Tuchów	Cel strategiczny: Ochrona środowiska przyrodniczego, zadania: Pielęgnacja i konserwacja pomników przyrody, Współpraca przy opracowywaniu regionalnej listy gatunków zagrożonych wyginięciem wstanie naturalnym, Identyfikacja zbiorowisk roślinnych i biotopów wymagających specjalnej troski, Wspieranie prac związanych z ochroną gatunkową roślin i zwierząt oraz siedlisk, które są chronione lub zagrożone wyginięciem, Wspieranie prac związanych z inwentaryzacją zdegradowanych ekosystemów wodno- błotnych, Współpraca przy wdrażaniu programów ochrony gatunków ginących i zagrożonych ze szczególnym zwróceniem uwagi na reintrodukcję; Cel strategiczny: Edukacja ekologiczna społeczeństwa
Zakliczyn	Kierunek interwencji: Zasoby przyrodnicze, cel średniookresowy: Zachowanie różnorodności biologicznej na terenie gminy Zakliczyn, zadania: Uwzględnienie w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego oraz dokumentach planistycznych form ochrony przyrody; Bieżąca konserwacja form ochrony przyrody; Kierunek interwencji: Edukacja ekologiczna, zadanie: Prowadzenie edukacji ekologicznej na terenie gminy Zakliczyn
Krościenko nad Dunajcem	Cel 1: Ochrona przyrody, krajobrazu i różnorodności biologicznej; Priorytet 1.1: Upowszechnienie i wprowadzanie różnych form ochrony przyrody; Priorytet 2.1: Ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych

Gmina	Ochrona oraz promowanie walorów przyrodniczo-kulturowych w kontekście działalności parków krajobrazowych na terenie gminy
Krynica-Zdrój	Obszar strategiczny: Ochrona przyrody, zadania: Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych, Selektywny dostęp do terenów cennych przyrodniczo oraz ochrona tych terenów przed zainwestowaniem i tzw. dzikim zagospodarowaniem, Zachowanie walorów przyrodniczych hal i polan śródleśnych, dolin rzecznych itp., Ochrona elementów środowiska przyrodniczo-kulturowego, historycznego układu miasta i układów wsi oraz typów zabudowy, w tym dostosowanie architektury budynków do lokalnych tradycji budowlanych, Monitoring ruchu turystycznego, szczególnie na obszarach najbardziej atrakcyjnych; Obszar strategiczny: Edukacja ekologiczna i dostęp do informacji o środowisku
Łabowa	Priorytet II: Ochrona zasobów przyrodniczych, cel operacyjny: Podniesienie walorów przyrodniczych i estetycznych gminy; Priorytet VII: Edukacja ekologiczna, cel operacyjny: Wzmocnienie systemu zarządzania środowiskiem i podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa
Łącko	Cel nadrzędny B – Wzrost różnorodności biologicznej i ochrona terenów cennych przyrodniczo, kierunek działań B1: Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych - poprawa stanu środowiska przyrodniczego - ochrona zwierząt i B2: Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującego wartości przyrodnicze i krajobrazowe; Cel nadrzędny E – Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa, kierunek działań E1: Rozwój edukacji ekologicznej
Muszyna	Cele ekologiczne: Zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem georóżnorodności i bioróżnorodności oraz odtworzenie i wzbogacanie zasobów przyrody, wykształcenie wśród mieszkańców nawyków kultury ekologicznej formalnej (szkolnej) i nieformalnej (pozaszkolnej)
Nawojowa ^d	Brak danych
Ochotnica Dolna	Cel interwencji: Upowszechnianie postaw proekologicznych wśród mieszkańców, kierunek interwencji: Rozwój edukacji ekologicznej; Cel interwencji: Poprawa bezpieczeństwa zasobów przyrodniczych i ochrona naturalnego krajobrazu górskiego, kierunki interwencji: Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych, Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującego wartości przyrodnicze i krajobrazowe
Piwniczna-Zdrój ^d	Brak danych
Rytró ^a	Cele średniookresowe: Dalszy rozwój turystyki poprzez wykorzystanie zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych zgodnie z zasadami ochrony środowiska, Utrzymanie regionalnego charakteru produkcji rolniczej, wspierającej rozwój turystyki i zapewniającej zachowanie walorów środowiska i różnorodności biologicznej
Stary Sącz	Cele ekologiczne: Zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem georóżnorodności i bioróżnorodności oraz odtworzenie i wzbogacanie zasobów przyrody wykształcenie wśród mieszkańców nawyków kultury ekologicznej formalnej (szkolnej) i nieformalnej (pozaszkolnej)
Szczawnica ^b	Obszar interwencji: Zasoby przyrodnicze, kierunki interwencji: Ochrona obszarów cennych przyrodniczo i Rozwój obszarów zieleni oraz utrzymanie terenów już istniejących
Andrychów	Obszar strategiczny: Zasoby przyrodnicze, cel strategiczny I: Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych, II. Stworzenie prawno-organizacyjnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody i III. Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemu i siedlisk; Obszar strategiczny: Działalność edukacyjna dla zrównoważonego rozwoju
Mucharz	Obszar interwencji O9: Zasoby przyrodnicze, zadania: Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych, Powszechna inwentaryzacja przyrodnicza gminy i opracowanie na jej podstawie materiałów edukacyjnych, Bieżąca pielęgnacja pomników przyrody w gminie, bieżąca konserwacja drzew i terenów zieleni, Wydawanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia, decyzji o warunkach zabudowy oraz pozwoleń na budowę z uwzględnieniem zakazów i nakazów obowiązujących na terenie Parku Krajobrazowego Beskidu Małego; Obszar interwencji O11: Edukacja ekologiczna
Stryżawa	Kierunek interwencji: Zasoby przyrodnicze, zadania: Bieżące i zrównoważone utrzymanie zieleni na terenie Gminy, Uwzględnienie w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego oraz dokumentach planistycznych form ochrony przyrody, Bieżąca konserwacja form ochrony przyrody; Kierunek interwencji: Edukacja ekologiczna, zadanie: Prowadzenie działań w zakresie edukacji ekologicznej

Gmina	Ochrona oraz promowanie walorów przyrodniczo-kulturowych w kontekście działalności parków krajobrazowych na terenie gminy
Wadowice ^a	Cel długoterminowy: Zachowanie i wzbogacanie walorów przyrodniczych, cel szczegółowy: Ochrona i kształtowanie różnorodności biologicznej w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju; Cel długoterminowy: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców gminy, cele szczegółowe: Edukacja ekologiczna w szkołach, Wdrożenie systemu edukacji społeczeństwa w zakresie tematyki ochrony środowiska,
Zembrzyce	Kierunek interwencji: Zasoby przyrodnicze, zadania: Bieżące i zrównoważone utrzymanie zieleni na terenie Gminy, Uwzględnienie w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego oraz dokumentach planistycznych form ochrony przyrody, Bieżąca konserwacja form ochrony przyrody; Kierunek interwencji: Edukacja ekologiczna, zadanie: Prowadzenie działań w zakresie edukacji ekologicznej

Objaśnienia: a – program nieaktualny, b – nowy program w trakcie opracowywania lub uchwalania, c – cytowanie za innym dokumentem, d – brak aktualnego lub nieaktualnego dokumentu w Biuletynie Informacji Publicznej i na stronie internetowej gminy.

Zródło: opracowanie własne.

Analiza powyższej dokumentacji dostarcza wielu wniosków na temat ochrony środowiska na szczeblu lokalnym. Przede wszystkim uwagę zwraca fakt, że **aż 16 spośród 47 gmin nie posiada aktualnego programu ochrony środowiska, a przynajmniej nie ogłosiło go w Biuletynie Informacji Publicznej ani na swojej oficjalnej stronie internetowej**. Utrudnia to realizację jednego z podstawowych obowiązków gminy, jakim jest udostępnianie aktualnych informacji o środowisku. 4 gminy (Lipnica Murowana, Szerzyny, Nawojowa i Piwniczna-Zdrój) nie udostępniają nawet archiwalnych wersji programów, w efekcie uniemożliwiając mieszkańcom wygodny dostęp do jakichkolwiek informacji o polityce środowiskowej gminy. W sposób pośredni utrudnia to również dostęp do danych na temat działalności ZPKWM mieszkańcom, którzy poszukują informacji o stanie środowiska naturalnego na terenie gminy i działających na jej terenie organów.

W przypadku wielu jednostek administracyjnych uchwalenie nowego programu ochrony środowiska zostało przełożone w czasie. Zamiast nich uchwalone zostały aktualne plany gospodarki niskoemisyjnej i programy rewitalizacji gmin; dokumenty, które również nawiązują do tematyki ochrony zasobów przyrody, ale nieujmujące jej w sposób tak kompleksowy, jak program ochrony środowiska.

Każdy przeanalizowany program ochrony środowiska powstały po 2009 roku wskazywał Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego jako partnera działań na rzecz ochrony obszarów ujętych w granicach parków krajobrazowych. Dotyczą one przede wszystkim uwzględniania specyfiki obszarów chronionych w lokalnych dokumentach planistycznych, zabezpieczając je przed presją osadniczą i inwestycyjną, oraz utrzymania form ochrony przyrody w dobrym stanie.

Dane zawarte w tabeli 4 przedstawiają nie tylko zadania, dla których gmina wskazała ZPKWM jako potencjalnego partnera, ale także te, które zaplanowane zostały do realizacji bez udziału ZPKWM, a jednocześnie nawiązują do kompetencji i działalności Zespołu. Mogą wskazywać one potencjalne nowe obszary współpracy z gminami, przede wszystkim w zakresie edukacji ekologicznej i promocji walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru. Wymaga to jednak rozbudzenia świadomości ekologicznej wśród mieszkańców, przedsiębiorców i społeczności lokalnych.

5.2.6. Stosunek społeczny do ochrony środowiska

Początki badań nad społecznym stosunkiem do środowiska naturalnego w Polsce sięgają 1983 roku. W Tarnobrzegu przeprowadzono wtedy kompleksową ankietę wśród mieszkańców, która pozwoliła ocenić ich poziom wiedzy na temat źródeł, przejawów i skutków zagrożeń naturalnych oraz stosunek do ochrony środowiska. **Badanie wykazało, że ludzie najbardziej mobilizowali się do działania, gdy dany czynnik mógł bezpośrednio zagrozić ich zdrowiu lub mieniu, nie zawsze rozumiejąc wagę zagrożeń „odległych”, na przykład zmian klimatycznych czy utraty lesistości** (Tuszyńska, 2014).

Od badań tarnobrzeskich minęło niemal 40 lat, a polskie społeczeństwo wciąż nie wykształciło odpowiednich mechanizmów świadomości ekologicznej. **Od lat 90. XX wieku w Polsce prowadzone są badania socjologiczne oceniające poziom wiedzy obywateli na temat problemów środowiskowych, które wskazują na stosunkowo niewielki wzrost popularności wśród postaw proekologicznych** (Tuszyńska, 2008).

Wynika to po części z faktu, że wśród informacji na temat stanu środowiska naturalnego krąży wiele mitów i dezinformacji, a wprowadzanie rozwiązań mających na celu ograniczenie antropopresji (na przykład zunifikowane systemy segregacji odpadów lub odejście od pieców opalanych węglem) spotyka się z niezrozumieniem i zdziwieniem społeczności lokalnych (Tuszyńska, 2014). Szereg organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony środowiska cechuje się ponadto negatywnym wizerunkiem w oczach Polaków, co zniechęca wiele osób do angażowania się w jakiegokolwiek akcje propagujące zachowania proekologiczne (Ciążela, 2015). **Poziom świadomości ekologicznej zależy także od wieku, wykształcenia i poglądów politycznych** (Grabowska i in., 2016).

Realną zmianę w myśleniu Polaków zapoczątkowały dopiero problemy środowiskowe, które zastrzyły się w drugiej dekadzie XXI wieku, przede wszystkim problem smogu i zanieczyszczenia powietrza. Dane Centrum Badania Opinii Społecznej z 2016 roku pokazały, że aż 74% respondentów wskazuje „ocieplenie klimatu, emisję dwutlenku węgla do atmosfery oraz związane z tym zagrożenia środowiska naturalnego” jako bardzo ważny problem, a dla 68% istotna jest kwestia zapewnienia czystego powietrza. W tym samym opracowaniu 63% respondentów odpowiedziało jednak, że zdecydowanie się zgadza lub raczej się zgadza ze stwierdzeniem, że do roku 2030 konieczne jest oparcie polskiej elektroenergetyki na węglu kamiennym i węglu brunatnym, gdyż Polska posiada duże zasoby tych surowców, co wskazuje na brak wiedzy z zakresu wpływu spalania paliw kopalnych na jakość powietrza (Grabowska i in., 2016).

Wzmoczone problemy środowiskowe w drugiej dekadzie XXI wieku (głównie zanieczyszczenie powietrza) wpłynęły na zmianę myślenia Polaków na temat ochrony środowiska.

Edukacja ekologiczna jest hamowana przez wiele czynników, w tym „brak obowiązku i kontroli sposobów realizacji programu edukacji ekologicznej i zdrowotnej w szkole oraz niewystarczające przygotowanie nauczycieli i wzrost postaw konsumpcyjnych w społeczeństwie” (Tuszyńska, 2013). **Właśnie dlatego tak istotna jest systematyczna edukacja ekologiczna przeprowadzana przez wykwalifikowane, wykształcone kadry, które powinny nie tylko przekazywać odpowiednią wiedzę, ale także kształtować wrażliwość ekologiczną oraz postawy przyjazne środowisku i zrównoważonemu rozwojowi** (Kwiatek & Skiba, 2017).

W ochronie środowiska kluczową rolę pełnią społeczności lokalne, których działalność ma bezpośredni wpływ na stan środowiska na danym terenie i politykę względem jego ochrony. Mogą one nie tylko bezpośrednio kształtować zasoby ekologiczne regionu poprzez zrównoważoną działalność gospodarczą i inwestycyjną, ale także wywierać presję na organach administracji lokalnej, aby przyjąć korzystny dla środowiska naturalnego kierunek polityki.

Z raportu Centrum Badania Opinii Społecznej wynika istotna zależność: im bardziej dany respondent odczuwał brak poczucia wpływu na stan środowiska w swojej miejscowości, tym częściej wskazywał, że zmiany klimatyczne są wynikiem jedynie czynników naturalnych. Osoby o większym poczuciu wpływu na stan środowiska odpowiadały natomiast, że dominujący wpływ na nie ma działalność człowieka (Grabowska i in., 2016). Brak wiary w skuteczność działań jest także jednym z głównych powodów, którymi Polacy uzasadniają niepodejmowanie działań na rzecz środowiska (Hłobił, 2009). W edukacji ekologicznej istotne miejsce powinno zatem zajmować wskazywanie sposobów, w jakie poszczególne jednostki mogą przyczynić się do poprawy stanu środowiska na terenie gminy.

Brak poczucia wpływu na stan środowiska przekłada się na bierność i niepodejmowanie działań na rzecz środowiska.

Kierunkowe ankiety dotyczące stosunku społeczeństwa do obszarowych form ochrony przyrody, w szczególności zaś parków krajobrazowych, są rzadkością. Raport z analizy badań świadomości, postaw i zachowań ekologicznych Polaków przeprowadzonych w Polsce w latach 2009–2015 wskazuje, że liczba badań dotyczących świadomości Polaków na temat bioróżnorodności, obszarów Natura 2000 czy społecznej odpowiedzialności biznesu jest skrajnie niska.

Najczęściej w kwestionariuszach dotyczących ochrony środowiska przewijają się inne, bliższe codziennemu życiu respondentów tematy – energetyka, gospodarka odpadowa lub obrona praw zwierząt. Zrealizowane w latach 2017–2018 przez Ministerstwo Środowiska *Trackingowe badanie świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski* wskazuje, że **najczęściej wymienianymi istotnymi aspektami ochrony środowiska są obszary zanieczyszczenia powietrza, problem zaśmiecenia oraz zmiany klimatu**. Wśród zagadnień ochrony przyrody w kwestionariuszu znalazło się jedynie „zanikanie gatunków zwierząt i roślin”, które zostało wskazane jako istotne jedynie przez 17% ankietowanych. Ponadto 44% ankietowanych zadeklarowało, że nie zna pojęcia „Natura 2000”, a aż 42% obce jest pojęcie bioróżnorodności.

Nieliczne badania tematyczne wskazują na to, że stosunek społeczny do form ochrony przyrody zależy od grupy, którą reprezentuje dany respondent, oraz warunków panujących w danej gminie. Przeprowadzone w latach 2004–2006 badania ankietowe na grupie mieszkańców gmin wiejskich, zlokalizowanych na terenie Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego (woj. świętokrzyskie), wskazały znaczącą rozbieżność pomiędzy postrzeganiem parków krajobrazowych i użytków ekologicznych przez gminy, w których dominowała działalność rolnicza (tam stosunek do obszarowych form ochrony przyrody był przychylny, a chęć praktycznego wdrażania zakazów i nakazów większa), a tymi przemysłowymi (gdzie te same formy ochrony stanowiły barierę dla rozwoju gminy, a społeczność lokalna odnosiła się z niechęcią do przepisów prawa) (Popławski, 2008).

Podobne badania przeprowadzono w latach 2003–2005 w Przemęckim Parku Krajobrazowym (woj. wielkopolskie). Mieszkańcy zlokalizowanych na jego terenie gmin mieli świadomość mieszkania na terenie chronionym i potrafili wskazać jego granice, a także najważniejsze przedmioty ochrony. Ankietowani dostrzegali pozytywny wpływ Przemęckiego Parku Krajobrazowego na rozwój gminy – powstanie nowych oczyszczalni ścieków, wzrost zainteresowania turystyką i agroturystyką oraz wzrost promocji regionu. Znacząca grupa respondentów (aż 24%) nie miała jednak świadomości zakazów i nakazów panujących w parku i nie potrafiła ich wymienić, a 36% ankietowanych wskazywało, że obostrzenia w prowadzeniu działalności gospodarczej stanowią znaczącą przeszkodę dla mieszkańców (Zimniewicz, 2008).

Na pozarządowym szczeblu lokalnym wyróżniamy trzy istotne grupy, których działania mają wpływ na kształtowanie środowiska naturalnego na terenie gminy: mieszkańców, przedsiębiorców i organizacje pozarządowe.

5.2.7. Poziom świadomości ekologicznej mieszkańców

Większość badań na temat poziomu świadomości ekologicznej przeprowadzana jest na grupie mieszkańców danego obszaru, ponieważ z ich grona najczęściej wywodzą się lokalni przedsiębiorcy i członkowie organizacji pozarządowych. Odpowiedzi mieszkańców pozwalają na zidentyfikowanie najbardziej istotnych problemów środowiskowych regionu oraz ocenienie skuteczności programów edukacji ekologicznych prowadzonych przez organy administracji lokalnej (Tuszyńska & Kowalak, 2008).

Województwo małopolskie jest jednym z najlepiej rozwiniętych obszarów Polski pod względem przemysłowym, inwestycyjnym i turystycznym. Obecność Krakowa, dużej aglomeracji miejskiej, oraz łatwy dostęp do szkolnictwa średniego i wyższego to atuty, które pozwalają kształtować postawy przyjazne środowisku. Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego od 2013 roku publikuje coroczne badania opinii mieszkańców Małopolski, które pokazują stopniowe zmiany stosunku mieszkańców do problematyki ochrony środowiska. Tematyka ochrony środowiska pojawia się w następujących edycjach raportu:

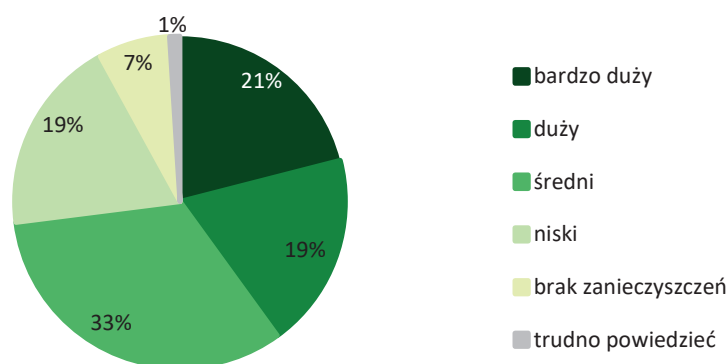
- Badanie opinii mieszkańców Małopolski na temat istotnych dla rozwoju województwa obszarów działań samorządu wojewódzkiego (edycja 1., 2013),
- Badanie opinii mieszkańców Małopolski na temat istotnych dla rozwoju województwa obszarów działań samorządu wojewódzkiego (edycja 3., 2015),
- Badanie opinii mieszkańców Małopolski 2015 (edycja 4., 2016),
- Badanie opinii mieszkańców Małopolski 2018 (edycja 7., 2019).

W odpowiedzi na pytanie o główne problemy województwa małopolskiego (edycja 1. i 3.) oraz o to, na co według mieszkańców powinny iść pieniądze samorządowe w pierwszej kolejności (edycja 4. i 7.), ochrona środowiska pojawiła się za każdym razem wśród obszarów problemowych, ale z każdą kolejną edycją badania była ona wymieniana jako coraz ważniejszy aspekt działalności województwa małopolskiego.

Pytanie o główne problemy województwa małopolskiego nie padło podczas badań analitycznych do 2., 5. i 6. edycji raportu. Ochrona środowiska w ogóle nie jest wskazana w dwóch raportach – edycji 2. (2013), która skupiała się na ocenie materialnej sytuacji mieszkańców regionu oraz 6. (2017), poświęconej przede wszystkim zdrowiu i bezpieczeństwu. Edycja 5. przedstawiła natomiast kompleksowe badanie świadomości Małopolan w zakresie jakości powietrza. Zgodnie z zebranymi danymi większość mieszkańców województwa oceniła powietrze w swoim miejscu zamieszkania jako w różnym stopniu zanieczyszczone. Wyniki przedstawia wykres 1.

Wykres 1.

Opinia mieszkańców Małopolski na temat poziomu zanieczyszczenia powietrza w ich miejscu zamieszkania [%]

Źródło: opracowanie własne za *Badaniem opinii mieszkańców Małopolski 2016*.

Jednocześnie badanie wskazało, że stosunkowo niewielki odsetek osób poszukuje informacji na temat jakości powietrza: jedynie 11% regularnie sprawdza wskaźniki zanieczyszczeń, a 49% nie potrafiło udzielić odpowiedzi na to pytanie. Należy zauważyć, że dane pochodzą z roku 2015, a w związku z wyraźnym nasileniem zjawiska smogu obecne wyniki mogłyby być zdecydowanie odmienne.

Edycja 3. raportu wskazała natomiast główne obszary problemowe w dziedzinie ochrony środowiska. **Na pierwszym miejscu znalazła się „ochrona środowiska”, wskazana przez 60% respondentów, najprawdopodobniej w rozumieniu wszystkich działań, które mogą zostać podjęte w ramach ochrony i przywracania dobrego stanu środowiska.** 32% ankietowanych zwróciło uwagę na problem smogu, 5% uznało, że niezbędny jest zakaz palenia w piecach, a 3% zaznaczyło, że konieczny jest lepszy dostęp do odnawialnych źródeł energii, na przykład w formie odpowiednich dofinansowań.

Warto zwrócić uwagę na to, że dane zebrane przez Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego dotyczą przede wszystkim ochrony powietrza atmosferycznego. Respondenci nie wskazali poprawy stanu przyrodniczego lub krajobrazowego województwa jako konkretnego obszaru problemowego. Przyczyny tego zjawiska

mogą być różne: część ankietowanych osób może postrzegać ochronę powietrza jako ważniejsze działanie ze względu na to, że bezpośrednio dotyka ona ich obszaru życia, lub nie posiadać specjalistycznej wiedzy na temat ochrony przyrody. Wedle innej hipotezy ochrona przyrody może być dla nich ważna, ale nie powinna być finansowana ze środków samorządowych.

Ponadto z podanej metodyki badawczej trudno wywnioskować, jaki procentowy udział wśród respondentów mieli mieszkańcy obszarów leżących na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego – postrzeganie środowiska zależy od miejsca zamieszkania, więc osoby na co dzień stykające się z cennym krajobrazem i obostrzeniami wynikającymi z jego ochrony mogą prezentować inne poglądy niż mieszkańcy miast. **Niektóre aspekty funkcjonowania formy ochrony przyrody mogą być postrzegane jako szansa dla regionu, a inne jako zagrożenie.**

Powyższe stwierdzenie znajduje swoje odzwierciedlenie w badaniach przeprowadzonych w 2013 roku na grupie mieszkańców miejscowości położonych w sąsiedztwie Babiogórskiego Parku Narodowego. Wskazały one, że stosunek społeczności lokalnej wobec parku narodowego był zależny od wielu czynników: wieku, wykształcenia i odległości miejsca zamieszkania od granic parku. Był on pozytywnie postrzegany przez osoby młodsze, lepiej wykształcone, mieszkające dalej od jego granic i nieposiadające żadnych gruntów na jego terenie, a także tych respondentów, których rodziny znalazły zatrudnienie w parku. Z drugiej strony to ankietowani, którzy mieszkają do 1 km od granic parku, najkorzystniej ocenili wpływ Babiogórskiego PN na sytuację ekonomiczną, a osoby mieszkające nieco dalej uznały go za jedynie neutralny (Zawilińska, 2016). Wiązało się to najprawdopodobniej z faktem, że dobroczynny wpływ ruchu turystycznego na lokalną gospodarkę jest odczuwalny właśnie w bezpośredniej bliskości parku, ponieważ to tam turyści najchętniej wybiorą nocleg i gastronomię.

Wyniki te potwierdzone zostały w przeprowadzonych w 2015 roku badaniach na grupie 152 mieszkańców gmin zlokalizowanych na terenie Babiogórskiego PN. Wskazały one, że większość respondentów deklarowała pozytywny stosunek do problemów ochrony przyrody i edukacji ekologicznej i dostrzegała wpływ, jaki park narodowy miał na życie ich oraz ich lokalnej społeczności. Wśród najbardziej pozytywnych aspektów funkcjonowania Babiogórskiego PN znalazła się bliskość natury, rozwój turystyki, możliwość znalezienia zatrudnienia w strukturach Parku oraz zwiększenie popularności rolnictwa ekologicznego. Największymi utrudnieniami były natomiast obostrzenia prawne związane z bardziej skomplikowanym procesem uzyskiwania pozwoleń na budowę i zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele budowlane, problemami z zagospodarowaniem terenów zlokalizowanych w granicach parku narodowego i ograniczonym rozwojem przedsiębiorczości (Mika i in., 2019).

Mimo braku kierunkowych badań opisujących stosunek do parków krajobrazowych, można przypuszczać, że przynajmniej część **mieszkańców województwa małopolskiego rozumie rolę ochrony przyrody i angażuje się w różne akcje promujące i chroniące parki krajobrazowe.** Umieszczony na Facebooku profil „Ratujmy Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy” zrzessa osoby sprzeciwiające się budowie Trasy Pychowickiej, która w 2015 roku została wytyczona na terenach Bielańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego. Działalność aktywistów wpłynęła na rozpoczęcie konsultacji z mieszkańcami Krakowa oraz zaproponowanie nowej koncepcji ciągu komunikacyjnego (Ciochoń, 2018).

5.2.8. Poziom świadomości ekologicznej przedsiębiorców

Pod względem gospodarczym Małopolska to jeden z najbardziej rozwiniętych regionów Polski. Wskazuje na to wysoka wartość PKB, która w 2017 roku wyniosła 160 070 mln zł, co w przeliczeniu na mieszkańca daje 47 272 zł. Udział Małopolski w tworzeniu ogólnopolskiego PKB wyniósł 8%, co uplasowało województwo na 5. miejscu w całym kraju. W kształtowaniu gospodarki duży nacisk kładziony jest na rozwój technologii innowacyjnych: przedsiębiorcy mogą ubiegać się o wsparcie publiczne z Regionalnego Programu Operacyjnego. Ze względu na położenie i obecność Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego Małopolska jest atrakcyjna dla inwestorów zagranicznych, a także stanowi dogodną bazę eksportową. Wzrost gospodarczy wiąże się jednak

z zagrożeniem dla środowiska naturalnego, dlatego ważnym działaniem jest zwiększanie poziomu świadomości ekologicznej i społecznej wśród przedsiębiorców na każdym szczeblu.

Pod pojęciem Społecznej Odpowiedzialności Biznesu (CSR, ang. *Corporate Social Responsibility*) rozumiany jest sposób prowadzenia przedsiębiorstwa, który oprócz interesu właścicieli bierze pod uwagę potrzeby zarówno otoczenia społecznego, jak i środowiska naturalnego. Skupia się ona przede wszystkim na sposobie, w jaki firma generuje zysk – powinien on pozostawać w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Nie jest ona określona żadnymi normami prawnymi, ale istnieją sposoby jej oceny i uhonorowania, na przykład certyfikatem ISO 26000 lub pokrewnymi (Zuzek, 2017).

Badania znajomości zasad CSR zostały przeprowadzone w Małopolsce dwukrotnie, w 2011 i 2016 roku. W okresie pięciu lat odsetek przedsiębiorstw, które znały pojęcie CSR i kryjące się za nim wytyczne, znacząco wzrósł (z 11% do 50%), a coraz więcej firm deklarowało, że wprowadza w życie technologie i zasady mające pozytywny wpływ na środowisko. **Łącznie 63% ankietowanych firm prowadzi działalność zgodnie z koncepcją CSR; niektóre z nich czynią to nieświadomie.**

Aż 76% wskazanych w raporcie przedsiębiorstw zadeklarowało, że prowadzi działania z zakresu społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w obszarze ochrony środowiska. Mniejszą popularnością cieszą się programy ekoznakowania i znakowania społecznego, wdrażane przez jedynie 29% firm. Sektorem, który szczególnie często wskazywał aspekt środowiskowy jako szczególnie istotny, była branża turystyczno-gastronomiczna (branża I wg Klasyfikacji PKD). **Małopolskie przedsiębiorstwa, które podejmują działania proekologiczne, podkreślają, że przede wszystkim chodzi im o zredukowanie kosztów działalności gospodarczej (85% respondentów). Troska o środowisko naturalne pojawia się w odpowiedziach na drugim miejscu (73%).**

Jednocześnie większość małopolskich firm twierdziła, że ich działalność nie jest dokuczliwa dla środowiska, a aż 14% twierdziło, że w ogóle nie oddziałuje negatywnie na środowisko. Wśród obszarów wpływu na środowisko najczęściej wskazywano zużycie energii (78%), wody (73%) i emisję ścieków (67%); znacznie mniej przedsiębiorstw zadeklarowało emisję hałasu, zapachów czy produkcję odpadów. Skalę oddziaływania na środowisko firmy określały jako niewielką; bardzo duży stopień wskazało jedynie 2% respondentów. Wśród sektorów, które najczęściej wskazują znaczący wpływ na środowisko, są działalności związane z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi oraz branża produkcyjna.

Jednocześnie raport z 2016 roku wskazuje tendencję spadkową wśród małopolskich firm angażujących się w działania proekologiczne. W 2011 roku aktywne wprowadzanie rozwiązań przyjaznych dla środowiska deklarowało 79% przedsiębiorców; w 2016 roku odsetek ten zmalał do 71%. Tyle samo firm zadeklarowało wprowadzenie działań proekologicznych w najbliższych dwóch latach, głównie w obszarze modernizacji procesu produkcyjnego, oszczędzania energii elektrycznej i minimalizacji produkcji odpadów. Wśród nich znajdują się przede wszystkim przedsiębiorstwa, które już wprowadziły rozwiązania na rzecz środowiska i planują kontynuację swoich działań.

Wprowadzanie rozwiązań proekologicznych bywa problemem szczególnie dla małych i średnich przedsiębiorstw, które dostrzegają przewagi, jakie dają inwestycje proekologiczne dla środowiska, ale często nie mogą ich wdrożyć ze względu na bariery finansowe. Stwierdzenie to znajduje swoje odzwierciedlenie w badaniach przeprowadzonych na grupie 150 małopolskich MŚP. **Prawie połowa respondentów uzasadniała brak podejmowania działań ekologicznych zbyt dużymi kosztami ich wdrożenia, a ponad 30% – brakiem wystarczającej wiedzy.** Jako główne źródło informacji na temat wdrażania rozwiązań proekologicznych przedsiębiorcy wskazywali Internet (63% respondentów) oraz urzędy i instytucje (60%); jednocześnie jedynie 32% ankietowanych wyraziło zainteresowanie uczestnictwem w szkoleniach podnoszących kompetencje w zakresie problematyki ekologicznej i proekologicznego zarządzania przedsiębiorstwem (Zuzek, 2017).

Powyższe wyniki wskazują ważną rolę, jaką w kształtowaniu postaw proekologicznych wśród przedsiębiorców pełnią organy administracji lokalnej oraz inne podmioty mogące podejmować współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami – nie tylko kształtują one pozytywne środowisko do wprowadzania przyjaznych dla środowiska innowacji, ale także informują o możliwości uzyskania pomocy finansowej i rzeczowej umożliwiającej zrealizowanie tego celu.

Należy zaznaczyć, że do tej pory wśród przedsiębiorców nie przeprowadzone zostały żadne badania określające ich stosunek do ochrony przyrody. W badaniach ten aspekt często jest pomijany na rzecz ochrony powietrza, wód i gleb jako bardziej „nośnych” i modnych tematów. Wśród gałęzi gospodarki, które mają szczególny wpływ na kształtowanie jakości środowiska naturalnego na terenach chronionych, znajduje się turystyka. **Przytoczone powyżej dane wskazują, że duża część obiektów noclegowych, gastronomicznych oraz noclegowych jest świadoma presji, jaką wywiera na środowisko naturalne, ale nie w aspekcie ochrony przyrody.**

5.2.9. Poziom świadomości ekologicznej organizacji pozarządowych i instytucji publicznych

W 2017 roku w Małopolsce zarejestrowanych było około 12 tysięcy organizacji pozarządowych. Spośród nich 60% deklaruje działalność w sektorze edukacji i wychowania, 56% w obszarze sportu, turystyki, rekreacji i hobby, a 36% – kultury i sztuki. W tym samym roku samorząd województwa małopolskiego przekazał małopolskim organizacjom kwotę ponad 20 mln zł. **Ekologia, ochrona zdrowia i dziedzictwa przyrodniczego była najściślej dofinansowanym sektorem, której wsparcie można liczyć w dziesiątkach tysięcy złotych;** zdecydowanie więcej funduszy przeznaczono na wsparcie wspólnot i społeczności lokalnych (prawie 1 mln zł) oraz rozwoju turystycznego (3 mln zł). Może to po części wynikać z faktu, że wiele spośród działających na terenie województwa małopolskiego organizacji pozarządowych realizuje działania proekologiczne niejako „przy okazji”, równolegle zajmując się działalnością w innym sektorze, a niektóre z nich pozyskują fundusze w inny sposób, na przykład poprzez indywidualne dotacje.

Ocena świadomości ekologicznej organizacji pozarządowych na konkretnym obszarze jest dość trudna – te stowarzyszenia lokalne, które nie zajmują się bezpośrednio ochroną środowiska, przeważnie nie wskazują w swoich statutach jakichkolwiek celów proekologicznych. Te zaś, których głównym celem jest propagowanie wiedzy o środowisku naturalnym i kształtowanie postaw proekologicznych, bardzo często nie ograniczają swojej działalności tylko do jednego województwa. Najlepszym narzędziem do pozyskiwania informacji o ich świadomości ekologicznej jest zatem bezpośredni kontakt z przedstawicielami organizacji i przeprowadzenie z nimi wywiadu, co zostało zrealizowane w ramach niniejszych badań.

Znaczący odsetek organizacji pozarządowych wdrażających postulaty proekologiczne na obszarze parków krajobrazowych województwa małopolskiego ma status Lokalnych Grup Działania, czyli stowarzyszeń zrzeszających przedstawicieli lokalnego sektora publicznego, prywatnego i mieszkańców gmin wiejskich. Ich działalność określona jest przepisami Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności, które określają prawa i obowiązki LGD. Wśród nich znajduje się opracowanie strategii rozwoju lokalnego, czyli dokumentu wskazującego kierunki rozwoju obszaru wiejskiego i predysponującego do otrzymania pomocy z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Obecnie obowiązują zasady programu z lat 2014–2020.

W niniejszym opracowaniu skupiono się na analizie lokalnych strategii rozwoju opracowanych przez LGD wytypowane do badania jakościowego. Jej wyniki przedstawia tabela 5.

Tabela 5.

Analiza strategii rozwoju lokalnego kierowanych przez społeczność dla obszarów działania LGD funkcjonujących na terenach parków krajobrazowych województwa małopolskiego pod kątem ochrony przyrody i krajobrazu

Nazwa stowarzyszenia	Przedsięwzięcia proekologiczne wdrażane przez Lokalne Grupy Działania
Lokalna Grupa Działania „Blisko Krakowa”	3.3.1. Działania służące wzmocnieniu kapitału społecznego, w tym w zakresie ochrony środowiska i/lub wspieranie inicjatyw służących przeciwdziałaniu zmianom klimatu, a także zwiększeniu wewnętrznej spójności społecznej obszaru
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Nad Białą Przemszą”	P.1.1.1. Działania aktywizujące mieszkańców i zapobiegające negatywnym zjawiskom w sferze społecznej, w tym w zakresie ochrony środowiska; P.2.2.2. Wspieranie przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska i przeciwdziałających zmianom klimatu
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Jurajska Kraina”	Brak danych
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju	2.1.5. Edukacja różnych grup społecznych w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatu
Lokalna Grupa Działania Dunajec-Biała	1.1.1. Inwestycje w poprawę standardu i rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej oraz związanej z zachowaniem dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru; 1.3.1. Działania edukacyjne i inwestycyjne promujące zrównoważone korzystanie z zasobów środowiska naturalnego, ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym ze szczególnym uwzględnieniem operacji innowacyjnych ww. zakresie
Lokalna Grupa Działania „Perły Beskidu Sądeckiego”	I.2.2. Innowacyjny rozwój przedsiębiorstw w szczególności w oparciu o nowe technologie przyjazne środowisku; II.2.1. Aktywizacja mieszkańców poprzez tradycję i dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gorce – Pieniny”	Brak danych
Lokalna Grupa Działania „Wadoviana”	P.2.2.2. Działania informacyjno-edukacyjne w zakresie ochrony środowiska i/lub przeciwdziałaniu negatywnym zmianom klimatu

Źródło: opracowanie własne.

Analiza powyższych danych wskazuje, że spośród ośmiu wytypowanych do badania jakościowego Lokalnych Grup Działania, aż sześć zawarło w swoich strategiach rozwoju postulaty proekologiczne. Poza działaniami promującymi przyjazne dla środowiska postawy wszystkie LGD wskazują także konieczność kreowania ruchu turystycznego, bazując na przyrodniczych i kulturowych zasobach regionu; działanie to jest zgodne ze statutem ZPKWM. **Wskazuje to na szerokie możliwości współpracy Zespołu z organizacjami pozarządowymi, na przykład poprzez wprowadzanie elementów edukacyjnych w zakresie ochrony przyrody do działań LGD, oraz uwzględnianie ważnych dla lokalnych społeczności aspektów w planach ZPKWM.**

Cztery spośród LGD („Nad Białą Przemszą”, Dunajec-Biała, „Jurajska Kraina” i Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju) wymieniają zlokalizowane na obszarach ich działalności parki krajobrazowe jako szczególnie cenny walor przyrodniczy. Trzy organizacje wymieniają natomiast ZPKWM jako partnera: Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju pod obecną nazwą „Jurajska Kraina” jako Zespół Jurajskich Parków Krajobrazowych, a Dunajec-Biała: Zespół Parków Krajobrazowych Pogórza. Podobnie jak w przypadku gmin, może być to wynikiem błędu podczas aktualizowania Lokalnej Strategii Rozwoju.

Z działalnością organizacji pozarządowych połączona jest działalność fundacji, których działania obejmują obszary parków krajobrazowych i obiekty zlokalizowane na ich terenie. Niestety analiza ich świadomości ekologicznej i stosunku względem ochrony przyrody jest skrajnie utrudniona: nawet w przypadku jednostek takich jak fundacje, prawo polskie nie narzuca obowiązku ustosunkowania się do kwestii ochrony środowiska w ich

dokumentach założycielskich, o ile nie jest ona głównym celem fundacji. Dotyczy to nawet fundacji rolniczych – na przykład statut Małopolskiego Stowarzyszenia Rolników Ekologicznych „Natura” nie wspomina o środowisku naturalnym w kontekście działania fundacji.

W przypadku fundacji prośrodowiskowych zarejestrowanych w województwie małopolskim głównym problemem jest brak wystarczających danych – wiele spośród nich, na przykład Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, nie dysponuje powszechnie dostępnym statutem. Bardzo często nie wskazują one konkretnych miejsc swojego działania, co utrudnia określenie, czy są aktywne na terenach parków krajobrazowych. Niemożliwa jest również ocena stosunku do ochrony przyrody wykazywanego przez jednostki publiczne zarządzające zaściankami, które również nie mają obowiązku przedstawiać ogólnodostępnych strategii działania.

Wyniki powyższej analizy wskazują na to, że **stopień świadomości związanej z funkcjonowaniem i rolą parków krajobrazowych stoi na stosunkowo niskim poziomie, niższym niż w przypadku innych dziedzin ochrony środowiska, na przykład ochrony powietrza atmosferycznego oraz praw zwierząt**. Jest on także odpowiednio słabiej udokumentowany. Stosunek poszczególnych grup do tej formy ochrony przyrody stanowi stosunkowo mało poznany obszar badawczy, w szczególności na terenie województwa małopolskiego, gdzie do tej pory przeprowadzane były jedynie badania ankietowe w zakresie stosunku społeczności lokalnej do parków narodowych. W świetle tych spostrzeżeń niezwykle **istotna okazuje się działalność Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w obszarze akcji edukacyjnych oraz popularyzacji wiedzy na temat obszarowych form ochrony przyrody. Działania te powinny być kierowane nie tylko do mieszkańców i turystów, ale także do organów administracji lokalnej, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, fundacji i instytucji publicznych**. Informacji na temat świadomości społeczności lokalnej dostarcza natomiast niniejsze badanie.

6. Wyniki przeprowadzonego badania w podziale na obszary problemowe

6.1. Świadomość przyrodnicza użytkowników parków

6.1.1. Poziom świadomości dotyczący rodzajów i form ochrony przyrody w Polsce

Wyniki badań pokazują, że **64% mieszkańców, 66% przedsiębiorców i 64% turystów, w odpowiedzi na pytanie otwarte dotyczące znanych form ochrony przyrody, podało parki krajobrazowe jako jedną z form ochrony przyrody.** Drugą najczęściej wymienianą wśród respondentów formą ochrony przyrody są **parki narodowe**, które wskazało 58% mieszkańców, 45% przedsiębiorców i 59% turystów. Podobna liczba osób podczas badania wspominała o rezerwach przyrody (tabela 6).

Parki krajobrazowe są najbardziej rozpoznawalną formą ochrony przyrody wśród mieszkańców i turystów. Przedsiębiorcy najczęściej wskazują rezerwy przyrody.

Jednocześnie należy zauważyć, że wysoka rozpoznawalność parków krajobrazowych może być powiązana z miejscem przeprowadzania badań. Część respondentów wskazała także własne odpowiedzi związane z działaniami proekologicznymi, mającymi na celu poprawę stanu środowiska – nie wiedzieli, że pytanie dotyczy zdefiniowanych w ustawie rodzajów form ochrony przyrody. Wśród odpowiedzi respondentów prawie co trzecia dotyczyła gospodarki odpadami. Często wymieniano także zakaz śmiecenia w parkach oraz ochronę drzew i lasów. Rzadziej natomiast padała edukacja ekologiczna i działalność leśniczych. **Wśród badanych prawie 10% mieszkańców, przedsiębiorców oraz 4% turystów nie umiało wymienić żadnej formy ochrony przyrody.** Oznacza to, że pomimo mieszkania bądź działania na terenie parku krajobrazowego istnieje odsetek osób, które nie są tego świadome lub nie łączą tego faktu z żadną formą ochrony.

Tabela 6. Znajomość form ochrony przyrody w opinii mieszkańców, turystów i przedsiębiorców [%]

Formy ochrony	Mieszkańcy	Turyści	Przedsiębiorcy
Parki krajobrazowe	64	64	66
Parki narodowe	58	59	45
Rezerwy przyrody	45	46	70
Obszary Natura 2000	17	16	20
Pomniki przyrody	13	20	21
Obszary chronionego krajobrazu	8	6	30
Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów	6	9	4
Użytki ekologiczne	2	1	3
Stanowiska dokumentacyjne	1	1	2
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	1	1	2
Nie znam żadnych	8	4	9
Inne	7	7	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000), turystów (N=1077) i przedsiębiorców (N=550).

W podziale na obszary terytorialne struktura odpowiedzi mieszkańców była dosyć podobna (aneks 2). Parki krajobrazowe zostały najliczniej wskazane przez mieszkańców Popradzkiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Pogórza Karpackiego (odpowiednio 73% i 70%). Rezerваты natomiast są bardziej rozpoznawalne wśród mieszkańców Parku Krajobrazowego Beskidu Małego.

Biorąc pod uwagę kategorię „innych” odpowiedzi, które głównie skupiały się na określeniu działań służących ochronie przyrody, a nie stricte skonkretyzowaniu ich form, oraz brak wskazania jakiegokolwiek formy ochrony, to **największą świadomością przyrodniczą, mierzoną znajomością analizowanych form, odznaczają się mieszkańcy obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego**. Jednocześnie na terenie Pogórza Karpackiego największy odsetek osób (12%) wskazał, że nie zna żadnej formy ochrony przyrody.

Znajomość form ochrony jest niezależna od wieku i poziomu wykształcenia mieszkańców biorących udział w badaniu. Struktura odpowiedzi jest zbliżona w poszczególnych kategoriach wiekowych i poziomach wykształcenia.

W trakcie indywidualnych wywiadów pogłębionych zwracano uwagę na mnogość występujących form ochrony przyrody oraz działających instytucji, których celem jest ochrona środowiska. **Część mieszkańców i innych grup interesariuszy (organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, lokalni działacze) mylili różne formy ochrony przyrody i związane z nimi przepisy**. Przykładem jest wypowiedź jednego z przedstawicieli samorządu i organizacji pozarządowej:

Co więcej mieszkańcy mylą park krajobrazowy z innymi formami przyrody, gdzie więcej do powiedzenia ma RDOŚ – np. obszary NATURA 2000 itp. [IDI, JST, obszar jurajski]

Mało mieszkańców wie, że mieszkają na terenie parku krajobrazowego. Nie umieją też rozróżnić parków krajobrazowych od narodowych. [IDI, NGO, obszar jurajski]

Można zauważyć, że w pobliżu parków narodowych lokalna społeczność częściej mówi o ograniczeniach, przy dyskusjach związanych z parkami krajobrazowymi wymienia zakazy związane z działaniem parków narodowych, co także miało miejsce podczas prowadzonych warsztatów w szkołach. Młodzież wskazywała między innymi, że ograniczeniem w korzystaniu z parków są opłaty za wejście, co nie występuje w parkach krajobrazowych, ale może pojawić się przy parkach narodowych.

Jednocześnie przedstawiciele instytucji kultury i organizacji pozarządowych wskazywali, że część dzieci i młodzież ma większe szanse na zdobycie wiedzy nt. istniejących parków krajobrazowych niż dorośli z tego względu, że prowadzone są lekcje, warsztaty ekologiczne, w których ta grupa wiekowa uczestniczy:

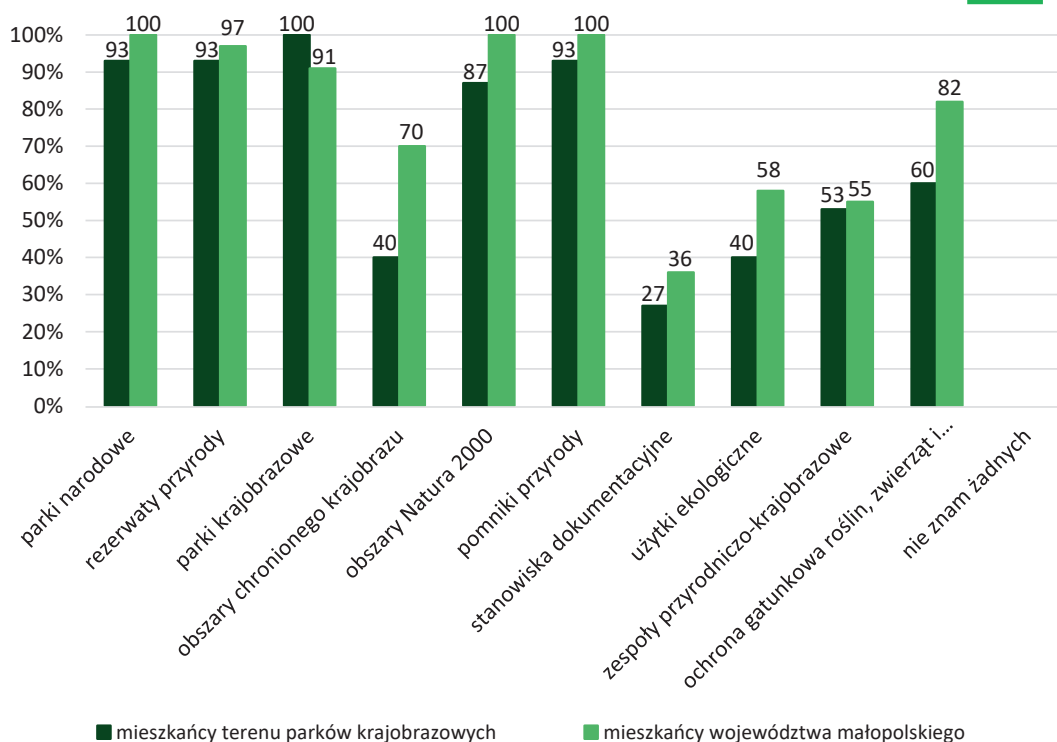
Moim zdaniem wiedza o tym, że jesteśmy na terenie parku krajobrazowego, ogranicza się do części uczniów, którzy zapamiętali dużo z lekcji. W szkole dużo się o tym mówi, ale nie wiem, na ile ta wiedza jest rozpowszechniona wśród mieszkańców. Wiele osób dowiaduje się, że jest na terenie parku w momencie, kiedy starają się o pozwolenie na budowę i zaczynają się jakieś ograniczenia. Jeśli chodzi o obszary chronione, to trudno jest mi powiedzieć, na ile ta wiedza jest powszechna wśród mieszkańców. Na pewno część uczniów ma świadomość, ale nie wszyscy. [IDI, NGO, obszar jurajski]

Trudno powiedzieć, jak park krajobrazowy jest postrzegany przez mieszkańców. Jestem nauczycielką geografii i zawsze staram się poświęcić jakieś zajęcia na temat parków krajobrazowych lub innych najbliższych form ochrony przyrody. Gdy idziemy np. na wycieczkę, to staramy się pokazać różne formy, które są objęte ochroną, np. Łupki Wierzowskie w Andrychowie, pomnik przyrody w parku czy rezerwat Madohora, który jest na terenie parku krajobrazowego. Ten temat jest mi bardzo bliski i staram się popularyzować wiedzę na ten temat, ale moją grupą docelową jest młodzież uczęszczająca do szkoły średniej, a co do dorosłych mieszkańców, to nie jestem w stanie odpowiedzieć. [IDI, NGO, Beskid Mały]

Pytanie dotyczące rozpoznawalności parków zostało również zadane w prowadzonym badaniu CAWI, w którym wzięli udział zarówno mieszkańcy parków krajobrazowych, jak i pozostali mieszkańcy województwa małopolskiego oraz osoby spoza województwa. Potwierdza się to, co zostało wskazane na początku rozdziału – większa rozpoznawalność parków krajobrazowych, jako form ochrony, związana jest z miejscem przeprowadzenia badania. Jednocześnie należy zauważyć, że mieszkańcy województwa małopolskiego, którzy nie mieszkają na terenie parku, wykazują się większą znajomością różnych form ochrony (wykres 2).

Wykres 2.

Znajomość form ochrony przyrody wśród mieszkańców województwa małopolskiego w podziale na mieszkających na terenie parków krajobrazowych i poza nimi [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI (N=53).

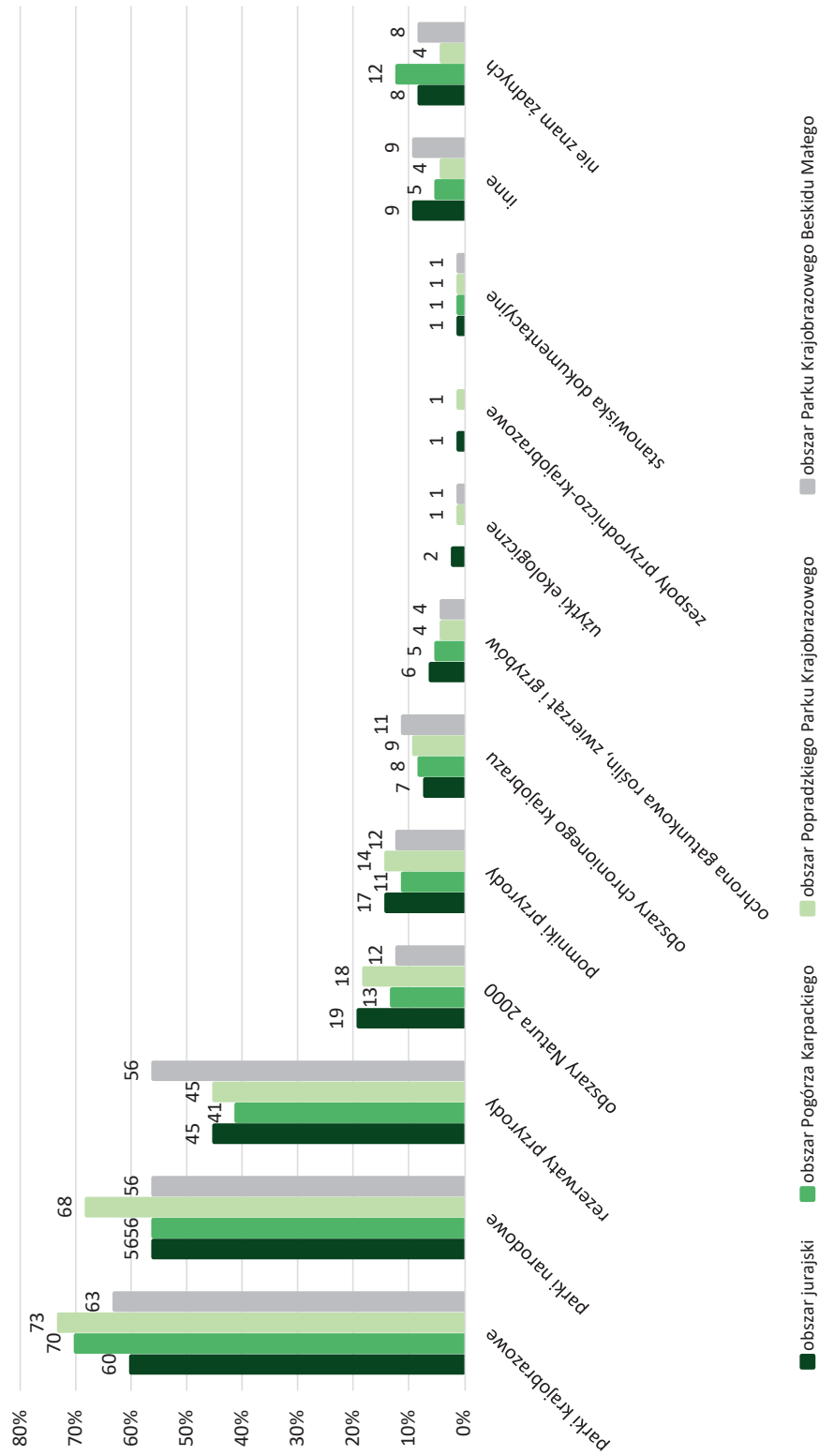
Pytanie o znajomość form ochrony zostało również zadane turystom. W przypadku obszaru jurajskiego – poza typowymi wskazaniem form ochrony, charakterystycznymi dla wszystkich obszarów terytorialnych – wśród odpowiedzi turystów wyróżniają się także te dotyczące ochrony gatunkowej roślin i zwierząt oraz pomników przyrody. 8% turystów nie umiało wskazać żadnej formy ochrony lub zrobiło to błędnie, podając przykłady działań służących ochronie przyrody.

Turyści wypoczywający na terenie obszaru Pogórza Karpackiego, częściej niż turyści z innych obszarów, wskazywali parki krajobrazowe i rezerваты przyrody jako formy ochrony przyrody. 5% respondentów z tego obszaru terytorialnego nie umiało wymienić żadnej formy ochrony przyrody, natomiast 3% zrobiło to błędnie.

Turyści przebywający na terenie obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego najczęściej (spośród turystów z innych obszarów terytorialnych) wskazywali parki narodowe jako znaną im formę ochrony przyrody. W tej grupie zauważalna jest także większa rozpoznawalność obszarów Natura 2000 i pomników przyrody. Jest to także jedyny obszar, gdzie turyści liczniej wskazywali parki narodowe niż krajobrazowe. Jest to istotne o tyle, że turyści przebywali na terenie parku krajobrazowego, a mniej niż połowa respondentów wskazała taką formę ochrony. 11% turystów z Popradzkiego Parku Krajobrazowego nie potrafiło wskazać żadnej formy ochrony bądź wskazywało na działania dotyczące ochrony przyrody, a nie na same formy ochrony przyrody.

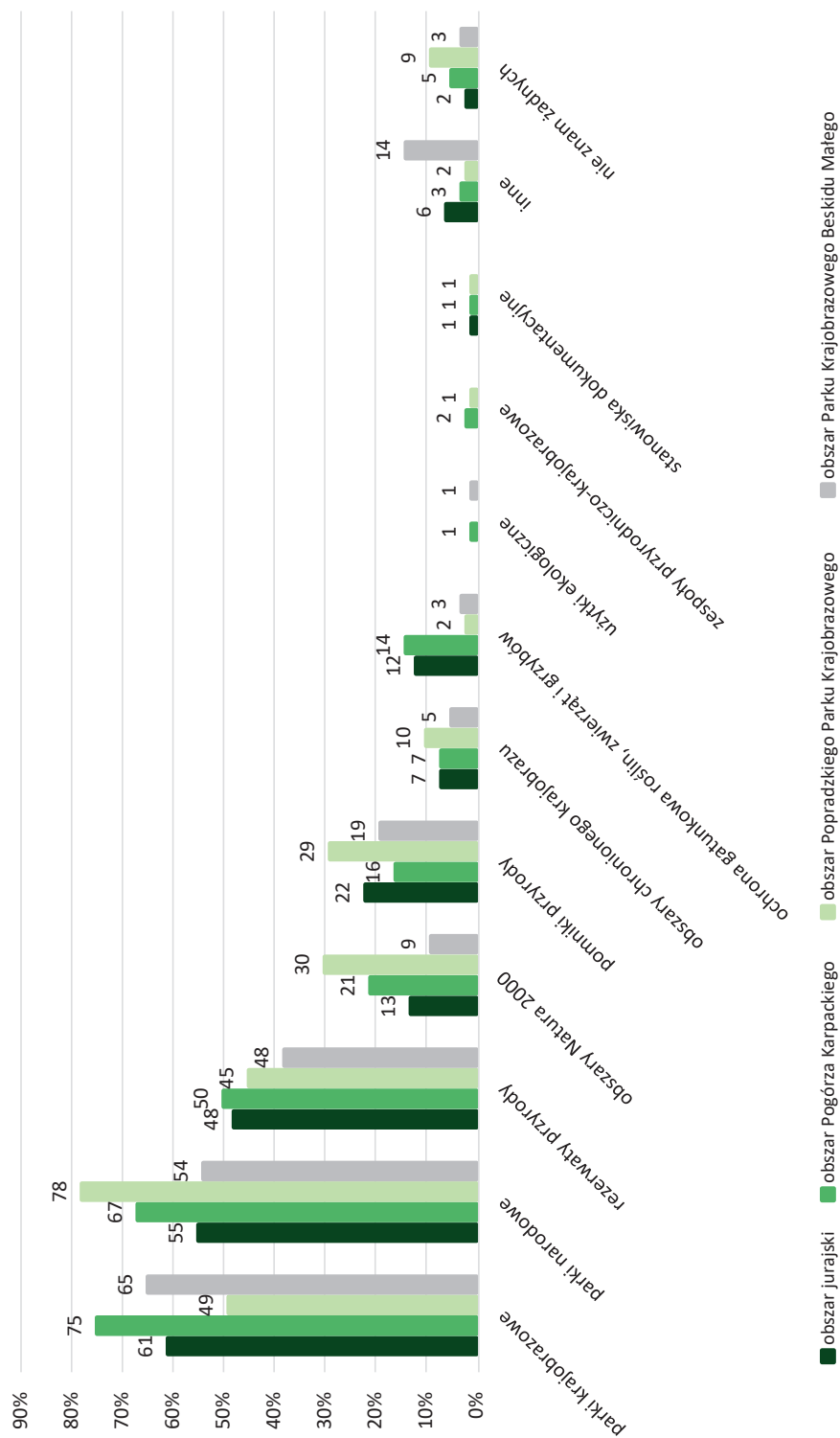
Wykres 3. Rozkład odpowiedzi mieszkańców dotyczących znajomości form ochrony przyrody w podziale na obszary terytorialne [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Wykres 4. Rozkład odpowiedzi turystów dotyczących znajomości form ochrony przyrody w podziale na obszary terytorialne [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

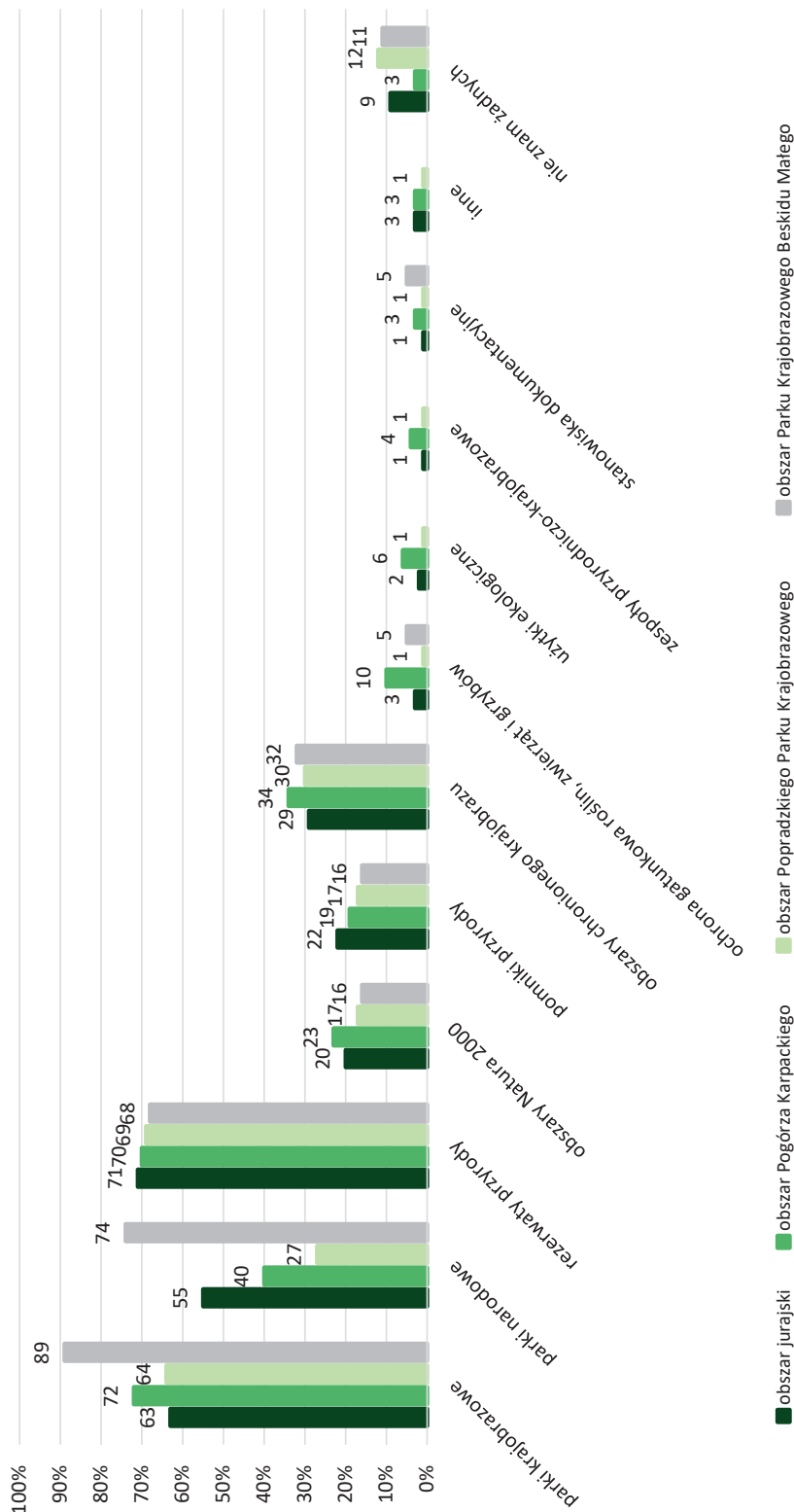
Odpowiedzi na analizowane pytanie nie korelowały z cechami demograficznymi respondentów ani z częstotliwością odwiedzania parków.

Respondenci, którzy prowadzą działalność gospodarczą na **obszarze jurajskim** (wykres 5), najczęściej wskazywali rezerwy przyrody (71%), parki krajobrazowe (63%), parki narodowe (55%) jako znane im formy ochrony przyrody. Jednocześnie 9% respondentów nie potrafiło wskazać żadnej formy ochrony. **Prowadzący działalność gospodarczą na obszarze jurajskim od co najmniej dwóch lat tworzą grupę osób lepiej orientujących się we współczesnych**

Wykres 5. Rozkład odpowiedzi przedsiębiorców dotyczących znajomości form ochrony przyrody w podziale na obszary terytorialne [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

formach ochrony środowiska naturalnego (aneks 2). W podziale na branżę turystyczną i nieturystyczną odsetek przedsiębiorców, którzy wskazali, że nie znają żadnej formy ochrony przyrody, jest porównywalny – w branży turystycznej takich wskazań było 8%, a w pozostałych łącznie 10%.

Podobnie odpowiedzi kształtowały się w przypadku obszaru **Pogórza Karpackiego**, przy czym na tym obszarze zaledwie 3% badanych nie umiało wskazać odpowiedzi na analizowane pytanie. Tak jak na obszarze jurajskim **przedsiębiorcy, których firmy funkcjonują dłużej niż dwa lata, wykazali się szerszą wiedzą niż pozostałe grupy** (aneks 2). Inaczej niż na obszarze jurajskim sytuacja przedstawia się w przypadku podziału branży na turystyczną i nieturystyczną. Poziom wiedzy przedsiębiorców z podziałem na branże pokazuje, że **właściciele firm niezwiązanych z turystyką odpowiadali twierdząco na pytania, czy dana forma ochrony środowiska jest im znana, przeciętnie dwa razy liczniej** (aneks 2).

W przypadku **Popradzkiego Parku Krajobrazowego** jedynie 27% respondentów wskazało jako formę ochrony parki narodowe, co znacznie odbiega od wypowiedzi przedstawicieli innych obszarów terytorialnych. **Co dziesiąty (12%) uczestnik badania nie potrafił wskazać ani jednej znanej sobie formy ochrony przyrody – co jest najwyższym odsetkiem wśród wszystkich obszarów.** Przedsiębiorcy z Popradzkiego Parku Krajobrazowego, których firmy działają ponad dwa lata, mogli przeciętnie pochwalić się prawie dwukrotnie większą liczbą wskazań na wymienione w kafeterii formy ochrony przyrody i tutaj podobnie jak na obszarze jurajskim **właściciele firm, które działają w branży turystycznej, dwukrotnie częściej wskazywali znane sobie formy ochrony przyrody** (aneks 2).

W przypadku Parku Krajobrazowego Beskidu Małego wszyscy biorący udział w badaniu, którzy wymienili min. 1 formę ochrony przyrody, wskazali na parki krajobrazowe (89%). Pozostałe 11% nie umiało udzielić odpowiedzi na to pytanie. Ponadto przedsiębiorcy z tego obszaru najczęściej spośród przedsiębiorców z innych obszarów wskazywali na parki narodowe (74%). W Parku Krajobrazowym Beskidu Małego zdecydowaną większość stanowią przedstawiciele branży turystycznej, dlatego częściej wskazywane były przez nich poszczególne formy ochrony przyrody.

Wyższym poziomem znajomości form ochrony, niezależnie od obszaru terytorialnego, wykazują się właściciele mikroprzedsiębiorstw oraz osoby prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą, a także firmy działające powyżej dwóch lat.

Na podstawie wyników badań można stwierdzić, że we wszystkich obszarach osoby prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą oraz mikroprzedsiębiorstwa w większym stopniu rozpoznają formy ochrony przyrody, w stosunku do pozostałych uczestników badania. Zauważalny jest także związek pomiędzy długością prowadzonej działalności gospodarczej a poziomem wiedzy na temat ochrony środowiska. Proces ten w literaturze przedmiotu opisany jest jako *Corporate Social Responsibility* i wiąże się z obserwowanym wśród lokalnych przedsiębiorców wzrostem woli do brania odpowiedzialności za środowisko społeczne oraz naturalne, w którym funkcjonują firmy wraz z rosnącą stabilnością inwestycji.

6.1.2. Poziom świadomości dotyczący funkcjonowania i istoty parków krajobrazowych

Poszczególne grupy respondentów odpowiedziały na pytanie otwarte dotyczące tego, w jakim celu tworzy się parki krajobrazowe. **Większość badanych wskazała na ochronę ze względu na wartości przyrodnicze.** Drugą najczęściej wskazywaną odpowiedzią były walory krajobrazowe. Rozpatrując odpowiedzi w podziale na badane grupy, należy zauważyć, że głównie mieszkańcy zwracali uwagę na aspekty przyrodnicze, natomiast na walory krajobrazowe – przedsiębiorcy. W mniejszym stopniu użytkownicy parków dostrzegają celowość tworzenia parków do zapewnienia możliwości spędzania czasu wolnego czy uprawiania turystyki i sportu.

Rysunek 1. Struktura odpowiedzi respondentów na pytanie: Jaki jest cel tworzenia parków krajobrazowych?

 Wartości przyrodnicze	83%	Mieszkańcy
	81%	Turyści
	76%	Przedsiębiorcy
 Wartości historyczne i kulturowe	19%	Mieszkańcy
	19%	Turyści
	20%	Przedsiębiorcy
 Walory krajobrazowe	30%	Mieszkańcy
	33%	Turyści
	40%	Przedsiębiorcy
 Zapewnienie możliwości spędzania wolnego czasu z rodziną i przyjaciółmi	15%	Mieszkańcy
	19%	Turyści
	15%	Przedsiębiorcy
 Zapewnienie możliwości uprawiania turystyki, sportu, rekreacji	19%	Mieszkańcy
	21%	Turyści
	16%	Przedsiębiorcy

Źródło: opracowanie własne.

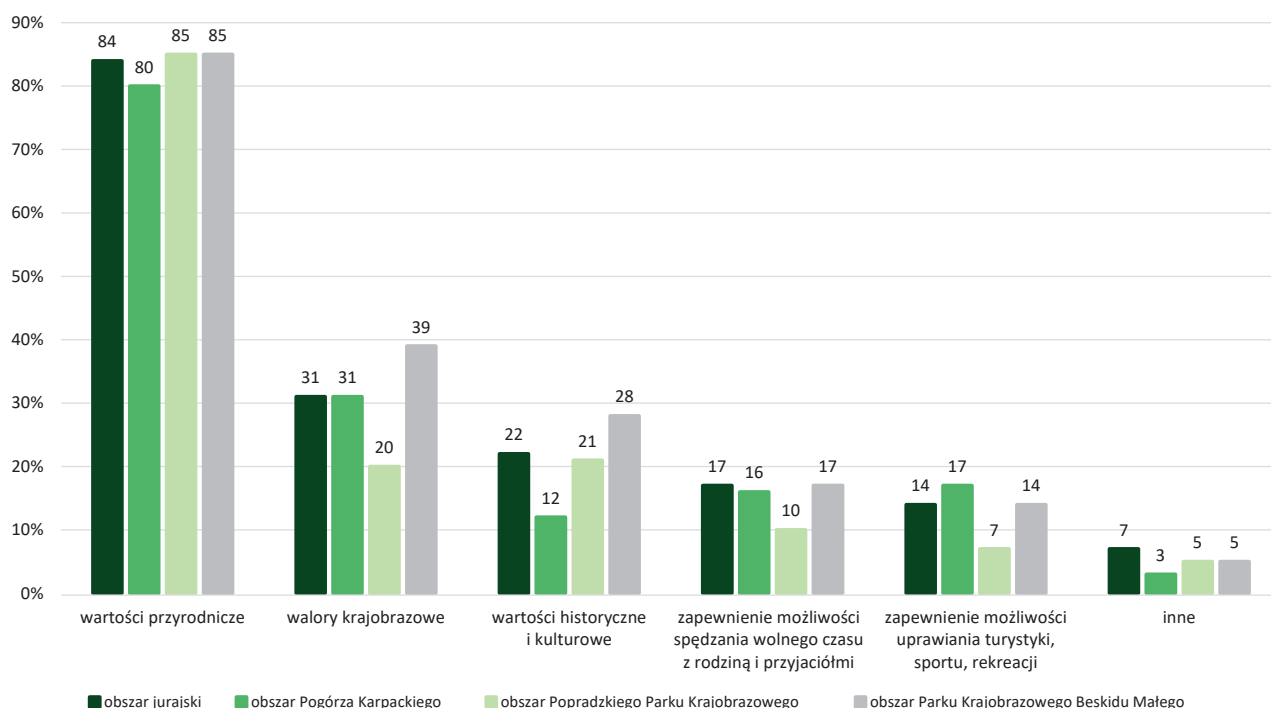

Analizując odpowiedzi mieszkańców, które wskazują na cel tworzenia parków, można zauważyć różnice w zależności od obszaru zamieszkiwania. O ile przy najczęstszym wskazaniu – wartości przyrodnicze – panuje zgodność, o tyle walory krajobrazowe są dwukrotnie częściej wskazywane przez mieszkańców Parku Krajobrazowego Beskidu Małego niż obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego. Podobna zależność dotyczy wartości historycznych i kulturowych, które są znacznie częściej wskazywane przez mieszkańców Parku Krajobrazowego Beskidu Małego niż obszaru Pogórza Karpackiego. Generalnie mieszkańcy obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego na tle pozostałych obszarów potrafili wskazać najwięcej różnych powodów tworzenia parków krajobrazowych, zgodnych z definicyjnymi celami ich ustanawiania.

Odpowiedzi dotyczące celu tworzenia parku zostały również zestawione z pytaniem dotyczącym znajomości form ochrony przyrody. Rozkład odpowiedzi był zbliżony do ogólnych wskazań. Natomiast „inne” odpowiedzi, niezakwalifikowane do przedstawionych kategorii, dotyczyły głównie potrzeby zachowania obszarów przyrodniczych dla przyszłych pokoleń, ograniczenia działalności człowieka oraz ochrony zdrowia.

Wykres 6.

Opinia mieszkańców na temat celu tworzenia parku krajobrazowego w podziale na obszary terytorialne [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Podobnie jak w przypadku znajomości form ochrony, nie wszyscy mieszkańcy, pomimo zamieszkiwania na terenie parku krajobrazowego, mają świadomość celu jego utworzenia ani zasad, jakie w nim obowiązują:

Przez mieszkańców często nie jest postrzegany jako park, tylko jako miejsce spotkań i rekreacji. Jest niszczone przez mieszkańców. Ludzie nie szanują natury, nie zostawiają po sobie porządku w parku. [IDI, NGO, Pogórze Karpackie]

Dopiero prowadzone działania edukacyjne są w stanie zmienić postrzeganie przestrzeni otaczającej mieszkańców. Część mieszkańców, dzięki prowadzonym spotkaniom oraz organizowanym wydarzeniom, zaczyna poznawać sąsiadujące z nimi parki krajobrazowe:

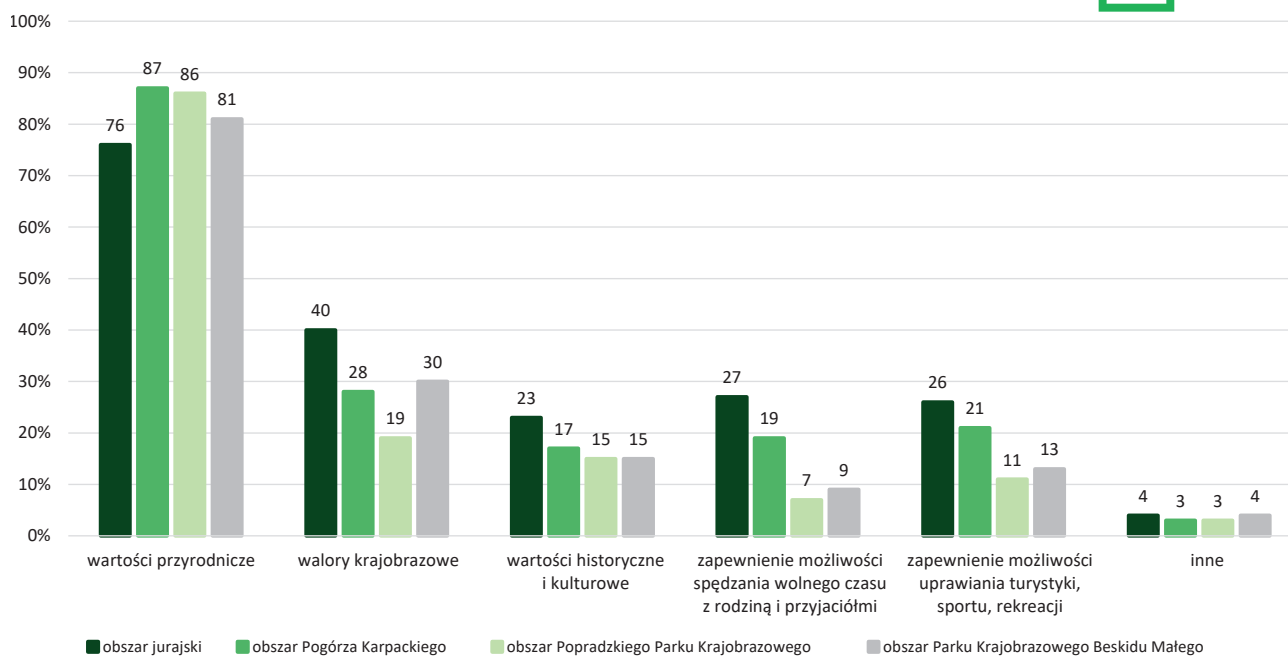

Mieszkańcy często nie wiedzą, czym zajmuje się park krajobrazowy [przyp. ZPKWM]. Podczas dwóch ostatnich wydarzeń, w których uczestniczyli przedstawiciele parków krajobrazowych, ludzie dowiadawali się wielu informacji odnośnie parków. [IDI, JST, Pogórze Karpackie]

Wszyscy turyści biorący udział w badaniu zgodnie uważają, że **dwa najważniejsze cele tworzenia parków krajobrazowych to ochrona ze względu na wartości przyrodnicze oraz walory krajobrazowe**, przy czym zauważalne są różnice w odpowiedziach w zależności od obszaru terytorialnego. Turyści z obszaru jurajskiego rzadziej wskazują na wartości przyrodnicze w porównaniu z odwiedzającymi inne obszary, natomiast częściej wybierają pozostałe powody tworzenia parków (wykres 7).

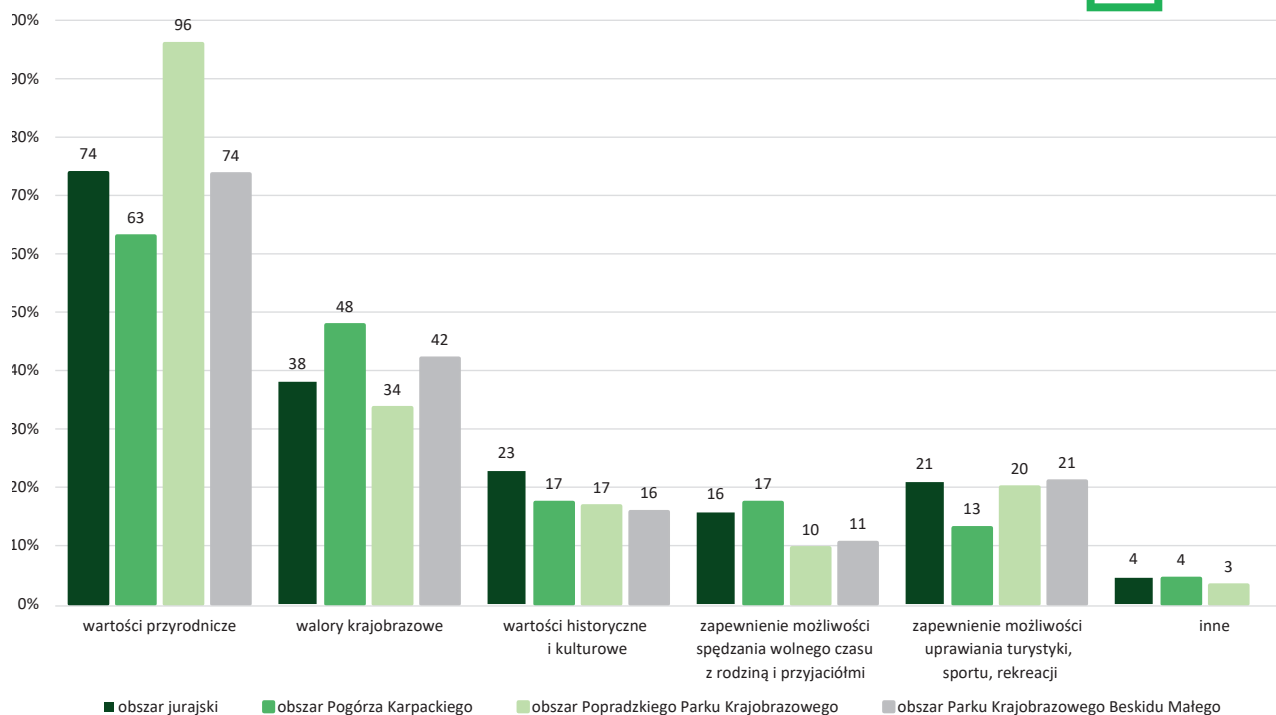
Wykres 7. Opinia turystów na temat celu tworzenia parku krajobrazowego w podziale na obszary terytorialne [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

W przypadku przedsiębiorców również niezwykle zgodni byli badani na temat podstawowych zadań, jakie stoją przed parkami krajobrazowymi, wymieniając jako pierwszy cel ochronę wartości przyrodniczych (średnia dla województwa 76%). Jednocześnie należy zauważyć, że prawie wszyscy przedsiębiorcy z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego wskazali na ten aspekt, co stanowi 33 p.p. więcej niż odsetek respondentów z obszaru Pogórze Karpackiego udzielających takiej odpowiedzi. **Znaczne dysproporcje widoczne są także w przypadku wskazań dotyczących walorów krajobrazowych, które częściej wybierane były przez prowadzących działalność z obszaru Pogórze Karpackiego i obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego** (wykres 8).

Wykres 8. Opinia przedsiębiorców na temat celu tworzenia parku krajobrazowego w podziale na obszary terytorialne [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Analizując odpowiedzi zakwalifikowane do kategorii „inne”, można zauważyć, że przedsiębiorcy są bardziej negatywnie nastawieni do istoty tworzenia parków krajobrazowych, gdyż w przeciwieństwie do mieszkańców i turystów pojawiły się negatywne odpowiedzi wskazujące na to, że parki tworzone są w celu „utrudnienia życia mieszkańcom”. Należy jednak podkreślić, że są to pojedyncze wypowiedzi.

Przedstawiciele samorządów również zostali zapytani o powód, dla którego na terenie gmin, którymi zarządzają bądź dla której pracują, utworzono park krajobrazowy. Odpowiedzi otwarte respondentów zostały podzielone na następujące kategorie:

- zachowanie unikalnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych (np. ze względu na tereny przyrodnicze, bioróżnorodność, dużo zieleni, mało przemysłu),
- ochrona dziedzictwa kulturowego (np. ze względu na istnienie obiektów będących pod ochroną konserwatora zabytków, ze względu na tradycyjną zabudowę),
- zachowanie zasobów naturalnych m.in. geologicznych, gatunków chronionych (np. ze względu na ochronę unikatowych jaskiń, utworów krasowych, ochrona rzeźby terenu z licznymi ostańcami),
- zablokowanie inwestycji mogących negatywnie wpływać na istniejącą faunę i florę (np. ochrona natury i środowiska w celu zablokowania inwestycji, ochrona przed szkodliwą działalnością przemysłową),
- położenie w bezpośrednim sąsiedztwie cennych przyrodniczo, historycznie i kulturowo obszarów (np. położenie w otulinie Parku Narodowego, dolinie rzeki, w sąsiedztwie zamku).

Najczęściej wskazywaną odpowiedzią w przypadku wszystkich badanych obszarów jest stwierdzenie, że park krajobrazowy ustanowiony został w celu ochrony unikalnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Część respondentów przytoczyła konkretne przykłady tych walorów, np. Dolina Dłubni, Przełom Popradu. Tylko jeden respondent z obszaru jurajskiego nie potrafił określić celu, dla którego park został utworzony. Nieliczni przedstawiciele samorządów wskazali ochronę obszaru ze względu na zlokalizowane tam obiekty dziedzictwa historycznego czy kulturowego. Przedstawiciele gmin nie wiążą również istoty tworzenia parków z potrzebą zapewnienia możliwości do spędzania czasu wolnego czy uprawiania turystyki sportu, rekreacji. W tym zakresie pojawiły się pojedyncze wypowiedzi podczas przeprowadzonych wywiadów IDI:

W strategii wojewódzkiej zapisano, że obszary te [przyp. park krajobrazowy] są zapleczem turystyczno-rekreacyjnym dla aglomeracji. Rozwój tych obszarów idzie w kierunku rozwoju turystyki, których jest tutaj coraz więcej. [IDI, JST, obszar jurajski]

Dla mieszkańców park jest walorem turystycznym, który przyciąga turystów, dzięki czemu może się rozwijać turystyka na tym obszarze. Ponadto park daje możliwość odpoczynku, spędzania wolnego czasu na świeżym powietrzu. [IDI, LGD, Pogórze Karpackie]

Jednocześnie przedstawiciele samorządów mają świadomość, że obecność parku krajobrazowego stanowi potencjał do rozwoju turystyki, ale jest to konsekwencja utworzenia parku, a nie powód, dla którego powinien powstać:

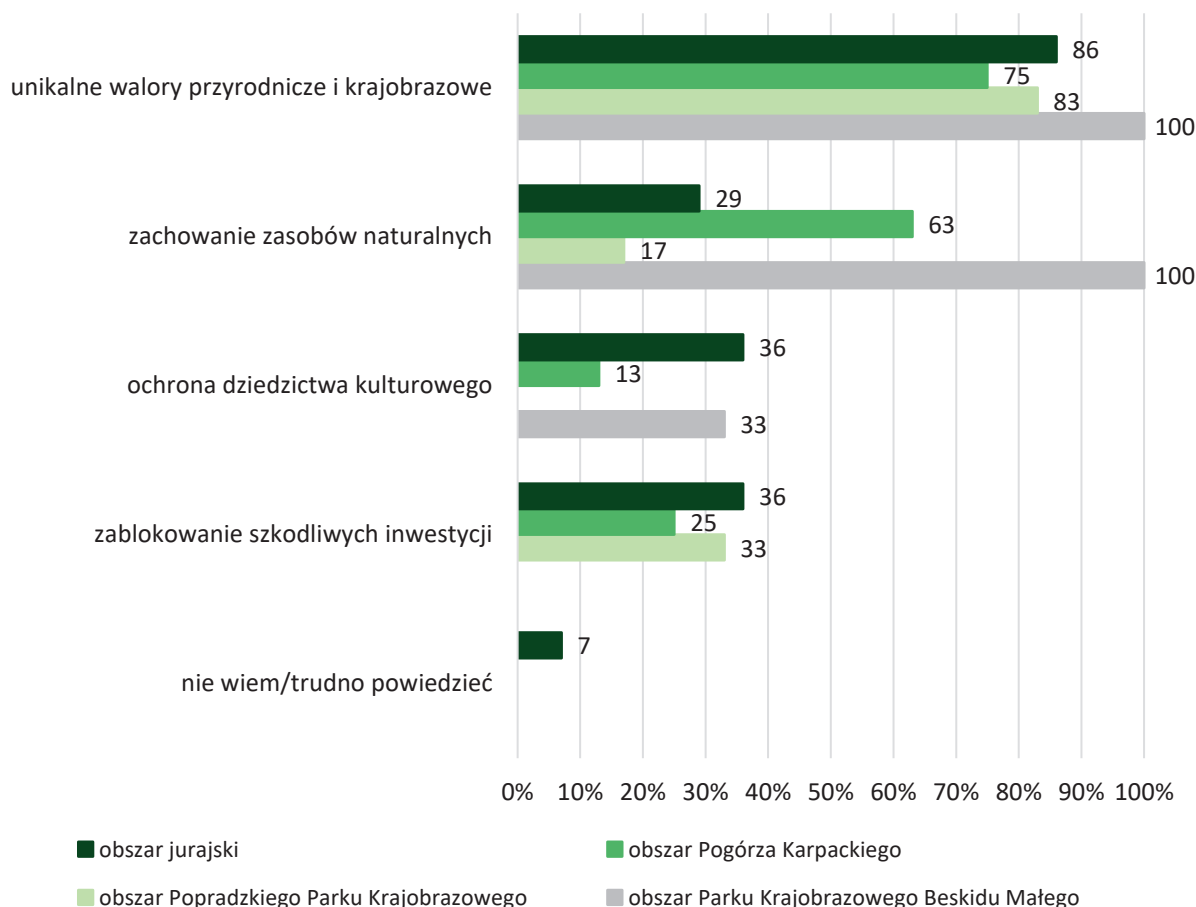

Największą szansą dla mieszkańców jest rozwój bazy usługowej z zakresu turystyki i agroturystyki, a to byłoby związane z obecnością parku krajobrazowego. [IDI, JST, obszar Pogórza Karpackiego]

Na obszarze jurajskim blisko 86% respondentów wskazało na unikalne walory przyrodnicze i krajobrazowe, na obszarze Pogórza Karpackiego było to 75%, natomiast na obszarach Popradzkiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Beskidu Małego było to odpowiednio 83% i 100%. Kilkoro respondentów wskazało, że park krajobrazowy został utworzony, aby zablokować szkodliwe i niepożądane z punktu widzenia zachowania dobrego stanu fauny i flory inwestycje (przede wszystkim przemysłowe). Odpowiedzi te pojawiły się jedynie wśród badanych na obszarze Pogórza Karpackiego i na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

Wykres 9.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do przedstawicieli samorządu:
Z jakich powodów Pana/Pani zdaniem na terenie gminy, którą Pan/Pani zarządza utworzony został park krajobrazowy? [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

6.1.3. Świadomość dotycząca zamieszkania bądź działania na terenie parku krajobrazowego

Mieszkańcy zostali wprost zapytani o to, czy mieszkają na terenie parku krajobrazowego. **Wszyscy respondenci badania odpowiedzieli twierdząco na to pytanie**, co mogłoby świadczyć o wysokim poziomie ich świadomości przyrodniczej. Jednocześnie **mieszkańcy zostali poproszeni o podanie nazwy parku krajobrazowego, na terenie którego dana osoba mieszka. 72% podało prawidłową nazwę parku, a 19% mieszkańców nie umiało odpowiedzieć na to pytanie.**

Wiek mieszkańców nieznacznie wpływa na znajomość nazwy parku, na obszarze którego mieszka dana osoba. **Osoby w wieku 45–59 lat wydają się najbardziej świadome istnienia parku w ich miejscu zamieszkania.** Odsetek osób w wieku 15–24 lat, które nie znają nazwy parku bądź podają błędną nazwę, jest o 4 p.p. większy niż w przypadku osób w wieku 45–59 lat. Różnica dla pozostałych dwóch kategorii wynosi 2 p.p.

W większym stopniu na świadomość przyrodniczą wpływa posiadane wykształcenie. **Osoby ze średnim i wyższym wykształceniem wykazują się lepszą znajomością parku krajobrazowego, na terenie którego mieszkają.**

Okres zamieszkiwania w danym miejscu również ma wpływ na lepszą rozpoznawalność parku krajobrazowego. Osoby mieszkające powyżej 10 lat na terenie parku krajobrazowego w większym stopniu potrafią wymienić poprawnie jego nazwę.

Osoby w wieku 45–69 lat posiadające wyższe lub średnie wykształcenie, mieszkające dłużej niż 10 lat na terenie parku, posiadają większą wiedzę nt. parku krajobrazowego, na terenie którego mieszkają.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że prawie 30% mieszkańców ma problemy ze wskazaniem poprawnej nazwy parku krajobrazowego. Ta „niewiedza” wśród mieszkańców była potwierdzana podczas indywidualnych wywiadów pogłębionych.

Ludzie nawet nie wiedzą, gdzie są granice parku, ale ostatnio coraz bardziej park krajobrazowy daje o sobie znać, ponieważ już kilkakrotnie podchodzono do uchwalenia planu ochrony. [IDI, LGD, Park Krajobrazowy Beskidu Małego]

Jeśli chodzi o mieszkańców, to mało kto wie, że jest tu park, każdy żyje swoim życiem, ale nikomu to nie przeszkadza, że on istnieje. [IDI, JST, Park Krajobrazowy Beskidu Małego]

Mieszkańcy nawet nie wiedzą, że tu jest park krajobrazowy. Nie mają świadomości na ten temat. [IDI JST, Pogórze Karpackie]

Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego podejmuje działania, które mają na celu zwiększenie wiedzy nt. istniejących parków krajobrazowych, ale nie wszyscy korzystają z tej formy edukacji bądź informacja o organizowanych wydarzeniach do nich nie dociera.

[Przyp. parki] Są formą ochrony przyrody. Popularyzują również wiedzę o przyrodzie, zachowaniu dziedzictwa przyrodniczego. Niektórzy mieszkańcy nie wiedzą, że tu są parki krajobrazowe. Raczej świadomość tego jest niska. Mieszkańcy mają większą świadomość na temat rezerwatów, które są pod ściślejszą ochroną i są mniejsze powierzchniowo. Bardziej się z nimi identyfikują. [IDI, LGD, obszar jurajski]

Osoby, które nie znały nazwy parku, w większości nie uczestniczyły także w wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Tylko 2% wskazało, że brało udział w tego typu wydarzeniach, natomiast 90% stwierdziła, że nigdy o nich nie słyszała, co może oznaczać niewystarczającą promocję organizowanych spotkań bądź konieczność zmiany kanałów informacji².

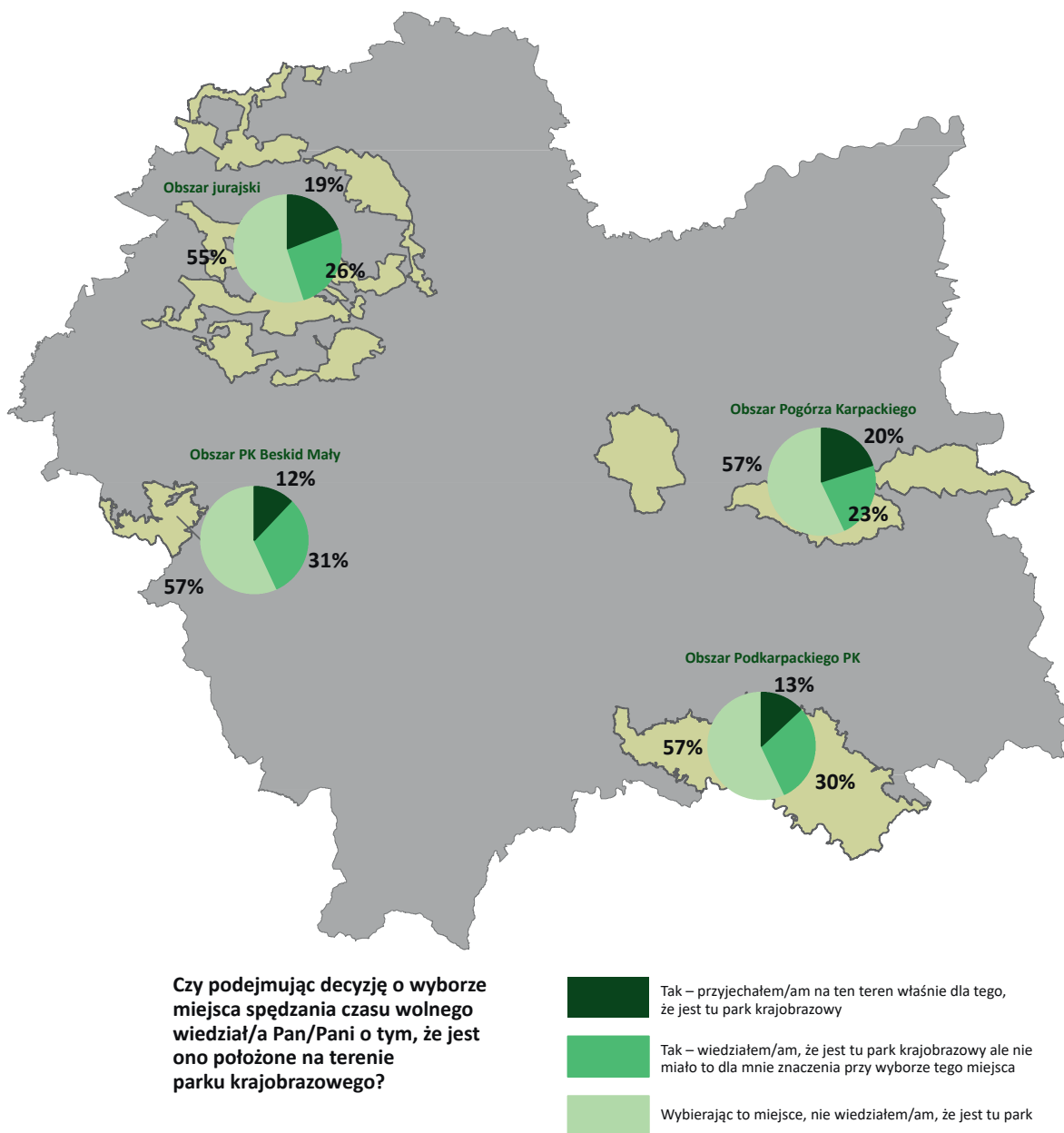
Turystów zapytano, czy ich decyzja, dotycząca spędzania czasu wolnego na terenie parku krajobrazowego, była świadomym wyborem. Analiza łączna dla **turystów odwiedzających małopolskie parki krajobrazowe wykazała, że ponad 56% respondentów nie wiedziało, że wybrany przez nich do spędzania czasu wolnego teren zielony to park krajobrazowy.** Ponadto 44% respondentów nie umiało wskazać nazwy parku krajobrazowego, na terenie którego się znajdowało. Wśród osób, które podały nazwę parku, 86% zrobiło to poprawnie.

Należy zauważyć, że odsetek turystów wybierających miejsce odpoczynku, niemających świadomości, że istnieje na tym terenie park krajobrazowy, jest zbliżony dla poszczególnych obszarów terytorialnych. **Jednocześnie turyści z obszaru jurajskiego i Pogórza Karpackiego częściej wskazali, że ich decyzja o wyborze miejsca była podyktowana istniejącym parkiem krajobrazowym.** W przypadku obszaru jurajskiego ma to także związek z formą wypoczynku.

² Więcej informacji w tym zakresie w rozdz. 5.4.

Mapa 3.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do turystów: Czy podejmując decyzję o wyborze miejsca spędzania czasu wolnego, wiedział/a Pan/Pani o tym, że jest ono położone na terenie parku krajobrazowego? [%]

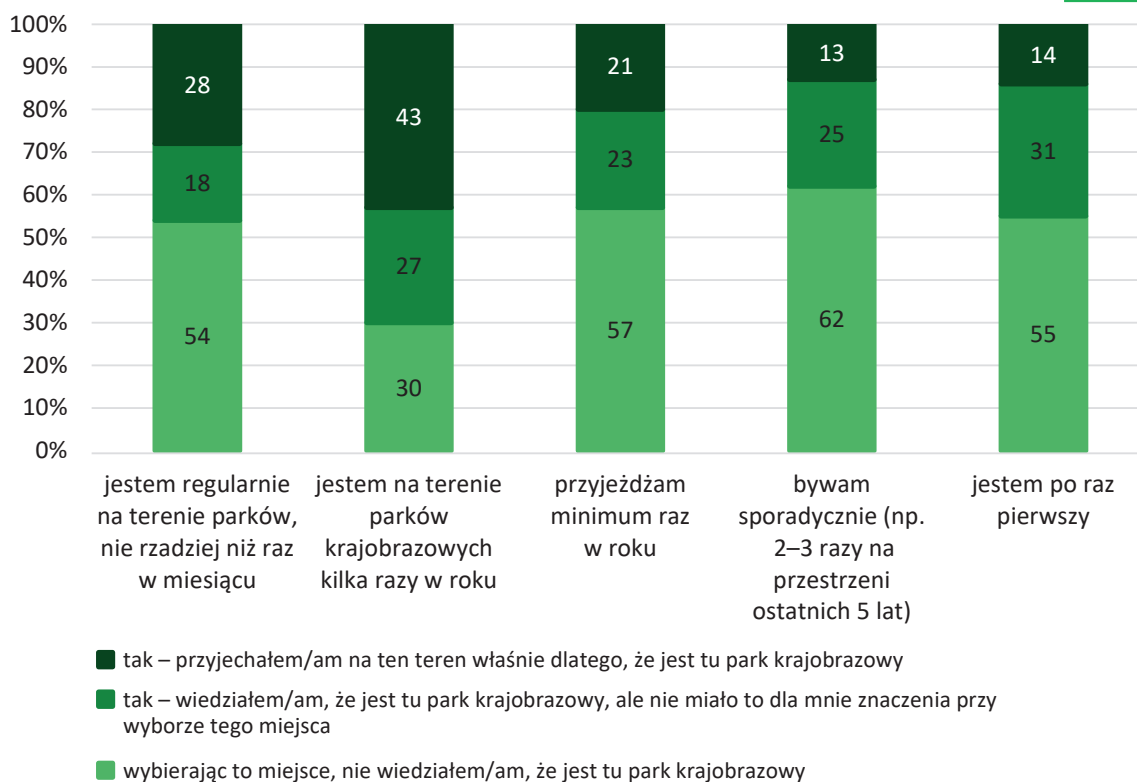
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

Osoby, dla których celem wypoczynku było zwiedzanie jaskiń i wspinaczka, częściej wskazały, że świadomie wybrały park krajobrazowy jako miejsce spędzenia wolnego czasu. Jednocześnie w przeważającej części ci turyści odwiedzali obszar jurajski. W przypadku pozostałych aktywności uprawianych przez turystów nie widać powiązania z wiedzą nt. istnienia parku krajobrazowego w wybranej lokalizacji.

Podobnie jest z częstotliwością odwiedzania parków krajobrazowych. Generalnie nie ma ona wpływu na podejmowaną decyzję dotyczącą wyboru miejsca odpoczynku. Jedynie osoby odwiedzające parki kilka razy w roku wskazały, że obecność parku miała wpływ na wybór miejsca wyjazdu (wykres 10). Odpowiedzi w analizowanym pytaniu nie korelowały z cechami demograficznymi respondentów.

Wykres 10.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do turystów: Czy podejmując decyzję o wyborze miejsca spędzania czasu wolnego, wiedział/a Pan/Pani o tym, że jest ono położone na terenie parku krajobrazowego? – w zależności od częstotliwości odwiedzania parków [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N = 1077).

W przypadku przedsiębiorców tylko trzech wskazało, że nie prowadzi działalności gospodarczej na terenie parku krajobrazowego. Wszyscy zlokalizowani są na obszarze jurajskim. 10% przedsiębiorców poproszonych o podanie nazwy parku, na którego terenie prowadzą swoją działalność, nie umiało wskazać żadnej nazwy. **81% przedsiębiorców podało poprawną nazwę parku.** W podziale na branże podobny odsetek respondentów wskazał poprawną nazwę parków – 83% w przypadku branży turystycznej i 80% w przypadku pozostałych branż. Wysoki odsetek przedsiębiorców, którzy wiedzą o istnieniu parku w miejscu prowadzenia swojej działalności, świadczy o wysokiej świadomości i znaczeniu parków dla tej grupy respondentów. **Ponad 60% przedsiębiorców, którzy poprawnie wskazali nazwę parku, jednocześnie uważa, że ma on raczej bardzo pozytywny wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej.**

Przedstawiciele samorządów gminnych także zapytano o to, czy ich zdaniem potrzebny jest wzrost poziomu wiedzy/świadomości mieszkańców żyjących na terenie parków krajobrazowych (tabela 7). Pytano tu o trzy kluczowe zakresy świadomości przyrodniczej:

- ochronę środowiska,
- zasady obowiązujące na terenie parków krajobrazowych,
- informacje o specyfice parku krajobrazowego, na terenie którego znajduje się gmina.

Przedstawiciele JST znacznie krytyczniej ocenili świadomość mieszkańców niż sami badani. **We wszystkich badanych obszarach terytorialnych przedstawiciele JST wyraźnie negatywnie oceniali zastany poziom świadomości przyrodniczej w zakresie ochrony środowiska, zasad obowiązujących na terenie parków oraz w zakresie znajomości specyfiki parku krajobrazowego.** Jedynie na obszarze Pogórza Karpackiego w zakresie świadomości dotyczącej ochrony środowiska oceny były mniej surowe – tutaj tyle samo respondentów wskazało na poziom wystarczający, co niewystarczający (po 50%). Szczegółową analizę poziomu świadomości mieszkańców, jaką obserwują przedstawiciele samorządu, zaprezentowano w tabeli 7.

Tabela 7.

Ocena potrzeby wzrostu poziomu wiedzy/świadomości wśród mieszkańców w zakresie ochrony środowiska/zasad obowiązujących w parkach/specyfiki parków w podziale na obszary (pytanie zamknięte) [%]

Obszar	Niewystarczający poziom wiedzy/świadomości w zakresie:		
	ochrony środowiska	zasad obowiązujących w parkach	specyfiki parków
Obszar jurajski	93	100	100
Obszar Pogórza Karpackiego	50	75	75
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	100	100	100
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	100	100	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI przeprowadzonego wśród JST (N=31).

Respondenci wskazywali także na pojedyncze odpowiedzi zakwalifikowane w kategorii „inne”. Wśród 31 badanych wymieniły je jedynie cztery osoby. Badani mówili o konieczności zwiększenia poziomu wiedzy/świadomości w zakresie zasad i przepisów obowiązujących mieszkańców, przedsiębiorców i turystów funkcjonujących na terenie parków.

6.1.4. Znajomość przepisów obowiązujących na terenie parku krajobrazowego w miejscu zamieszkania/działania

Świadomość mieszkańców, turystów i przedsiębiorców była także weryfikowana znajomością działań zabronionych na terenie parków krajobrazowych. Respondenci wskazywali odpowiedzi, które były przypisywane do kategorii działań zabronionych wynikających z Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Odpowiedzi, których nie można było zakwalifikować do określonego katalogu, zapisywane były jako „inne”.

5% mieszkańców nie potrafiło wymienić żadnych działań zabronionych na terenie parków krajobrazowych, natomiast 35% wskazało na inne niż wymienione działania zabronione, takie jak:

Rysunek 2. Działania zabronione wg mieszkańców

	Palenie ognisk	27%
	Niszczenie przyrody	22%
	Śmiecenie	21%
	Hałasowanie	15%

Źródło: opracowanie własne.

Wśród działań wpisujących się w kategorię wynikające z ustawy **najczęściej wskazywaną odpowiedzią było umyślne zabijanie dziko występujących zwierząt wraz z niszczeniem ich miejsc przebywania i niszczenie zadrzewień, jeżeli te działania nie wynikają z potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa użytkownikom tych terenów** (aneks 2).

W podziale na obszary terytorialne ww. wskazania pojawiały się równie często. Dalej w kolejności była budowa nowych obiektów budowlanych w wyznaczonych strefach – dotyczy to obszaru jurajskiego, Pogórza Karpackiego oraz Popradzkiego Parku Krajobrazowego. Mieszkańcy obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego stosunkowo często jako działanie zabronione wskazywali również realizację przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz pozyskiwania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skałmieniości czy wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym.

Mieszkańcy, oprócz tych walorów krajobrazowych, zauważają także pewne niedogodności wynikające z ograniczonych możliwości wycinki drzew i budowy nowych obiektów – ze względu na ochronę osi krajobrazowych. [IDI, JST, Park Krajobrazowy Beskidu Małego]

Przedstawiciele samorządów i organizacji pozarządowych w wywiadach wskazują, że mieszkańcy nie identyfikują wielu ograniczeń związanych z parkiem, a szczególne znaczenie ma właśnie chęć uzyskania pozwolenia na budowę. Często jest to moment, kiedy mieszkaniec doświadcza bezpośredniego wpływu parku krajobrazowego na swoje życie:

Wiele osób dowiaduje się, że jest na terenie parku wtedy, kiedy starają się o pozwolenie na budowę i zaczynają się jakieś ograniczenia. [IDI, NGO, obszar jurajski]

Niektórzy mieszkańcy dowiadują się o istnieniu PK dopiero, gdy starają się o zgodę na przeprowadzenie inwestycji na terenie parku i jest to utrudnione. [IDI, NGO, Pogórze Karpackie]

Te ograniczenia często nie są pozytywnie odbierane przez mieszkańców, stanowią dla nich pewne ograniczenie ich wolności wyboru:

Część mieszkańców na pewno wie z tablic, z akcji, z gazet, bo czasem się też o tym pisze. Część dowiaduje się w wtedy, kiedy chce wybudować dom i pojawiają się ograniczenia związane z istnieniem parku i postrzegają go trochę w sensie negatywnym. Osoby, które patrzą nieco szerzej, czyli patrzą na ochronę dziedzictwa, chodzą po górach, to postrzegają go pozytywnie, jako pewnego rodzaju ochronę. Nie wszystkie przepisy łączące się z funkcjonowaniem parku są tak postrzegane. Czasami postrzega się, że park ogranicza w pewien sposób działalność, przy wycince drzew, nie zawsze możemy zabrać to co chcemy. Trzeba te przepisy postrzegać trochę dalekowzrocznie. Myślę, że można jakoś wpływać na te przepisy, ale trzeba pokazać ludziom, jak to zrobić. Ogólnie myślę, że park jest pozytywnie postrzegany, zwraca naszą uwagę, pomaga propagować ochronę. [IDI, NGO, Popradzki Park Krajobrazowy]

Turyści zapytani w otwartym pytaniu o działania zabronione na terenie parków krajobrazowych najczęściej wymieniali poszczególne elementy należące do następujących trzech kategorii:

- 1) umyślne zabijanie dziko występujących zwierząt, niszczenie ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb,
- 2) likwidowanie i niszczenie zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego,
- 3) realizacja przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (aneks 2).

Podobnie jak mieszkańcy, tak i turyści (57%) wskazali na inne zakazy niewynikające z ustawy. We wszystkich obszarach terytorialnych turyści wyrażali to samo zdanie za pomocą różnych synonimów. Według odwiedzających działania zabronione to hałasowanie, zaśmiecanie, palenie ognisk oraz wszelka ingerencja w zastane środowisko. 3% turystów nie potrafiło wskazać żadnych przepisów obowiązujących na terenie parków.

W przypadku **przedsiębiorców, w toku analizy otrzymanych opinii dotyczących zakazów wprowadzonych na terenie parków krajobrazowych, można utworzyć dwie kategorie. Pierwsza związana jest z oddziaływaniem człowieka na faunę i florę terenów chronionych, druga z ingerencją człowieka w walory krajobrazowe** (aneks 2). W ostatniej z nich największą liczbę wskazań na obszarze jurajskim otrzymały działania związane z prowadzeniem prac

budowlanych w wyznaczonych strefach (20%) oraz niszczeniem zadrzewień (23%) i wykonywaniem prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu (14%). Odsetek opinii zebranych od właścicieli firm nieturystycznych wyniósł 70%. W kategorii oddziaływania człowieka na roślinność i zwierzęta respondenci najczęściej wymieniali umyślne zabijanie zwierząt oraz niszczenie ich siedlisk (23%), przedstawiciele firm turystycznych stanowią 40% liczby respondentów. Badani wskazali również inne działania wcześniej niewymienione: śmiecenie, głośne zachowanie w lesie, niszczenie infrastruktury turystycznej parków, rozpalanie ognisk w miejscach do tego niewyznaczonych czy wypalanie traw.

Większość przedsiębiorców z obszaru Pogórza Karpackiego do działań zabronionych na terenie parków krajobrazowych zaliczyła umyślne zabijanie dziko żyjących zwierząt oraz niszczenie ich naturalnych siedlisk (12%), likwidowanie i niszczenie zadrzewień (12%) oraz inwestycje budowlane w wyznaczonych strefach (12%). 70% odpowiedzi udzielili właściciele firm nieturystycznych. Niżej oceniono prowadzenie robót trwale ingerujących w rzeźbę terenu (6%), do których zaliczyć można roboty związane ze zmianą stosunków wodnych (10%) panujących na danym obszarze. Również w tych kategoriach dominują opinie firm nieturystycznych (70%). Wśród innych zagrożeń wymienili zaśmiecanie i hałasowanie użytkowników parków, niszczenie przyrody oraz rozpalanie ognisk w miejscach do tego nieprzeznaczonych.

Na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego największą liczbę wskazań otrzymała budowa nowych obiektów budowlanych w wyznaczonych strefach (36%). Co dziesiąty badany uważa, że do takich działań należy zaliczyć umyślne zabijanie zwierząt i niszczenie ich siedlisk (11%), likwidowanie i niszczenie zadrzewień (11%) oraz organizowanie rajdów motorowych i samochodowych (11%). W kategorii innych działań zabronionych wymieniono między innymi śmiecenie oraz rozpalanie ognisk.

Jak zostało wyżej wskazane, przedsiębiorcy, podobnie jak mieszkańcy, zwracają uwagę na ograniczenia związane z wnoszeniem nowych zabudowań bądź rozbudową istniejących. Na tę sytuację wskazuje także jeden z przedstawicieli JST w wywiadzie indywidualnym:

Istnienie PK wiąże się z pewnymi problemami dla mieszkańców gminy, którzy zamieszkują te tereny od wielu pokoleń. Nie można np. wykorzystać posiadanej działki na cele budowlane, ale też nie ma żadnych rekompensat z tym związanych. Odczuwalne są też ograniczenia dotyczące form architektury. Czasami jest to słuszne, czasami budzi wątpliwości – np. myjnia samochodowa także musi mieć skośny dach. Zauważalne jest za to też ograniczenie w stawianiu reklam wielkopowierzchniowych, co jest odbierane pozytywnie. Istnieją zakazy wycinki drzew oraz zmiany rzeźby terenu. [IDI, JST, obszar jurajski]

Spośród badanych grup zdecydowanie najczęściej przedsiębiorców nie potrafiło wymienić żadnych działań zabronionych, co więcej – pojawiły się odpowiedzi wskazujące na to, że nikt nie informował osób prowadzących swoją działalność o istniejących zakazach, co może świadczyć o tym, że nie czują się oni zobowiązani ich przestrzegać.

6.1.5. Poziom wiedzy przyrodniczej i kulturowej na temat obszaru zamieszkania bądź działania

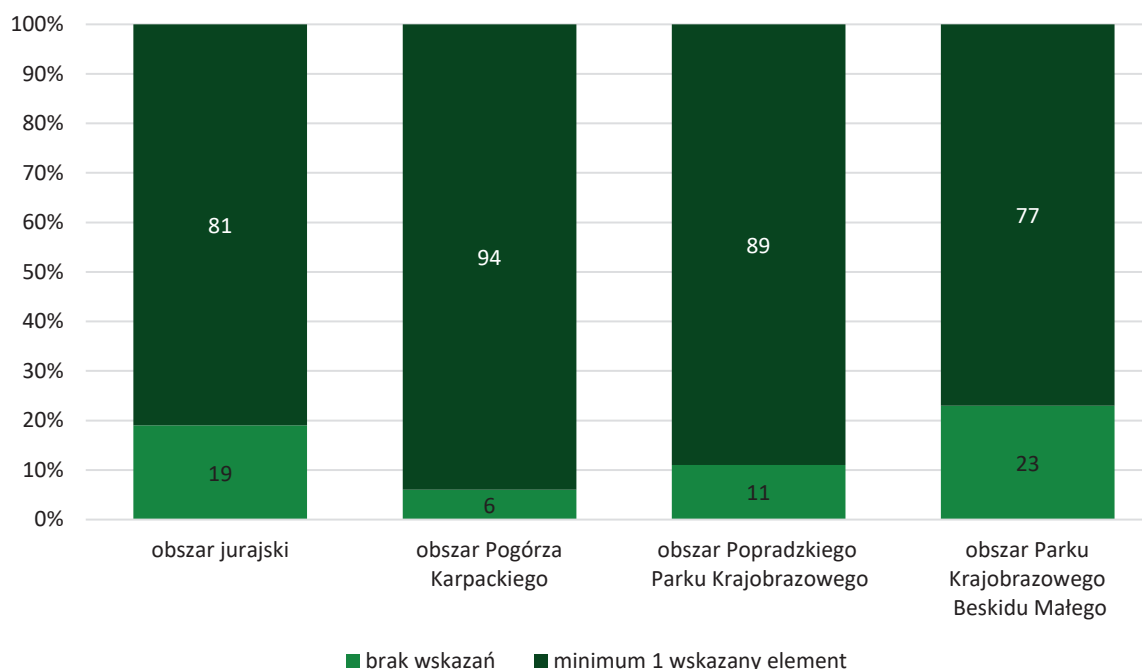

Świadomość wśród mieszkańców i przedsiębiorców była również weryfikowana poprzez pytanie dot. elementów przyrodniczych/kulturowych/krajobrazowych znajdujących się na terenie parku krajobrazowego, które mają istotne znaczenie dla mieszkańców i wpływają na prowadzenie działalności gospodarczej.

We wszystkich obszarach mieszkańcy zwracali uwagę na walory turystyczne i przyrodnicze regionu. **16% mieszkańców wszystkich obszarów terytorialnych nie potrafiło wskazać elementów, które miałyby dla nich szczególne znaczenie.** Największe trudności z podaniem elementów o szczególnym znaczeniu mieli mieszkańcy obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego, natomiast największą wiedzę w tym zakresie charakteryzowali się mieszkańcy obszaru Pogórza Karpackiego (wykres 11).

Wykres 11.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców na temat elementów przyrodniczych/kulturowych/krajobrazowych znajdujących się na terenie parku, mających dla nich istotne znaczenie [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Poziom wiedzy nt. występujących na terenie parków krajobrazowych walorów przyrodniczych i kulturowych jest niezależny od wieku, posiadanego wykształcenia i czasu zamieszkiwania na terenie parku krajobrazowego.

Na obszarze jurajskim wskazywano, że szczególne znaczenie mają istniejące szlaki turystyczne, przyrodnicze, edukacyjne oraz zabytki – kościoły, zamki.

Rysunek 3.

Najczęściej pojawiające się odpowiedzi mieszkańców na pytanie dotyczące elementów występujących na terenie parku mających dla nich szczególne znaczenie (obszar jurajski)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=1100).

Wśród mieszkańców obszaru Pogórza Karpackiego elementami, które mają dla nich szczególne znaczenie, okazały się Skamieniałe Miasto w Ciężkowicach oraz zabytki, w tym kościoły, m.in. w Lipnicy Murowanej.

Rysunek 4.

Najczęściej pojawiające się odpowiedzi mieszkańców na pytanie dotyczące elementów występujących na terenie parku mających dla nich szczególne znaczenie (obszar Pogórza Karpackiego)

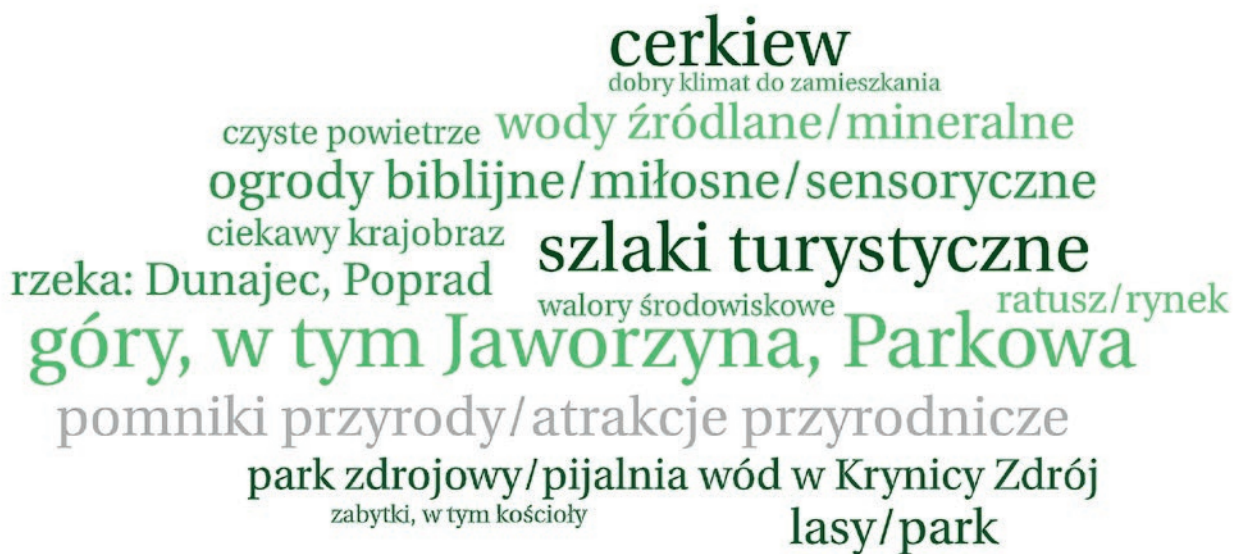

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=400).

W Popradzkim Parku Krajobrazowym mieszkańcy, oprócz warunków naturalnych związanych z górskim położeniem i istnieniem źródeł wód mineralnych, zwracali uwagę na atrakcje turystyczne, tj. Ogrody Biblijne w Muszynie czy liczne na tym obszarze cerkwie.

Rysunek 5.

Najczęściej pojawiające się odpowiedzi mieszkańców na pytanie dotyczące elementów występujących na terenie parku mających dla nich szczególne znaczenie (obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=300).

Większość mieszkańców z obszaru Beskidu Małego uznała, że atrakcyjność tego terenu wynika ze znajdujących się tu walorów przyrodniczych, szczególnie szczytów górskich i towarzyszącej im infrastruktury turystycznej, w tym szlaków turystycznych, ośrodków wypoczynkowych, np. Czarny Groń.

Rysunek 6.

Najczęściej pojawiające się odpowiedzi mieszkańców na pytanie dotyczące elementów występujących na terenie parku mających dla nich szczególne znaczenie (obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego)

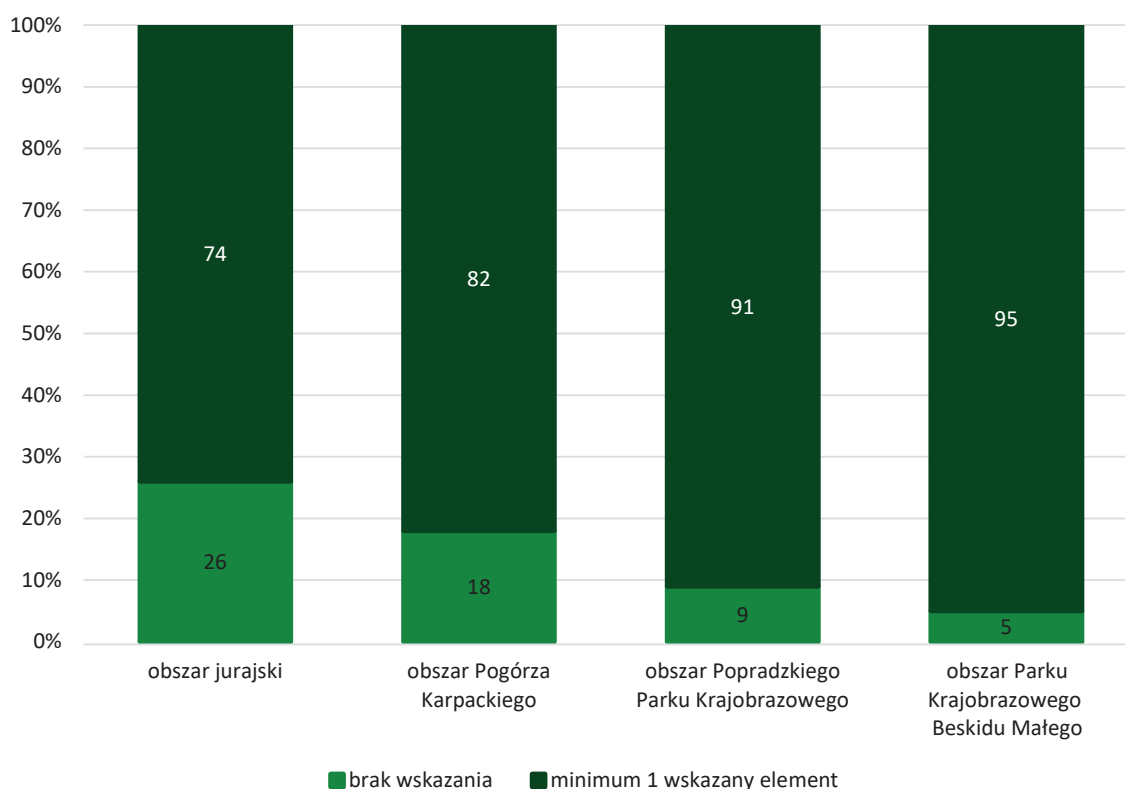
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=200).

W odpowiedziach przedsiębiorców podkreślano przede wszystkim walory turystyczne regionu. **19% przedsiębiorców nie widzi żadnych elementów, które przynosiłyby korzyść dla ich przedsiębiorstwa.** W największym stopniu taką odpowiedź wskazywali przedsiębiorcy z obszaru jurajskiego (wykres 12). **Widoczna jest także zależność między reprezentowaną branżą a liczbą wskazań elementów pozytywnie wpływających na prowadzoną działalność** – tylko 8% przedsiębiorców z branży turystycznej nie było w stanie lub nie widziało takich elementów, natomiast w przypadku pozostałych branż było to już 29%.

Wykres 12.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do przedsiębiorców na temat elementów przyrodniczych/kulturowych/krajobrazowych znajdujących się na terenie parku, mających wpływ na jakość życia i prowadzenia działalności gospodarczej [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Wśród najczęściej wymienianych elementów na obszarze jurajskim były to np. ścieżki ornitologiczne nad Wisłą, Las Wolski, Dolina Dłubni, Fort w Toniach, Jaskinia Wierzchowska oraz inne liczne atrakcje turystyczne regionu, a także bliskość największej aglomeracji miejskiej regionu, czyli Krakowa.

Większość przedsiębiorców z Parku Krajobrazowego Pogórze Karpackiego uważa, że atrakcyjność tego obszaru wynika z jego dobrego położenia oraz licznie zlokalizowanych na tym terenie atrakcji turystycznych, np. wieży widokowej w Brzance, dworku Paderewskiego w Kąsnej, kamieni Brodzińskiego czy Lipnicy Murowanej.

W przypadku Popradzkiego Parku Krajobrazowego większość przedsiębiorców w pierwszej kolejności wymieniła walory przyrodnicze oraz ich związek z działającymi w tamtym regionie uzdrowiskami, pijalnicami wód i ośrodkami rehabilitacyjnymi. Podkreślano również znaczenie Krynicy-Zdroju oraz szlaków turystycznych.

Przedsiębiorcy z Beskidu Małego uznali turystykę górską i związaną z nią infrastrukturę oraz atrakcje turystyczne tego obszaru terytorialnego (jak Czarny Groń czy Leskowiec) za ważne dla prowadzonych działalności gospodarczych.

Przedstawiciele samorządów, organizacji pozarządowych oraz instytucji kultury w wywiadach indywidualnych także wskazywali na elementy, które są istotne z punktu widzenia istniejącego parku. Wśród elementów, które szczególnie zasługują na ochronę, wymieniano walory środowiska naturalnego: ogólnie kompleksy leśne, doliny rzeczne, ale także konkretne miejsca i obiekty: różne formy krasowe, formy skalne, znajdujące się tu rezerwy przyrody, punkty widokowe wraz z wieżami widokowymi, trasy spacerowe i turystyczne oraz obiekty dziedzictwa kulturowego, przede wszystkim: lokalne zamki, zespoły dworskie i obiekty architektury sakralnej. Często wskazywane były konkretne przykłady:

Dolinki Podkrakowskie, obszar Jury Krakowsko-Częstochowskiej na terenie Parku Bielańsko-Tynieckiego – są tam bardzo atrakcyjne formy krasowe, Garb Tenczyński, Rezerwat Przyrody Nieożywionej Kajasówka, formy wapienne, motyle, zwierzęta chronione. [IDI, LGD, obszar jurajski]

Ukształtowanie terenu, drzewostan, źródlika wody dla Wieprzówki, zwierzęta (płazy, gady) i rośliny chronione (np. skrzyp olbrzymi, mieczyk dachówkowaty, bobrek trójlistny), Leskowiec, Czarny Groń, szlak Jana Pawła II. [IDI, NGO, Park Krajobrazowy Beskidu Małego]

Góra Kokocz, o którą walczyliśmy, aby nie powstał tam kamieniołom. [IDI, JST, obszar Pogórza Karpackiego]

”

W gminie Ciężkowice znajduje się „Skamieniałe Miasto”. Jest to największą atrakcją na tym obszarze, która przyciąga wielu turystów. „Skamieniałe Miasto” to wspaniałe okazy kamieni o różnorodnej formie. Oprócz tego powstają wieże widokowe, np. w Dąbrówce Szczepanowskiej, która cieszy się ogromnym zainteresowaniem. Ze szczytu tej wieży można podziwiać piękną panoramę miasta, a także można podziwiać góry. [IDI, LGD, obszar Pogórza Karpackiego]

Rezerwy przyrody m.in. „Kamienie Brodzińskiego”, „Kamień Grzyb”. Oprócz tego obiekty architektoniczne: kościół św. Leonarda, kościół św. Szymona, kościół św. Andrzeja, rynek w Lipnicy, ośrodek edukacji ekologicznej w Borównej, zamek w Nowym Wiśniczu. [IDI, instytucja kultury, obszar Pogórza Karpackiego]

Wiele pomników historii m.in. kościół św. Leonarda wpisany do UNESCO, zamek Lubomirskich w Nowym Wiśniczu, kościół drewniany w Rajbrocie. [IDI, NGO, obszar Pogórza Karpackiego]

Dolina Popradu – pięknie ukształtowana dolina z przepięknymi krajobrazami, z wieloma cennymi przyrodniczo gatunkami zwierząt i roślin. [IDI, JST, Popradzki Park Krajobrazowy]

Uwagę zwracano nie tylko na walory krajobrazowe czy też antropogeniczne, ale także na elementy tworzące produkty regionalne:

”

To są tereny naprawdę cenne przyrodniczo. Oprócz samych krajobrazów należy też zwrócić uwagę na istniejące tutaj zagłębienie owocowe – śliwka łącka, jabłka. Powstaje tutaj wiele produktów opartych na tych owocach – soki, przetwory, okowita i śliwowica. [IDI, NGO, Popradzki Park Krajobrazowy]

6.1.6. Podsumowanie

- 1) Parki krajobrazowe i parki narodowe są najbardziej rozpoznawalną formą ochrony przyrody wśród mieszkańców i turystów. Przedsiębiorcy w większym stopniu z ochroną przyrody łączą rezerwy. Jednocześnie należy zauważyć, że badanie przeprowadzone było wyłącznie na terenie parków krajobrazowych i pomimo tego znaczący odsetek respondentów nie potrafił wskazać żadnej formy ochrony bądź określił działania prośrodowiskowe. Oznacza to, że konieczne jest prowadzenie działań zwiększających tę świadomość.
- 2) Statystycznie poziom świadomości, mierzony znajomością form ochrony przyrody, jest niezależny od wieku czy posiadanego wykształcenia. Zauważalna jest natomiast korelacja pomiędzy długością prowadzonej działalności gospodarczej i wielkością przedsiębiorstwa a poziomem wiedzy na temat istniejących form ochrony. Przedstawiciele przedsiębiorców prowadzących swoją firmę powyżej dwóch lat w formie jednoosobowej działalności bądź zatrudniający nie więcej niż 9 pracowników wykazują się wyższym poziomem świadomości. W przypadku branży turystycznej związek z większą wiedzą przyrodniczą zależy od obszaru terytorialnego.
- 3) Cel tworzenia parków krajobrazowych, niezależnie od badanej grupy respondentów i obszaru terytorialnego, jest przede wszystkim związany z ochroną danego obszaru ze względu na wartości przyrodnicze i walory krajobrazowe. W dużo mniejszym stopniu badani wiążą występujące obiekty dziedzictwa kulturowego czy też konieczność zapewnienia możliwości spędzania czasu wolnego, uprawiania turystyki z potrzebą tworzenia parków krajobrazowych.
- 4) Najwięcej różnych powodów utworzenia parków krajobrazowych wskazywali mieszkańcy obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego. Natomiast turyści z obszaru jurajskiego, poza typowymi odpowiedziami dotyczącymi wartości przyrodniczych, znacznie częściej niż przedstawiciele badanej grupy wspominali także o innych powodach tworzenia parków. Przedsiębiorcy Popradzkiego Parku Krajobrazowego w największym stopniu upatrują cel utworzenia parku w wartościach przyrodniczych, natomiast przedstawiciele z obszaru Pogórza Karpackiego i Parku Krajobrazowego Beskidu Małego częściej niż pozostałe grupy zauważają walory krajobrazowe.
- 5) Przedstawiciele samorządów także zwracają uwagę głównie na walory przyrodnicze i krajobrazowe. Nie wiążą również istoty tworzenia parków z potrzebą zapewnienia możliwości do spędzania czasu wolnego czy uprawiania turystyki, sportu czy rekreacji, chociaż jednocześnie zaznaczają, że park krajobrazowy jest szansą dla rozwoju turystyki.
- 6) Mieszkańcy są świadomi tego, że mieszkają na terenie jednej z form ochrony przyrody, ale 1/3 z nich nie potrafi podać poprawnej nazwy parku, na terenie którego mieszka. Osoby w wieku 45–69 lat posiadające wyższe lub średnie wykształcenie, mieszkające powyżej 10 lat na terenie parku, posiadają większą wiedzę na temat parku krajobrazowego. Osoby, które mają niższą świadomość dotyczącą zamieszkania na terenie parku, w zdecydowanej większości nie biorą udziału w działaniach edukacyjnych organizowanych przez ZPKWM.
- 7) Przedstawiciele samorządów byli dużo bardziej krytyczni niż sami mieszkańcy – ocenili oni nisko poziom świadomości osób żyjących na terenie parków i wskazali na konieczność podnoszenia tej wiedzy.
- 8) W przypadku turystów ponad połowa odwiedzających parki krajobrazowe nie wiedziała, że wybrana przez nich lokalizacja to park krajobrazowy. Świadoma decyzja wyboru parku dotyczyła w większej mierze turystów odwiedzających obszar jurajski chcących odwiedzić jaskinie i zainteresowanych wspinaczką.
- 9) W zdecydowanej większości przedsiębiorcy są świadomi prowadzenia działalności na terenie parku krajobrazowego, co więcej, widzą, że ma on pozytywny wpływ na ich biznes. Co ciekawe, nie dotyczy to wyłącznie przedsiębiorców z branży turystycznej, ale także z pozostałych branż.
- 10) Weryfikacja znajomości przepisów wykazała, że mieszkańcy głównie wskazują na ogólne działania zabronione, które można przypisać do każdego publicznego terenu zielonego, np. palenie ognisk, śmiecenie,

niszczenie przyrody, hałasowanie. Część mieszkańców potrafiła również wskazać zakazy, które wynikają z Ustawy o ochronie środowiska, np. polowanie na zwierzęta, wycinka drzew czy też ograniczenia w zabudowie. To ostatnie ograniczenie jest często powodem, dla którego mieszkańcy w ogóle dowiadują się o tym, że mieszkają na terenie parku krajobrazowego.

- 11) Turyści wskazali na działania zabronione, takie jak: umyślne zabijanie zwierząt, wycinka drzew, przedsięwzięcia mogące oddziaływać na środowisko. Ponad połowa określiła także inne zakazy, które nie wpisywały się w kafeiterię odpowiedzi wynikających z ustawy: hałasowanie, zaśmiecanie, palenie ognisk i ogólne niszczenie przyrody.
- 12) Odpowiedzi przedsiębiorców w tym zakresie są zbliżone do innych grup respondentów. Co istotne, badana grupa, podobnie jak mieszkańcy, zwraca uwagę na ograniczenia związane z budową i rozbudową różnego rodzaju obiektów.
- 13) Zdecydowana większość mieszkańców potrafiła wskazać na elementy parków krajobrazowych, które mają dla nich szczególne znaczenie. Część przedstawicieli badanej grupy wskazywała na konkretne obiekty czy walory środowiska, podając ich nazwy własne, co świadczy o dość dobrej znajomości okolicy swojego miejsca zamieszkania.
- 14) Ponad 1/5 przedsiębiorców nie potrafiła wymienić żadnego z elementów, które miałyby pozytywny wpływ na prowadzoną przez nich działalność gospodarczą. Co więcej, wiedza na temat istniejących walorów środowiska, krajobrazu czy też obiektów dziedzictwa historyczno-kulturowego jest ściśle powiązana z reprezentowaną branżą – przedstawiciele przedsiębiorstw związanych z turystyką znacznie częściej potrafili wymienić elementy o szczególnym dla nich znaczeniu.

6.2. Postawy badanych grup respondentów wobec parków krajobrazowych

Obszary, które ze względu na swoje walory przyrodnicze podlegają ochronie prawa, mają istotny wpływ na rozwój lokalny zarówno w wymiarze społecznym, jak i gospodarczym. W związku z tym jednym z elementów badania było zweryfikowanie, jakie postawy przyjmują mieszkańcy Małopolski oraz podmioty prowadzące swoją działalność na terenie parków, jak również turyści odwiedzający te miejsca wobec parków krajobrazowych i jakie czynniki je kształtują. Istotne było również sprawdzenie, jaki jest stosunek do tej formy ochrony przyrody przedstawicieli władz lokalnych.

6.2.1. Stosunek względem konieczności ochrony przyrody i krajobrazu oraz funkcjonowania parku krajobrazowego w miejscu zamieszkania bądź działania

Ponad połowa mieszkańców (52%) biorących udział w badaniu jest zdania, że utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w ich miejscu zamieszkania jest potrzebna i należy ją zachować na co najmniej obecnym poziomie.

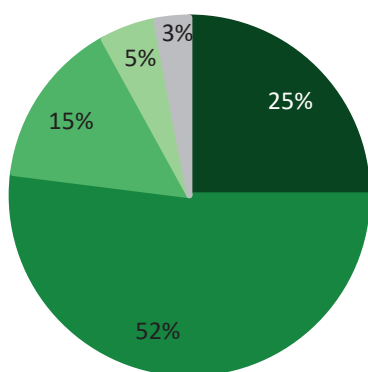
25% ankietowanych uważa, że tę ochronę należy rozwijać jeszcze bardziej niż jest obecnie. Spośród badanych 15% odpowiedziało, że ochrona jest potrzebna, ale w mniejszym stopniu. Tylko 8% uważa, że ochrona ta jest niepotrzebna – 3% respondentów wolałaby, aby jej nie było (wykres 13).

Analizując odpowiedzi respondentów w odniesieniu do ich wykształcenia, stwierdzono, że **osoby z wyższym wykształceniem częściej wskazują na konieczność poszerzenia, rozwoju ochrony przyrody i krajobrazu w miejscu zamieszkania. Badani, którzy wskazują, że ochrona jest niepotrzebna, najczęściej mają wykształcenie podstawowe i gimnazjalne bądź też zawodowe** (aneks 2). Nie stwierdzono natomiast wyraźnych różnic w odpowiedziach w odniesieniu do wieku respondentów.

Wykres 13.

Odpowiedź na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w miejscu zamieszkania jest potrzebna? [%]

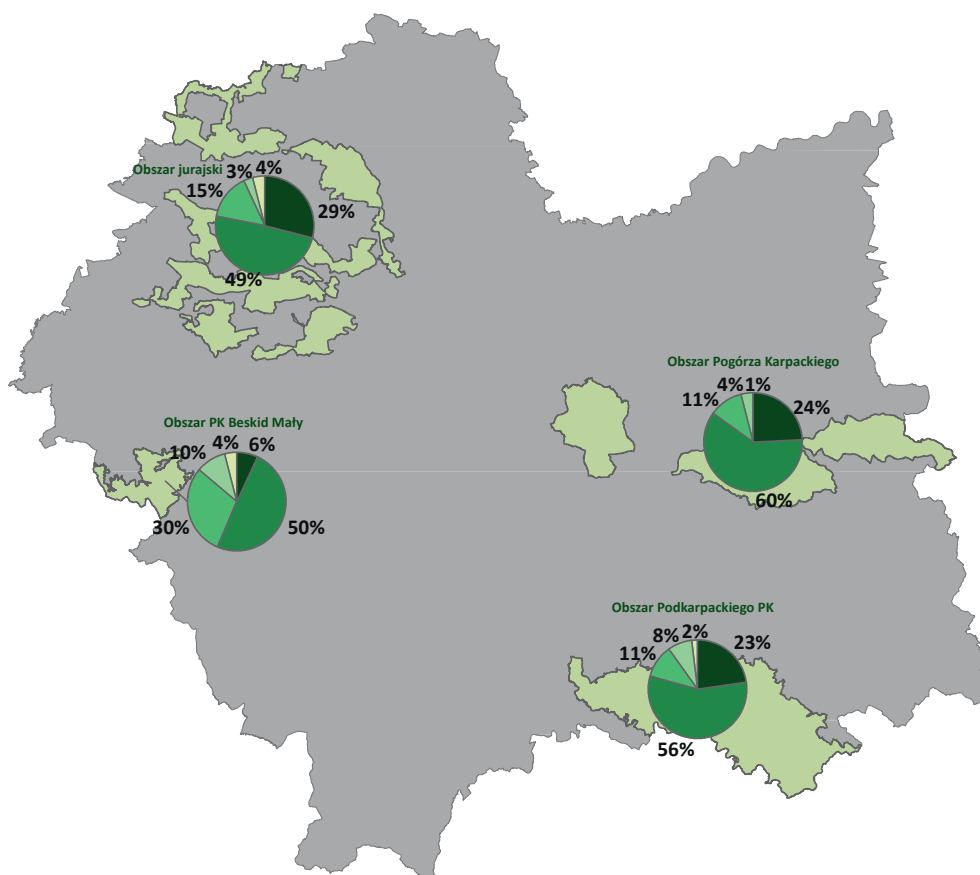
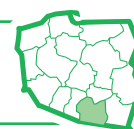

- potrzebna, należy ją poszerzać, rozwijać jeszcze bardziej niż obecnie
- potrzebna, należy ją zachować na co najmniej obecnym poziomie
- potrzebna, ale w mniejszym stopniu niż obecnie
- niepotrzebna, ale nie przeszkadza mi w codziennym funkcjonowaniu
- niepotrzebna, wolałbym/wolałabym, żeby jej nie było

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Mapa 4.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w miejscu zamieszkania jest potrzebna? – w podziale na obszary

Utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w miejscu mojego zamieszkania jest:

- Potrzebna, należy ją poszerzać, rozwijać jeszcze bardziej niż obecnie
- Potrzebna, należy ją zachować na co najmniej obecnym poziomie
- Potrzebna, ale w mniejszym stopniu niż obecnie
- Niepotrzebna, ale nie przeszkadza mi w codziennym funkcjonowaniu
- Niepotrzebna, wolałbym/wolałabym, żeby jej nie było

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

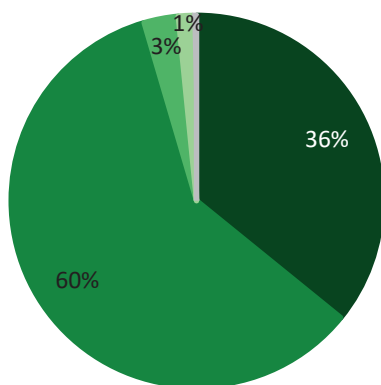
Analizując stosunek względem konieczności ochrony przyrody i krajobrazu oraz funkcjonowania parku krajobrazowego w miejscu zamieszkania, widać różnice pomiędzy czterema obszarami badań. W trzech obszarach (jurajskim, Pogórza Karpackiego i Popradzkiego Parku Krajobrazowego) ponad 20% mieszkańców wyraziło opinię, iż utworzenie parku krajobrazowego i związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu jest potrzebna, należy ją poszerzać, rozwijać jeszcze bardziej niż obecnie. Negatywnie wyróżnia się w tym zakresie obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego, gdzie takiego samego zdania jest 6% respondentów. Badani z tego obszaru terytorialnego najczęściej wskazują, że park krajobrazowy i ochrona z nim związana nie jest potrzebna – tego zdania jest 14% badanych.

Podobne pytanie zostało zadane turystom. W tym przypadku jeszcze większy odsetek respondentów – **60% uważa, że ochrona jest potrzebna i należy ją zachować na co najmniej obecnym poziomie**. Kolejne 36% wskazuje, że trzeba ją rozwijać. Tylko 1% respondentów badania uznało, że ochrona ta jest niepotrzebna (wykres 14). Warto zauważyć, że turyści starsi (60 i więcej lat) częściej niż osoby młode (poniżej 25. roku życia) wskazywali na odpowiedź, że utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu jest potrzebna i należy ją jeszcze bardziej rozwijać (aneks 2).

Wykres 14.

Odpowiedź na pytanie skierowane do turystów: Czy utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w miejscu przebywania jest potrzebna? [%]

- potrzebna, należy ją poszerzać, rozwijać jeszcze bardziej niż obecnie
- potrzebna, należy ją zachować na co najmniej obecnym poziomie
- potrzebna, ale w mniejszym stopniu niż obecnie
- niepotrzebna, ale nie przeszkadza w moim funkcjonowaniu
- niepotrzebna, wolałbym/wolałabym, żeby jej nie było

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

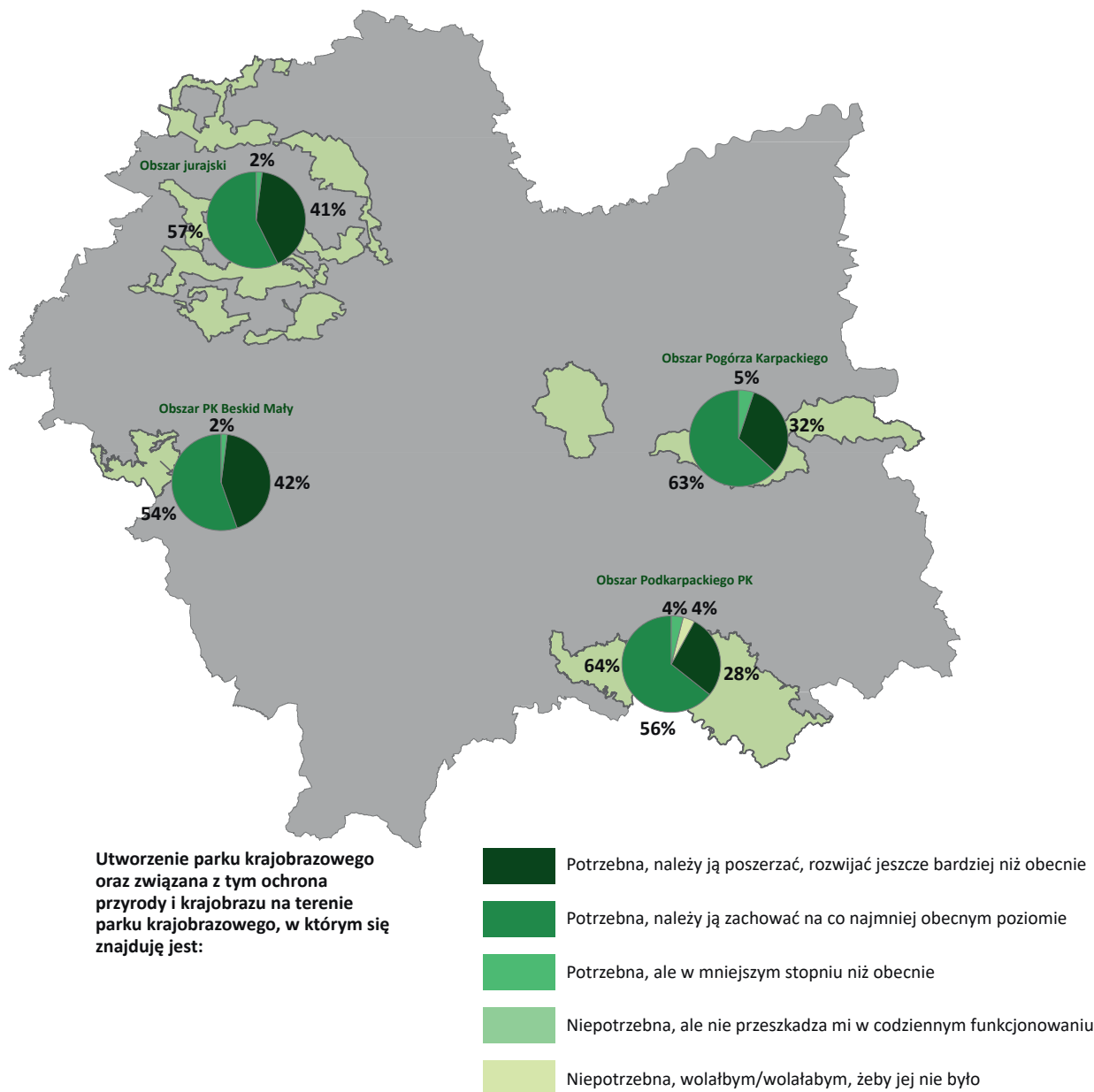
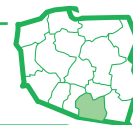

Wśród badanych turystów we wszystkich obszarach terytorialnych dominują dwa podejścia. W pierwszym z nich respondenci uważają, że ochrona przyrody i krajobrazu na terenie parku krajobrazowego jest potrzebna i należy ją zachować co najmniej na obecnym poziomie. Największy odsetek respondentów wskazał tę odpowiedź na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego (64%). Zwolennicy drugiego podejścia uważają, że ochrona przyrody i krajobrazu na terenie parku krajobrazowego jest potrzebna i należy ją poszerzać, rozwijać jeszcze bardziej niż obecnie. To stanowisko przyjmowali najczęściej turyści odwiedzający obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego. Są to dwie najbardziej pozytywne postawy z kafeterii. Pozostałe postawy występowały na tyle rzadko, że nie są istotne statystycznie.

Odpowiedzi w pytaniu nie korelowały z cechami demograficznymi respondentów ani częstotliwością odwiedzania parków.

Mapa 5.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do turystów: Czy utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w miejscu przebywania jest potrzebne? – w podziale na obszary

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

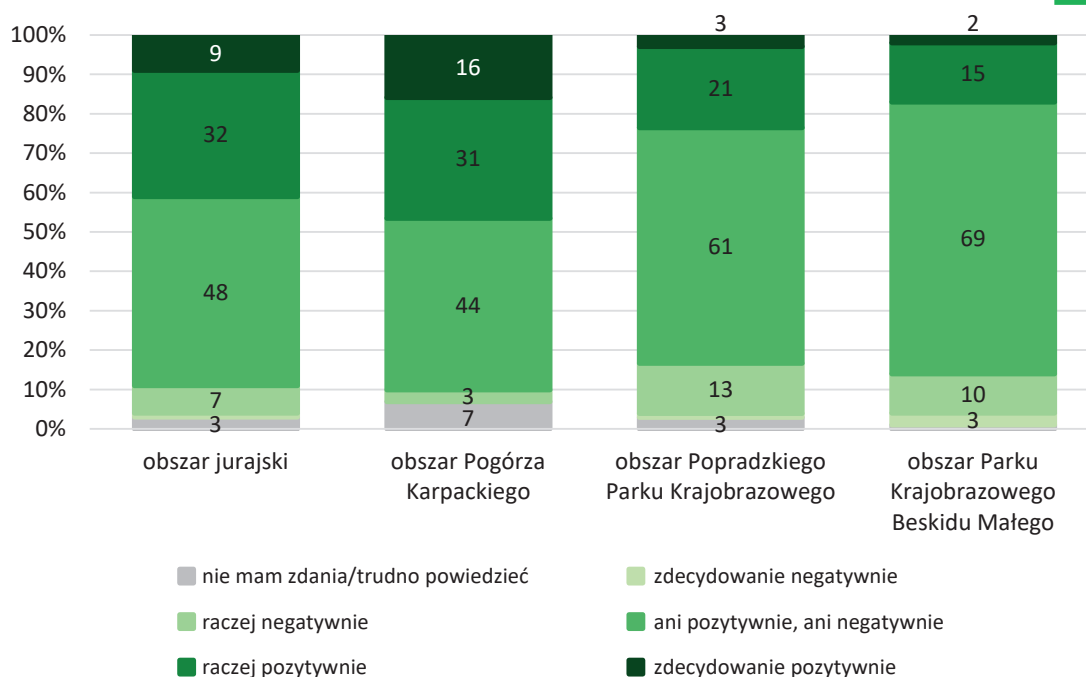

Mieszkańcy oceniali również stopień, w jakim oni sami wpływają na środowisko i krajobraz miejsca, w którym żyją. Najczęściej wskazywaną odpowiedzią przez mieszkańców wszystkich obszarów była – „ani pozytywnie, ani negatywnie”.

Respondenci z obszarów jurajskiego i Pogórza Karpackiego w większym stopniu widzą pozytywny wpływ mieszkańców na środowisko przyrodnicze – odpowiednio 41% i 47% respondentów wskazało odpowiedź „zdecydowanie pozytywnie” i „raczej pozytywnie”. **Mieszkańcy obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego i Popradzkiego Parku Krajobrazowego byli bardziej sceptyczni** – 14% i 13% respondentów wskazało, że ten wpływ jest zdecydowanie bądź raczej negatywny.

Wykres 15.

Ocena wpływu mieszkańców na środowisko przyrodnicze i krajobraz miejscowości, w której mieszkają respondenci badania [%]

Uwaga: Dane na niektórych wykresach kołowych oraz skumulowanych mogą nie sumować się do 100,0% i odbiegać od tej wartości o 0,1 in plus bądź in minus, z uwagi na fakt zaokrąglania wszystkich danych zawartych w opracowaniu do jednego miejsca po przecinku, podczas gdy dane wykorzystywane do obliczeń charakteryzowały się niekiedy kilkoma miejscami po przecinku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

6.2.2. Poziom akceptacji przepisów obowiązujących na terenie parku krajobrazowego

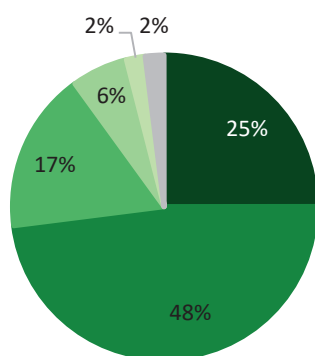

Postawa mieszkańców względem istniejących parków krajobrazowych ma również odzwierciedlenie w ich stosunku do przepisów (zasad, ograniczeń) panujących na terenie parków krajobrazowych. Panujące zasady oceniane są różnie, w zależności od badanego obszaru, ale biorąc pod uwagę zbiorcze wyniki ze wszystkich obszarów, to **73% respondentów odpowiedziało, że przepisy obowiązujące w parkach krajobrazowych są potrzebne – 48% odpowiedziało, że akceptuje przepisy, przestrzega i w pełni się z nimi zgadza, a 25% że nie tylko się z nimi zgadza i przestrzega, ale także stara się wpływać na zachowania i opinie innych.** Odpowiedź na temat tego, że przepisy te są „ani potrzebne, ani niepotrzebne”, wybrało 17% respondentów. Negatywnie obecność przepisów oceniło 8% ankietowanych, a **6% odpowiedziało, że przepisy są niepotrzebne, ale się do nich stosują, 2% że przepisy są zbędne i nie wyobrażają sobie ich rygorystycznego przestrzegania.** 2% respondentów uznało, że nie identyfikuje żadnych przepisów występujących na terenie parku krajobrazowego (wykres 16).

Najwyższy odsetek respondentów, którzy odpowiedzieli, że przepisy obowiązujące w parkach krajobrazowych są potrzebne, odnotowano na obszarze Pogórze Karpackiego i jurajskim (odpowiednio 82% i 74%). **Najbardziej negatywnie obecność przepisów ocenili ankietowani w Beskidzie Małym – 14% odpowiedziało, że przepisy są niepotrzebne, ale się do nich stosują, a 3%, że przepisy są zbędne i nie wyobrażają sobie ich rygorystycznego przestrzegania.**

Wykres 16.

Opinia mieszkańców względem przepisów (zasad, ograniczeń) panujących na terenie parku krajobrazowego [%]

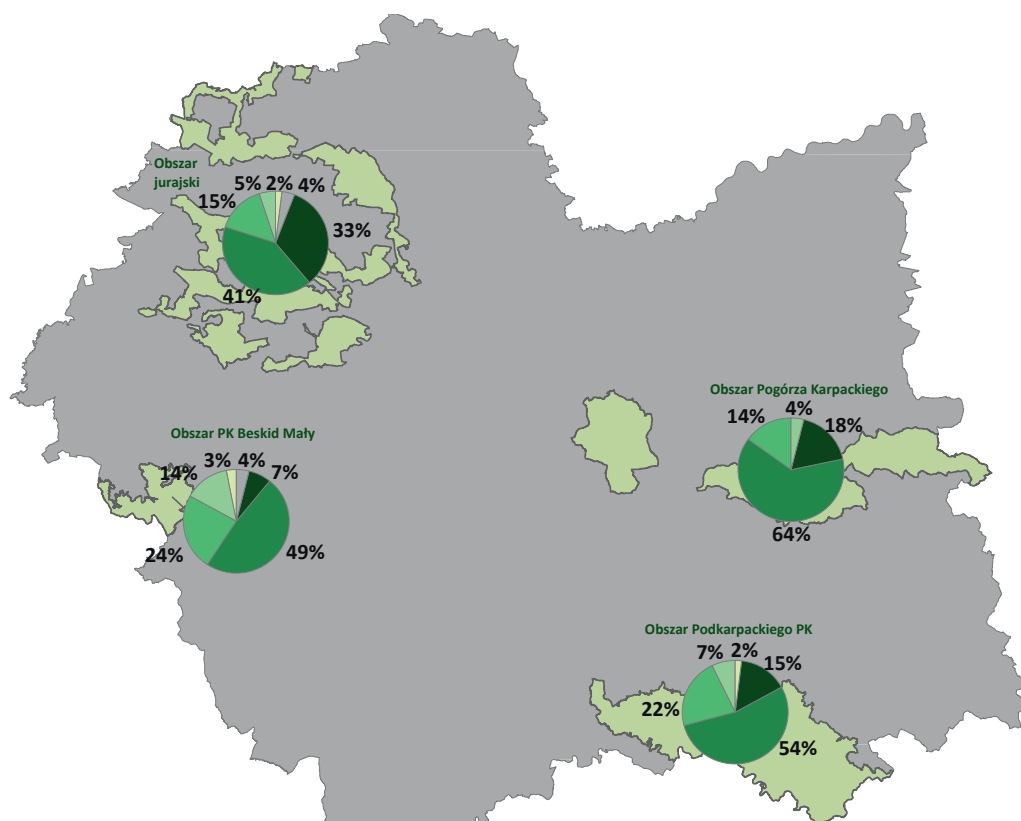

- bardzo potrzebne, nie tylko się z nimi zgadzam i przestrzegam, ale staram się wpływać na zachowania i opinie innych
- potrzebne – akceptuję je, przestrzegam i w pełni się z nimi zgadzam
- ani potrzebne, ani niepotrzebne
- niepotrzebne, ale zazwyczaj się do nich w pełni dostosowuję
- zbędne, niewygodne i nie wyobrażam sobie ich rygorystycznego przestrzegania

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Mapa 6.

Postawa mieszkańców względem przepisów (zasad, ograniczeń) panujących na terenie parku krajobrazowego na poszczególnych obszarach [%]

Uważam, że przepisy (zakazy, ograniczenia) na terenie parku krajobrazowego zlokalizowanego w miejscu mojego zamieszkania są:

- Bardzo potrzebne, nie tylko się z nimi zgadzam i przestrzegam, ale staram się wpływać na zachowania i opinie innych
- Potrzebne – akceptuję je, przestrzegam i w pełni się z nimi zgadzam
- Ani potrzebne, ani niepotrzebne
- Niepotrzebne, ale zazwyczaj się do nich w pełni dostosowuję
- Zbędne, niewygodne i nie wyobrażam sobie ich rygorystycznego przestrzegania
- Nie identyfikuję żadnych przepisów występujących na terenie parków krajobrazowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Przedsiębiorcy prowadzący swoją działalność na terenie parków krajobrazowych zostali poproszeni o wyrażenie swojej opinii na temat znaczenia środowiska naturalnego w odniesieniu do działalności gospodarczej. **Największy odsetek badanych zgodził się ze stwierdzeniem, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że bezwzględnie należy je chronić.**

Oceny postaw badanych przedsiębiorców, względem zasad obowiązujących na terenie parków krajobrazowych w podziale na obszary terytorialne, nie różnią się od siebie znacząco (aneks 2).

Tabela 8.

Opinie przedsiębiorców na temat znaczenia środowiska naturalnego w odniesieniu do działalności gospodarczej

Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że bezwzględnie należy je chronić	87% przedsiębiorców zgadza się z tym stwierdzeniem
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że osoby prowadzące działalność gospodarczą na tym obszarze powinny dostosować się do ograniczeń wynikających z jej ochrony	83% przedsiębiorców zgadza się z tym stwierdzeniem
Uważam, że ochrona przyrody i krajobrazu w okolicy nie powinna odbywać się kosztem możliwości prowadzenia własnej działalności	58% przedsiębiorców zgadza się z tym stwierdzeniem
Uważam, że utworzenie parku krajobrazowego na terenie miejsca prowadzenia przeze mnie działalności gospodarczej było potrzebne	74% przedsiębiorców zgadza się z tym stwierdzeniem

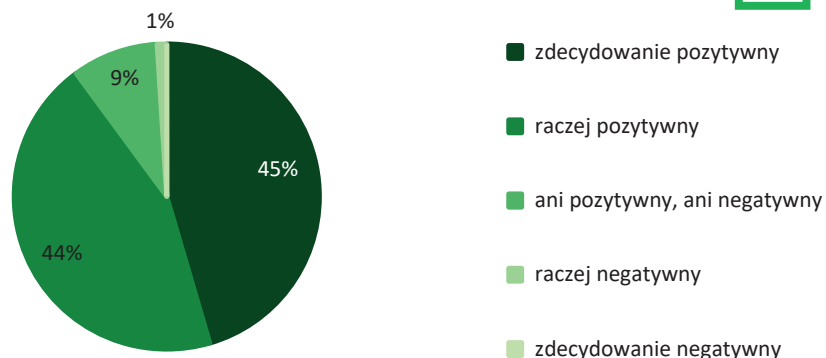
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Turyści także zostali zapytani o wpływ obowiązujących przepisów na możliwość korzystania z parków krajobrazowych. **Prawie 90% turystów biorących udział badaniu uważa, że obecnie obowiązujące zasady, związane z ochroną przyrody i krajobrazu w parku krajobrazowym, mają zdecydowanie bądź raczej pozytywny wpływ na rozwój turystyki.** Tylko 1% respondentów wskazało, że ten wpływ jest negatywny (wykres 17).

Wykres 17.

Opinie turystów na temat wpływu przepisów (zasad, ograniczeń) panujących na terenie parku krajobrazowego na rozwój turystyki [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

Najwięcej badanych turystów z obszaru jurajskiego uważa, że obowiązujące zasady zdecydowanie pozytywnie (53%) lub raczej pozytywnie (38%) wpływają na turystykę. Zaledwie 8% ma na ten temat neutralne zdanie, a 1% negatywne.

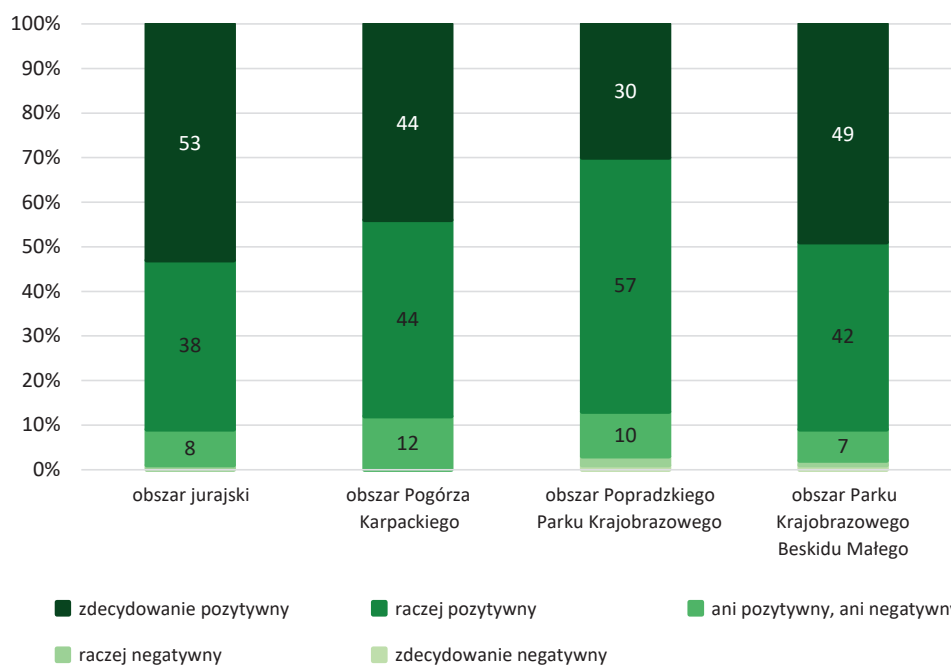
Podobne poglądy mają turyści odwiedzający Pogórze Karpackie. Blisko 45% badanych uważa, że obowiązujące zasady raczej pozytywnie wpływają na rozwój turystyki terenu (44%). Niewiele mniej osób twierdzi, że ten wpływ ma charakter zdecydowanie pozytywny (44%). Neutralne poglądy na ten temat ma 12% turystów.

Ponad połowa badanych obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego jest zdania, że obowiązujące zasady ochrony przyrody i krajobrazu w odwiedzanym parku krajobrazowym wpływają raczej pozytywnie na rozwój turystyki tego obszaru (57%). Nieco ponad 30% turystów uważa, że ten wpływ jest zdecydowanie pozytywny. Dokładnie co dziesiąty badany nie dostrzegał ani pozytywnych, ani negatywnych aspektów tego wpływu.

Najwięcej badanych turystów odwiedzających Park Krajobrazowy Beskidu Małego uważa, że obowiązujące zasady zdecydowanie pozytywnie (49%) lub raczej pozytywnie (42%) wpływają na turystykę. Zaledwie 7% ma na ten temat neutralne zdanie, a 2% negatywne. Odpowiedzi na pytanie nie korelowały z cechami demograficznymi respondentów ani częstotliwością odwiedzania parków (wykres 18).

Wykres 18.

Postawa turystów względem wpływu przepisów (zasad, ograniczeń) panujących na terenie parku krajobrazowego na rozwój turystyki w podziale na obszary [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

Mieszkańcy zostali zapytani także o to, jakie zakazy bądź ograniczenia związane z istnieniem parku krajobrazowego powinny zostać zniesione. We wszystkich badanych obszarach najczęściej wymieniali oni ograniczenia związane **ze zbyt restrykcyjnymi przepisami budowlanymi obowiązującymi właścicieli prywatnych działek, które znajdują się w granicach parków krajobrazowych.**

Rysunek 7.

Odpowiedzi mieszkańców na temat zakazów/ograniczeń związanych z istnieniem parków krajobrazowych, które powinny zostać zniesione

zakazy dotyczące rozpalania ognisk
zakaz jazdy na kładach
zakaz wjazdu samochodów na teren parku
wycinka drzew
żeby można było budować bliżej rzek i strumieni
te dotyczące organizowania- budowania infrastruktury turystycznej
wszystkie przepisy, które blokują rozwój okolicy
dotyczące budowy nowych obiektów mieszkalnych
ograniczenie w użytkowaniu terenów prywatnych
zakaz palenia w piecu węglowym choćby drzewem
zakaz jazdy motorami po szlakach, skuterami śnieżnymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Należy zaznaczyć, że 24% odpowiadających na to pytanie mieszkańców na obszarze jurajskim, 20% na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego, 36% na obszarze Pogórza Karpackiego i 34% na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego nie identyfikuje żadnych zakazów i ograniczeń, które powinny zostać zniesione. Jednocześnie w większości są to osoby, które wcześniej wskazywały, że zakazy na terenie parków krajobrazowych są niepotrzebne.

Podobne pytanie zostało zadane przedsiębiorcom. Respondenci z obszaru jurajskiego najczęściej wymieniali te **związane z inwestycjami budowlanymi**, które wynikają z obowiązujących na obszarze parku i terenach przyległych przepisów prawa. Ponadto zwrócili uwagę na istniejące **ograniczenia w ruchu kołowym i zakaz handlu**, jednak zdecydowana większość nie potrafiła wymienić istotnych dla siebie lub społeczności lokalnej ograniczeń. Przedsiębiorcy z Pogórza Karpackiego najczęściej wskazywali na uciążliwe **ograniczenia budowlane oraz nadmiernie skomplikowaną i czasochłonną procedurę uzyskiwania pozwoleń na budowę**. Zdaniem

badanych z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego nie istnieją ograniczenia dla społeczności lokalnej wynikające z jego istnienia. W przypadku PK Beskidu Małego po raz kolejny respondenci jako główne ograniczenia wymieniali te **związane z inwestycjami budowlanymi**.

Rysunek 8.

Odpowiedzi przedsiębiorców na temat zakazów/ograniczeń związanych z istnieniem parków krajobrazowych, które powinny zostać zniesione

zakaz budowy stoku narciarskiego
zakaz wjazdu na deptak
opłaty za wstęp na skałki
zakazy dotyczące użytkowania terenów prywatnych
zakazy dotyczące budowy nowych obiektów
zakaz handlu w śróde na rynku
zakaz handlu w niedzielę w miejscowościach uzdrowiskowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Na podstawie odpowiedzi przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego w badaniu ankietowym, odnoszących się do zakazów bądź ograniczeń związanych z istnieniem parku krajobrazowego, można wskazać kilka kluczowych zagadnień dotyczących ograniczeń związanych z zagospodarowaniem terenu i lokalizacją inwestycji, ograniczeń techniczno-budowlanych czy też w zakresie gospodarowania zielenią.

W zakresie zakazów bądź ograniczeń związanych z istnieniem parku krajobrazowego, inaczej niż w pytaniu o niedogodności, respondenci częściej unikali odpowiedzi. Jednak ci badani, którzy potrafili wskazać największe ograniczenia, które należy znieść, koncentrowali się na **konieczności zniesienia zakazów w zakresie zagospodarowania terenu i lokalizacji inwestycji oraz na ograniczeniach techniczno-budowlanych** (rysunek 9). **Odpowiedzi należące do tej kategorii sformułowało najwięcej badanych – ich gros stanowili przedstawiciele samorządów z obszaru jurajskiego oraz Parku Krajobrazowego Beskidu Małego.**

Zarówno mieszkańcy, przedsiębiorcy, jak i przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego najczęściej wskazywali na konieczność likwidacji lub liberalizacji zakazów związanych z budową obiektów.

Rysunek 9.

Odpowiedzi przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego w na temat zakazów/ograniczeń związanych z istnieniem parków krajobrazowych, które powinny zostać zniesione

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedstawicieli JST (N=31).

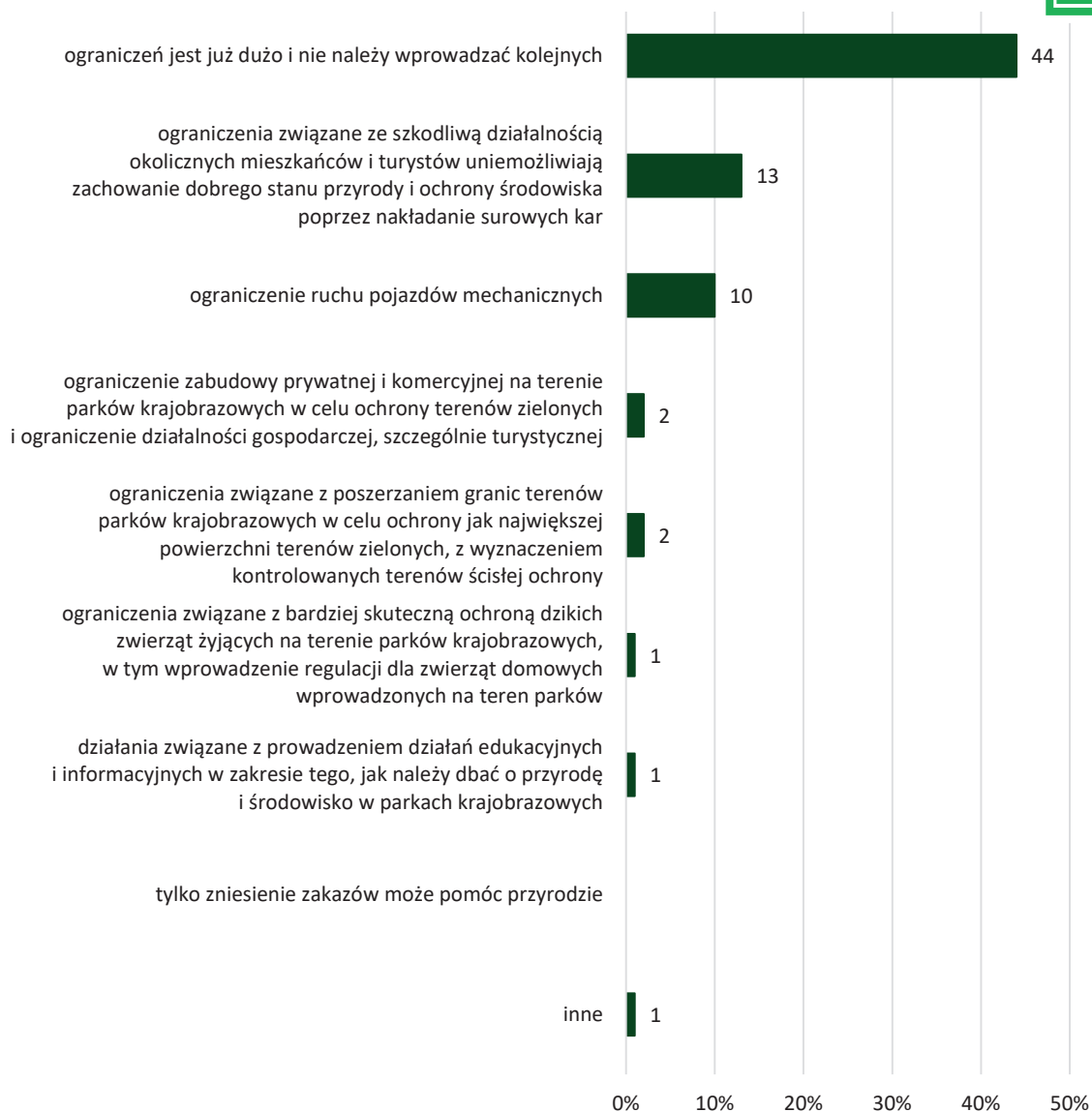

Mieszkańcy również zostali zapytani o to, jakie ograniczenia należy wprowadzić, aby lepiej chronić przyrodę. **Zdecydowana większość respondentów odpowiedziała, że nie należy wprowadzać dodatkowych ograniczeń związanych z istnieniem parku krajobrazowego, gdyż jest ich już wystarczająco dużo.** Największy odsetek badanych wyraził taką opinię na obszarze Beskidu Małego (62%), a najmniejszy na obszarze Pogórza Karpackiego (33%).

Około 13% ankietowanych odpowiedziało, że należy wprowadzić ograniczenie przeciwdziałające szkodliwej działalności okolicznych mieszkańców i turystów, która uniemożliwia zachowanie dobrego stanu przyrody. Około 10% badanych chciałoby, aby wprowadzono ograniczenia związane z ruchem pojazdów mechanicznych takich jak samochody czy quady. Za wprowadzeniem ograniczeń zabudowy prywatnej i komercyjnej na terenie parków krajobrazowych było 2% badanych. Taki sam odsetek ankietowanych uważa, że potrzebne są ograniczenia związane z poszerzaniem granic terenów parków krajobrazowych w celu ochrony jak największej powierzchni terenów zielonych.

Wykres 19.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Jakie ograniczenia powinny zostać wprowadzone, aby móc lepiej chronić przyrodę?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

6.2.3. Główne problemy/utrudnienia związane z funkcjonowaniem parków krajobrazowych

Mieszkańcy oraz przedsiębiorcy zostali także zapytani o problemy lub niedogodności związane z istnieniem parku krajobrazowego w miejscu zamieszkania lub prowadzenia działalności gospodarczej.

We wszystkich obszarach mieszkańcy zwracali największą uwagę na niedogodności związane ze zbyt restrykcyjnymi przepisami prawnymi oddziałującymi na właścicieli działek, budynków, posesji (m.in. w zakresie swobody gospodarowania własnością, w zakresie rozbudowy lub modernizacji nieruchomości) znajdujących się w granicach parków krajobrazowych.

Na obszarze jurajskim badani wskazywali również na problem związany z niemożliwością regulacji rzek, co powoduje jej wylewanie i podtapianie okolicznych przestrzeni. Mieszkańcy na terenie Parku Krajobrazowego Beskidu Małego zwrócili również uwagę na problemy związane z występującą na terenie parków krajobrazowych niewielką liczbą nowych inwestycji, co powoduje stagnację w rozwoju obszaru.

Należy podkreślić, że pomimo zauważania przez mieszkańców niedogodności związanych z regulacjami prawnymi w zakresie budowy czy modernizacji nieruchomości, blisko połowa badanych (46%) uważa, że są one potrzebne.

Przedsiębiorcy z obszaru jurajskiego wśród najważniejszych problemów lub niedogodności wynikających z istnienia parku wymieniali te związane z prawem budowlanym, czyli **długie procedury uzyskiwania pozwoleń na budowę, małą liczbę terenów przeznaczonych pod inwestycje**. Badani uważają również, że okolica **nie posiada odpowiedniej infrastruktury drogowej do obsługi znacznego ruchu turystycznego**. Zdaniem ankietowanych z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego nie istnieją ograniczenia dla społeczności lokalnej wynikające z jego istnienia, z niedogodności wymieniają **nasilony ruch samochodowy oraz małą liczbę miejsc parkingowych**. W przypadku Pogórza Karpackiego badani nie wskazali istotnych niedogodności, dostrzegają jednak związek między rozwojem ruchu turystycznego a rozwojem regionu. Przedsiębiorcy z Beskidu Małego za najważniejszy problemy uznali **niewystarczająco rozbudowaną sieć wodno-kanalizacyjną**.

W opinii przedstawicieli JST największymi problemami związanymi z istnieniem parku krajobrazowego są **restrykcyjne normy i ograniczenia architektoniczne oraz budowlane** ustanawiane zarówno na poziomie prawa lokalnego, jak i krajowego. Drugim istotnym problemem wskazywanym przez badanych są **przewlekłe procedury dotyczące pozwoleń, m.in. inwestycyjnych, budowlanych**. Najmniej istotne niedogodności dla badanych stanowią niewystarczająca współpraca władz parków z przedsiębiorcami oraz konieczność przestrzegania rygorystycznych zasad ochrony przyrody. Odpowiedzi te wskazywane były jedynie przez badanych z obszaru jurajskiego.

W trakcie indywidualnych wywiadów także zwracano uwagę na niedogodności związane z istnieniem parków krajobrazowych, do których przede wszystkim należy zaliczyć zagadnienia odnoszące się do **ograniczonych możliwości rozwoju turystyki**, szczególnie na obszarach górskich (obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego i obszar Beskidu Małego).

Jeden z uczestników wywiadu indywidualnego wskazywał, że dla niego park krajobrazowy jest synonimem niewykorzystanej szansy na rozwój lokalny, a istniejące przepisy (nie tylko związane z parkami krajobrazowymi, ale większość przepisów dotyczących ochrony środowiska) tylko ograniczają lokalne inicjatywy związane z rozwojem lokalnym, szczególnie z turystyką.

Zagrożenie jest takie, że tak naprawdę nic się nie dzieje w zakresie rozwoju turystyki. Brakuje współpracy wielu podmiotów, które normalnie powinny ze sobą współpracować. Nie jest to wina ZPKWM, ale pewnie systemowa. Jak to możliwe, że tyle różnych instytucji odpowiada za ochronę środowiska i musi wydawać decyzje, czasem sprzeczne. Ochrona przyrody nie może prowadzić tylko do tego, że nic się nie da zrobić. Czasem dla zachowania krajobrazów należy właśnie wyciąć drzewa albo wprowadzić owce, które poprzez swoją obecność przyczynią się do zachowania łąk górskich. [IDI, NGO, obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego]

Niekiedy istnieje przekonanie (szczególnie na obszarze jurajskim), że dana jednostka samorządu terytorialnego, mimo dogodnego położenia, jest mniej atrakcyjna inwestycyjnie ze względu na położenie w granicach parku krajobrazowego – w związku z tym na jej terenie nie ma terenów inwestycyjnych, a istniejące ograniczenia mogą być odczuwalne dla niektórych branż, przez co rozwój lokalny może być spowolniony.

Dla części organizacji pozarządowych fakt, że dane wydarzenie bądź działanie ma być organizowane w granicach parków krajobrazowych, może powodować trudności formalne oraz wydłużyć czas potrzebny na jego przygotowanie czy uzyskanie odpowiednich zgód.

Zagrożeniem są rozbudowane procedury, jeżeli chodzi o uzyskanie zgody na działanie na terenie parku. Na przykład gdy stowarzyszenie chciało postawić na terenie parku krajobrazowego tabliczkę wskazującą przebieg trasy nordic walking, to sam koszt takiej tablicy, to 2 tysiące złotych, co dla stowarzyszenia jest już dość sporą sumą, a do tego dochodzi koszt dokumentacji i procedur, co kosztuje 5 tysięcy złotych. Ze względu na to dla stowarzyszenia dużo łatwiej jest stworzyć trasę nordic walking poza terenem parku krajobrazowego. [IDI, NGO, obszar Pogórza Karpackiego]

Według rozmówców część lokalnej społeczności odczuwa ograniczenia związane z możliwością budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych w niektórych obszarach – co jest szczególnie niezrozumiałe dla osób, które od pokoleń zamieszkują dane tereny i nagle mają trudności z budową domu na działce od lat należącej do rodziny. **Frustrację w tym wypadku potęguje sposób prowadzenia inwestycji państwowych (inwestycji celu publicznego) – na mocy odrębnych ustaw i przepisów, przez co inicjatywy te są uprzywilejowane, a ich oddziaływanie na środowisko i lokalny krajobraz jest znaczne oraz widoczne** (np. budowa linii energetycznych, plan przebiegu nowej linii kolejowej).

Osoby, które chcą zbudować dom, często wolałyby, żeby była to nowoczesna, prosta forma, co nie zawsze jest zgodne z wytycznymi zapisanymi w planie ochrony czy miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, z drugiej strony osoby, które mieszkają od dawna na terenie gminy, na obszarze której istnieje park krajobrazowy, także mają problem z dostosowaniem się do występujących ograniczeń, co wynika często z tego, że park powstał później, niż oni tam zamieszkali, więc chcieliby utrzymać poprzedni status. [IDI, JST, obszar jurajski]

Podczas rozmów z przedstawicielami lokalnych samorządów badani często zwracali uwagę, że niedogodności związane z istnieniem parku krajobrazowego są widoczne, gdy podejmuje się większe działania inwestycyjne:

Ograniczenia są zauważalne, jeżeli kogoś coś dotyka bezpośrednio, np. chce robić coś uciążliwego dla środowiska – uruchomić kopalnię. Bardziej te obostrzenia dotyczą przedsiębiorców niż indywidualnych mieszkańców. [IDI, JST, obszar Pogórza Karpackiego]

6.2.4. Główne korzyści i szanse związane z funkcjonowaniem parków krajobrazowych

Badani wymieniali również korzyści i możliwości związane z istnieniem parków krajobrazowych.

Nieduże zanieczyszczenie środowiska, a zwłaszcza czyste powietrze było wymieniane przez mieszkańców obszarów jurajskiego i Pogórza Karpackiego najczęściej jako największa korzyść związana z istnieniem parków krajobrazowych. Badani na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego oraz na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego wskazywali natomiast, że **rozwój turystyki** to największa szansa na pozytywne zmiany na tych terenach. Korzystnym aspektem związanym z zamieszkiwaniem na terenach jest również, zdaniem badanych na wszystkich obszarach, **piękno krajobrazu**.

We wszystkich obszarach terytorialnych przedsiębiorcy wskazują na generowany wokół parków krajobrazowych **zwiększony ruch turystyczny**. Uważają go za korzystny dla swoich przedsięwzięć biznesowych i w jego dalszym rozwoju upatrują szanse dla całości obszaru. Badani za pozytywny aspekt zamieszkiwania na obszarze parku postrzegają również **czyste środowisko naturalne**, szczególnie podkreślają znaczenie czystego powietrza.

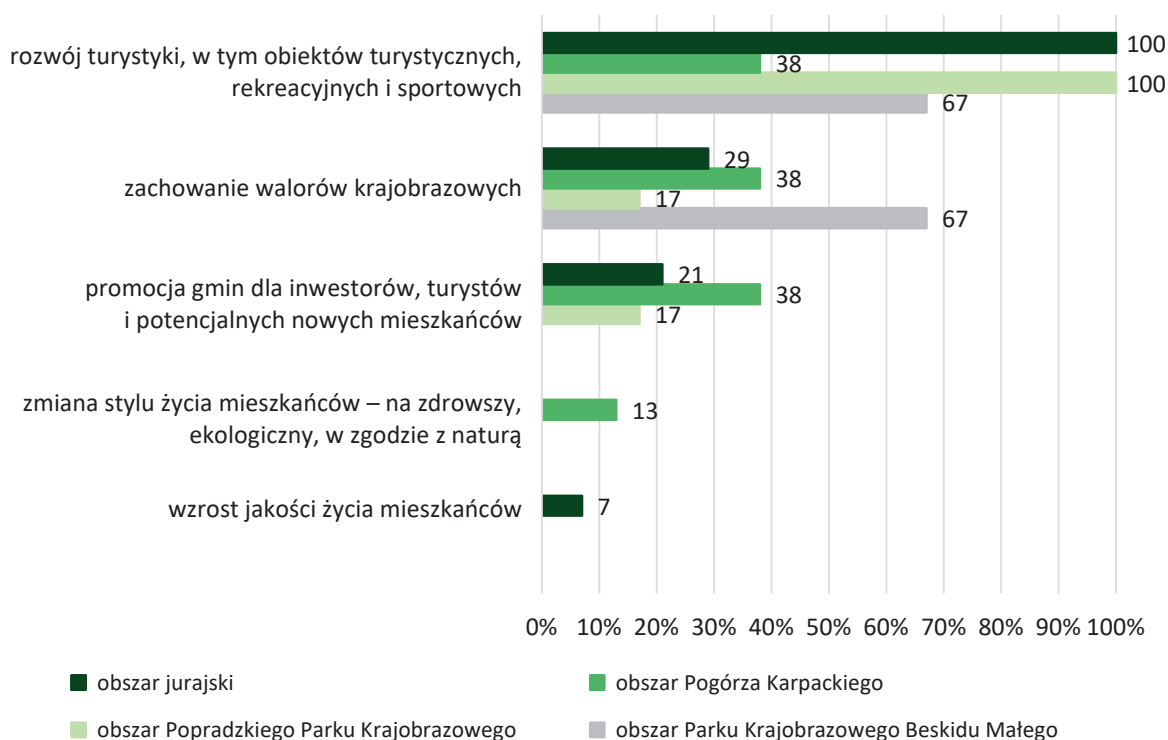
Przedstawiciele JST także wskazali potencjalne korzyści, które w ich opinii związane są z położeniem gmin w granicach parku krajobrazowego. Badani zwrócili uwagę na kilka aspektów, które przyporządkowano do poniższych kategorii:

- rozwój turystyki, w tym obiektów turystycznych, rekreacyjnych i sportowych,
- zachowanie walorów krajobrazowych,
- promocja gmin dla inwestorów, turystów i potencjalnych nowych mieszkańców,
- wzrost jakości życia mieszkańców,
- zmiana stylu życia mieszkańców – na zdrowszy, ekologiczny, w zgodzie z naturą.

Respondenci za najważniejsze możliwości wynikające z faktu lokalizacji gminy na terenie parków uznali, po pierwsze, **rozwój turystyki – w tym rozwój bazy rekreacyjnej, wypoczynkowej i sportowej**, z której mogą korzystać wszyscy chętni mieszkańcy gmin oraz turyści. Zauważali przy tym, że wzrost zainteresowania turystów obszarem przyczyni się do poprawy sytuacji finansowej mieszkańców i przedsiębiorców, którzy mają możliwość szerszej sprzedaży swoich usług. Po drugie, zdaniem przedstawicieli samorządu terytorialnego, **obecność parków krajobrazowych stwarza szansę na zachowanie istniejących, cennych walorów krajobrazowych**, poprzez wyłączenie z możliwości zabudowy poszczególnych fragmentów przestrzeni (wykres 20).

Wykres 20.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do przedstawicieli samorządu: Jakie są największe korzyści oraz możliwości związane z położeniem gminy w granicach parku krajobrazowego? [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Korzyści związane z istnieniem parków były również wskazywane przez uczestników badań jakościowych. Dla zdecydowanej większości uczestników wywiadów istnienie parków krajobrazowych postrzegane jest pozytywnie – wiąże się z tym szansę dotyczącą lokalnego rozwoju poprzez turystykę, ale także zachowanie wysokiej jakości życia mieszkańców, dzięki możliwości przebywania w czystym środowisku, w obszarze o ograniczonej możliwości funkcjonowania oddziałującego na otoczenie przemysłu, gdzie istnieją możliwości do wypoczynku, szczególnie aktywnego na łonie natury.

Park krajobrazowy jest bardzo dobrze postrzegany, ponieważ gmina rozwija się turystycznie i agroturystycznie, i ten park krajobrazowy nam w tym pomaga, i uatrakcyjnia nam ogólnie rozwój turystyki i agroturystyk. Powszechnie wiadomo, że w gminie jest czyste powietrze, duże zalesienie, także park krajobrazowy wpływa na gminę jak najbardziej pozytywnie. [IDI, JST, obszar Pogórza Karpackiego]

Przedstawiciele samorządów uczestniczący w wywiadach grupowych zwracali również uwagę, iż obecność parków krajobrazowych stanowi ochronę dla ich terenów przed realizacją inwestycji mających wpływ na środowisko i zmieniających krajobraz, np. autostrad, sieci energetycznych.

Wśród innych szans związanych z występowaniem parków krajobrazowych wymieniano: **wpływ przepisów na ograniczenie presji urbanistycznej i działalności deweloperów** (co jest odbierane raczej pozytywnie w gminach strefy podmiejskiej Krakowa), **dogodne warunki do rozwoju rolnictwa i przetwórstwa ekologicznego** (szczególnie na obszarze Pogórza Karpackiego oraz na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego), **możliwość zachowania elementów dziedzictwa kulturowego regionu**, co jest silnie powiązane z przyrodą (szczególnie na obszarze Pogórza Karpackiego oraz na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego i na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego). Uczestnicy FGI podkreślają również, iż obecność parków krajobrazowych podnosi rangę obszaru – stanowi wyróżnik na tle innych gmin.

We wszystkich obszarach przedstawiciele placówek oświatowych zwracali uwagę na korzyści związane z **możliwością prowadzenia edukacji ekologicznej wśród uczniów**. Dzięki położeniu gminy na terenie parku krajobrazowego cenna jest zwiększona współpraca z ZPKWM oraz nadleśnictwami w zakresie organizacji warsztatów w szkołach, lekcji terenowych czy realizacji konkursów ekologicznych.

Natomiast jeżeli chodzi o edukację, to każda szkoła mająca w sąsiedztwie park krajobrazowy czy jakąś inną formę ochrony, to stara się korzystać. [IDI, NGO, obszar Beskidu Małego]

6.2.5. Wpływ funkcjonowania parków krajobrazowych na jakość życia miejscowej ludności

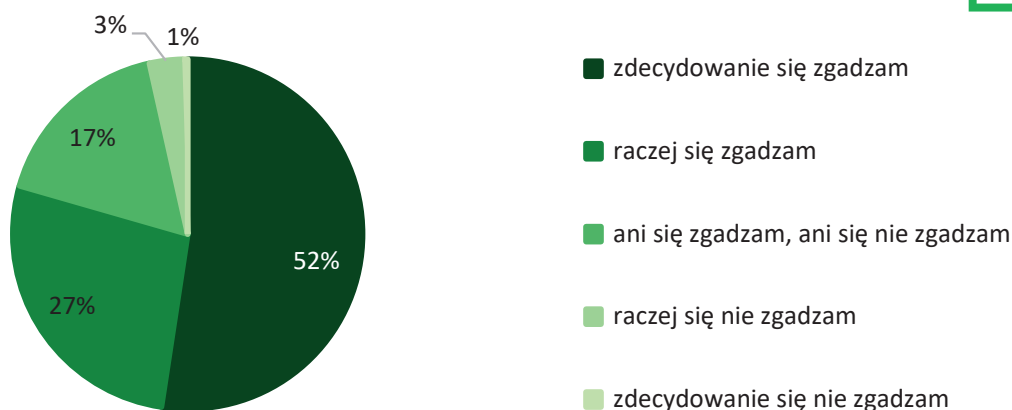
Mieszkańcy, przedsiębiorcy i przedstawiciele lokalnych samorządów oceniali także wpływ parków krajobrazowych na różne aspekty życia społeczno-gospodarczego.

Blisko 80% mieszkańców zgadza się ze stwierdzeniem, że zamieszkiwanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na kondycję fizyczną i zdrowie mieszkańców. 17% badanych nie umiało jednoznacznie stwierdzić, czy obecność parku krajobrazowego ma pozytywny wpływ na zdrowie mieszkańców. Tylko 4% ankietowanych nie zgodziło się z tym stwierdzeniem (wykres 21).

Wykres 21.

Ocena badanych mieszkańców odnosząca się do pytania: Czy zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego ma pozytywny wpływ na moją kondycję fizyczną i zdrowie? [%]

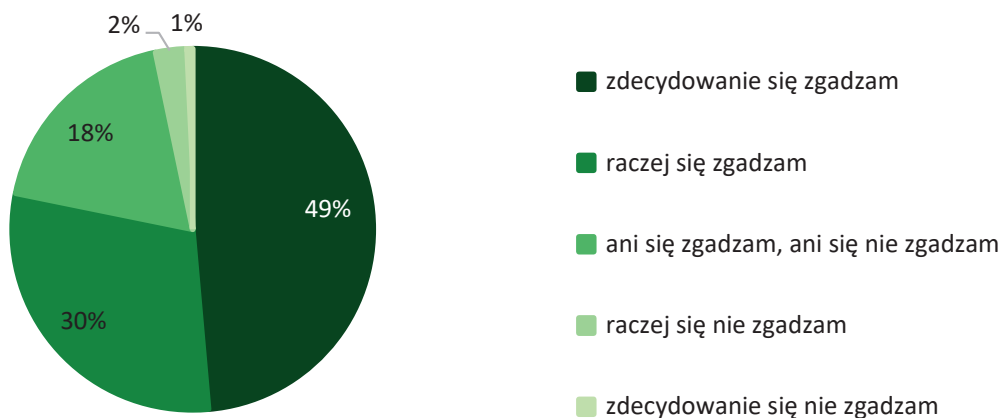

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Znaczna większość mieszkańców stwierdziła, że zgadza się ze stwierdzeniem, iż zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na ich samopoczucie psychiczne, w tym 49% zdecydowanie się zgadza, a 30% raczej się zgadza. Odpowiedzi „ani się zgadzam, ani się nie zgadzam” udzieliło 18% badanych, a ze stwierdzeniem „nie zgadzam się” zaledwie 3% ankietowanych, w tym 2% raczej się nie zgadza, a 1% zdecydowanie się nie zgadza (wykres 22).

Wykres 22.

Opinia badanych mieszkańców na temat tego, czy zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na ich samopoczucie psychiczne [%]

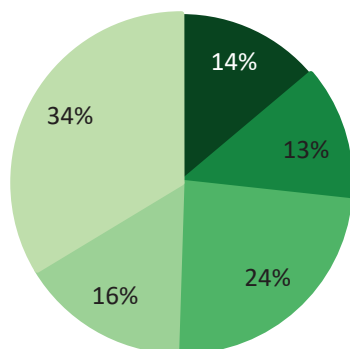

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Najczęściej badani nie zgadzają się ze stwierdzeniem, że zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego jest uciążliwe ze względu na konieczność dostosowania się do zasad, które w innych miejscach nie obowiązują – 34% zdecydowanie się nie zgadza, a 16% raczej się nie zgadza. Odpowiedzi „ani się zgadzam, ani się nie zgadzam” udzieliło 24% ankietowanych. Prawie 1/3 badanych zgodziła się z tym stwierdzeniem – 13% raczej się zgadza, a 14% zdecydowanie się zgadza (wykres 23).

Wykres 23.

Opinia badanych mieszkańców na temat tego, czy zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego jest uciążliwe ze względu na konieczność dostosowania się do zasad, które w innych miejscach nie obowiązują [%]

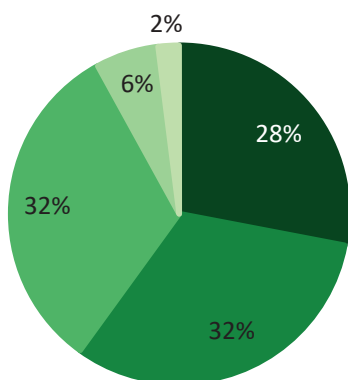
- zdecydowanie się zgadzam
- raczej się zgadzam
- ani się zgadzam, ani się nie zgadzam
- raczej się nie zgadzam
- zdecydowanie się nie zgadzam

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Ponad połowa respondentów zgadza się z tym, że zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na budowanie wspólnoty lokalnej i na pozytywne relacje z innymi ludźmi – 32% z ogółu respondentów uważa, że raczej się zgadza, a 28% zdecydowanie się zgadza. Blisko 1/3 badanych odpowiedziała, że ani się z tym zgadza, ani się nie zgadza. Zaledwie 8% nie zgadza się z tym stwierdzeniem, w tym 6% raczej się nie zgadza, a 2% zdecydowanie się nie zgadza (wykres 24).

Wykres 24.

Opinia badanych mieszkańców na temat tego, czy zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na budowanie wspólnoty lokalnej i na pozytywne relacje z innymi ludźmi [%]

- zdecydowanie się zgadzam
- raczej się zgadzam
- ani się zgadzam, ani się nie zgadzam
- raczej się nie zgadzam
- zdecydowanie się nie zgadzam

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Znaczna większość (71%) respondentów uważa, że mieszkanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na jakość życia (39% zdecydowanie się z tym zgadza, a 32% raczej się z tym zgadza). 5% ankietowanych jest odmiennego zdania.

Wykres 25.

Opinia badanych mieszkańców na temat tego, czy pozytywnie oceniają wpływ zamieszkania na terenie parku krajobrazowego na jakość swojego życia [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Przedsiębiorcy ze wszystkich obszarów wskazują, że **generalnie parki krajobrazowe mają pozytywny wpływ na życie mieszkańców**. Zdecydowanie najlepiej sytuację pod tym kątem oceniają przedsiębiorcy z Pogórza Karpackiego (łącznie 81% pozytywnych odpowiedzi). Przedstawiciele przedsiębiorców z obszaru jurajskiego w największym stopniu wskazali, że istnienie parków nie ma większego znaczenia, natomiast najbardziej krytyczni byli respondenci z obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego, gdzie odnotowano najwięcej odpowiedzi negatywnych (16% odpowiedzi – raczej negatywny) (mapa 7).

Przedstawiciele JST zdecydowanie rzadziej niż przedsiębiorcy wskazali, że istnienie parków ma bardzo pozytywny wpływ na warunki życia mieszkańców. W Parku Krajobrazowym Beskidu Małego respondenci z tej grupy w większości (67%) uważają, że wpływ ten jest neutralny. Natomiast część badanych z obszaru jurajskiego i Popradzkiego Parku Krajobrazowego jako jedyni spośród przedstawicieli wszystkich obszarów wskazali, że oddziaływanie to ma charakter raczej negatywny (odpowiednio 7% i 17%).

Tabela 9.

Ocena wpływu istnienia parków krajobrazowych na warunki życia mieszkańców – w opinii przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego [%]

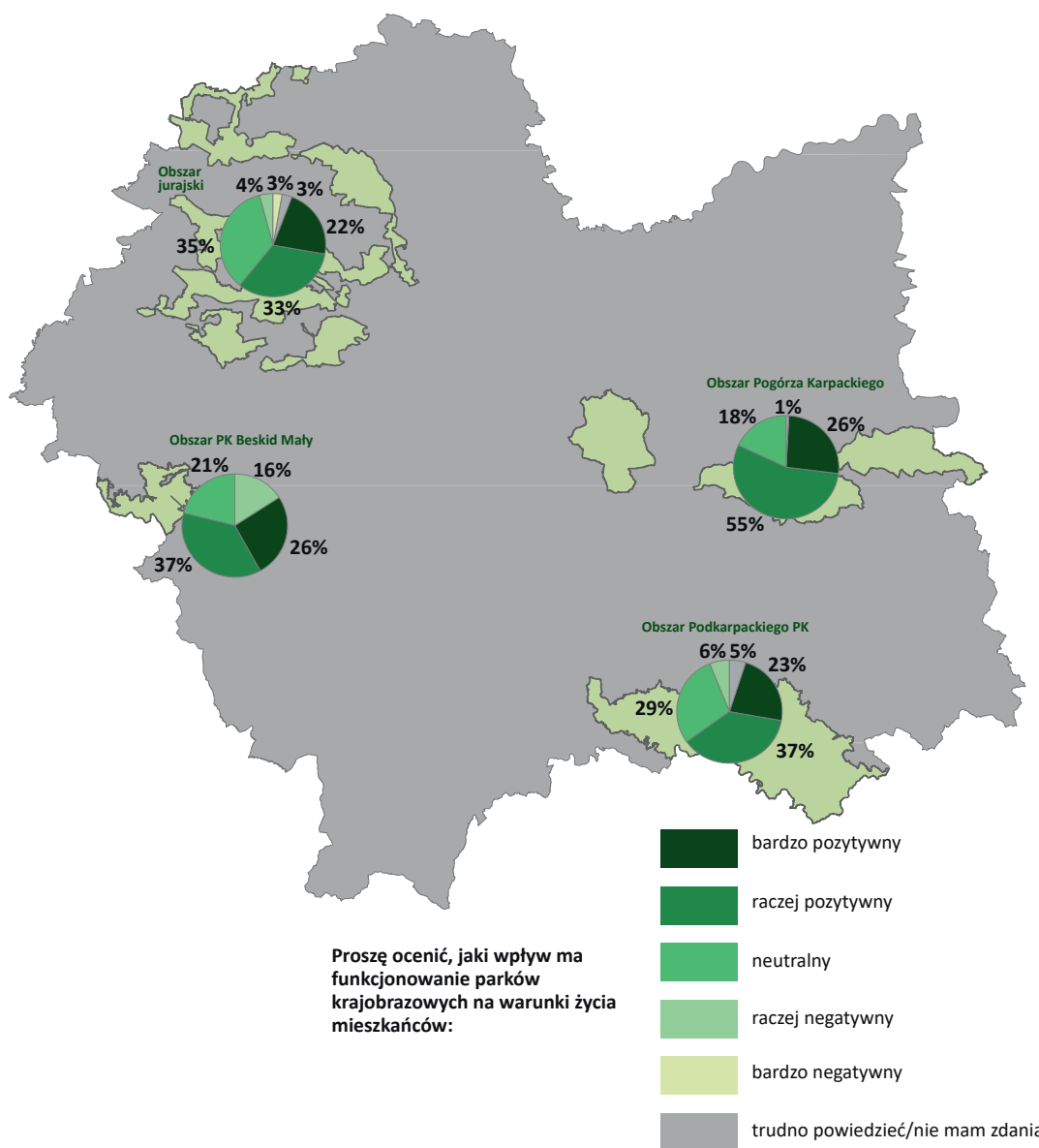
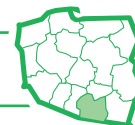

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/ nie mam zdania
Obszar jurajski	14	43	29	7	0	7
Obszar Pogórza Karpackiego	25	37	38	0	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	50	33	17	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	33	67	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedstawicieli JST (N=31).

Mapa 7.

Struktura odpowiedzi skierowanej do przedsiębiorców: Proszę ocenić, w skali od 5 do 1, jaki wpływ ma funkcjonowanie parków krajobrazowych na warunki życia mieszkańców [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Również w badaniach jakościowych podjęto temat wpływu funkcjonowania parków na jakość życia mieszkańców. **Przedstawiciele zarówno lokalnych samorządów, jak i organizacji pozarządowych zwracali uwagę na korzyści płynące z czystego środowiska naturalnego, dużej ilości terenów zieleni, co umożliwia mieszkańcom wykorzystanie terenów parków krajobrazowych do celów rekreacyjnych.**

Zieleń, która tam się znajduje, oczyszcza zanieczyszczone smogiem powietrze, dzięki czemu ludzie mogą oddychać czystym powietrzem. Parki krajobrazowe dają możliwość odpoczynku mieszkańcom. [IDI, NGO, obszar Pogórza Karpackiego]

6.2.6. Wpływ parków krajobrazowych na sytuację na lokalnym rynku pracy i poziom zatrudnienia

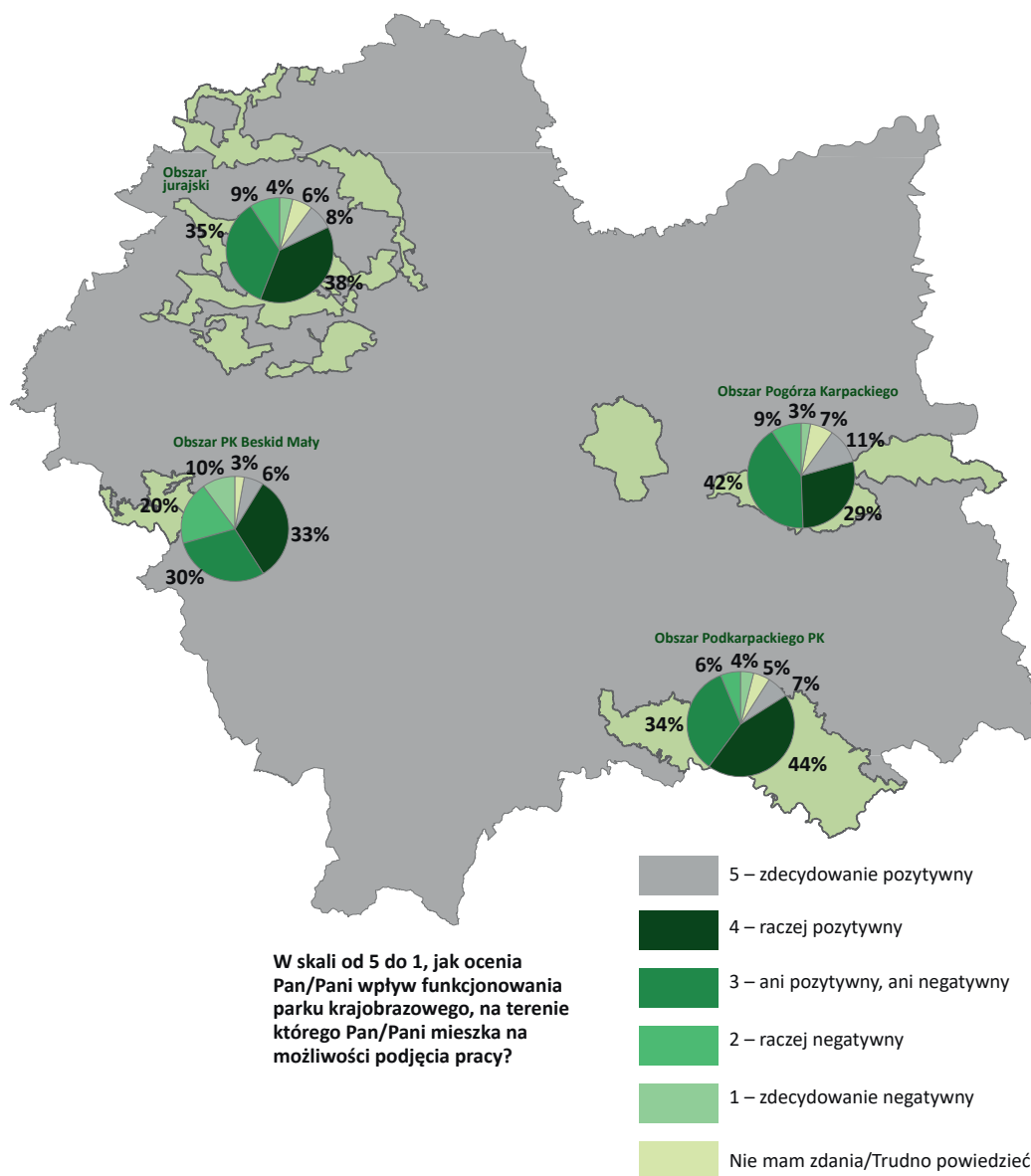
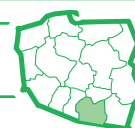
We wszystkich obszarach terytorialnych, wśród opinii mieszkańców na temat wpływu funkcjonowania parku krajobrazowego na możliwość podjęcia pracy, przeważają opinie pozytywne nad negatywnymi. **We wszystkich obszarach wpływ ten został oceniony pozytywnie przez min. 40% respondentów.** Około 35% badanych uważa, że funkcjonowanie parku krajobrazowego nie ma ani pozytywnego, ani negatywnego wpływu na możliwość podjęcia pracy. Największy negatywny odsetek odnotowano na obszarze Beskidu Małego, gdzie 30% respondentów uznało, że obecność parku krajobrazowego ma niekorzystny wpływ na możliwość podjęcia pracy.

Mieszkańcy, którzy najczęściej wskazują na negatywny wpływ funkcjonowania parku krajobrazowego na możliwość znalezienia zatrudnienia, mają wykształcenie zawodowe bądź podstawowe lub gimnazjalne (aneks 2).

Mapa 8.

Wpływ funkcjonowania parku krajobrazowego na możliwość podjęcia pracy w opinii mieszkańców [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Ponad 50% przedsiębiorców uważa, że istnienie parków krajobrazowych ma pozytywny wpływ na sytuację na lokalnym rynku pracy, odmiennego zdania jest 14% badanych (aneks 2). Wśród przedsiębiorców, którzy wskazują na raczej lub bardzo negatywny wpływ obecności tej formy ochrony przyrody, największy odsetek stanowią przedsiębiorcy prowadzący działalność powyżej 15 lat.

Przedsiębiorcy z Pogórza Karpackiego oraz Parku Krajobrazowego Beskidu Małego w największym stopniu uważają, że istnienie parków krajobrazowych ma pozytywny wpływ na sytuację na lokalnym rynku pracy (odpowiednio 68% i 73% odpowiedzi „bardzo pozytywny” i „raczej pozytywny”). Ponad 18% respondentów z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego i obszaru jurajskiego uważa, że wpływ ten jest raczej bądź bardzo negatywny (tabela 10).

Tabela 10. Wpływ istnienia parków na sytuację na lokalnym rynku pracy – przedsiębiorcy [%]

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/ nie mam zdania
Obszar jurajski	11	31	30	12	6	10
Obszar Pogórza Karpackiego	22	46	26	0	3	2
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	13	36	24	15	3	9
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	26	47	16	11	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Analizując wpływ istnienia parków na sytuację na lokalnym rynku pracy, ocenioną przez przedstawicieli miejscowych samorządów, widać, że w każdym z obszarów terytorialnych zdecydowana większość uważa, że jest on neutralny. Badani z obszaru jurajskiego i Pogórza Karpackiego jako jedyni dostrzegają pozytywny wpływ parków krajobrazowych na sytuację na lokalnym rynku pracy (tabela 11).

Tabela 11. Wpływ istnienia parków na sytuację na lokalnym rynku pracy – JST [%]

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/ nie mam zdania
Obszar jurajski	7	14	57	0	0	22
Obszar Pogórza Karpackiego	12	12	62	0	0	14
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	0	83	17	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	0	100	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród JST (N=31).

Ostatnie pytanie w tej sekcji dotyczyło tego, czy w gminach funkcjonujących na obszarze parku krajobrazowego nastąpił wzrost miejsc pracy w wymienionych poniżej branżach:

- pozyskiwanie zasobów naturalnych (przemysł drzewny, rolnictwo, łowiectwo),
- działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi,
- działalność usługowa związana z turystyką, wypoczynkiem i rekreacją,

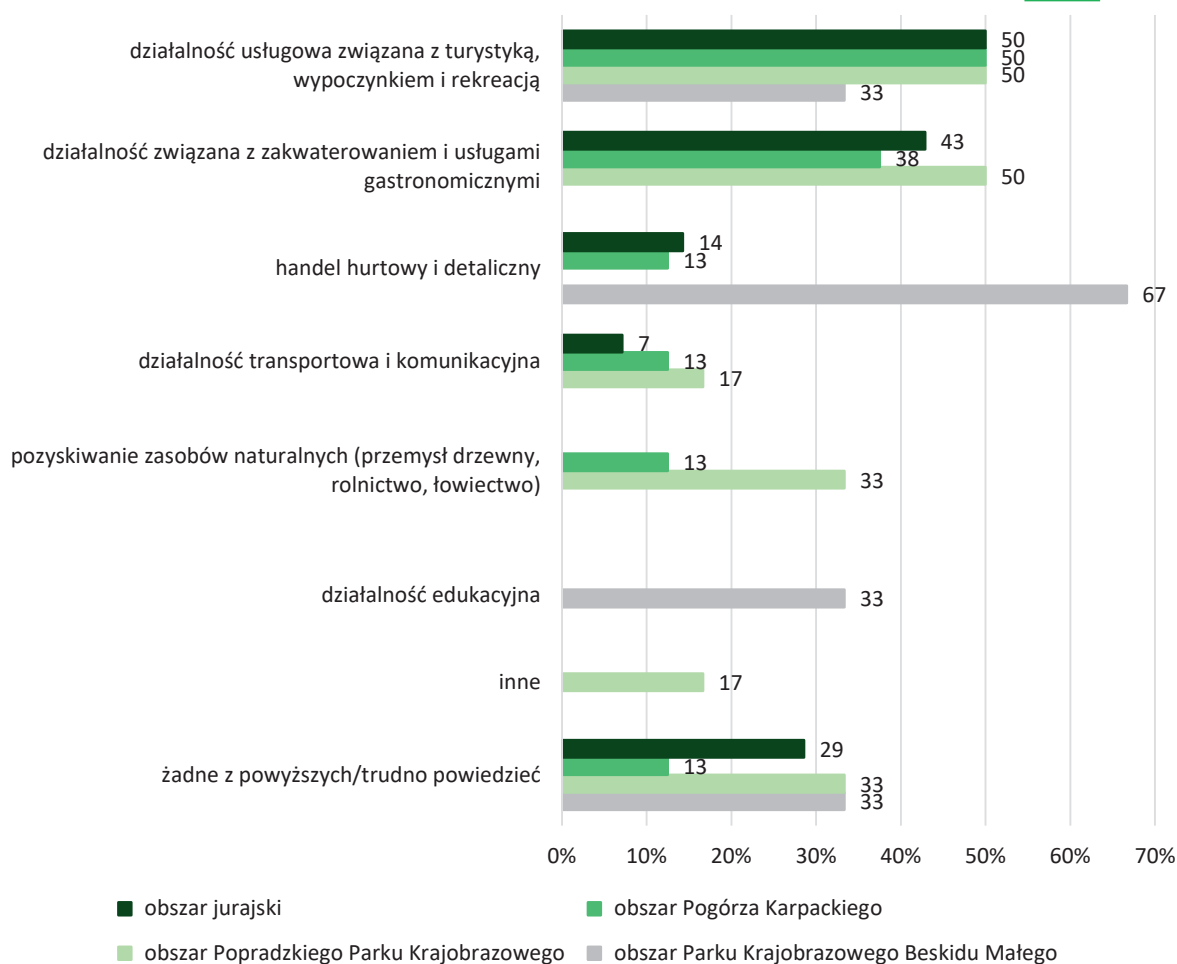
- handel hurtowy i detaliczny,
- działalność transportowa i komunikacyjna,
- działalność edukacyjna.

Istniała również możliwość wskazania innych branż.

Z relacji badanych wynika, że **największy wzrost zatrudnienia nastąpił w przedsiębiorstwach zajmujących się działalnością usługową w zakresie zakwaterowania i gastronomii oraz w przedsiębiorstwach usługowych kierujących swoją ofertą do turystów i osób potrzebujących odpoczynku i rekreacji.** Zatem można przyjąć, że **funkcjonowanie parków krajobrazowych stymuluje przede wszystkim te branże, które koncentrują się na obsłudze turystów.** Z odpowiedzi badanych można wywnioskować, że mniejszy wzrost odnotowano w zakresie handlu, działalności transportowej i tej związanej z pozyskiwaniem zasobów naturalnych.

Wykres 26.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do przedstawicieli samorządu:
Czy wg Pana/Pani w związku z położeniem gminy na obszarze parku krajobrazowego nastąpił wzrost miejsc pracy w którejś z wymienionych branż? [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Przedstawiciele samorządów lokalnych podczas wywiadów indywidualnych zwracali również uwagę, że z położeniem gminy na obszarze parku krajobrazowego może się wiązać zmniejszenie zatrudnienia w poszczególnych branżach – uznawanych w niektórych miejscach za tradycyjne.

Istnienie parków krajobrazowych może też ograniczać działalność przedsiębiorstw z branży drzewnej, a na terenie gminy i w okolicach istnieją podmioty – szczególnie małe, które zajmują się produkcją wyrobów z lokalnego surowca drzewnego. [IDI, JST, obszar jurajski]

6.2.7. Wpływ funkcjonowania parków krajobrazowych na rozwój infrastruktury społeczno-gospodarczej

Kolejne zagadnienie poruszone w badaniu dotyczy oceny wpływu parków krajobrazowych na poszczególne aspekty życia społeczno-gospodarczego dokonanej przez przedsiębiorców. **Przedstawiciele przedsiębiorców ze wszystkich obszarów generalnie pozytywnie oceniają wpływ parków krajobrazowych na rozwój infrastruktury społeczno-gospodarczej. Szczególnie dobrze ocenione zostało oddziaływanie na rozwój ścieżek rowerowych, rozbudowę bazy noclegowej oraz gastronomicznej.**

Wpływ na te aspekty jest bardzo bądź raczej pozytywny w opinii ponad 70% przedsiębiorców ze wszystkich obszarów (aneks 2).

Przedstawiciele obszaru jurajskiego i Pogórza Karpackiego najlepiej oceniają wpływ parków krajobrazowych na rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej,

przedsiębiorcy z Popradzkiego Parku Krajobrazowego rozwój bazy gastronomicznej oraz bazy sportowo rekreacyjnej,

natomiast respondenci z obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego rozwój ścieżek rowerowych.

Przedstawiciele lokalnych samorządów najwyżej ocenili aspekty związane z turystyką i wypoczynkiem. Ich zdaniem najbardziej pozytywny wpływ parków krajobrazowych jest widoczny w zakresie: rozbudowy ścieżek rowerowych, bazy noclegowej, gastronomicznej i sportowo-rekreacyjnej.

Zwieńczenie próby oceny wpływu parków krajobrazowych na poszczególne aspekty życia społeczno-gospodarczego stanowi ogólne pytanie zadane przedstawicielom samorządów o to, jaki wpływ na rozwój gmin wywierają parki krajobrazowe. Odpowiedzi wskazujące na negatywne oddziaływanie parku na rozwój były pojedyncze – pojawiły się jedynie wśród ankietowanych na obszarze jurajskim i tych na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego. Większość respondentów miała odmienne zdanie. Rozkład odpowiedzi pokazuje, że badani w większości mają pozytywny lub neutralny stosunek do parków krajobrazowych jako elementów wpływających na gminny rozwój społeczno-gospodarczy.

6.2.8. Wpływ funkcjonowania parków krajobrazowych na aktywność gospodarczą i warunki prowadzenia działalności gospodarczej

Generalnie przedsiębiorcy ze wszystkich obszarów uważają, że funkcjonowanie parków krajobrazowych ma pozytywny wpływ na warunki prowadzenia działalności gospodarczej. Jedynie na obszarze jurajskim mniej niż połowa respondentów (50%) wskazała na odpowiedź „bardzo pozytywny” bądź „raczej pozytywny”. Jednocześnie jest to obszar, gdzie było najwięcej neutralnych odpowiedzi. Największy odsetek (15%) przedsiębiorców wskazujących na negatywny wpływ spośród 4 obszarów został odnotowany w Popradzkim Parku Krajobrazowym. Przedsiębiorcy mieli dużo większy problem z określeniem wpływu parków na działalność rolniczą – poza

obszarem Beskidu Małego, pojawiło się znacznie więcej odpowiedzi „nie wiem/trudno powiedzieć”, co wynika z branż reprezentowanych przez poszczególnych przedsiębiorców. **W największym stopniu negatywnie (23% respondentów) ten wpływ oceniają przedsiębiorcy z obszaru jurajskiego.** Przedsiębiorcy pozytywnie oceniają także oddziaływanie parków na atrakcyjność inwestycyjną. Odsetek respondentów wskazujących odpowiedź „bardzo” bądź „raczej pozytywny” w poszczególnych obszarach był następujący: obszar jurajski – 68%, obszar Pogórza Karpackiego – 87%, obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego – 66%, obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego – 85%. Jedynie w przypadku Popradzkiego PK nie pojawiły się żadne negatywne wskazania (tabela 12).

Tabela 12. Ocena wpływu funkcjonowania parków na warunki prowadzenia działalności gospodarczej w opinii przedsiębiorców [%]

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/ nie mam zdania
Prowadzenie działalności gospodarczej						
Obszar jurajski	21	29	39	6	3	3
Obszar Pogórza Karpackiego	28	50	14	2	2	4
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	15	43	22	14	1	5
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	21	53	21	5	0	0
Prowadzenie działalności rolniczej						
Obszar jurajski	6	11	29	13	10	31
Obszar Pogórza Karpackiego	13	34	24	11	2	16
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	7	10	10	12	6	55
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	5	47	11	0	37
Atrakcyjność inwestycyjna						
Obszar jurajski	25	43	21	4	3	4
Obszar Pogórza Karpackiego	19	68	7	2	2	5
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	17	49	1	10	7	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	32	53	16	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Przedsiębiorcy zostali poproszeni także o wskazanie, jakiego rodzaju podmioty gospodarcze czerpią największe korzyści w związku z prowadzeniem swojej działalności na terenie parku krajobrazowego. W opinii respondentów z obszaru jurajskiego są to: **gastronomia, hotelarstwo i agroturystyka.** Na gastronomię i hotelarstwo również wskazują przedsiębiorcy z Pogórza Karpackiego. Według badanych z Popradzkiego PK branże obsługujące ruch turystyczny, które czerpią największe korzyści z prowadzenia działalności na terenie parku krajobrazowego, to: gastronomia, hotelarstwo, ośrodki odnowy biologicznej, sanatoria. Dodatkowo przedsiębiorcy z Beskidu Małego wskazują jeszcze na wyciągi narciarskie.

Natomiast badani **przedstawiciele lokalnych samorządów stosunkowo negatywnie ocenili wpływ parków krajobrazowych na warunki i możliwość prowadzenia działalności gospodarczej**. Należy także zwrócić uwagę na *gros* odpowiedzi neutralnych w poszczególnych aspektach we wszystkich obszarach terytorialnych.

Tabela 13. Ocena wpływu funkcjonowania parków na warunki prowadzenia działalności gospodarczej w opinii przedstawicieli lokalnych samorządów [%]

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/ nie mam zdania
Prowadzenie działalności gospodarczej						
Obszar jurajski	7	21	50	14	0	7
Obszar Pogórza Karpackiego	13	12	25	50	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	0	83	17	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	0	67	33	0	0
Prowadzenie działalności rolniczej						
Obszar jurajski	0	14	64	7	0	14
Obszar Pogórza Karpackiego	12	13	75	0	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	17	67	17	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	0	100	0%	0	0
Atrakcyjność inwestycyjna						
Obszar jurajski	7	43	21	29	0	0
Obszar Pogórza Karpackiego	12	25	63	0	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	0	67	33	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	33	33	33	0	0	0

różło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

6.2.9. Wpływ funkcjonowania parków krajobrazowych na aktywność społeczną

Kolejnym elementem kształtującym postawy mieszkańców wobec parków krajobrazowych jest postrzeganie tego, czy istnienie parku stymuluje aktywność społeczną.

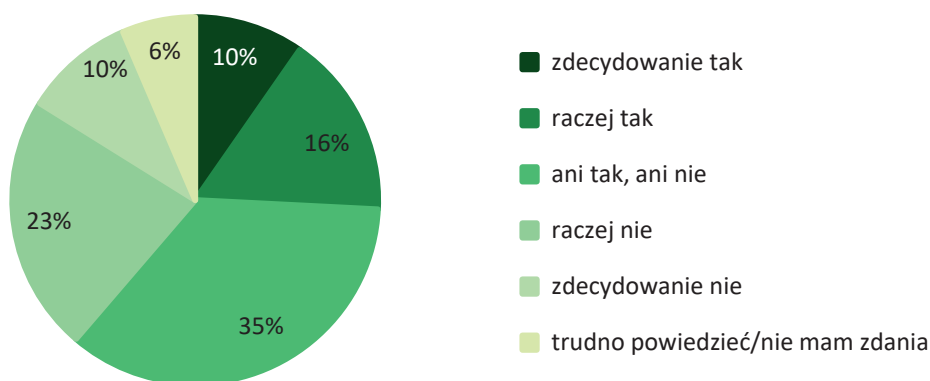

Przedstawiciele samorządów terytorialnych odpowiadając na pytanie, czy obecność parków krajobrazowych sprzyja aktywności społecznej, np. powstawaniu organizacji pozarządowych, najczęściej wskazywali odpowiedź „ani tak, ani nie” (35% respondentów). Negatywnie do tego stwierdzenia odniosło się 33% badanych.

Wykres 27.

Ocena wpływu obecności parków krajobrazowych na aktywność społeczną:
Czy wg Pana/Pani obecność parków krajobrazowych sprzyja aktywności społecznej,
np. powstawaniu organizacji pozarządowych? [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Najlepiej spośród przedstawicieli JST ze wszystkich obszarów wpływ parków krajobrazowych na poziom aktywności lokalnych społeczności ocenili badani z obszaru jurajskiego – 14% wskazało, że obecność parków krajobrazowych zdecydowanie sprzyja aktywności społecznej. Respondenci z pozostałych obszarów byli raczej sceptyczni, ponieważ w większości nie postrzegają parków krajobrazowych jako podmiotów pełniących rolę stymulatorów aktywności społecznej (tabela 14).

Tabela 14.

Opinie przedstawicieli samorządu lokalnego na temat korzystnego wpływu obecności parków krajobrazowych na aktywność społeczną – odpowiedź na pytanie:
Czy wg Pana/Pani obecność parków krajobrazowych sprzyja aktywności społecznej,
np. powstawaniu organizacji pozarządowych (NGO)? [%]

Obszar	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć/ nie mam zdania
Obszar jurajski	14	14	29	29	7	7
Obszar Pogórza Karpackiego	12	0	50	0	25	13
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	33	17	50	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	33	67	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Tych badanych, którzy pozytywnie określili swój stosunek wobec wpływu parków krajobrazowych na aktywność lokalnych społeczności, proszono o odpowiedź na pytanie dotyczące organizacji, którym funkcjonowaniu sprzyja istnienie parku krajobrazowego. Odpowiedzi przedstawicieli lokalnych samorządów można podzielić na trzy główne typy organizacji pozarządowych:

W zakresie funkcjonowania organizacji pozarządowych kształtujących i upowszechniających lokalną tożsamość oraz lokalne dziedzictwo kulturowe i historyczne, wskazywano na przykłady zespołów folklorystycznych, związanych z rozwojem wsi itp. Z kolei na możliwość powstawania i rozwoju organizacji pozarządowych związanych z promocją turystyki wskazywało na przykładzie oddziałów PTTK. Mówiąc o działalności organizacji, których głównym zadaniem jest promowanie dobrostanu i ochrony środowiska, badani wymieniali towarzystwa ekologiczne.

Obecność parków krajobrazowych nie ma wpływu na powstawanie nowych organizacji pozarządowych – to pogląd przedstawiony przez większość NGO biorących udział w wywiadach indywidualnych we wszystkich obszarach terytorialnych.

Należy jednak zauważyć, że pojedyncze podmioty są w stanie wskazać przykłady pozytywnego wpływu obecności parków krajobrazowych na obszarze swojej działalności.

Dzięki parkom organizacje pozarządowe są w stanie dotrzeć do większego grona odbiorców. Teraz jest tworzony projekt, który cieszy się dużym zainteresowaniem, promujący pszczoły jako naturalne zapylacze. W ramach projektu organizowanych jest 8 spotkań w 4 gminach, podczas których promowane są lokalne wyroby pszczelarskie. [IDI, NGO, obszar Pogórza Karpackiego]

6.2.10. Podsumowanie

- 1) Stosunek względem konieczności ochrony przyrody i krajobrazu oraz funkcjonowania parku krajobrazowego w miejscu zamieszkania bądź działania poszczególnych grup respondentów jest raczej pozytywny. Ponad połowa mieszkańców oraz 60% turystów uważa, że ochrona przyrody oraz krajobrazu jest potrzebna i należy ją zachować na co najmniej obecnym poziomie.
- 2) Mieszkańcy obszaru Beskidu Małego są najmniej przychylni poszerzaniu, rozwijaniu ochrony przyrody i krajobrazu, w przeciwieństwie do turystów odwiedzających ten teren, którzy najczęściej spośród innych badanych z tej grupy wskazują na taką konieczność.

- 3) We wszystkich obszarach terytorialnych mieszkańcy najczęściej określają swój wpływ na środowisko przyrodnicze i krajobraz miejscowości, w której mieszkają jako neutralny – ani nie jest to wpływ pozytywny, ani negatywny.
- 4) Deklarowany poziom akceptacji przepisów obowiązujących na terenie parków krajobrazowych jest wysoki zarówno wśród mieszkańców, jak i przedsiębiorców. Wśród mieszkańców większość akceptuje przepisy, przestrzega ich i w pełni się z nimi zgadza, a często stara się także wpływać na zachowania i opinie innych w tym zakresie. Ponad 80% przedsiębiorców także uważa, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że bezwzględnie należy je chronić, a osoby prowadzące działalność gospodarczą na tym obszarze powinny dostosować się do ograniczeń wynikających z jej ochrony.
- 5) Prawie 90% turystów biorących udział w badaniu uważa, że obecnie obowiązujące zasady związane z ochroną przyrody krajobrazu w parku krajobrazowym mają zdecydowanie bądź raczej pozytywny wpływ na rozwój turystyki.
- 6) We wszystkich badanych obszarach mieszkańcy wymieniają jako najbardziej uciążliwe ograniczenia związane ze zbyt restrykcyjnymi przepisami budowlanymi obowiązującymi właścicieli prywatnych działek, które znajdują się w granicach parków krajobrazowych. Należy jednak zaznaczyć, że duża grupa respondentów nie umie wskazać żadnych zakazów, które powinny zostać zmienione.
- 7) Wśród przedsiębiorców również zwrócono uwagę na najczęściej wskazywaną odpowiedź – ograniczenia związane z usytuowaniem inwestycji budowlanych, które wynikają z obowiązujących na obszarze parku i terenach przyległych przepisów prawa. Ponadto zwrócili uwagę na istniejące niedogodności związane z ruchem kołowym i zakazem handlu.
- 8) Podobnie jak mieszkańcy i przedsiębiorcy również przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego wskazywali na konieczności zniesienia zakazów w zakresie zagospodarowania terenu i lokalizacji inwestycji oraz na złagodzenie istniejących ograniczeń techniczno-budowlanych.
- 9) Mieszkańcy również zostali zapytani o to, jakie ograniczenia należy wprowadzić, aby lepiej chronić przyrodę. Zdecydowana większość respondentów odpowiedziała, że nie należy wprowadzać dodatkowych ograniczeń związanych z istnieniem parku krajobrazowego, gdyż jest ich już wystarczająco dużo.
- 10) Główne problemy/utrudnienia związane z funkcjonowaniem parków krajobrazowych, zidentyfikowane zarówno przez mieszkańców, przedsiębiorców, jak i przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, dotyczą istniejących ograniczeń architektonicznych i budowlanych.
- 11) We wszystkich obszarach mieszkańcy zwracali największą uwagę na niedogodności związane ze zbyt restrykcyjnymi przepisami prawnymi oddziałującymi na właścicieli działek/budynków/posesji (m.in. w zakresie swobody gospodarowania własnością, w zakresie rozbudowy/modernizacji nieruchomości) znajdujących się w granicach parków krajobrazowych.
- 12) Należy podkreślić, że pomimo zauważania przez mieszkańców niedogodności związanych z regulacjami prawnymi w zakresie budowy czy modernizacji nieruchomości, blisko połowa badanych (46%) uważa, że są one potrzebne.
- 13) Przedsiębiorcy zauważają długie procedury uzyskiwania pozwoleń na budowę, małą liczbę terenów przeznaczonych pod inwestycje. Respondenci uważają często, iż utrudnieniem jest to, że okolica nie posiada odpowiedniej infrastruktury drogowej do obsługi znacznego ruchu turystycznego. Wszystkie te aspekty powodują, że badani zwracają uwagę na ograniczone możliwości rozwoju turystyki, szczególnie na terenach górskich.

- 14) Niekiedy występuje przekonanie (szczególnie na obszarze jurajskim), że dana jednostka samorządu terytorialnego, mimo dogodnego położenia, jest mniej atrakcyjna inwestycyjnie ze względu na położenie w granicach parku krajobrazowego.
- 15) Organizacje pozarządowe wskazują, że problemem jest prowadzenie działań na terenie parków krajobrazowych. Występują trudności formalne przy uzyskiwaniu potrzebnych zgód, wydłużając czas potrzebny na przygotowanie wydarzeń, co ich zniechęca.
- 16) Społeczność lokalna odczuwa często ograniczenia związane z możliwością budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych w niektórych obszarach – budynków mieszkalnych jednorodzinnych. Frustrację w tym wypadku potęguje sposób prowadzenia inwestycji państwowych (inwestycji celu publicznego) – na mocy odrębnych ustaw i przepisów, przez co inicjatywy te są uprzywilejowane, a ich oddziaływanie na środowisko i lokalny krajobraz jest znaczne oraz widoczne.
- 17) Główne szanse i korzyści związane z funkcjonowaniem parków krajobrazowych, zidentyfikowane zarówno przez mieszkańców, przedsiębiorców, jak i przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego dotyczą dwóch kwestii: możliwości rozwoju turystyki i zwiększenia ruchu turystycznego oraz zapewnienia czystego środowiska naturalnego, mającego pozytywny wpływ na jakość życia.
- 18) Wśród innych szans i korzyści związanych z występowaniem parków krajobrazowych wymieniano także wpływ przepisów na ograniczanie presji urbanistycznej i działalności deweloperów (co jest odbierane raczej pozytywnie w gminach strefy podmiejskiej Krakowa), dogodne warunki do rozwoju rolnictwa i przetwórstwa ekologicznego (szczególnie na obszarze Pogórza Karpackiego oraz na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego), możliwość zachowania elementów dziedzictwa kulturowego regionu.
- 19) We wszystkich obszarach przedstawiciele placówek oświatowych zwracali uwagę na korzyści związane z możliwością prowadzenia edukacji ekologicznej wśród uczniów i zwiększaniem ich świadomości przyrodniczej.
- 20) Blisko 4/5 mieszkańców zgadza się ze stwierdzeniem, że zamieszkiwanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na ich kondycję fizyczną i zdrowie, zdaniem większości respondentów można mówić również o korzystnym wpływie na samopoczucie psychiczne.
- 21) Ponad połowa respondentów zgadza się także z tym, że zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na budowanie wspólnoty lokalnej i na pozytywne relacje z innymi ludźmi. Znaczna większość (71%) mieszkańców uważa, że mieszkanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na jakość życia.
- 22) Przedsiębiorcy ze wszystkich obszarów wskazują, że generalnie parki krajobrazowe mają pozytywny wpływ na życie mieszkańców.
- 23) We wszystkich obszarach wpływ parków krajobrazowych na sytuację na lokalnym rynku pracy i poziom zatrudnienia został oceniony pozytywnie przez min. 40% respondentów. Największy negatywny odsetek odnotowano na obszarze Beskidu Małego, gdzie 30% respondentów uznało, że obecność parku krajobrazowego ma niekorzystny wpływ na możliwość podjęcia pracy.
- 24) Mieszkańcy, którzy najczęściej wskazują na negatywny wpływ funkcjonowania parku krajobrazowego na możliwość znalezienia zatrudnienia, mają wykształcenie zawodowe bądź podstawowe lub gimnazjalne.
- 25) Ponad 50% przedsiębiorców uważa, że istnienie parków krajobrazowych ma pozytywny wpływ na sytuację na lokalnym rynku pracy, odmiennego zdania jest 14% badanych.

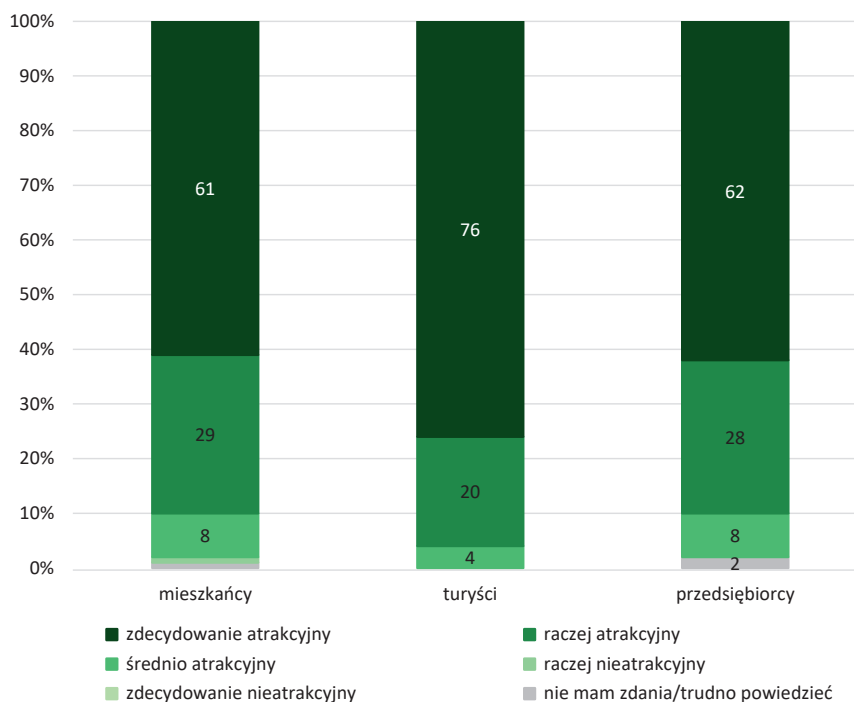
- 26) Analizując wpływ istnienia parków na sytuację na lokalnym rynku pracy, ocenioną przez przedstawicieli lokalnych samorządów, widać, że w każdym z obszarów terytorialnych zdecydowana większość uważa, że jest on neutralny.
- 27) Największy wzrost zatrudnienia nastąpił w przedsiębiorstwach zajmujących się działalnością usługową w zakresie zakwaterowania i gastronomii oraz w przedsiębiorstwach usługowych kierujących swoją ofertą do turystów oraz osób potrzebujących odpoczynku i rekreacji. Zatem można przyjąć, że funkcjonowanie parków krajobrazowych stymuluje przede wszystkim te branże, które koncentrują się na obsłudze turystów.
- 28) Przedstawiciele samorządów lokalnych podczas wywiadów indywidualnych zwracali również uwagę na to, że położenie gminy na obszarze parku krajobrazowego może się także wiązać ze zmniejszeniem zatrudnienia w poszczególnych branżach – uznawanych w niektórych miejscach za tradycyjne.
- 29) Przedstawiciele przedsiębiorców ze wszystkich obszarów generalnie pozytywnie oceniają wpływ parków krajobrazowych na rozwój infrastruktury społeczno-gospodarczej. Szczególnie dobrze ocenione zostało oddziaływanie na rozwój ścieżek rowerowych, rozbudowę bazy noclegowej oraz gastronomicznej. Przedstawiciele lokalnych samorządów najwyżej ocenili aspekty związane z turystyką i wypoczynkiem. Ich zdaniem najbardziej pozytywny wpływ parków krajobrazowych jest widoczny w zakresie: rozbudowy ścieżek rowerowych, bazy noclegowej, gastronomicznej i sportowo-rekreacyjnej.
- 30) Przedsiębiorcy zostali poproszeni o wskazanie rodzaju działalności gospodarczej, która czerpie największe korzyści w związku z prowadzeniem swojej działalności na terenie parku krajobrazowego. W opinii największej liczby respondentów są to: gastronomia, hotelarstwo i agroturystyka.
- 31) Natomiast badani przedstawiciele lokalnych samorządów stosunkowo negatywnie ocenili wpływ parków krajobrazowych na warunki i możliwość prowadzenia działalności gospodarczej.
- 32) Większość badanych przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego uważa, że wpływ funkcjonowania parków krajobrazowych na aktywność społeczną jest neutralny. Najlepiej spośród przedstawicieli JST ze wszystkich obszarów wpływ parków krajobrazowych na poziom aktywności lokalnych społeczności ocenili badani z obszaru jurajskiego – 14% wskazało, że obecność parków krajobrazowych zdecydowanie sprzyja aktywności społecznej. Obecność parków krajobrazowych nie ma wpływu na powstawanie nowych organizacji pozarządowych – to pogląd przedstawiony przez większość NGO biorących udział w wywiadach indywidualnych we wszystkich obszarach terytorialnych.

6.3. Atrakcyjność turystyczna

6.3.1. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych

Wśród wszystkich grup biorących udział w badaniu (mieszkańcy, turyści, przedsiębiorcy) można zaobserwować bardzo zbliżone oceny, np. ponad 90% respondentów w każdej grupie określiło małopolskie parki krajobrazowe jako atrakcyjne turystycznie pod kątem przyrodniczym, przy czym 2/3 z nich oceniło je jako zdecydowanie atrakcyjne (61% mieszkańców, 76% turystów, 62% przedsiębiorców). Co czwarty ankietowany wskazał małopolskie parki krajobrazowe jako raczej atrakcyjne (29% mieszkańców, 20% turystów, 28% przedsiębiorców). Zaledwie 8% mieszkańców i przedsiębiorców, a 4% turystów wskazało ten aspekt jako średnio atrakcyjny (wykres 28).

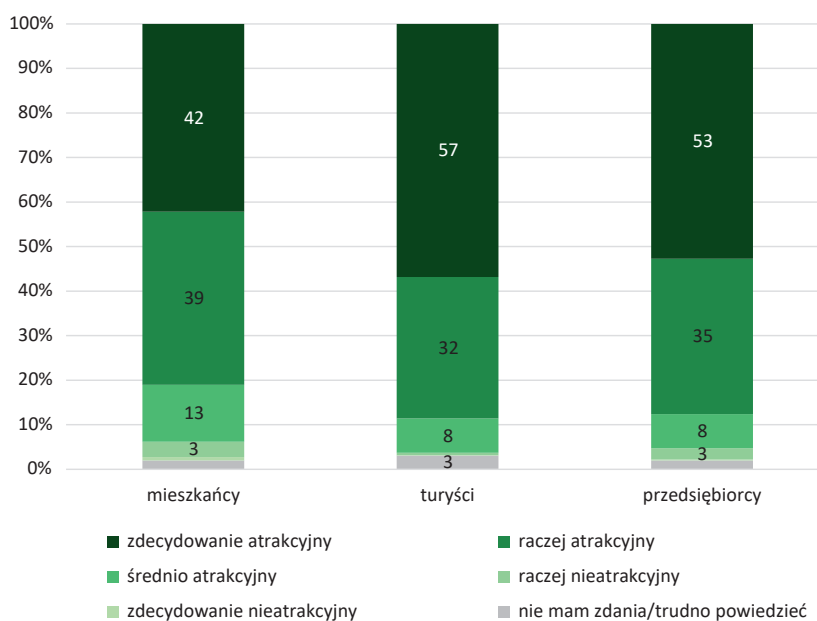
Wykres 28. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych pod kątem przyrodniczym [%]

Źródło: Badanie ankietowe na próbie 2000 mieszkańców terenów parków krajobrazowych, 1077 turystów, 550 przedsiębiorców.

Podobnie sytuacja wygląda w przypadku **oceny atrakcyjności pod kątem historyczno-kulturowym, przy czym połowa z respondentów oceniła je jako zdecydowanie atrakcyjne** (42% mieszkańców, 57% turystów, 53% przedsiębiorców). Warto zwrócić uwagę, że różnica między oceną parków krajobrazowych jako zdecydowanie atrakcyjna przez turystów a przez mieszkańców pod kątem historyczno-kulturowym wynosi aż 15%. Co trzeci ankietowany wskazał małopolskie krajobrazowe jako raczej atrakcyjne (39% mieszkańców, 32% turystów, 35% przedsiębiorców). Zaledwie 8% przedsiębiorców i turystów, a 13% mieszkańców wskazało ten aspekt jako średnio atrakcyjny (wykres 29).

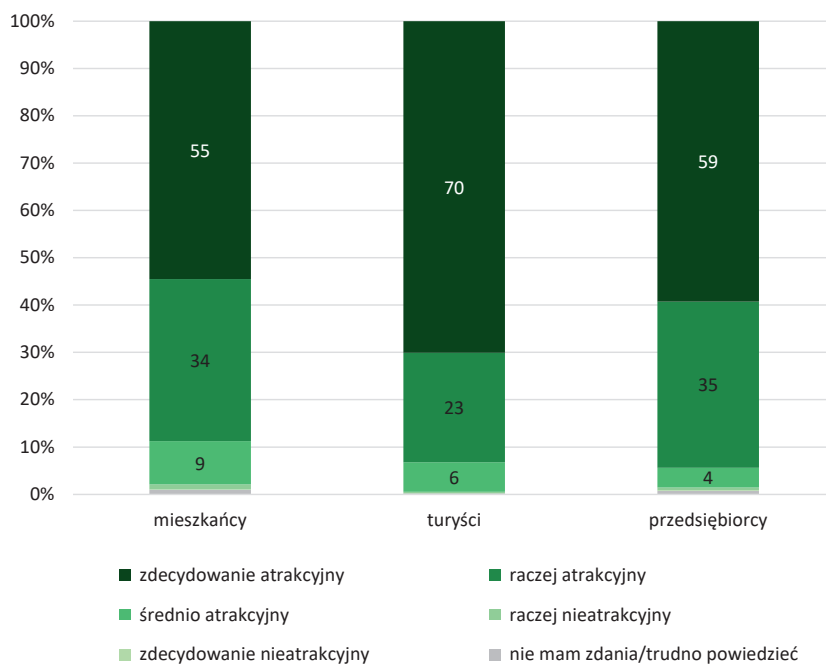
Wykres 29. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych pod kątem historyczno-kulturowym [%]

Źródło: Badanie ankietowe na próbie 2000 mieszkańców terenów parków krajobrazowych, 1077 turystów, 550 przedsiębiorców.

Ponad 89% respondentów w każdej grupie określiło małopolskie parki krajobrazowe jako atrakcyjne pod kątem estetycznym i krajobrazowym, przy czym większość z nich oceniła je jako zdecydowanie atrakcyjne (55% mieszkańców, 70% turystów, 59% przedsiębiorców). Prawie co trzeci ankietowany wskazał małopolskie parki krajobrazowe jako raczej atrakcyjne (34% mieszkańców, 23% turystów, 35% przedsiębiorców). Zaledwie 4% przedsiębiorców, 6% turystów i 9% mieszkańców scharakteryzowało ten aspekt jako średnio atrakcyjny (wykres 30).

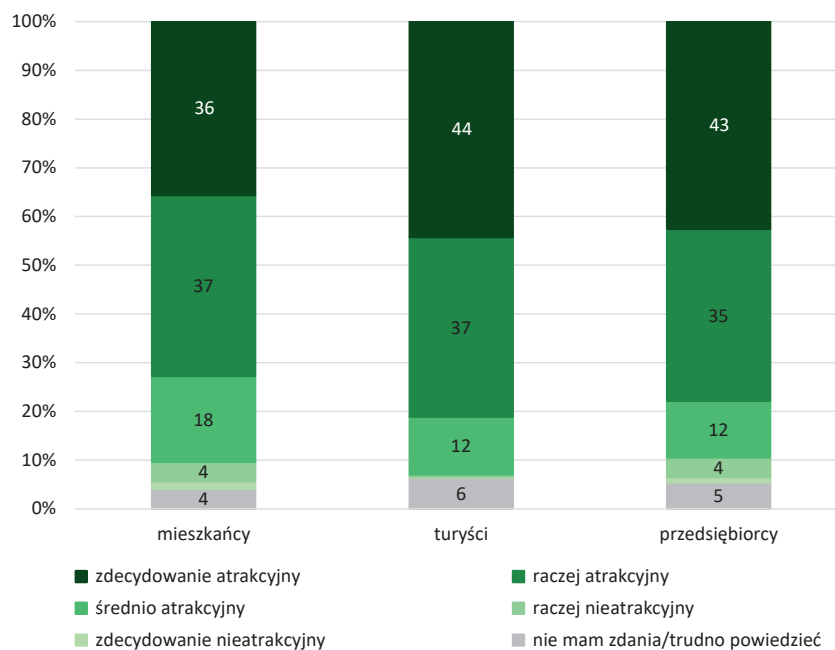
Wykres 30. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych pod kątem estetycznym i krajobrazowym [%]

Źródło: Badanie ankietowe na próbie 2000 mieszkańców terenów parków krajobrazowych, 1077 turystów, 550 przedsiębiorców.

Ponad 70% respondentów w każdej grupie oceniło małopolskie parki krajobrazowe jako atrakcyjne pod kątem edukacyjnym, przy czym ok. 40% z nich oceniło je jako zdecydowanie atrakcyjne (36% – mieszkańcy, 44% turyści, 43% przedsiębiorcy). Więcej niż co trzeci ankietowany wskazał małopolskie parki krajobrazowe jako raczej atrakcyjne (37% mieszkańców, 37% turystów, 35% przedsiębiorców). 12% przedsiębiorców, 12% turystów, a 18% mieszkańców wskazało ten aspekt jako średnio atrakcyjny, co świadczy o tym, że jest to znacznie częściej wybierana odpowiedź niż w pytaniach o atrakcyjność pod kątem przyrodniczym, historyczno-kulturowym, estetycznym i krajobrazowym (wykres 31).

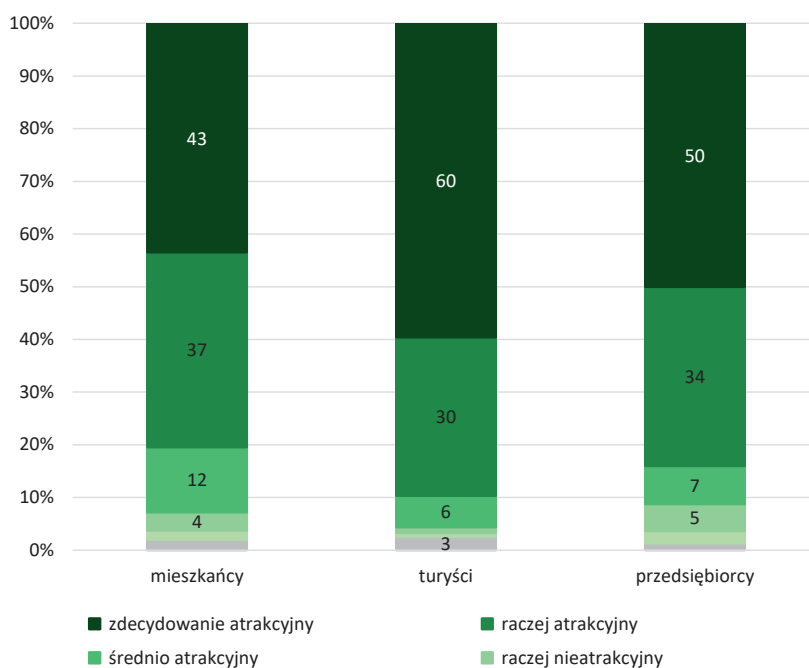
Wykres 31. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych pod kątem edukacyjnym [%]

Źródło: Badanie ankietowe na próbie 2000 mieszkańców terenów parków krajobrazowych, 1077 turystów, 550 przedsiębiorców.

Ponad 80% badanych w każdej grupie oceniło pozytywnie atrakcyjność rekreacyjno-sportową parków krajobrazowych (wykres 32). Jest to obszar zdecydowanie atrakcyjny dla 43% mieszkańców, 60% turystów i 50% przedsiębiorców. Średnio co trzeci respondent twierdzi, że jest to obszar raczej atrakcyjny (37% mieszkańców, 30% turystów, 34% przedsiębiorców). Parki krajobrazowe są średnio atrakcyjne pod kątem rekreacyjno-sportowym według 12% mieszkańców, 6% turystów i 7% przedsiębiorców.

Wykres 32. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych pod kątem rekreacyjno-sportowym [%]

Źródło: Badanie ankietowe na próbie 2000 mieszkańców terenów parków krajobrazowych, 1077 turystów, 550 przedsiębiorców.

Zauważa się bardziej pozytywne wyniki w przypadku odpowiedzi turystów na tle odpowiedzi mieszkańców i przedsiębiorców. Podobnego zdania jest także jeden z przedstawicieli JST:

Jest to teren lepiej postrzegany przez turystów, oni bardziej zauważają te atuty związane z istnieniem parków krajobrazowych, mieszkańcy mniej. [IDI, JST, Popradzki Park Krajobrazowy]

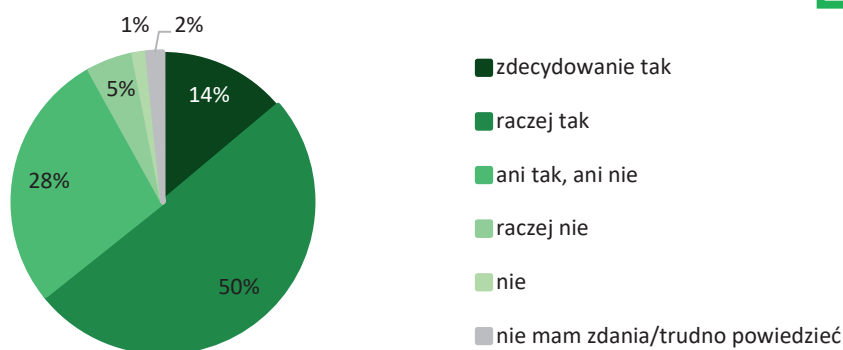
Wszystkie grupy respondentów najwyżej oceniły walory przyrodnicze oraz estetyczne i krajobrazowe. Jedyny przypadek, gdy odsetek osób, które wskazały odpowiedź: „zdecydowanie” bądź „raczej atrakcyjny” spada poniżej 80%, obserwowany jest przy ocenie walorów edukacyjnych i dotyczy mieszkańców, co może pośrednio wiązać się z uczestnictwem mieszkańców w organizowanych przez ZPKWM działaniach edukacyjnych – jedynie 3% mieszkańców brało kiedykolwiek udział w tego typu wydarzeniach.

Mieszkańcy poza oceną walorów parków krajobrazowych wskazywali również, czy istnienie parku krajobrazowego ma wpływ na rozwój turystyki. **64% ankietowanych mieszkańców twierdzi, że funkcjonowanie parku krajobrazowego, na terenie którego mieszkają, sprzyja rozwojowi turystyki** (wykres 33). 28% respondentów nie określiło wpływu parków na turystykę, odpowiadając na pytanie „ani tak, ani nie”. 6% badanych odpowiedziało negatywnie.

Wykres 33.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy funkcjonowanie parku, na terenie którego Pan/Pani mieszka, sprzyja rozwojowi turystyki? [%]

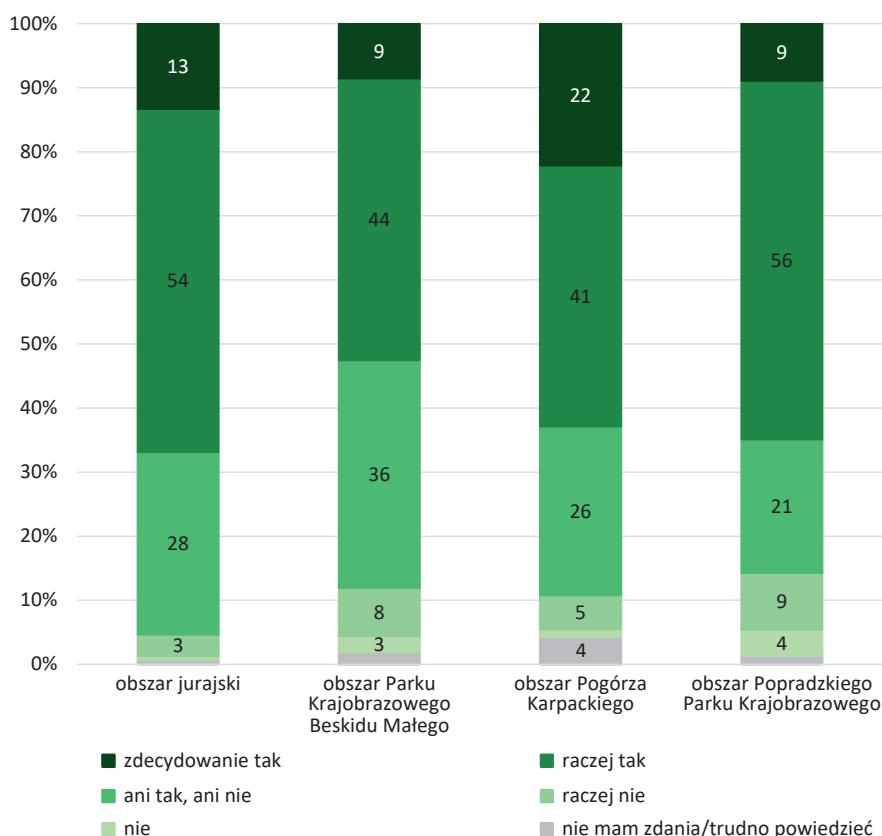

Źródło: Badanie ankietowe na próbie 2000 mieszkańców terenów parków krajobrazowych.

Pytanie o wpływ funkcjonowania parku na rozwój turystyki było także zadane mieszkańcom w podziale na obszary terytorialne (wykres 34). Odsetek wskazań, że obecność parku sprzyja turystyce, jest porównywalny dla wszystkich obszarów. Nieznacznie wyższy jest on w przypadku obszaru jurajskiego. Najwięcej respondentów w badanej grupie, którzy nie mieli zdania w tym temacie zauważalnych jest na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego, natomiast negatywne odpowiedzi przeważają (w porównaniu z innymi obszarami) w przypadku Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

Wykres 34.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy funkcjonowanie parku, na terenie którego Pan/Pani mieszka, sprzyja rozwojowi turystyki? [%]

Źródło: Badanie ankietowe na próbie 2000 mieszkańców terenów parków krajobrazowych.

Przedsiębiorcy wskazywali także, czy widzą zależność między funkcjonowaniem parków krajobrazowych a wzrostem liczby turystów. Dla zdecydowanej większości przedsiębiorców ze wszystkich obszarów ten wpływ jest zauważalny i jest „bardzo” bądź „raczej pozytywny”. Odsetek tych odpowiedzi w poszczególnych obszarach terytorialnych był następujący: obszar jurajski – 85%, obszar Pogórze Karpackiego – 79%, obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego – 79% i obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego – 89%. Przedstawiciele Popradzkiego Parku Krajobrazowego jako jedyna grupa nie wskazała na negatywny wpływ parków na liczbę turystów, co jest odmienne od zdania mieszkańców (tabela 15).

Tabela 15.

Ocena wpływu funkcjonowania parków na wzrost liczby turystów – przedsiębiorcy [%]

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/ nie mam zdania
Wzrost liczby turystów						
Obszar jurajski	54	31	9	3	1	1
Obszar Pogórze Karpackiego	47	32	16	4	1	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	68	11	21	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	42	47	8	0	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Jednocześnie należy zauważyć, że odsetek odpowiedzi pozytywnych jest niezależny od branży, w której działa odpowiadający na to pytanie.

Przedstawiciele lokalnych samorządów, reprezentujący Park Krajobrazowy Beskidu Małego, byli bardziej sceptyczni – 33% wskazało, że istnienie parków raczej negatywnie wpływa na wzrost liczby turystów, jednocześnie taki sam odsetek respondentów wskazał odpowiedzi „raczej pozytywny” i „neutralny”. Najwięcej pozytywnych wskazań – prawie 93% – zostało udzielonych na obszarze jurajskim.

Tabela 16. Ocena wpływu funkcjonowania parków na wzrost liczby turystów – JST [%]

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/ nie mam zdania
Wzrost liczby turystów						
Obszar jurajski	36	57	0	7	0	0
Obszar Pogórza Karpackiego	37	25	25	12	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	17	17	17	17	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	33	33	33	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedstawicieli JST (N=31).

Ankietowanych przedstawicieli samorządu lokalnego zapytano także o ogólny wpływ położenia gminy w granicach parku krajobrazowego na jej atrakcyjność turystyczną. Zdecydowana większość uważa, że ten wpływ jest pozytywny. Jedynie respondenci z obszaru jurajskiego wskazali na negatywne oddziaływanie, a dla części przedstawicieli samorządów z Pogórza Karpackiego ten wpływ jest neutralny. Nie pojawiły się także żadne opinie mówiące o zdecydowanie negatywnym stosunku do parku krajobrazowego w tym zakresie (tabela 17).

Tabela 17. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do przedstawicieli samorządu: W skali od 5 do 1, jaki wpływ na atrakcyjność turystyczną gminy ma wg Pana/Pani jej położenie w granicach parku krajobrazowego? [%]

Obszar	Zdecydowanie pozytywny	Raczej pozytywny	Trochę pozytywny, trochę nie	Raczej negatywny
Obszar jurajski	36	57	0	7
Obszar Pogórza Karpackiego	25	50	25	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	33	67	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	100	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Pozytywny wpływ parków krajobrazowych podkreślali także przedstawiciele samorządów w wywiadach pogłębianych:

Park krajobrazowy jest bardzo dobrze postrzegany, ponieważ gmina (...) rozwija się turystycznie i agroturystycznie, i ten park krajobrazowy nam w tym pomaga, i uatrakcyjnia nam ogólnie rozwój turystyki i agroturystyki. [IDI, JST, obszar Pogórza Karpackiego]

6.3.2. Atrakcje turystyczne występujące na terenie parków krajobrazowych

Mieszkańców zapytano również o ich zdanie na temat atrakcji turystycznych najbardziej przyciągających turystów na teren parku krajobrazowego. Wskazywano zarówno obiekty pochodzenia antropogenicznego, jak i walory środowiska przyrodniczego. Wśród najczęstszych odpowiedzi respondentów z obszaru jurajskiego pojawiały się zarówno sformułowania ogólne (m.in. krajobraz, przyroda, szlaki turystyczne, kościoły, cerkwie), jak i konkretne nazwy atrakcji, które można podziwiać na terenie parków krajobrazowych, np.: skałki Gaudynowskie, pustynia Błędownska, kopiec Kościuszki.

Respondenci poproszeni o wymienienie przyciągających atrakcji turystycznych znajdujących się na terenie zamieszkiwanego parku krajobrazowego na obszarze Pogórza Karpackiego wymienili walory przyrodnicze takie jak: Skamieniałe Miasto, szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe, krajobraz. Ponadto wskazywali na konkretne obiekty historyczno-kulturowe istotne dla lokalnej społeczności, m.in. kościół w Lipnicy Murowanej czy dworek Paderewskiego.

Wśród przyciągających atrakcji turystycznych znajdujących się na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego mieszkańcy wymieniali ogólne walory przyrodnicze, m.in. krajobraz, rzeki Dunajec i Poprad, szlaki turystyczne oraz obiekty pochodzenia antropogenicznego – Ogrody Biblijne w Muszynie, Muzeum Nikifora. Mieszkańcy zwrócili również uwagę na obecność wód zdrojowych oraz pijalni, sanatoriów.

W otwartym pytaniu o atrakcje turystyczne przyciągające do obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego mieszkańcy wskazali na istnienie wielu szlaków turystycznych zarówno pieszych, jak i rowerowych. Inne wg badanych atrakcje to obiekt Czarny Groń oraz szczyt Leskowiec wraz ze schroniskiem PTTK.

Turystów odwiedzających parki krajobrazowe również zapytano o ich zdanie na temat walorów najbardziej przyciągających turystów na teren parku krajobrazowego. Otwartość pytania pozwoliła na szeroki wachlarz odpowiedzi. Wśród najczęściej wymienianych atrakcji na obszarze jurajskim pojawiały się nie tylko sformułowania ogólne (np. natura, tereny zielone, szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe, skałki, potoki, dolinki, obiekty sakralne), lecz także konkretne nazwy atrakcji, które można podziwiać na terenie parków krajobrazowych (np. zamek Tenczyn, zamek Lipowiec, Brama Zwierzyniecka, zamek Rabsztyn, źródło Eliasza). Wielość i różnorodność odpowiedzi świadczą o wiedzy turystów na temat odwiedzanego miejsca. Niestety wśród wymienianych atrakcji nie zabrakło również obiektów znajdujących się w samym Krakowie, a nie na terenie parków krajobrazowych. Może świadczyć to o tym, że miasto było głównym celem turystycznym części respondentów.

Wśród atrakcji turystycznych znajdujących się na obszarze Pogórza Karpackiego, wymienianych przez turystów, można dostrzec dwie grupy. Pierwsza grupa to walory przyrodnicze, do których zaliczono m.in.: rzeźbę terenu, formacje skalne, widoki, krajobraz, czyste powietrze, zwierzęta, rośliny, Skamieniałe Miasto. Grupa druga to elementy architektoniczne, czyli szlak drewnianej architektury, wieża widokowa, Bacówka na Brzance oraz Zamek w Wiśniczu. Respondenci zdecydowanie bardziej doceniają pierwszą grupę atrakcji, chociażby z powodu częstotliwości wymieniania przytoczonych atrakcji.

Turyści odwiedzający Popradzki Park Krajobrazowy, oprócz walorów przyrodniczych (zielen, krajobrazy, miejsca spacerowe, szlaki turystyczne, Góra Parkowa), zwracali uwagę na zdroje, pijalnie wód, cerkwie łemkowskie oraz Ogrody Biblijne w Muszynie.

Badani odwiedzający Park Krajobrazowy Beskidu Małego doceniali krajobrazy, przyrodę i góry, a wśród konkretnych wymieniano najczęściej: szlak Jana Pawła II, park linowy jako największa atrakcja dla dzieci, Czarny Groń, Leskowiec oraz hotele i kompleks SPA. Niestety pojawiła się też znaczna liczba pytań, na które respondenci nie potrafili odpowiedzieć.

Badanych przedstawicieli lokalnych samorządów proszono także o wskazanie najważniejszych ich zdaniem atrakcji turystycznych występujących na terenie parków krajobrazowych.

Na obszarze jurajskim wskazano:

- zabytki, w tym obiekty sakralne: kościół w Iwanowicach, kościół w Sieciechowicach, kościół w Raciborzycach, kościół w Czernichowie, Kamieniu, dwór w Michałowicach, dwór w Rybnej, zamek Rabsztyn, zamek w Bydlinie, klasztor w Alwerni,
- skałki wspinaczkowe, jaskinie krasowe,
- doliny (Dolina Bolechowicka, Dolina Kobylańska, Dolina Klucz wody),
- szlaki turystyczne, ścieżki dydaktyczne, szlaki rowerowe i piesze,
- walory przyrodnicze: rzeka Dłubnia, Mały Ojców na przełomie rzeki Dłubni, źródło „Jordan”, Las Wolski, Pustynia Błędnowska, rezerwat,
- miejsca odpoczynku dla turystów, np. park linowy, smażalnia ryb w Wilczkowicach.

Na obszarze Pogórza Karpackiego:

- walory przyrody: Skamieniałe miasto, Dolina rzeki Białej, Dolina Dunajca, góry, kompleksy leśne, Skałki Chronowskie, Ostry kamień w Żurowej, Gilowa Góra,
- pomnik przyrody „Wodospad”, „Diable boisko”, „Kamień Brodzińskiego”, „Kamień Grzyb”, kamienie piaskowe,
- instytucje edukacyjno-kulturalne: Ośrodek Edukacyjny ZPKWM w Polichtach, Muzeum przyrodnicze im. K.W. Tomków, Muzeum Etnograficzne „Grociarnia”,
- zabytki sakralne, klasztor Jamna, zamek.

Na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego:

- Góra Jaworzyna, Góra Krynicka, Góra Parkowa,
- ruiny zamku z XIX w., bunkier z II wojny światowej „Tradytor”, wieża widokowa w Rytrze, ośrodek edukacyjny, schronisko na Hali Łabowskiej,
- park ekologiczny płazów i gadów, rezerwat przyrody Baniska, źródło Św. Kingi, „Diabelski Kamień”, ogrody tematyczne, pomniki przyrody, jaskinie, gatunki chronione fauny i flory,
- szlaki turystyczne i ścieżki edukacyjne, ścieżki rowerowe.

Na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego:

- ośrodek „Czarny Groń”, hotel na Kocierzu,
- szlaki turystyczne, Leskowiec, Skałki Kaczyna,
- czyste powietrze, cisza i spokój,
- walory przyrodnicze, krajobrazowe, fauna i flora.

6.3.3. Możliwości wykorzystania potencjału turystycznego

Kolejnym elementem mającym związek z atrakcyjnością turystyczną jest możliwość wykorzystania potencjału parku krajobrazowego dla rozwoju lokalnego. Badani przedstawiciele samorządów uważają, że potencjał parku krajobrazowego można wykorzystać:

- w celach promocyjnych gmin zlokalizowanych na terenie parków,
- do rozwoju turystyki,
- do wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców,
- do wspomagania samorządów w kwestiach proceduralnych w zakresie gospodarowania przestrzenią i lokalnym rozwojem.

Jednak pod względem liczby odpowiedzi kluczowe, zdaniem badanych, jest wykorzystanie potencjału parku krajobrazowego do rozwoju turystyki i dotyczyło to wszystkich analizowanych obszarów. Ma to także potwierdzenie w przeprowadzonych wywiadach IDI, część samorządów podejmuje w tym celu szeroko zakrojone działania:

Będziemy chcieli zachęcić turystów z miast, w których występuje problem smogu, np. Krakowa czy Katowic. Planujemy wyznaczyć nowe ścieżki rowerowe i piesze. Chcemy również stworzyć atrakcyjne punkty widokowe i wieżę widokową na Górze Kokocz. Jesteśmy w trakcie pisania projektu odnośnie elektrycznych rowerów gminnych, aby ułatwić życie mieszkańcom lokalnym i turystom. Tworzymy centrum informacji turystycznej i agroturystycznej. Powstaje również baza danych noclegów w gminie. Chcielibyśmy zbudować powiatowe centrum turystyki i agroturystyki, aby stworzyć warunki do tego, aby mógł spędzić tutaj więcej niż jeden dzień. Chcielibyśmy również promować nasze produkty regionalne, np. nagrodzone pierogi z prawdziwkami i dziczyzną czy dania z fasolą piękny jaś. Kolejną szansą dla gminy jest kontynuacja tworzenia i promocji wioski indiańskiej. Tworzymy również park linowy w Kowalowej. [IDI, JST, obszar Pogórza Karpackiego]

Dalszy rozwój bazy turystycznej, szczególnie, że mało jest tutaj obiektów o wysokim standardzie. Ale także utworzenie nowych wyciągów narciarskich – np. w Suchej Dolinie przy jak największym poziomie zachowania walorów przyrodniczych okolicy. Trzeba mieć na uwadze, że gmina ma wskaźnik lesistości wynoszący ok. 65%. [IDI, JST, Popradzki Park Krajobrazowy]

Przedstawiciele samorządów poproszono również o to, by wyobrażając sobie idealną ścieżkę rozwoju gminy, rozdzielili dostępną pulę 100 punktów między dwie wizje:

- rozwój małych gospodarstw agroturystycznych, małych pensjonatów, kwater prywatnych, który umożliwi utrzymanie ciszy i spokoju na terenie gminy, jednocześnie przynosząc dodatkowe korzyści jej mieszkańcom,
- rozwój dużych kompleksów hotelowych lub innego typu dużej infrastruktury turystycznej, który przyczyni się do znacznego wzrostu ruchu turystycznego na terenie gminy, tworząc warunki do intensywnego rozwoju przemysłu turystycznego.

Poniższa tabela przedstawia podział odpowiedzi badanych pomiędzy dwie skrajne wizje kierunku rozwoju turystyki. **Badani we wszystkich obszarach terytorialnych objętych analizami wskazywali, że bliższa jest im wizja mówiąca o „kameralnym” rozwoju turystyki opierającym się na licznych, niewielkich, rozproszonych pensjonatach i obiektach noclegowych i gastronomicznych.** Kluczowym elementem tego kierunku rozwoju jest zachowanie dotychczasowego charakteru parków krajobrazowych jako miejsc spokojnych, cichych i zielonych, sprzyjających relaksowi w otoczeniu przyrody (tabela 18).

Tabela 18.

Struktura odpowiedzi przedstawicieli samorządu na pytanie: Wyobrażając sobie idealną ścieżkę rozwoju gminy, proszę rozdzielić dostępną pulę 100 pkt między dwie niżej wymienione wizje [liczba przyznanych punktów]

Obszar	Rozwój małych gospodarstw agroturystycznych, małych pensjonatów, kwater prywatnych, który umożliwi utrzymanie ciszy i spokoju na terenie gminy, jednocześnie przynosząc dodatkowe korzyści jej mieszkańcom	Rozwój dużych kompleksów hotelowych lub innego typu dużej infrastruktury turystycznej, który przyczyni się do znacznego wzrostu ruchu turystycznego na terenie gminy, tworząc warunki do intensywnego rozwoju przemysłu turystycznego
Obszar jurajski	70	30
Obszar Pogórza Karpackiego	60	40
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	65	35
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	85	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Podobnego zdania są także przedstawiciele organizacji pozarządowych, którzy ponadto **widzą konieczność współpracy w celu rozwoju turystyki różnych podmiotów** – samorządów, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych:

Na pewno szansą jest rozwój turystyki, ze względu na bardzo korzystne tereny do wędrówek pieszych (wytyczaliśmy ścieżkę nordic walking). Na pewno szansą byłoby stworzenie parkingu w okolicy parku, co znacznie ułatwiłoby do niego dostęp. (...) Mamy możliwość, aby udzielić dotacji przedsiębiorcom, którzy chcą tu założyć bądź rozwinąć swoją działalność. Niektórzy z nich są zainteresowani wykorzystaniem potencjału parków krajobrazowych, np. poprzez stworzenie wypożyczalni rowerów elektrycznych, rozbudowę bazy noclegowej i gastronomicznej. [IDI, LGD, obszar jurajski]

Najważniejszy jest zrównoważony rozwój. Do rozwoju turystyki potrzeba tego wszystkiego, co jest potrzebne w Krakowie, czyli infrastruktura itp. Należy myśleć globalnie, a nie wybiórczo. Wszyscy muszą ze sobą współpracować. Dobrze, że coraz więcej osób chce organizować z nami ten festiwal nietoperzowy. Jeśli chodzi o rozwój gminy, to ma ona potencjał turystyczny, ale do tego potrzeba jest rozbudowa infrastruktury, bazy noclegowej i gastronomicznej. [IDI, NGO, obszar jurajski]

Organizacje pozarządowe widzą także potencjał w **rozwój produktów regionalnych oraz tradycji rzemieślniczych**:

- turystyka na dłużej niż jeden dzień,
- rozwój tradycyjnych lokali gastronomicznych,
- dotacje na gospodarstwa agroturystyczne i inne rodzaje pomocy służące rozwojowi bazy noclegowej,
- promocja produktów regionalnych takich jak kiełbasa tuchowska. [IDI, NGO, obszar Pogórze Karpackiego]

W związku z walorami i potencjałem, jaki posiada, gmina mogłaby skupić się na rozwoju turystyki i wypoczynku. Oprócz tego gmina mogłaby skupić się na rozwoju małego rzemiosła, gdyż na tym terenie w przeszłości było wiele cechów, np. kowalski, masarski, ślusarski. [IDI, NGO, obszar Pogórze Karpackiego]

Rozwój związany z rozwojem turystyki oraz z wydłużeniem sezonu turystycznego. Należy też kultywować lokalne tradycje i zwyczaje (związane m.in. z wypasem owiec), podejmować dalsze działania ekologiczne i edukować w tym zakresie. Powinna też powstać silna marka dla tego regionu, LGD pracuje właśnie nad marką dla obszaru swojego działania. [IDI, NGO, Popradzki Park Krajobrazowy]

Jednocześnie przedstawiciele NGO widzą także, że **obecnie potencjał turystyczny jest nie w pełni wykorzystywany**. Brakuje odpowiedniej infrastruktury okolicy turystycznej, informacja turystyczna także jest na niewystarczającym poziomie:

Niestety większość gmin nie ma informacji turystycznej. Turyści szukają informacji na temat atrakcji turystycznych i bazy noclegowej, a nie są to materiały łatwo dostępne. [IDI, LGD, obszar jurajski]

Jeżeli nie rozwinie się turystyka, to będzie problem, bo nic innego tu się nie rozwinie. Należy dbać i rozpowszechniać dziedzictwo, które nam tutaj pozostało, a więc trzeba tu przyciągać turystów. Dzięki ich pieniądzą gmina będzie mogła się rozwijać i lepiej funkcjonować. [IDI, NGO, Popradzki Park Krajobrazowy]

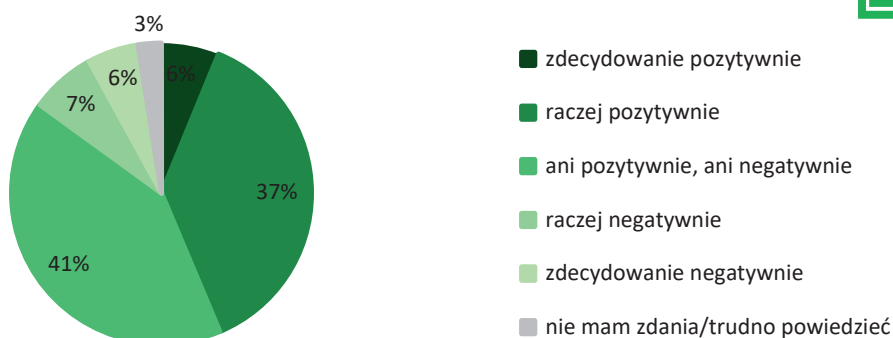
6.3.4. Stosunek respondentów do turystów odwiedzających park krajobrazowy w miejscu zamieszkania bądź działania

Mieszkańcy byli również pytani o swój stosunek do turystów odwiedzających park krajobrazowy na terenie miejsca ich zamieszkania (wykres 35). **43% respondentów pozytywnie ocenia wpływ ruchu turystycznego na terenie zamieszkiwanego przez nich parku krajobrazowego na jakość ich życia.** Porównywalna część ankietowanych (41%) twierdzi jednak, że ruch turystyczny nie wpływa ani pozytywnie, ani negatywnie na ich jakość życia. 13% mieszkańców negatywnie ocenia wpływ turystyki na swoje życie (7% raczej negatywnie, 6% zdecydowanie negatywnie). Natomiast 3% badanych nie ma zdania na ten temat.

Wykres 35.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Jak ocenia Pan/Pani wpływ ruchu turystycznego na terenie parku krajobrazowego na Pana/Pani jakość życia? [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Wykres 36.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Jak ocenia Pan/Pani wpływ ruchu turystycznego na terenie parku krajobrazowego na Pana/Pani jakość życia? – wg obszarów terytorialnych [%]

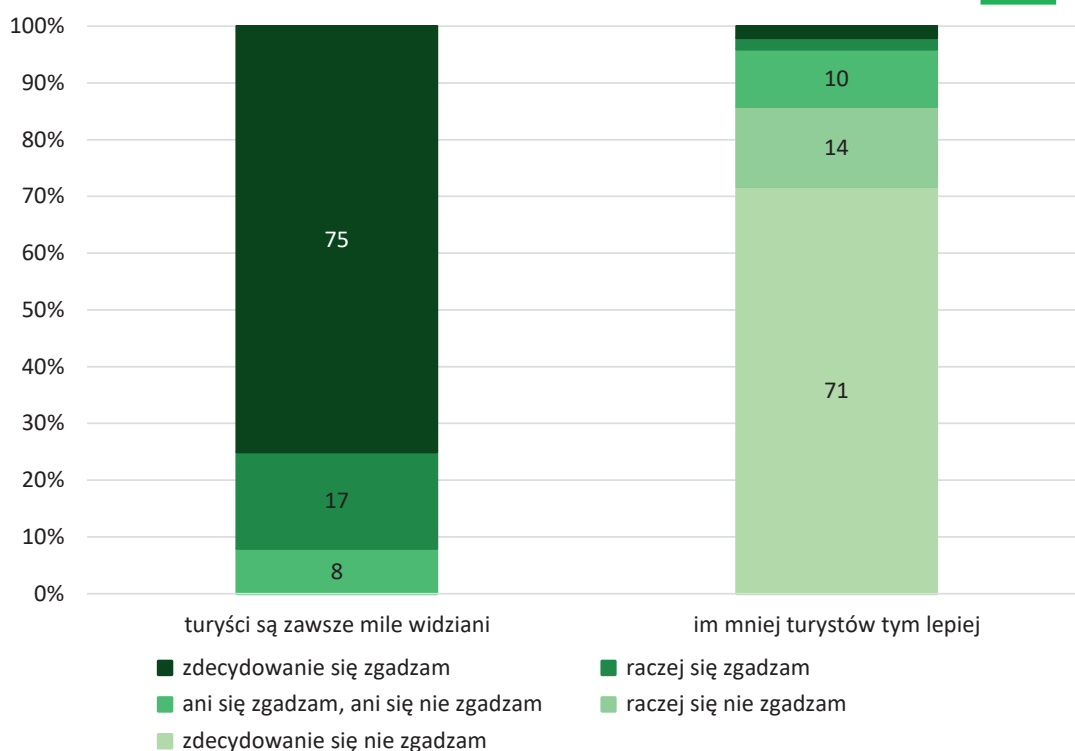

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Odpowiedzi na pytanie dotyczące stosunku mieszkańców do turystów były także analizowane w podziale na poszczególne obszary terytorialne (wykres 36). Rozkład odpowiedzi jest porównywalny dla poszczególnych obszarów. Nieznacznie więcej pozytywnych odpowiedzi wskazali mieszkańcy obszaru jurajskiego. Natomiast mieszkańcy obszaru Pogórza Karpackiego w największym stopniu uważają, że ruch turystyczny ma negatywny wpływ na jakość życia.

Mieszkańcy podczas badania byli pytani również o ocenę swojego stosunku do turystów (wykres 37). **Zdecydowana większość ma do nich pozytywne podejście – według 92% turyści są zawsze mile widziani** (75% zdecydowanie się zgadza, 17% raczej się zgadza). **Natomiast ze stwierdzeniem „im mniej turystów, tym lepiej” nie zgadza się 85% mieszkańców** (71% zdecydowanie się nie zgadza, 14% raczej się nie zgadza). Jedynie 4% ankietowanych ma negatywny stosunek do turystów.

Wykres 37. Stosunek mieszkańców do turystów [%]

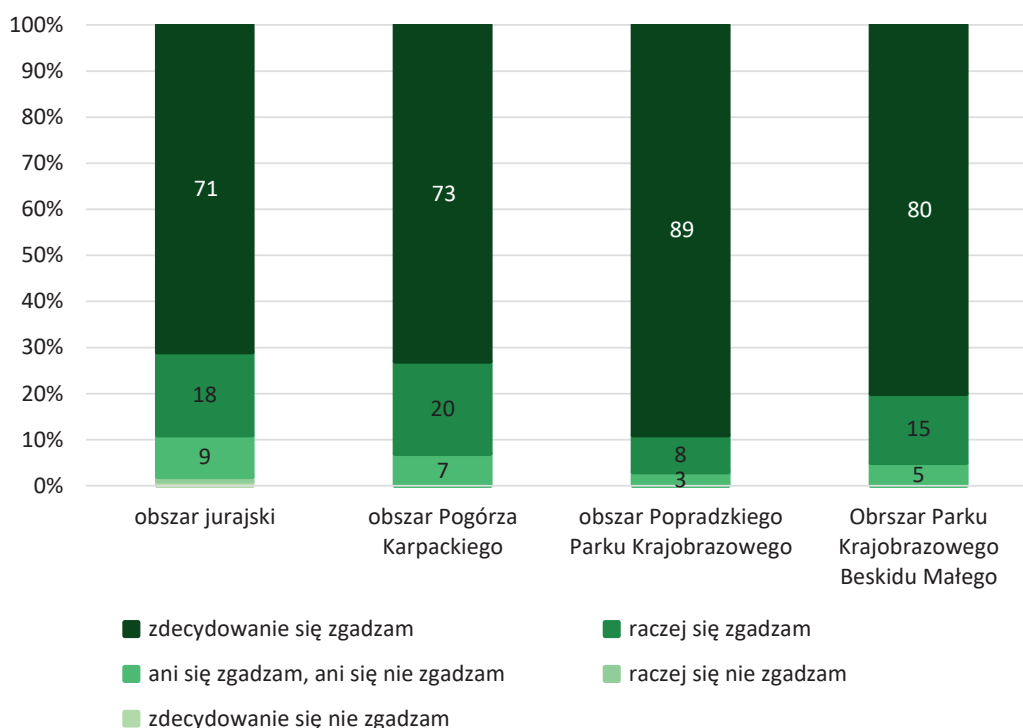

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Kwestia stosunku mieszkańców do turystów została także podzielona ze względu na parki krajobrazowe (wykres 38). Mieszkańcy niezależnie od obszaru terytorialnego odpowiadali na to pytanie pozytywnie.

Wykres 38.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy zgadzają się z twierdzeniem, że turyści są zawsze mile widziani? – wg obszarów terytorialnych [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

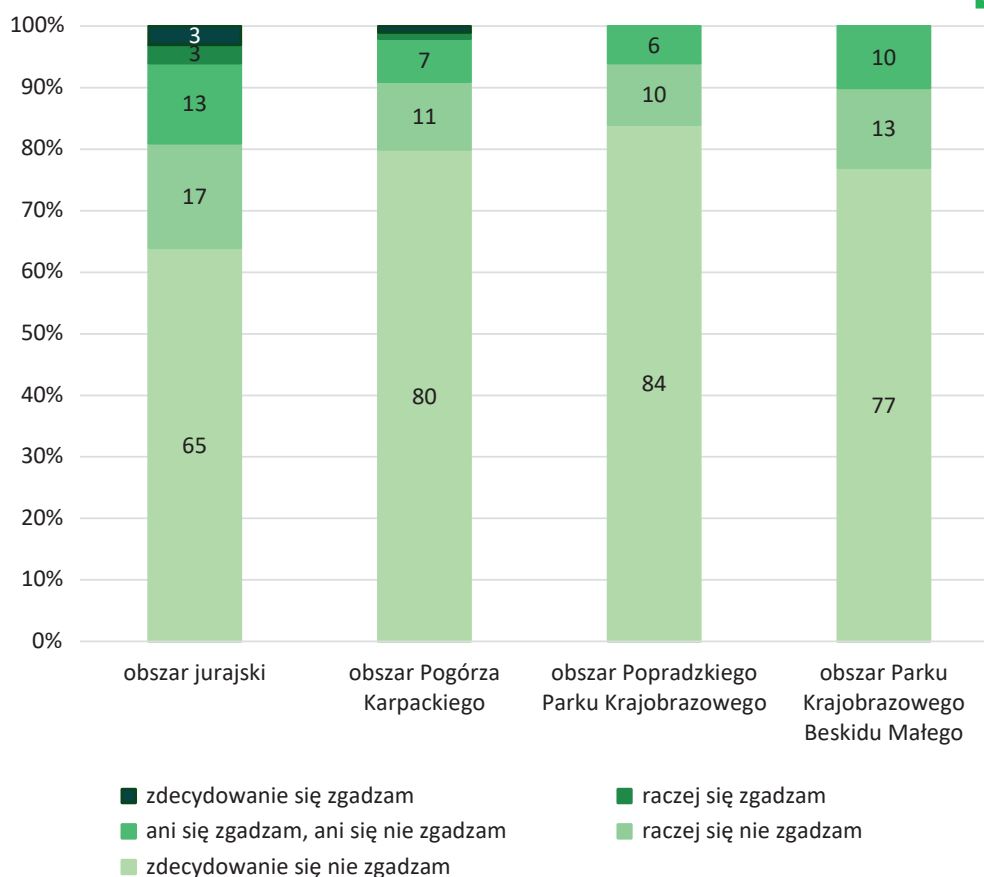
Na obszarze jurajskim 89% mieszkańców odpowiedziało na to pytanie twierdząco. **2% zadeklarowało negatywny stosunek do turystów. Jest to jedyny obszar, w którym pojawiały się negatywne odpowiedzi.** W przypadku obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego aż 95% respondentów odpowiedziało pozytywnie. Na terenie obszaru Pogórza Karpackiego 93% mieszkańców ma pozytywny stosunek do turystów. **Na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego padało najwięcej pozytywnych odpowiedzi – 97%**, co oznacza, że turyści są najchętniej przyjmowani na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

Mieszkańcy poszczególnych parków krajobrazowych zostali zapytani o to, czy zgadzają się ze stwierdzeniem, że im mniej turystów, tym lepiej. W około 80% respondenci niezależnie od obszaru terytorialnego odnosili się do tego zdania negatywnie (wykres 39).

Wykres 39.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Im mniej turystów, tym lepiej?
– wg obszarów terytorialnych [%]

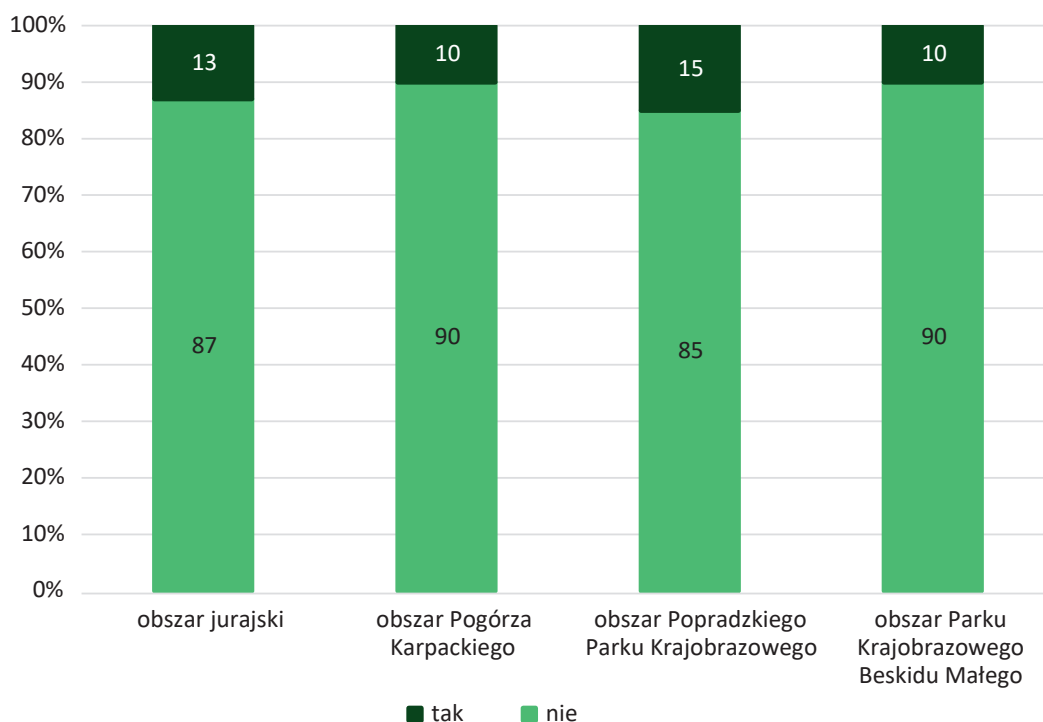
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Na obszarze jurajskim 72% odpowiedziało na to pytanie przecząco. 6% zadeklarowało negatywny stosunek do turystów (3% raczej się zgadza, 3% zdecydowanie się zgadza). **Jest to obszar, który wyróżnia się najwyższym odsetkiem odpowiedzi potwierdzających analizowane stwierdzenie.** W przypadku obszaru Parku Krajobrazowego Małego Beskidu aż 90% respondentów zaprzeczyło twierdzeniu, że im mniej turystów, tym lepiej. Na terenie obszaru Pogórza Karpackiego 91% mieszkańców ma pozytywny stosunek do turystów (80% zdecydowanie nie zgadza się z analizowanym poglądem, 11% raczej się nie zgadza). **Na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego padało najwięcej negatywnych odpowiedzi – 94%. Tym samym, podobnie jak przy twierdzeniu „turyści są zawsze mile widziani”, to mieszkańcy Popradzkiego Parku Krajobrazowego mają najbardziej pozytywny stosunek do turystów.**

Ponad 84% mieszkańców w każdym z obszarów terytorialnych stwierdziło, że rozwój turystyki nie wpływa negatywnie na środowisko przyrodnicze i krajobraz zamieszkiwanego parku krajobrazowego. Największy odsetek osób, które były przeciwnego zdania, odnotowano na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego i na obszarze jurajskim (odpowiednio 15% i 13% odpowiedzi zgadzających się z negatywnym wpływem rozwoju turystyki) (wykres 40).

Wykres 40.

Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy rozwój turystyki wpływa negatywnie na środowisko przyrodnicze i krajobraz zamieszkiwanego parku krajobrazowego? – wg obszarów terytorialnych [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Mieszkańców, którzy odpowiedzieli twierdząco na pytanie o to, czy rozwój turystyki wpływa negatywnie na środowisko przyrodnicze i krajobraz parku krajobrazowego, poproszono o podanie przykładów takich zjawisk. **We wszystkich obszarach badani zwrócili uwagę na zaśmiecanie terenu przez turystów – zostawianie odpadków na szlakach turystycznych.**

Na obszarze jurajskim i obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego mieszkańcy podają jako przykład niewłaściwe zachowanie osób odwiedzających parki krajobrazowe – niszczą oni przyrodę, zdeptują rośliny, płoszą zwierzęta, co niekorzystnie wpływa na środowisko przyrodnicze. Na obszarze jurajskim dodatkowo wskazuje się na hałas generowany przez turystów, szczególnie w okolicach atrakcji turystycznych. Na obszarze Pogórza Karpackiego i Popradzkiego Parku Krajobrazowego mieszkańcy zauważają, że rozwój turystyki wpływa negatywnie na środowisko przyrodnicze poprzez zwiększającą się ilość zanieczyszczeń, spalin – ze względu na wzmożony ruch samochodów do atrakcji turystycznych.

Na podobne aspekty zwracali również uwagę przedstawiciele samorządów i organizacji pozarządowych:

W kontekście zagrożeń: niekontrolowany rozwój turystyki może doprowadzić do zbyt dużego napływu turystów, którzy będą negatywnie oddziaływać na obszar (śmieci, dewastacja okolicy, w tym przyrody). [IDI, JST, obszar jurajski]

Zagrożeniem jest to, że ludzie źle postrzegają napływ turystów i jednostki zarządzające parkami krajobrazowymi i narodowymi. [IDI, LGD, obszar jurajski]

6.3.5. Podsumowanie

- 1) Turyści wyżej oceniają atrakcyjność turystyczną niż mieszkańcy czy przedsiębiorcy. W większym stopniu zauważają oni walory parków krajobrazowych niż osoby, które na co dzień mieszkają na ich terenie bądź prowadzą swoją działalność.
- 2) Wszystkie grupy respondentów najwyżej oceniły walory przyrodnicze oraz estetyczne i krajobrazowe. Jedyny przypadek, gdy odsetek osób, które wskazały odpowiedź: „zdecydowanie” bądź „raczej atrakcyjny” spada poniżej 80%, obserwowany jest przy ocenie walorów edukacyjnych i dotyczy mieszkańców.
- 3) Ponad połowa mieszkańców uważa, że obecność parków krajobrazowych sprzyja rozwojowi turystyki. Przedsiębiorcy także wskazywali, że widzą zależność między funkcjonowaniem parków krajobrazowych a wzrostem liczby turystów. Dla zdecydowanej większości przedsiębiorców ze wszystkich obszarów ten wpływ jest zauważalny i jest „bardzo” bądź „raczej pozytywny”.
- 4) Podobnego zdania są przedstawiciele samorządów, tylko nieliczne jednostki widzą negatywny bądź neutralny wpływ parków na rozwój turystyki. Zdecydowana większość przedstawicieli JST uważa także, że turystyczny potencjał parków krajobrazowych powinien być wykorzystany do rozwoju całej gminy. Jednocześnie rozwój ten nie powinien być zbyt ekspansywny. Przedstawiciele gmin w większym stopniu popierają kierunek rozwoju turystyki w stronę licznych, niewielkich, rozproszonych pensjonatów i obiektów noclegowych oraz gastronomicznych. Podobnego zdania są także przedstawiciele organizacji pozarządowych, którzy widzą potrzebę rozwoju bazy noclegowej turystycznej, a także zwiększania współpracy między różnymi podmiotami działającymi na terenie parków. NGO wskazują także na wzmocnienie istniejących i tworzenie nowych produktów regionalnych, przywracanie dawnych tradycji rzemieślniczych.
- 5) Mniej niż połowa mieszkańców pozytywnie ocenia wpływ ruchu turystycznego na terenie zamieszkiwanego przez nich parku krajobrazowego na jakość ich życia. Dla znacznej części społeczności lokalnej nie ma on znaczenia. Nieznacznie więcej pozytywnych odpowiedzi wskazali mieszkańcy obszaru jurajskiego. Natomiast mieszkańcy obszaru Pogórza Karpackiego w największym stopniu uważają, że ruch turystyczny ma negatywny wpływ na jakość życia. Jednocześnie nastawienie do turystów jest wśród mieszkańców pozytywne – zdecydowana większość wskazuje, że są oni mile widziani. Mieszkańcy Popradzkiego Parku Krajobrazowego mają najbardziej pozytywny stosunek do turystów.
- 6) Jednocześnie mieszkańcy zwracają również uwagę na negatywne aspekty ruchu turystycznego – we wszystkich obszarach badani zwrócili uwagę na zaśmiecanie terenu przez turystów, zostawianie odpadków na szlakach turystycznych.

6.4. Źródła informacji na temat parków krajobrazowych

6.4.1. Możliwości odnalezienia informacji na temat parków krajobrazowych

Możliwość znalezienia informacji na temat parku krajobrazowego, na terenie którego mieszkają ankietowani, oceniana jest różnie, w zależności od badanego obszaru. **W przypadku odpowiedzi na pytanie dotyczące możliwości znalezienia informacji na temat danego parku krajobrazowego, ocena pozytywna stanowi około 1/3 odpowiedzi ogółem. Zauważalny jest także fakt, że odpowiedź „ani dobrze, ani źle” pada najczęściej w prawie każdym przypadku.**

Biorąc pod uwagę obszar jurajski, pozytywnie oceniło dostęp do informacji 39% respondentów – bardzo dobrze (7%) i dobrze (32%). Odpowiedź „ani dobrze, ani źle” była wskazana przez ponad 1/3 respondentów (35%).

Negatywnie dostęp do informacji oceniło 6% badanych (5% raczej źle i 1% bardzo źle). Natomiast 20% ankietowanych nie podjęło się szukania informacji bądź nie było nimi zainteresowana.

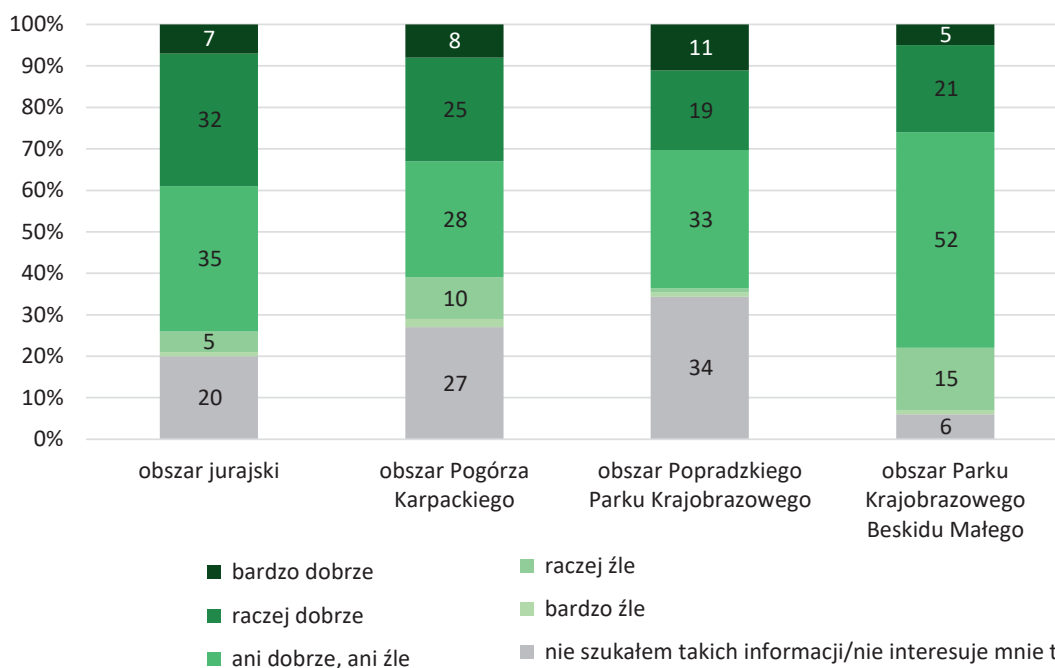
Obszar Pogórza Karpackiego pod kątem dostępności informacji na jego temat oceniono w 33% pozytywnie (bardzo dobrze – 8%, raczej dobrze – 25%). Według 28% respondentów dostęp został oceniony na „ani dobry, ani zły”. Negatywnie źródła informacji oceniło 12% badanych (10% raczej źle i 2% bardzo źle). 27% ankietowanych nie podjęło się szukania bądź nie było nim zainteresowana.

W przypadku obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego pozytywnie oceniło dostęp do informacji 30% respondentów – bardzo dobrze (11%) i raczej dobrze (19%). Odpowiedź „ani dobrze, ani źle” była wskazana przez 1/3 respondentów (33%). W przypadku tego parku negatywnie oceniono dostęp do informacji w najmniejszym stopniu – 2% (raczej źle – 1%, bardzo źle – 1%). Natomiast aż 34% respondentów zadeklarowało, że nie podjęli się szukania bądź nie byli tym zainteresowani.

Na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego nieco ponad 1/4 respondentów oceniła pozytywnie dostęp do informacji (bardzo dobrze – 5%, raczej dobrze – 21%). Ponad połowa (52%) wskazała odpowiedź „ani dobrze, ani źle”. 17% badanych oceniło negatywnie źródła informacji na temat parków krajobrazowych (raczej źle – 16%, bardzo źle – 1%). 6% badanych nie podjęło się szukania bądź nie było nim zainteresowanych (wykres 41).

Wykres 41.

Ocena mieszkańców na temat możliwości znalezienia informacji na temat parków krajobrazowych – wg obszarów terytorialnych [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Zdaniem badanych turystów z obszaru jurajskiego najczęściej informacje na temat parków w analizowanym obszarze są dostępne „ani dobrze, ani źle” (43%). Spory odsetek turystów ocenia możliwość znalezienia treści na temat parku raczej dobrze (31%). Mała jest ilość zdecydowanie zadowolonych respondentów (15%); świadczy to o tym, że być może istnieje szansa na poprawę istniejącej formy przekazywania informacji na temat parków krajobrazowych na obszarze jurajskim.

Turyści z obszaru Pogórza Karpackiego oceniając możliwości znalezienia informacji na temat odwiedzanego parku krajobrazowego, najczęściej udzielili odpowiedzi „ani dobrze, ani źle” (40%) oraz „raczej dobrze” (32%). Znaczna część osób nie szukała takich informacji lub w ogóle się tym nie interesuje (14%). Przytoczone dane mogą skłaniać do refleksji nad dystrybucją informacji na temat parków.

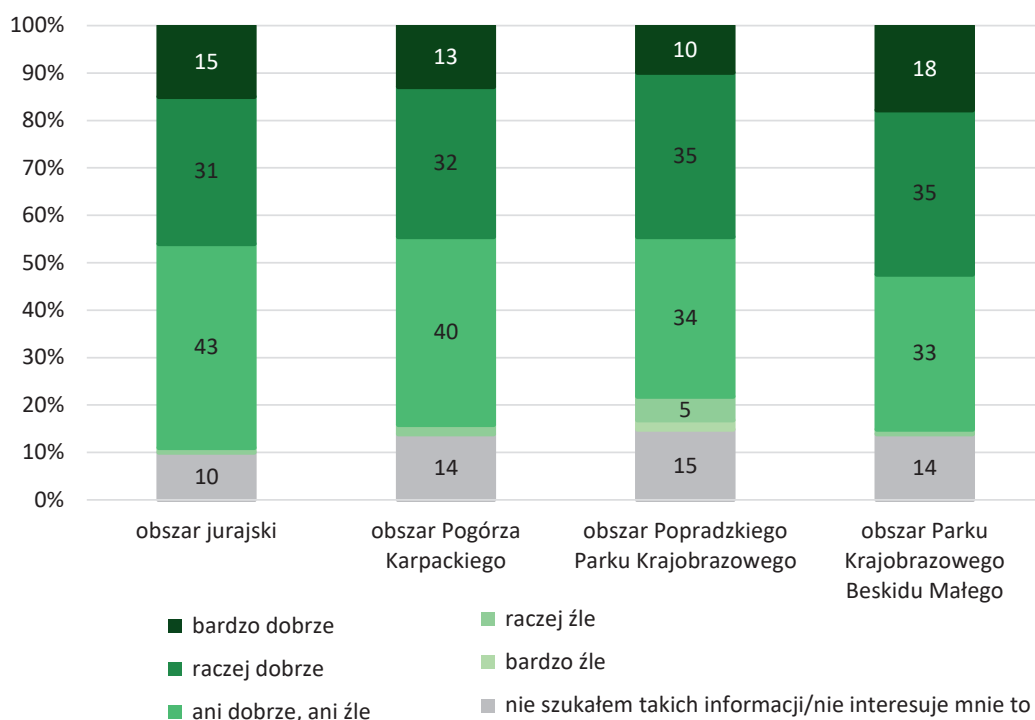
Zdaniem respondentów z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego najczęściej informacje można znaleźć „raczej dobrze” (35%) lub „ani dobrze, ani źle” (34%). Ponad 6% badanych ocenia proces poszukiwania informacji negatywnie (6%), a prawie 15% turystów z tego obszaru nie szuka takich informacji lub się tym nie interesuje.

Większość badanych z obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego ocenia możliwość dotarcia do tych wiadomości „raczej dobrze” (35%) i „ani dobrze, ani źle” (33%). Blisko 20% turystów z tego obszaru uważa, że znalezienie informacji na temat parku jest „bardzo dobre” (18%). Odpowiedzi w pytaniu nie korelowały z cechami demograficznymi respondentów ani częstotliwością odwiedzania parków (wykres 42).

W każdym z analizowanych obszarów przeważają odpowiedzi pozytywne dotyczące oceny dostępu do informacji na temat odwiedzanego parku krajobrazowego. Takiego zdania jest mniej więcej co drugi z odwiedzających parki krajobrazowe. Zauważalny jest też duży odsetek odpowiedzi neutralnych, których udziela średnio jeden na trzech turystów z tych obszarów – można to interpretować jako zachętę do dalszego rozwoju form informowania o parkach krajobrazowych.

Wykres 42.

Ocena możliwości znalezienia informacji na temat odwiedzanego parku krajobrazowego wg turystów – wg obszarów terytorialnych [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

6.4.2. Źródła wiedzy na temat ochrony przyrody i parków krajobrazowych

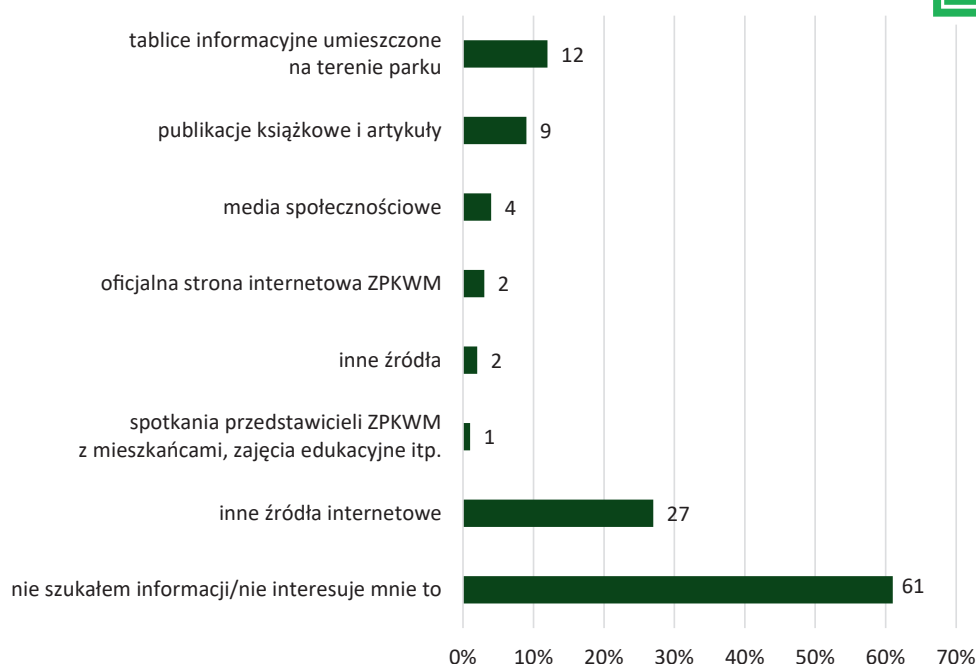

Mieszkańcy podczas badania wskazywali także źródła informacji, z jakich czerpali wiedzę na temat parków krajobrazowych, na terenie których mieszkają (wykres 43).

Zdecydowana większość, bo ponad połowa ankieterowanych (61%), zadeklarowała, że nie szukała informacji na ten temat bądź nie była zainteresowana poszukiwaniami tego typu informacji. Najwięcej wskazań dotyczyło tablic umieszczonych na terenie parków krajo-

brazowych (12%) oraz publikacji książkowych, z których korzysta co dziesiąty mieszkaniec (9%). Kolejnym wykorzystywanym źródłem są media społecznościowe (4%) oraz oficjalna strona internetowa ZPKWM (3%). Zaledwie 1% badanych czerpało informacje ze spotkań przedstawicieli ZPKWM z mieszkańcami bądź z zajęć edukacyjnych. 27% respondentów szukało informacji w różnych innych źródłach internetowych, a 2% zadeklarowało poszukiwania w ogóle w innych źródłach.

Wykres 43. Wykorzystywane przez mieszkańców źródła wiedzy na temat parków krajobrazowych [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

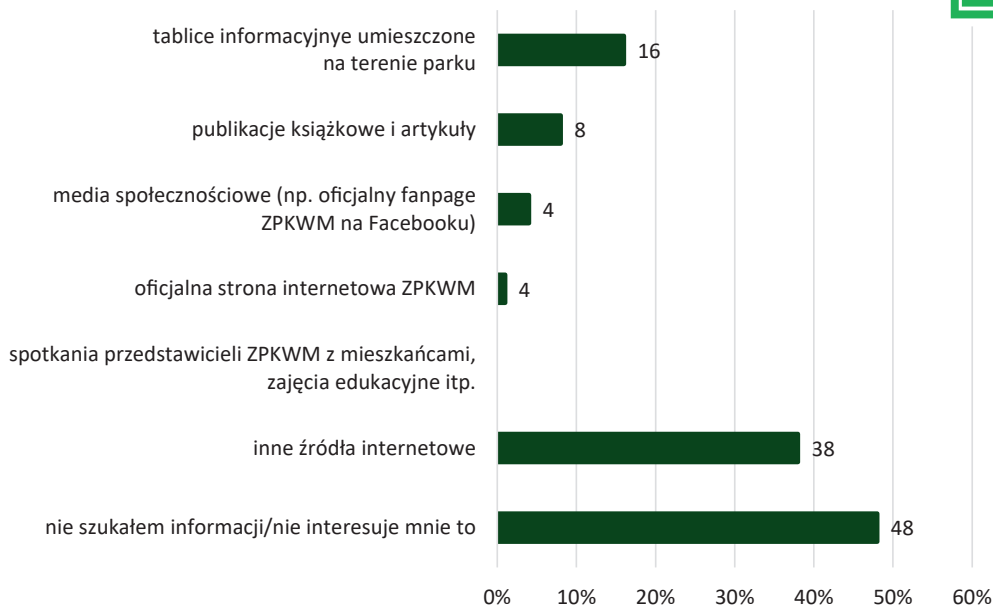
Turyści podobnie jak mieszkańcy przeważnie nie szukali informacji na temat parków krajobrazowych. Takiej odpowiedzi udzielił mniej więcej co drugi z odwiedzających badany obszar. Drugą najczęściej wskazywaną odpowiedzią były „inne źródła internetowe” (38%) oraz tablice informacyjne rozmieszczone w parkach krajobrazowych (16%). Na publikacje książkowe wskazywał mniej więcej co 10. z badanych turystów (8%). **Powyższe wyniki mogą świadczyć o tym, że w świadomości turystów nie jest zbyt mocno zakorzeniona znajomość takiej instytucji, jaką jest ZPKWM, dlatego też udostępniane przez nich informacje mogą nie trafiać do wszystkich zainteresowanych tym odbiorców.**

Ze względu na fakt, że blisko co trzeci mieszkaniec oraz około 40% odwiedzających parki krajobrazowe korzysta ze źródeł internetowych, należy skupić się na zwiększeniu zasięgu informacji upowszechnianych przez ZPKWM w Internecie.

Wykres 44. Wykorzystywane przez turystów źródła wiedzy na temat parków krajobrazowych [%]

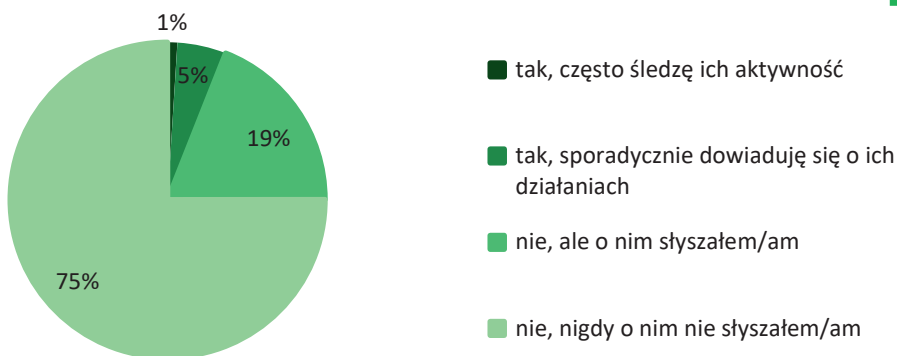
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

6.4.3. Wiedza na temat istnienia ZPKWM i zakresu jego działalności

Respondenci byli pytani również o znajomość zakresu działań podejmowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. **Z otrzymanych odpowiedzi wynika, że ¾ mieszkańców parków krajobrazowych nigdy nie słyszało o Zespole Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.** 19% ankietowanych nie wie, czym się zajmuje ten zespół, jednak słyszało o tej instytucji. Jedynie 5% odpowiedziało, że sporadycznie dowiaduje się o działaniach ZPKWM. Jedynie 1% respondentów często śledzi aktywność Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego (wykres 45).

Wykres 45. Świadomość mieszkańców na temat istnienia i działalności ZPKWM wśród mieszkańców [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

W jeszcze większym stopniu brak znajomości ZPKWM występuje w przypadku turystów. 82% respondentów badania nigdy nie słyszało o Zespole Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Kolejne 15% słyszało o tej instytucji, ale nie ma wiedzy na temat jej działalności (wykres 46).

Wykres 46. Świadomość turystów na temat istnienia i działalności ZPKWM wśród turystów [%]

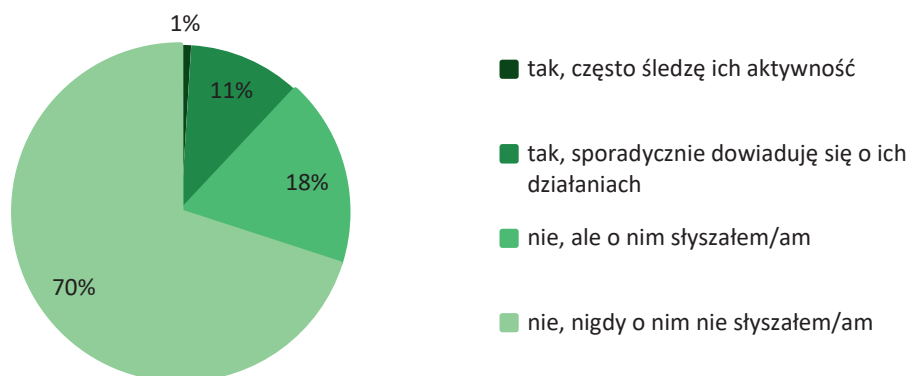

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

Największą wiedzą na temat istnienia i działalności ZPKWM wykazali się przedsiębiorcy. Co dziesiąty z nich (11%) sporadycznie dowiaduje się o ich działaniach, a 1% często śledzi ich aktywność. Natomiast 70% przedsiębiorców ze wszystkich obszarów nigdy nie słyszało o ZPKWM (wykres 47). Może to świadczyć o tym, że ta grupa interesariuszy ze względu na swoją działalność może mieć najczęstszy kontakt z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.

Wykres 47. Świadomość przedsiębiorców na temat istnienia i działalności ZPKWM wśród mieszkańców [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

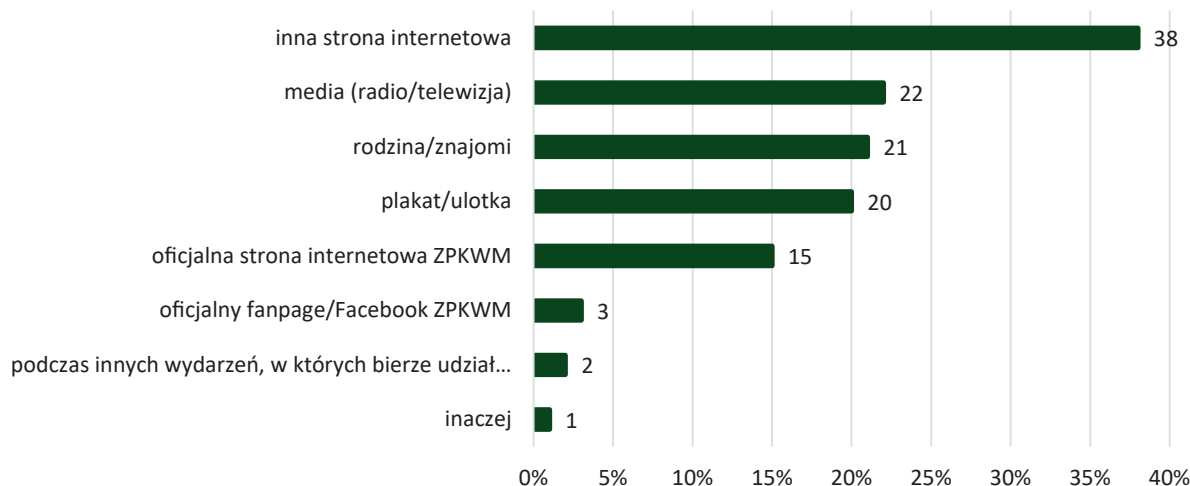
Uczestnicy badania, którzy we wcześniejszym pytaniu stwierdzili, że znają działalność ZPKWM zostali poproszeni o wskazanie źródeł, z jakich dowiadują się o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Odpowiedzi zostały zaprezentowane poniżej.

Duża liczba mieszkańców wskazała, że o wydarzeniach organizowanych przez ZPKWM dowiadują się z innych stron internetowych niż oficjalna strona ZPKWM (38% badanych). 22% wskazało media (radio, telewizja), 21% jako źródło wskazało rodzinę lub znajomych, a 20% dowiaduje się na ten temat z plakatów lub ulotek. 15% badanych zadeklarowało, że dowiaduje się o takich przedsięwzięciach z oficjalnej strony ZPKWM. Z oficjalnego fanpage'a ZPKWM na Facebooku czerpało takie informacje zaledwie 3% respondentów, a tylko 2% wskazało, że informacje na temat wydarzeń organizowanych przez ZPKWM czerpią z innych wydarzeń, w których Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego uczestniczy. 1% ankietowanych stwierdziło, że o wydarzeniach dowiaduje się inaczej niż wymieniono powyżej (wykres 48).

Wykres 48.

Źródła, z których mieszkańcy dowiadują się o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%]

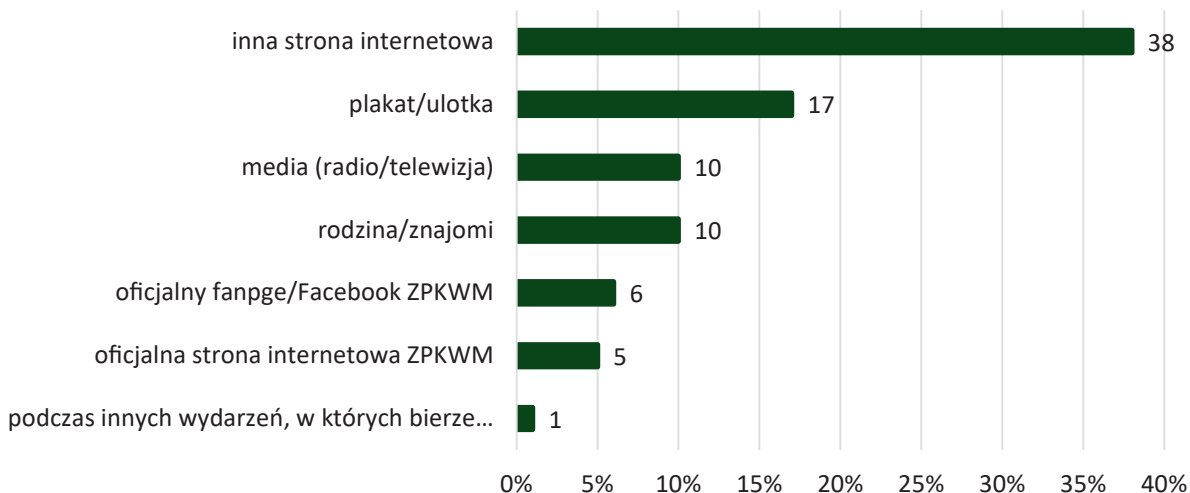
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Większość badanych turystów (38%) zadeklarowała, że podstawowe źródła informacji o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego są inne niż oficjalna strona internetowa ZPKWM. Tylko 5% badanych turystów odwiedza stronę internetową ZPKWM. Drugim najpopularniejszym medium są plakaty i ulotki, z których korzysta 17% odpowiadających na to pytanie turystów. Respondenci najrzadziej czerpali wiedzę na temat wydarzeń organizowanych przez ZPKWM w trakcie uczestnictwa w innych wydarzeniach (wykres 49).

Wykres 49.

Źródła, z których turyści dowiadują się o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%]

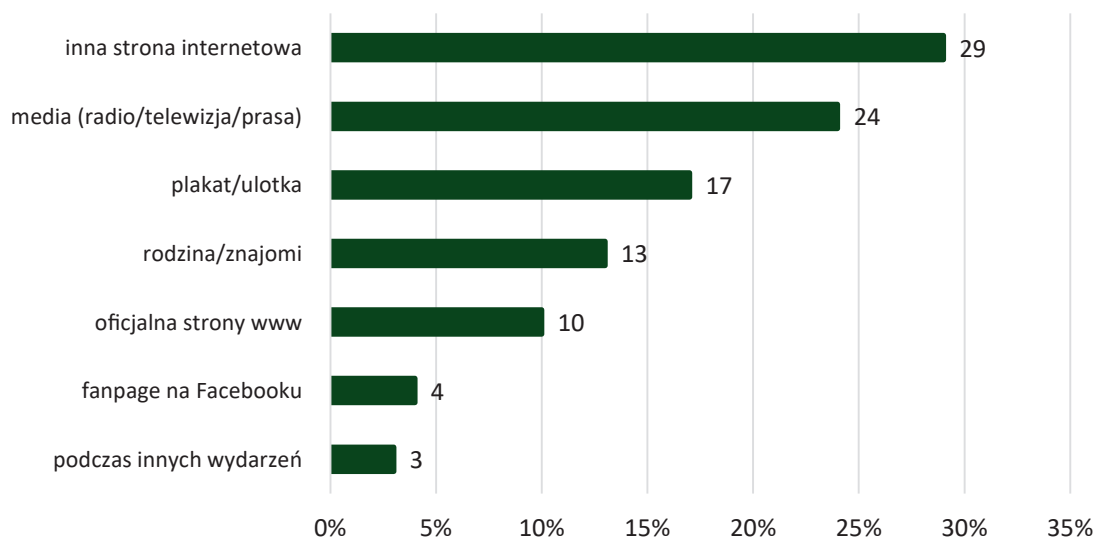

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

29% przedsiębiorców zadeklarowało, że podstawowe źródła informacji o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego są inne niż oficjalna strona internetowa ZPKWM. Drugim najpopularniejszym medium są radio, telewizja i prasa. Niską rozpoznawalność osiągnęły media społecznościowe prowadzone przez ZPKWM, ich fanpage'a na Facebooku odwiedza zaledwie co piąty badany. Respondenci najrzadziej czerpali wiedzę na temat wydarzeń organizowanych przez ZPKWM w trakcie uczestnictwa w innych wydarzeniach.

Wykres 50.

Źródła, z których przedsiębiorcy dowiadują się o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=208).

Powyższe dane także świadczą o konieczności zadbania o zwiększenie zasięgu informacji udostępnianych przez ZPKWM na swoich profilach społecznościowych oraz oficjalnej stronie internetowej. Wskazywane odpowiedzi udzielane przez mieszkańców, turystów oraz przedsiębiorców

działających na obszarze parków krajobrazowych potwierdzają powszechnie znany trend czerpania wiedzy z różnych źródeł internetowych. W takiej sytuacji internetowe kanały informacyjne wykorzystywane przez ZPKWM, przy ich wysokim tak jak obecnie poziomie merytorycznym, mogą być jednym z ważniejszych czynników przyczyniających się do pogłębiania wiedzy tych grup na temat istnienia i działalności Zespołu Parku Krajobrazowego Województwa Małopolskiego.

6.4.4. Kanały komunikacji z ZPKWM

Aby wykorzystać wiedzę i doświadczenia przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego zapytano ich o to, w jaki sposób dyrekcja parków krajobrazowych powinna informować mieszkańców o swoich działaniach. Spośród zaproponowanych propozycji badani mogli wybrać dowolną liczbę najbardziej – ich zdaniem – pożądanych sposobów komunikacji między ZPKWM a mieszkańcami. **Za najbardziej skuteczny sposób utrzymywania kontaktów między wskazanymi grupami interesariuszy badani uznali organizację wydarzeń – przede wszystkim informacyjnych i promocyjnych.** Kolejnymi ważnymi, licznie wskazywanymi kanałami komunikacji, były spotkania konsultacyjne i edukacyjne, media społecznościowe typu Facebook, ulotki i plakaty oraz media tradycyjne.

Najmniej popularne wśród badanych, we wszystkich obszarach, było przekazywanie informacji na bezpośrednich spotkaniach w oddziale ZPKWM oraz za pośrednictwem ePUAP. Jak wynika z przeprowadzonych badań, zdaniem przedstawicieli samorządów najbardziej efektywne formy komunikowania to te związane z kontaktem bezpośrednim, szczególnie te organizowane przy okazji wydarzeń lokalnych.

Tabela 19. Opinia przedstawicieli samorządów na temat kanałów komunikacji do wykorzystywania przez ZPKWM w celu informowania o swoich działaniach [%]

Kanały komunikacji	Obszar jurajski	Obszar Pogórze Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Droga mailowa/pocztą tradycyjną/telefonicznie	14	0	17	67
Bezpośrednie spotkanie w oddziale ZPKWM	7	0	17	33
Podczas spotkań konsultacyjnych i edukacyjnych	50	62	50	33
Podczas organizowanych wydarzeń	86	87	33	67
Za pośrednictwem Facebooka	36	37	67	67
ePUAP	7	0	17	0
Ulotki/plakaty	50	62	33	100
Newsletter	14	0	0	33
Media (radio, telewizja, prasa)	7	37	17	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedstawicieli JST (N=31).

Również przedsiębiorców zapytano o to, w jaki sposób chcieliby być informowani przez dyrekcję parków o planowanych działaniach. **Większość z badanych jest zdania (21%), że w tym celu należy korzystać z takich metod jak: poczta elektroniczna, poczta tradycyjna oraz kontakt telefoniczny.** Jako inne metody wskazywano: media, tj. radio, telewizja, prasa (14%), ulotki/plakaty (13%), podczas innych wydarzeń (14%), na bezpośrednim spotkaniu (10%), z pomocą newslettera (10%). Najmniej wskazań otrzymała platforma ePUAP

(1%). Interpretując wyniki, można zauważyć, że przedsiębiorcy jako najbardziej oczekiwane wskazali te źródła komunikacji, którymi otrzymują informacje urzędowe, co wskazuje ich podejście do ZPKWM.

6.4.5. Podsumowanie

- 1) W przypadku odpowiedzi na pytanie dotyczące oceny możliwości znalezienia informacji na temat danego parku krajobrazowego oceny pozytywne stanowią około 1/3 odpowiedzi ogółem. Zauważalny jest także fakt, że odpowiedź „ani dobrze, ani źle” pada najczęściej w prawie każdym z obszarów.
- 2) W każdym z analizowanych obszarów, wśród turystów, przeważają odpowiedzi pozytywne dotyczące oceny dostępu do informacji na temat odwiedzanego parku krajobrazowego. Takiego zdania jest mniej więcej co drugi z odwiedzających parki krajobrazowe. Zauważalny jest też duży odsetek odpowiedzi neutralnych, których udziela średnio jeden na trzech turystów z tych obszarów – można to interpretować jako zachętę do dalszego rozwoju form informowania o parkach krajobrazowych.
- 3) Mieszkańcy i turyści przeważnie nie szukają informacji na temat parków krajobrazowych.
- 4) Z otrzymanych odpowiedzi wynika, że większość mieszkańców parków krajobrazowych, turystów odwiedzających te obszary nigdy nie słyszało o Zespole Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Największą wiedzę na temat istnienia i działalności ZPKWM wykazali się przedsiębiorcy. Co dziesiąty z nich (11%) sporadycznie dowiaduje się o ich działaniach, a 1% często śledzi ich aktywność. W świadomości badanych grup nie jest zbyt mocno zakorzeniona znajomość takiej instytucji, jaką jest ZPKWM, dlatego też udostępnianie przez nich informacje mogą nie trafiać do wszystkich zainteresowanych odbiorców.

- 5) Ze względu na fakt, że blisko co trzeci mieszkaniec oraz prawie co drugi z odwiedzających parki krajobrazowe korzysta ze źródeł internetowych, należy skupić się na zwiększeniu zasięgu informacji upowszechnianych przez ZPKWM w Internecie.
- 6) Większość badanych turystów (38%) zadeklarowało, że podstawowym źródłem informacji o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego są inne strony internetowe poza oficjalną stroną internetową ZPKWM. 29% przedsiębiorców zadeklarowało, że podstawowym źródłem informacji o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego są inne niż oficjalna strona internetowa ZPKWM. Powyższe dane także świadczą o konieczności zadbania o zwiększenie zasięgu informacji udostępnianych przez ZPKWM na swoich profilach społecznościowych oraz oficjalnej stronie internetowej. Wskazywane odpowiedzi udzielane przez mieszkańców, turystów oraz przedsiębiorców działających na obszarze parków krajobrazowych potwierdzają powszechnie znany trend czerpania wiedzy z różnych źródeł internetowych. W takiej sytuacji internetowe kanały informacyjne wykorzystywane przez ZPKWM, przy ich wysokim tak jak obecnie poziomie merytorycznym, mogą być jednym z ważniejszych czynników przyczyniających się do pogłębiania wiedzy tych grup na temat istnienia i działalności Zespołu Parku Krajobrazowego Województwa Małopolskiego.
- 7) Za najbardziej skuteczny sposób utrzymywania kontaktów przedstawiciele samorządów wskazali organizację wydarzeń – przede wszystkim informacyjnych i promocyjnych. Kolejnymi ważnymi, licznie wskazywanymi, kanałami komunikacji były spotkania konsultacyjne i edukacyjne, media społecznościowe typu Facebook, ulotki i plakaty oraz media tradycyjne.
- 8) Najczęściej wskazywane przez przedsiębiorców narzędzie do kontaktu to: poczta elektroniczna, poczta tradycyjna oraz kontakt telefoniczny.

6.5. Współpraca pomiędzy Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego a użytkownikami parków krajobrazowych

6.5.1. Obecne formy i rodzaje współpracy ZPKWM z użytkownikami małopolskich parków krajobrazowych

Podstawową kwestią, którą próbowano zdiagnozować, jest próba określenia stanu i poziomu współpracy podejmowanej przez przedstawicieli parków krajobrazowych i gmin zlokalizowanych w ich granicach.

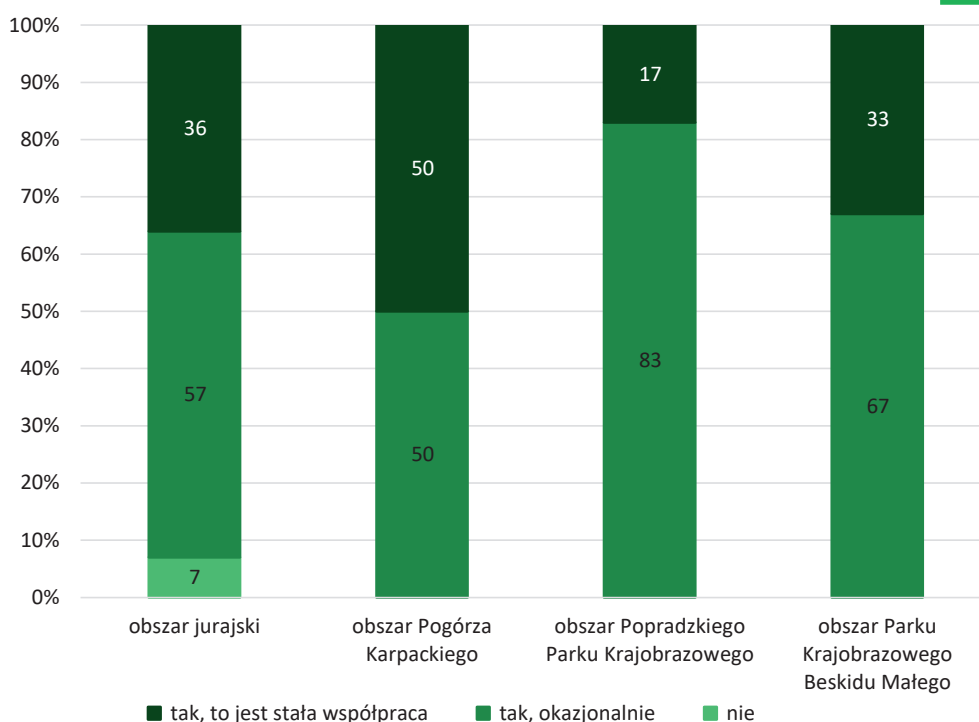

Niemal wszyscy badani przedstawiciele samorządu stwierdzili, że podejmowano współpracę z ZPKWM, jednak większość z nich określała ją jako współpracę okazjonalną.

Tylko jeden badany, działający na terenie obszaru jurajskiego, stwierdził, że instytucja, którą reprezentuje, nie współpracuje z ZPKWM.

Wykres 51.

Współpraca samorządów gminnych z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – wg obszarów terytorialnych [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Kolejnym elementem, poddanym analizie w celu określenia poziomu współpracy między Zespołem Parków Krajobrazowych a lokalnymi samorządami, było scharakteryzowanie form współdziałania. Badani zostali poproszeni o wybór dowolnej liczby odpowiedzi z puli zaproponowanych im kategorii. **Jak dotąd podejmowane współdziałania, we wszystkich obszarach, koncentrowały się przede wszystkim na:**

- konsultowaniu i opiniowaniu dokumentów gminnych przez ZPKWM,
- wspólnym opracowywaniu planów zagospodarowania terenów parku krajobrazowego i rozbudowy infrastruktury na jego terenie,
- organizacji spotkań edukacyjnych, festynów i innych wydarzeń integrujących lokalne społeczności oraz promujących parki krajobrazowe i gminy.

Warto zwrócić uwagę na różnicę wskazań w zakresie stałej współpracy przy zarządzaniu terenem parku znajdującym się na terenie gminy. Na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego żaden z ankietowanych nie wskazał na ten element, a na obszarze Pogórze Karpackiego co drugi odpowiadający uważa, że istnieje współpraca w tym zakresie. Najczęściej wskazywane formy współpracy dotyczą organizacji wspólnych wycieczek krajoznawczych oraz szkoleń zawodowych i zajęć doszkalających dla różnych grup interesariuszy, a także udzielania innego wsparcia finansowego samorządom (tabela 20).

Tabela 20.

Podejmowane przez samorzady gminne formy współpracy z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%]

Odpowiedzi	Obszar jurajski	Obszar Pogórze Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Organizacja spotkań edukacyjnych, festynów i innych imprez	21	75	33	33

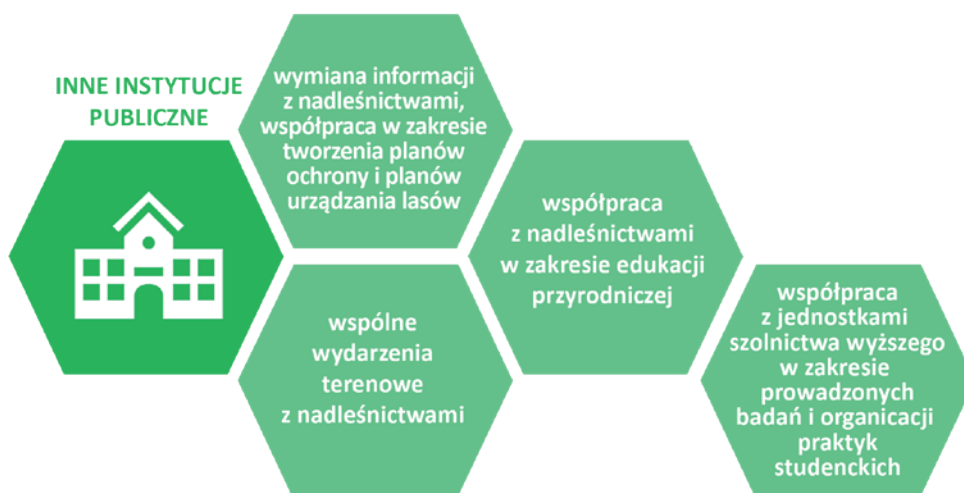
Odpowiedzi	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Budowa i renowacja infrastruktury na terenie parku	21	38	17	0
Inwentaryzacje przyrody, monitoring siedlisk	21	25	33	21
Inne wsparcie finansowe	7	25	0	0
Konsultowanie i opiniowanie dokumentów	86	88	100	100
Stała współpraca przy zarządzaniu terenem parku znajdującym się na terenie gminy	14	50	0	33
Wspólne opracowywanie planów zagospodarowania terenów parku krajobrazowego i rozbudowy infrastruktury na jego terenie	36	50	50	67
Organizacja szkoleń zawodowych i zajęć doszkalających dla mieszkańców, przedsiębiorców i przedstawicieli organizacji pozarządowych	14	0	0	0
Opracowanie kampanii informacyjnych i promocyjnych dla parku krajobrazowego i gminy	21	0	33	0
Opracowanie wspólnych publikacji o tematyce edukacyjnej (np. broszury, foldery informacyjne)	14	13	0	0
Organizacja wspólnych wycieczek krajoznawczych	14	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

W trakcie przeprowadzonych badań jakościowych uczestnicy spotkań warsztatowych byli także proszeni o wskazanie pól i form współpracy. Z prowadzonych rozmów wynika, że **najbardziej różnorodna współpraca prowadzona jest z jednostkami samorządu terytorialnego oraz podmiotami od nich zależnymi (jednostki oświatowe)**. Jednak współpraca ta nie jest prowadzona na tym samym poziomie w każdej JST. Widoczne są różnice pomiędzy poszczególnymi gminami – co wynika z ograniczonych możliwości kadrowych ZPKWM, specyfiki poszczególnych gmin oraz różnego ich nastawienia do współpracy z innymi podmiotami.

Przykłady różnych form współpracy, wymieniane podczas wywiadów jakościowych, przedstawiono na poniższych grafach.

Ważnymi podmiotami prowadzącymi edukację na terenie gmin znajdujących się w granicach parków krajobrazowych są szkoły (często posiadające szeroką ofertę edukacji pozaformalnej, prowadzące działalność edukacyjną w zakresie ochrony środowiska) oraz samorządowe instytucje kultury. **Wielokrotnie wskazywano, że prócz organizacji pozarządowych lokalne instytucje kultury i oświaty są naturalnym partnerem do współpracy z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Często współpraca taka już występuje, jednak ze względu na ograniczenia kadrowe ZPKWM nie jest w stanie podjąć działań z taką liczbą podmiotów, z jaką byłoby to pożądane.**

Źródło: <https://www.facebook.com/zpkwm> (dostęp: 25.10.2019 r.).

Poza samorządami i przedsiębiorcami istotne są również relacje ZPKWM z innymi podmiotami prowadzącymi swoją działalność na terenie parków krajobrazowych. Na podstawie przeprowadzonych badań jakościowych można wywnioskować, że na terenie gmin znajdujących się w granicach parków krajobrazowych działają przede wszystkim organizacje pozarządowe związane z lokalnym dziedzictwem historycznym i kulturowym, dbające o lokalne tradycje i zwyczaje, często wskazywano na prężną działalność kół gospodyń wiejskich, ochotniczych straży pożarnych, lokalnych stowarzyszeń działających na rzecz swojej społeczności. Sporadycznie wymieniono organizacje, których głównym celem jest ochrona środowiska lub edukacja w tym zakresie. Część przedstawicieli organizacji pozarządowych wskazywała, że obszarem ich działalności jest przede wszystkim kultywowanie lokalnych tradycji, dbanie o pamięć o lokalnych twórcach i zwyczajach, dążenie do zrównoważonego rozwoju turystyki (w tym celu osoby podejmują się tworzenia tras turystycznych lub do narciarstwa biegowego), podmioty te także są lub mogą być zainteresowane działaniem na rzecz ochrony środowiska i prowadzeniem edukacji w tym zakresie. **W trakcie prowadzonych badań jakościowych (podczas wywiadów indywidualnych oraz wywiadów grupowych) przeważały twierdzenia, że dane organizacje jeszcze nie współpracują z przedstawicielami parków krajobrazowych lub że ta współpraca jest jeszcze ograniczona i sprowadza się do współdziałania przy lokalnych wydarzeniach, lub do pojedynczych przedsięwzięć.** Lokalne organizacje pozarządowe lub lokalni działacze doskonale znają obszar swojego działania, są rozpoznawani w placówkach edukacyjnych (w których często pracują). W przedstawicielach Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego widzą partnerów do współpracy. **Niekiedy z działalnością Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego wiązana jest nadzieja na możliwość zwiększenia skali działania danej organizacji i dzięki temu możliwość ograniczenia bariery, jaką jest brak środków finansowych na prowadzenie własnej działalności.**

Szansą dla nas byłoby nawiązanie współpracy lub partnerstwa z ZPKWM. Organizacja we współpracy z ZPKWM mogłoby wydawać mapy tematyczne, przewodniki. Tworzenie takich publikacji przez stowarzyszenia jest utrudnione, ze względu na to, że nie są w stanie samodzielnie sfinansować takiego przedsięwzięcia. [IDI, NGO, obszar Pogórza Karpackiego]

Należy zwrócić uwagę, że podczas prowadzonych wywiadów **przedsiębiorcy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych sporadycznie wymieniali przykłady współpracy z ZPKWM, w większości ich zdaniem współpraca taka nie występuje**. Jednak w trakcie rozmów z przedstawicielami trzeciego sektora wielokrotnie podkreślano, że w instytucji tej widzą ważnego partnera na przyszłość do realizacji wspólnych działań.

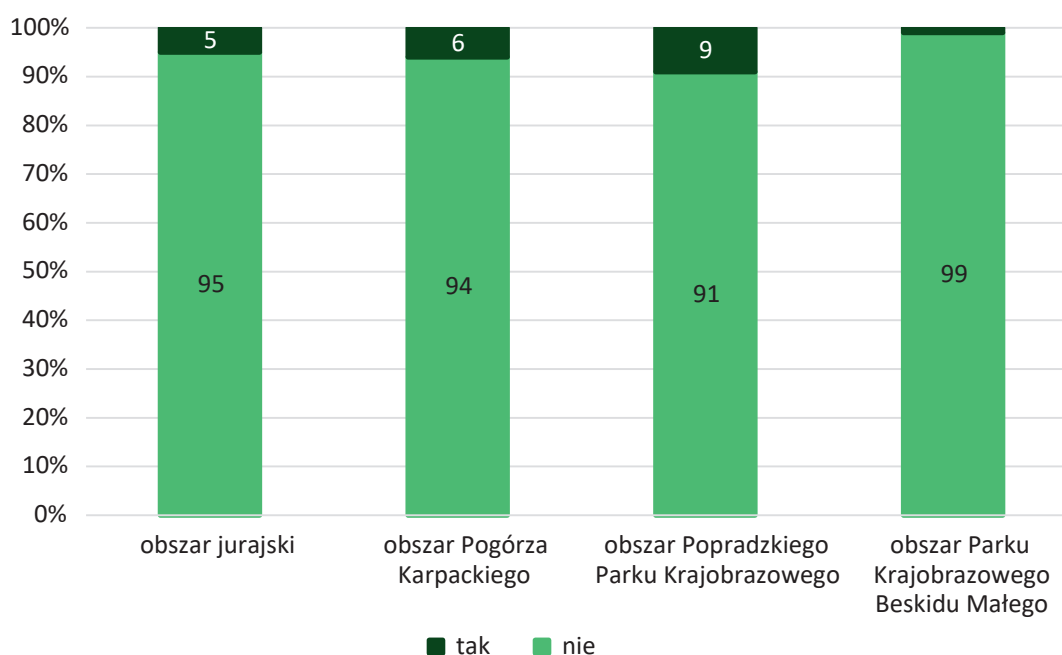
6.5.2. Aktywność ZPKWM i jej ocena zdaniem osób mieszkających bądź działających na terenie małopolskich parków krajobrazowych

Zdecydowana większość mieszkańców nie widzi aktywności ZPKWM – jest to zauważalne na wszystkich obszarach, gdzie były prowadzone badania. Nieznacznie wyższa rozpoznawalność (9%) działalności ZPKWM widoczna jest na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego (wykres 52). Mieszkańcy poszczególnych obszarów, odpowiadający na to pytanie twierdząco, jako przykłady aktywności Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego najczęściej wskazywali, że podmiot ten tworzy i oznakowuje szlaki, ścieżki turystyczne oraz przygotowuje tablice informacyjne. Wśród innych działań Zespołu widoczna jest, zdaniem badanych, ogólna dbałość o przyrodę na terenie parków krajobrazowych.

Wykres 52.

Odbiór aktywności ZPKWM przez mieszkańców parków krajobrazowych [%]. Odpowiedź na pytanie: Czy zauważa Pan/Pani aktywność Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w okolicy Pana/Pani miejsca zamieszkania?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Zjawisko niskiej rozpoznawalności działań Zespołu oraz samej jednostki, jaką jest Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, było także poruszane wielokrotnie przez rozmówców podczas wywiadów indywidualnych. Rozmówcy wskazywali na niskie zaangażowanie społeczne części mieszkańców, co przekłada się na niski poziom świadomości w zakresie funkcjonowania podmiotów odpowiedzialnych za ochronę środowiska i krajobrazu w regionie. **Zwracano uwagę, że instytucje odpowiedzialne za ochronę środowiska są mylone przez mieszkańców, ale także przez przedsiębiorców, przez co ich działania i kompetencje także są mylnie interpretowane. Nawet niektórzy rozmówcy, biorący udział w indywidualnych wywiadach pogłębionych, w pierwszym momencie aktywność ZPKWM mylili z działalnością takich instytucji jak Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska**. Jeden z uczestników rozmów stwierdził, że „mieszkańcy dowiadują się o działalności zespołu parków w momencie, gdy dowiadują się o ograniczeniach dotyczących budowy domów na ich działce”. Wskazywano

też, że działalność ZPKWM jest bardziej rozpoznawalna wśród młodzieży ze względu na prowadzoną aktywność edukacyjną, kierowaną przez Zespół szczególnie do tej grupy mieszkańców parków krajobrazowych.

Przedstawiciele władz lokalnych oraz niektórzy przedstawiciele organizacji pozarządowych podczas prowadzonych wywiadów indywidualnych wskazywali na aktywność wydawniczą ZPKWM, która jest odbierana pozytywnie. Ukazują się liczne opracowania promujące region, a także o tematyce edukacyjnej, propagujące aktywny styl życia dla najmłodszych lub całych rodzin. Wielokrotnie (we wszystkich obszarach) wskazywano, że rozpowszechnianie materiałów wydawniczych przygotowanych przez ZPKWM jest jedną z form współpracy. W tym zakresie należy też zwrócić uwagę na głos jednego z przedsiębiorców, który także pozytywnie odnosił się do wydawnictw przygotowanych przez ZPKWM – szczególnie do ich wysokiego poziomu merytorycznego i formy wizualnej. Jednak osoba ta (która „próbuję się” utrzymywać m.in. ze sprzedaży własnych wydawnictw o tematyce środowiskowej i turystycznej) zwróciła uwagę na fakt, że w sytuacji, gdy na rynku dostępna jest tak duża liczba darmowych opracowań (współfinansowanych m.in. z środków unijnych), to on nie jest w stanie konkurować ze swoimi komercyjnymi opracowaniami. Nie żąda on ograniczenia publikacji tego typu darmowych wydawnictw, lecz **potrzebna jest współpraca w zakresie wymiany informacji na temat planów wydawniczych oraz tematyki opracowań.** Jego zdaniem często dochodzi do powielenia treści lub publikowane treści (np. mapy poszczególnych gmin) nie przedstawiają pełnych informacji (np. zamiast publikacji map dla każdej z gminy osobno powinna być wydana jedna wspólna mapa obejmująca swoim zasięgiem najważniejsze obiekty w okolicy – np. cały park krajobrazowy zamiast ujęcia części parku na mapie danej gminy) – rolę lidera w zakresie wymiany informacji o planach wydawniczych może pełnić ZPKWM.

Zdjęcie 17.

Materiały wydawnicze przygotowane przez ZPKWM

Źródło: <https://www.facebook.com/zpkwm> (dostęp: 25.10.2019 r.).

Kolejnym tematem poruszonym w trakcie badań była ocena aktywności ZPKWM, o którą pytano przedsiębiorców i przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego. Przedsiębiorcy mieli możliwość oceny działalności Zespołu w pięciu aspektach, na sześciostopniowej skali od „bardzo dobrze” (5) do „aspekt nie występuje” (0).

Podobnie jak w przypadku mieszkańców, **przedsiębiorcy w zdecydowanej większości nie rozpoznają działalności Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.** We wszystkich badanych obszarach na pytanie o ocenę aktywności Zespołu przeważają odpowiedzi „trudno powiedzieć” lub „aspekt nie występuje” (aneks 2). Na taką ocenę może mieć wpływ fakt, że obecnie działalność ZPKWM w małym stopniu dotyczy przedsiębiorców, a przy obecnym ustawodawstwie wpływ tej jednostki na funkcjonowanie przedsiębiorstw jest znikomy. Kolejną grupą odpowiedzi, we wszystkich obszarach, są te neutralne („ani dobrze, ani źle”) co też może świadczyć o braku wiedzy na temat działalności Zespołu. **Na uwagę zasługuje największa polaryzacja odpowiedzi pozytywnych i negatywnych (10%) dotycząca oceny współpracy przedsiębiorców z ZPKWM na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego.** Na tym obszarze w niektórych przypadkach liczba odpowiedzi pozytywnych oraz liczba odpowiedzi negatywnych jest dwukrotnie większa niż we wszystkich trzech pozostałych obszarach. Na tej podstawie można stwierdzić, że przedsiębiorcy z najmniejszego obszaru, którym jest Park Krajobrazowy Beskidu Małego, mają najwyższy poziom świadomości związanej z funkcjonowaniem ZPKWM.

Kolejnym krokiem było poznanie opinii przedstawicieli samorządów na temat aktywności ZPKWM. **Badana grupa najwyżej oceniła działalność ZPKWM w zakresie konsultowania i opiniowania dokumentów gminnych**, czyli w tym zakresie, w którym współpraca występuje najczęściej (tabela 21). Była to odpowiedź, która wyraźnie odznaczała się we wszystkich analizowanych obszarach.

Dość wysoko oceniono także działania informacyjne, edukacyjne i szkoleniowe podejmowane przez ZPKWM. Jednak należy też zwrócić uwagę na często pojawiającą się odpowiedź „0 – aspekt nie występuje” – największy odsetek takich odpowiedzi odnotowano na obszarze jurajskim (43%). Co może oznaczać, że działania informacyjne, edukacyjne i szczególnie szkoleniowe oraz te mające włączyć gminy we współdecydowanie o przedsięwzięciach planowanych i dokonywanych w parkach krajobrazowych, nie są podejmowane we wszystkich jednostkach samorządu terytorialnego lub częstotliwość tych działań w niektórych jednostkach jest zbyt niska.

Stosunkowo dobrze oceniano działania ZPKWM związane z organizacją spotkań roboczych oraz prowadzonych na rzecz rozwoju turystyki. Spotkania robocze dobrze są oceniane średnio przez co trzeciego przedstawiciela samorządów z obszaru jurajskiego, Pogórza Karpackiego oraz Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz przez wszystkich ankietowanych z obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego. Na podobnym poziomie oceniono działania służące rozwojowi turystyki (przy nieznacznym wzroście odpowiedzi negatywnych). Wyjątek w tym temacie stanowi Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego, gdzie działania proturystyczne nie otrzymały żadnej dobrej i żadnej złej odpowiedzi.

Uwagę zwraca stosunkowo wysoki odsetek odpowiedzi negatywnych związanych z oceną organizacji spotkań konsultacyjnych przez ZPKWM. Na obszarze jurajskim ocen negatywnych dotyczących tego aspektu (29%) było więcej niż pozytywnych (21%), na obszarze Pogórza Karpackiego ocen negatywnych i pozytywnych organizacji spotkań konsultacyjnych był taki sam odsetek (po 37%). Z prowadzonych badań oraz obserwacji wynika, że na obszarze jurajskim można zaobserwować najsilniejszą presję urbanistyczną, która dotyka także terenów znajdujących się w granicach parków krajobrazowych. W takiej sytuacji wszelkie ograniczenia mogą być odbierane z jeszcze większą niechęcią, czego wyrazem mogą być zachowania różnych grup interesariuszy podczas organizowanych spotkań konsultacyjnych. Co w ostatecznym rezultacie może mieć przełożenie na ocenę organizowanych spotkań konsultacyjnych.

Mocno zróżnicowanych odpowiedzi udzielono przy ocenie organizowanych przez ZPKWM kampanii promocyjnych. Zdaniem ankietowanych na obszarze jurajskim aspekt ten nie występuje (29%) lub jest oceniany pozytywnie (28%). Przedstawiciele samorządów z obszaru Pogórza Karpackiego oceniają te działania raczej negatywnie (37%) niż pozytywnie (24%). Natomiast zdaniem co drugiego ankietowanego z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego działania takie należy oceniać pozytywnie. Co więcej, respondenci z Obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego nie oceniają tych działań ani pozytywnie, ani negatywnie. Przy ocenie tego aspektu zauważono największe rozbieżności w udzielanych odpowiedziach pomiędzy obszarami badawczymi. Może to świadczyć o tym, że podejmowane przez ZPKWM działania przynoszą różne efekty, ich natężenie jest różne w poszczególnych parkach krajobrazowych.

Tabela 21. Opinia przedstawicieli samorządów na temat aktywności Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%]

Obszar	Zdecydowanie pozytywna	Pozytywna	Trochę pozytywna, trochę nie	Raczej negatywna	Zdecydowanie negatywna	Aspekt nie występuje	Trudno powiedzieć
Organizacja działań informacyjnych i edukacyjnych							
Obszar jurajski	14	21	14	7	7	29	7
Obszar Pogórza Karpackiego	12	37	12	12	0	12	12

Obszar	Zdecydowanie pozytywna	Pozytywna	Trochę pozytywna, trochę nie	Raczej negatywna	Zdecydowanie negatywna	Aspekt nie występuje	Trudno powiedzieć
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	17	17	50	17	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	67	33	0	0	0	0
Organizacja działań szkoleniowych							
Obszar jurajski	14	14	14	0	7	43	0
Obszar Pogórza Karpackiego	0	0	12	37	0	25	25
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	33	33	17	0	17	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	0	33	0	0	33	33
Organizacja kampanii promocyjnych							
Obszar jurajski	14	14	14	0	14	29	7
Obszar Pogórza Karpackiego	12	12	0	37	0	12	25
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	17	33	17	17	0	17	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	0	67	0	0	0	33
Organizacja spotkań konsultacyjnych							
Obszar jurajski	14	7	14	0	29	7	21
Obszar Pogórza Karpackiego	12	25	12	25	12	0	14
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	17	33	33	17	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	33	33	33	0	0	0	0
Organizacja spotkań roboczych dot. wspólnych działań na terenie parku							
Obszar jurajski	14	14	21	0	7	29	14
Obszar Pogórza Karpackiego	12	37	12	12	0	12	12
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	33	33	17	0	17	0

Obszar	Zdecydowanie pozytywna	Pozytywna	Trochę pozytywna, trochę nie	Raczej negatywna	Zdecydowanie negatywna	Aspekt nie występuje	Trudno powiedzieć
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	33	67	0	0	0	0	0
Działania na rzecz rozwoju turystyki (np. rozbudowa infrastruktury turystycznej)							
Obszar jurajski	7	14	14	7	7	29	21
Obszar Pogórza Karpackiego	12	25	12	25	0	12	12
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	33	50	0	0	17	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	0	67	0	0	0	33
Konsultowanie i opiniowanie dokumentów gminnych							
Obszar jurajski	14	36	29	7	0	0	7
Obszar Pogórza Karpackiego	37	37	25	0	0	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	100	0	0	0	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	33	67	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Z przeprowadzonych wywiadów indywidualnych wynika, że władzom samorządowym w zdecydowanej większości znana jest działalność Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego i jest ona oceniana pozytywnie. W trakcie rozmów wskazywano na korzyści wynikające z prowadzonej działalności edukacyjnej wśród młodzieży i istnieją oczekiwania związane z rozwojem takiej współpracy w przyszłości. Według lokalnych władz niezbędne jest poszerzenie działalności w zakresie edukowania i informowania społeczeństwa o specyfice parków krajobrazowych, wynikających z tego szans i ograniczeń. Mile widziany jest udział przedstawicieli parków krajobrazowych w większej liczbie lokalnych zebrań, porad sołeckich, gdzie poruszane są tematy ochrony środowiska oraz dyskutuje się o zagospodarowaniu przestrzeni w granicach parków. Dla części lokalnych władarzy Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego postrzegany jest jako ważny partner w zakresie rozwoju i utrzymania infrastruktury turystycznej.

Zdjęcie 18. Lekcja w terenie organizowana przez ZPKWM

Źródło: <https://www.facebook.com/zpkwm> (dostęp: 25.10.2019 r.).

Zdjęcie 19. Lekcja w terenie organizowana przez ZPKWM

Źródło: <https://www.facebook.com/zpkwm> (dostęp: 25.10.2019 r.).

Podczas wywiadów podkreślano, że **pozytywnie odbierana jest działalność ZPKWM dotycząca upowszechniania wiedzy o parkach krajobrazowych, organizowana w terenie. Dobrze oceniane są: plenery terenowe, biegi terenowe, wycieczki krajoznawcze z przewodnikiem, organizacja spotkań i wędrówek (np. Noc sów), współpraca na rzecz pozyskiwania danych przyrodniczych, lekcje terenowe czy konkursy przyrodnicze oraz tworzenie ścieżek edukacyjnych w przestrzeni parków krajobrazowych.**

Zdjęcie 20. Podczas wycieczki krajobrazowej organizowanej przez ZPKWM

Źródło: <https://www.facebook.com/zpkwm> (dostęp: 25.10.2019 r.).

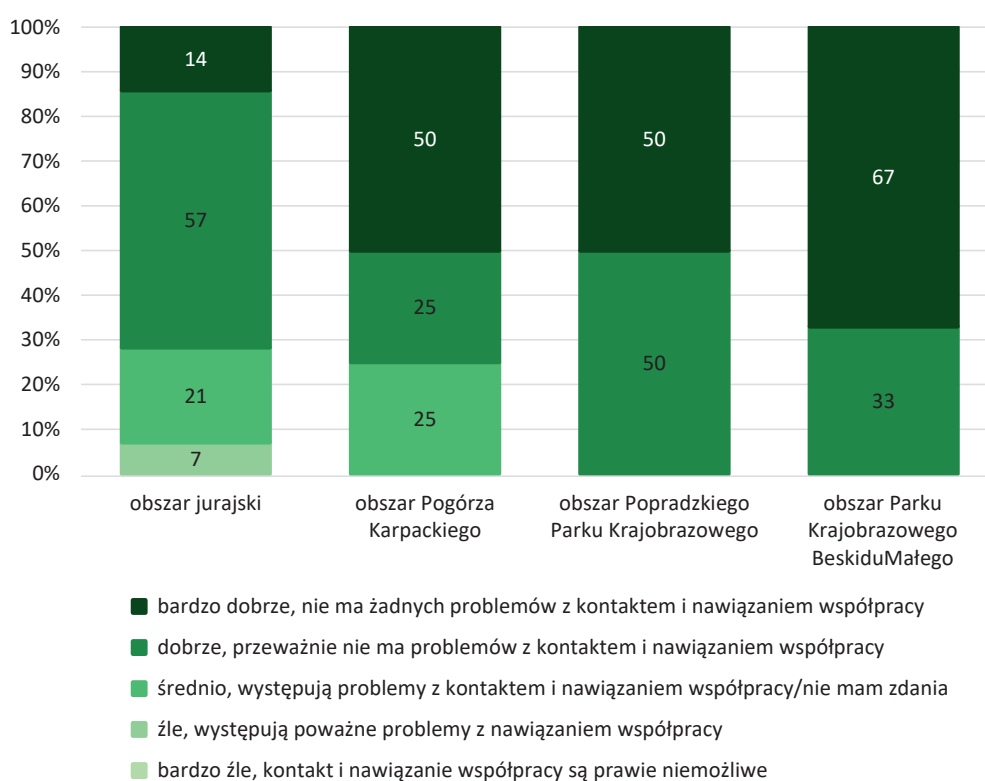
Przedstawiciele lokalnych samorządów, zlokalizowanych w granicach parków krajobrazowych, zostali poproszeni też o ocenę aktualnej możliwości współpracy i komunikacji z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Zdanie respondentów było zaznaczane na pięciostopniowej, poniżej zaprezentowanej, skali odpowiedzi:

- bardzo dobrze, nie ma żadnych problemów z kontaktem i nawiązaniem współpracy,
- dobrze, przeważnie nie ma problemów z kontaktem i nawiązaniem współpracy,
- średnio, występują problemy z kontaktem i nawiązaniem współpracy/nie mam zdania,
- źle, występują poważne problemy z nawiązaniem współpracy,
- bardzo źle, kontakt i nawiązanie współpracy są prawie niemożliwe.

Większość badanych samorządów bardzo dobrze (nieco ponad 35% wskazań) i dobrze (45% odpowiedzi) oceniło podejmowaną współpracę i możliwości komunikacji. Co ważne, w żadnym obszarze nie wskazano odpowiedzi „bardzo źle, kontakt i nawiązanie współpracy są prawie niemożliwe”. Również druga w kolejności niska ocena mówiąca o tym, że występują poważne problemy w nawiązaniu kontaktów i współpracy była bardzo rzadko wybierana – wskazał na nią tylko jeden badany z obszaru jurajskiego (wykres 53.)

Wykres 53.

Ocena możliwości współpracy i komunikacji z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego dokonana przez przedstawicieli samorządów gminnych – wg obszarów terytorialnych [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Na podstawie udzielonych odpowiedzi można stwierdzić, że **badani na ogół nie mają trudności we współpracy i kontaktach z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, co wielokrotnie było też podkreślane podczas prowadzonych wywiadów indywidualnych.** We wszystkich obszarach podkreślano, że dobre relacje i łatwość nawiązywania kontaktu z ZPKWM jest tym czynnikiem, który będzie przyczyniał się do zacieśniania współpracy i podejmowania nowych inicjatyw.

6.5.3. Pożądane kierunki i formy współpracy z ZPKWM

Kolejna część badania związana była z określeniem pożądanych form i kierunków współpracy z podmiotami działającymi w granicach parków krajobrazowych. Zgodnie z uzyskanymi odpowiedziami od przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego potencjalne formy współpracy w dużej mierze dotyczą tych działań, które ZPKWM realizuje obecnie. Pożądane kierunki współpracy można podzielić na następujące kategorie (wykres 54):

- współpraca w zakresie edukacji przyrodniczej, środowiskowej, ekologicznej,
- współdziałanie na rzecz promocji parków krajobrazowych na terenie gmin,
- włączenie ZPKWM w proces ustawodawczy na poziomie regionalnym.

Największa liczba odpowiedzi dotyczyła potrzeby współpracy w zakresie edukacji przyrodniczej, środowiskowej, ekologicznej, kierowanej zarówno do mieszkańców, jak i przedsiębiorców (szkolenia), turystów, a także lokalnych oraz regionalnych przedstawicieli jednostek samorządu. Zwrócono uwagę także na konieczność zainteresowania tą tematyką radnych, sołtysów, lokalnych liderów. To właśnie oni mają, zdaniem uczestników badań jakościowych, największy wpływ na społeczność lokalną.

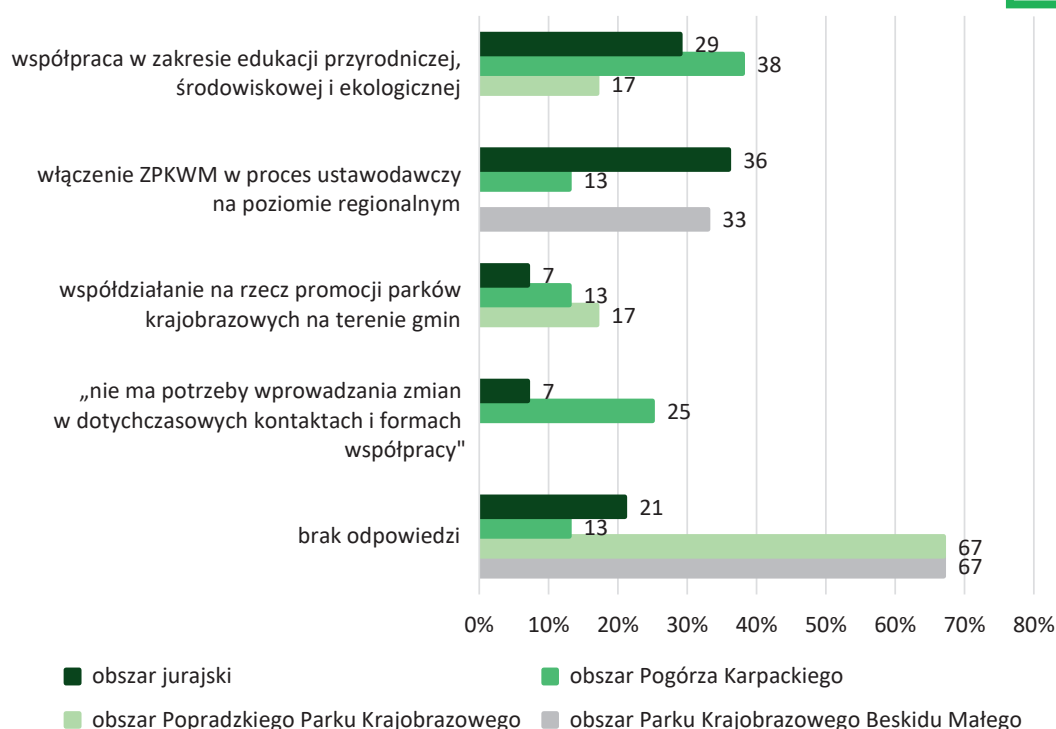
Duży potencjał do współpracy widoczny jest w obszarze wspólnych działań promocyjnych dotyczących parków krajobrazowych oraz gmin będących w ich granicach. Do współdziałania w tym zakresie chętnych jest wielu przedstawicieli samorządów. Potwierdzenia tych słów można szukać w wynikach badań jakościowych – podczas organizowanych warsztatów wspomniano, że wspólna promocja obszarów znajdujących się w granicach parków krajobrazowych może być bardzo efektywna – o czym więcej można przeczytać w kolejnym rozdziale opracowania.

Jak zauważono wcześniej, dwie z trzech kategorii pożądanej współpracy dotyczą działań aktywnie realizowanych przez ZPKWM obecnie. Może to świadczyć o tym, że tego typu działania nie docierają jeszcze do wszystkich zainteresowanych i w przyszłości, w miarę dostępnych zasobów, powinny być realizowane na większą skalę.

Charakterystyczny jest fakt, że wielu badanych nie udzieliło odpowiedzi w tym zakresie. Najbardziej bierni, tzn. niewskazujący żadnej odpowiedzi, byli badani z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego i z obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego. W obszarach tych aktywność ZPKWM zebrala najmniej negatywnych opinii. Dlatego na tej podstawie można wnioskować, że **na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Krajobrazowego Beskidu Małego, ze względu na dość dobrą ocenę działania i współpracy ZPKWM, nie jest zauważalna konieczność wprowadzania nowych form współpracy.**

Wykres 54.

Propozycja nowych form współpracy lub zmian w obecnych sposobach współpracy gminy z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

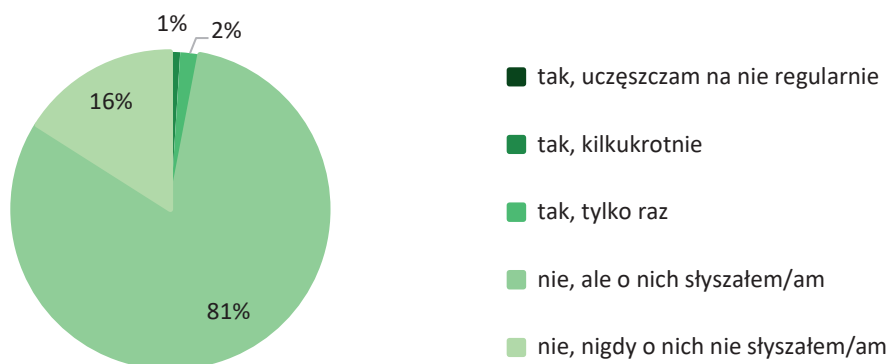
6.5.4. Uczestnictwo w spotkaniach edukacyjnych i konsultacyjnych realizowanych przez ZPKWM

Zdecydowana większość mieszkańców parków krajobrazowych nie brała udziału w wydarzeniach/spotkaniach organizowanych przez ZPKWM. Jedynie 3% respondentów brało kiedykolwiek udział w tego typu wydarzeniach (wykres 55), 16% nie wzięło w nich udziału, lecz słyszało o tym, że są organizowane. Czyli co 5. mieszkaniec parków krajobrazowych lub ktoś z jego najbliższej rodziny słyszał o spotkaniach/wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego lub brał w nich udział.

Wykres 55.

Udział mieszkańców parków krajobrazowych w spotkaniach lub wydarzeniach organizowanych przez ZPKWM [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Także większość przedsiębiorców działających na obszarze parków krajobrazowych nigdy nie słyszała o spotkaniach lub wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Odsetek takich firm największy jest na obszarze Pogórza Karpackiego (86%), a najmniejszy na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego (68%).

Odsetek przedsiębiorców biorących udział w tego typu wydarzeniach organizowanych przez ZPKWM jest bardzo mały. Oscyluje on od 2% na obszarze Pogórza Karpackiego do 15% na obszarze Beskidu Małego. **Najbardziej świadomi organizowanych wydarzeń przez ZPKWM wydają się przedsiębiorcy z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego.** Mniej więcej co czwarty z nich słyszał o spotkaniach lub wydarzeniach organizowanych przez ZPKWM. Na obszarze Pogórza Karpackiego odsetek świadomych tego rodzaju działań przedsiębiorców jest najmniejszy i wynosi ok. 15%.

Przedstawione dane potwierdzają opinie wygłaszane podczas prowadzonych wywiadów indywidualnych na temat niskiego zaangażowania społecznego mieszkańców oraz przedsiębiorców z terenów parków krajobrazowych. Organizowane spotkania konsultacyjne nie cieszą się dużym zainteresowaniem, szczególnie jeśli nie są na nich poruszane kwestie, które będą zauważalne w życiu codziennym poszczególnych grup interesariuszy. W trakcie prowadzonych wywiadów lub ankiet z przedstawicielami samorządów można było usłyszeć zdziwienie rozmówców co do niektórych z inicjatyw podejmowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Podejmowane działania wydawały się bardzo interesujące, lecz uczestnicy badań nigdy o nich nie słyszeli. **Powyższe dane świadczą także o tym, że istnieje ogromny potencjał w działaniach ZPKWM, a ich skala musi być znacznie większa. Niezmiernie ważne w tym zakresie wydaje się odpowiednie przygotowanie struktur ZPKWM (w tym zwiększenie zatrudnienia) do prowadzenia działań na większą skalę niż obecnie.**

6.5.5. Oczekiwania i potrzeby społeczne względem ZPKWM

Mieszkańcy zostali poproszeni o podanie przykładów działań, które powinien podejmować Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu poprawy warunków zamieszkania na ich terenie. Na obszarze jurajskim wielu badanych odpowiadało, że nie widzą potrzeby zmian, jednak inni wskazywali na konieczność poprawy jakości dróg oraz wprowadzenie systemu dofinansowania/dopłaty dla mieszkańców na działania związane z ochroną środowiska, wśród których wymieniano termomodernizację budynków i wymianę źródeł ciepła.

Na obszarze Pogórza Karpackiego istotne dla mieszkańców jest podjęcie działań związanych z poprawą jakości dróg, ale również służących zwiększeniu wielkości ruchu turystycznego, np. poprzez większą promocję, zapewnienie większej liczby atrakcji w granicach parków krajobrazowych czy też zwiększenie dbałości o szlaki. O podobnych aspektach mówili mieszkańcy Popradzkiego Parku Krajobrazowego, dodatkowo zwracając uwagę na potrzebę lepszej ochrony przyrody.

Na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego mieszkańcy zwracali często uwagę, że nie mają wiedzy na temat dotychczasowej działalności ZPKWM i jego kompetencji, więc trudno im wskazywać przykłady działań, które może podjąć ta jednostka w celu poprawy warunków życia.

Podobne pytanie zostało zadane przedsiębiorcom, którzy mogli wymienić, jakiego typu działania powinien podjąć ZPKWM w celu poprawy warunków do prowadzenia działalności gospodarczej. Respondenci z obszaru jurajskiego wskazywali, że nie mają wiedzy na temat tej instytucji oraz jej kompetencji. Jednak uważają, że **potrzebne jest: prowadzenie większej liczby działań służących promocji regionu, lepsze oznaczenie szlaków turystycznych oraz większa elastyczność w sprawach budowlanych.**

Przedstawiciele sektora biznesu z obszaru Pogórza Karpackiego także zaznaczali, że nie mają wiedzy na temat kompetencji i zadań ZPKWM. Są jednak zdania, że **w prowadzeniu ich działalności pomoże większa liczba działań promocyjnych, utworzenie mechanizmów umożliwiających dofinansowanie ich podmiotów oraz podejmowanie skutecznych inicjatyw informacyjnych.**

W przypadku Popradzkiego Parku Krajobrazowego większość badanych uważa, że należy przeprowadzić akcje promujące region, które ściągną turystów poza sezonem. Badani z obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego uważają, że w celu poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej, ZPKWM powinno promować tereny chronione, organizować szkolenia oraz ustalić czytelne zasady dotyczące czynnej ochrony na potrzeby zrównoważonego rozwoju.

6.5.6. Podsumowanie

- 1) Niemal wszyscy badani przedstawiciele samorządu stwierdzili, że podejmowano współpracę z ZPKWM, jednak większość z nich określała ją jako współpracę okazjonalną.
- 2) Jak dotąd główne pola współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, we wszystkich obszarach badawczych, koncentrowały się przede wszystkim na:
 - a) konsultowaniu i opiniowaniu dokumentów gminnych przez ZPKWM,
 - b) współpracy przy opracowywaniu planów ochrony parków krajobrazowych i przy rozbudowie infrastruktury na jego terenie,
 - c) organizacji spotkań edukacyjnych, festynów i innych wydarzeń integrujących lokalne społeczności oraz promujących parki krajobrazowe i gminy.
- 3) Z prowadzonych badań wynika, że najbardziej różnorodna współpraca prowadzona jest z jednostkami samorządu terytorialnego oraz podmiotami od nich zależnymi (jednostki oświatowe). Jednak współpraca ta nie jest prowadzona na tym samym poziomie w każdej JST. Widoczne są różnice pomiędzy poszczególnymi gminami – co wynika z ograniczonych możliwości kadrowych ZPKWM, specyfiki poszczególnych gmin oraz różnego ich nastawienia do współpracy z innymi podmiotami.
- 4) Wielokrotnie wskazywano, że prócz organizacji pozarządowych, lokalne instytucje kultury i oświaty są naturalnym partnerem do współpracy z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Często współpraca taka już występuje, jednak ze względu na ograniczenia kadrowe ZPKWM nie jest w stanie podjąć działań z taką liczbą podmiotów, z jaką byłoby to pożądane.
- 5) Większość przedstawicieli organizacji pozarządowych wskazywała, że obszarem ich działalności jest przede wszystkim kultywowanie lokalnych tradycji, dbanie o pamięć o lokalnych twórcach i zwyczajach, dążenie do zrównoważonego rozwoju turystyki (w tym celu osoby podejmują się tworzenia tras turystycznych czy do narciarstwa biegowego), podmioty te także są lub mogą być zainteresowane działaniem na rzecz ochrony środowiska i prowadzeniem edukacji w tym zakresie. Niekiedy z działalnością Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego wiązana jest nadzieja na możliwość zwiększenia skali działania danej organizacji i dzięki temu możliwość ograniczenia bariery, jaką jest brak środków finansowych na prowadzenie własnej działalności.
- 6) Należy zwrócić uwagę, że podczas prowadzonych wywiadów przedsiębiorcy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych sporadycznie wymieniali przykłady obecnej współpracy z ZPKWM, w większości ich zdaniem współpraca taka nie występuje. Jednak w trakcie rozmów z przedstawicielami trzeciego sektora wielokrotnie podkreślano, że w instytucji tej widzą ważnego partnera na przyszłość do realizacji wspólnych działań.

- 7) Zdecydowana większość mieszkańców nie widzi aktywności ZPKWM – jest to zauważalne we wszystkich obszarach prowadzonych badań.
- 8) Można zauważyć, że instytucje odpowiedzialne za ochronę środowiska są mylone przez mieszkańców, ale także przez przedsiębiorców, przez co ich działania i kompetencje także są mylnie interpretowane. Nawet niektórzy rozmówcy biorący udział w indywidualnych wywiadach pogłębionych w pierwszym momencie aktywność ZPKWM mylili z działalnością takich instytucji jak Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska.
- 9) Przedstawiciele władz lokalnych oraz niektórzy przedstawiciele organizacji pozarządowych podczas prowadzonych wywiadów indywidualnych wskazywali na aktywność wydawniczą ZPKWM, która jest odbierana pozytywnie. Ukazują się liczne opracowania promujące region, a także o tematyce edukacyjnej, propagujące aktywny styl życia dla najmłodszych lub całych rodzin, lecz potrzebna jest współpraca w zakresie wymiany informacji nt. planów wydawniczych oraz tematyki opracowań.
- 10) Przedsiębiorcy w zdecydowanej większości także nie rozpoznają działalności Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.
- 11) Na uwagę zasługuje największa polaryzacja odpowiedzi pozytywnych i negatywnych (10%) dotycząca oceny współpracy przedsiębiorców z ZPKWM na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego.
- 12) Przedstawiciele lokalnych samorządów najwyżej ocenili działalność ZPKWM w zakresie konsultowania i opiniowania dokumentów gminnych, czyli w tym zakresie, w którym współpraca występuje najczęściej.
- 13) Dość wysoko oceniono także działania informacyjne, edukacyjne i szkoleniowe podejmowane przez ZPKWM. Jednak należy też zwrócić uwagę, że rozmówcy często wskazywali, że ten aspekt współpracy nie występuje.
- 14) Stosunkowo dobrze oceniano działania ZPKWM związane z organizacją spotkań roboczych oraz prowadzonych na rzecz rozwoju turystyki.
- 15) Uwagę zwraca stosunkowo wysoki odsetek odpowiedzi negatywnych związanych z oceną spotkań konsultacyjnych organizowanych przez ZPKWM.
- 16) Z przeprowadzonych wywiadów indywidualnych wynika, że władzom samorządowym w zdecydowanej większości znana jest działalność Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego i jest ona oceniana pozytywnie. W trakcie rozmów wskazywano na korzyści wynikające z prowadzonej działalności edukacyjnej wśród młodzieży i istnieją oczekiwania związane z rozwojem takiej współpracy w przyszłości.
- 17) Podczas wywiadów podkreślano, że pozytywnie odbierana jest działalność ZPKWM dotycząca upowszechniania wiedzy o parkach krajobrazowych, organizowana w terenie. Dobrze oceniane są: plenery terenowe, biegi terenowe, wycieczki krajoznawcze z przewodnikiem, organizacja spotkań i wędrówek (np. Noc sów), współpraca na rzecz pozyskiwania danych przyrodniczych, lekcje terenowe czy konkursy przyrodnicze oraz tworzenie ścieżek edukacyjnych w przestrzeni parków krajobrazowych.
- 18) Większość badanych samorządów dobrze ocenia podejmowaną współpracę i możliwości komunikacji z ZPKWM. Badani na ogół nie mają trudności we współpracy i kontaktach z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, co wielokrotnie było też podkreślane podczas prowadzonych wywiadów indywidualnych. We wszystkich obszarach podkreślano, że dobre relacje i łatwość nawiązywania kontaktu z ZPKWM jest tym czynnikiem, który będzie przyczyniał się do zacieśniania współpracy i podejmowania nowych inicjatyw.

- 19) Duży potencjał do współpracy widoczny jest w obszarze wspólnych działań promocyjnych dotyczących parków krajobrazowych oraz gmin będących w ich granicach. Do współdziałania w tym zakresie chętnych jest wielu przedstawicieli samorządów.
- 20) Zauważono, że większość propozycji do współpracy dotyczy działań aktywnie realizowanych przez ZPKWM obecnie. Może to świadczyć o tym, że tego typu działania nie docierają jeszcze do wszystkich zainteresowanych i w przyszłości, w miarę dostępnych zasobów, powinny być realizowane na większą skalę.
- 21) Zdecydowana większość mieszkańców parków krajobrazowych do tej pory nie brała udziału w wydarzeniach/spotkaniach organizowanych przez ZPKWM.
- 22) Również zdecydowana większość przedsiębiorców działających na obszarze parków krajobrazowych nigdy nie słyszała o spotkaniach lub wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.
- 23) Odsetek przedsiębiorców biorących udział w spotkaniach konsultacyjnych lub innych wydarzeniach organizowanych przez ZPKWM jest bardzo mały. Najbardziej świadomi organizowanych wydarzeń przez ZPKWM wydają się przedsiębiorcy z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego.
- 24) Istnieje ogromny potencjał w działaniach prowadzonych przez ZPKWM, a ich skala musi być znacznie większa. Niezmiernie ważne w tym zakresie wydaje się odpowiednie przygotowanie struktur ZPKWM (w tym zwiększenie zatrudnienia) do prowadzenia inicjatyw na większą skalę niż obecnie.

6.6. Wizje rozwojowe parków krajobrazowych województwa małopolskiego

6.6.1. Potencjalne pola współpracy ZPKWM z użytkownikami małopolskich parków krajobrazowych

W trakcie prowadzonych wywiadów i spotkań wielokrotnie podkreślano, że rola ZPKWM w zakresie rozwoju lokalnego może być bardzo istotna. Ze względu na fakt, że w granicach parków krajobrazowych znajduje się wiele jednostek samorządu terytorialnego, potrzebny jest lider, który zainicjuje prace nad wspólną wizją rozwoju terytorialnego dla wszystkich obszarów wchodzących w skład danego parku krajobrazowego czy obszarów parków krajobrazowych. Podmioty działające na danym obszarze powinny wypracować wspólnie najważniejsze kierunki rozwoju, które będą spójne i nie wykluczą się wzajemnie. Takie porozumienie powinno też zawierać informacje nt. wspólnej wizji rozwoju szlaków turystycznych, ścieżek pieszych i rowerowych, miejsc do odpoczynku i rekreacji, bazy sportowo-rekreacyjnej oraz edukacji ekologicznej.

Przedstawiciele samorządów wskazywali, że czynnikiem przyczyniającym się do rozwoju lokalnego oraz idącą za tym poprawą jakości życia może być utworzenie konkursów grantowych (np. na inwestycje prośrodowiskowe, ograniczanie niskiej emisji, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii) dedykowanych gminom znajdującym się w granicach parków krajobrazowych oraz podmiotom działającym na terenie tych gmin (przedsiębiorcom – w zakresie prowadzenia działalności zbieżnej z celami ZPKWM, organizacjom pozarządowym – w zakresie prowadzenia działań edukacyjnych dla lokalnej społeczności).

Innym wskazywanym podczas wywiadów polem do współpracy jest wsparcie merytoryczne ze strony ZPKWM w zakresie pozyskiwania środków na rozwój prośrodowiskowy, proekologiczny, proturystyczny gminy. Także możliwość wspólnej realizacji projektów w tym zakresie i wspólnego finansowania.

Istotnym obszarem współpracy różnych podmiotów będzie turystyka i wskazywana z każdej możliwej strony chęć działania na rzecz rozwoju turystyki w badanych obszarach. Wskazywano, że rola ZPKWM w tym zakresie może być bardzo znacząca i niekoniecznie musi się to wiązać z dużymi nakładami inwestycyjnymi.

Nieziemiennie ZPKWM powinien prowadzić działania informacyjne i edukacyjne. Obecnie jest to mocna strona działalności Zespołu, jednak należy ją ciągle rozwijać, wprowadzać nowe formy edukowania i informowania oraz nawiązywać współpracę w tym zakresie z coraz większą liczbą różnych podmiotów (szkoły, organizacje pozarządowe, ale także Lasy Państwowe).

Jednym z pomysłów, zgłoszonych podczas organizowanych warsztatów z przedstawicielami różnych grup interesariuszy działających w obszarach objętych badaniem, **było stworzenie dla każdego z obszarów rady parków krajobrazowych. Proponuje się, aby taka rada pełniła funkcję ciała doradczego działającego przy Dyrekcji ZPKWM, utworzonego z przedstawicieli podmiotów mających aktywny wkład w funkcjonowanie parków krajobrazowych**, czyli: samorządów, organizacji pozarządowych, lokalnych działaczy, naukowców oraz przedsiębiorców. Jej zadaniem może być wsparcie w zakresie opiniowania różnych przedsięwzięć planowanych do realizacji na obszarze parków krajobrazowych, wspieranie realizowanych projektów oraz działanie na rzecz wypracowania wspólnych wizji rozwojowych dla danego obszaru.

6.6.2. Działania i przedsięwzięcia do podjęcia przez ZPKWM w celu poprawy jakości życia mieszkańców małopolskich parków krajobrazowych

Przedstawiciele gmin biorących udział w badaniu wskazali, jakie działania powinien realizować ZPKWM w celu podniesienia jakości życia na terenie obszarów pozostających w granicach parków krajobrazowych. Badani przede wszystkim zwrócili uwagę na konieczność realizacji działań w następujących obszarach:

- promocja lokalnej tradycji, lokalnego dziedzictwa i podtrzymywanie lokalnej tożsamości społecznej,
- wzmocnienie działań na rzecz ochrony przyrody,
- rozwój infrastruktury rekreacyjnej,
- wsparcie rozwoju gospodarczego i poprawy sytuacji na rynku pracy,
- działania edukacyjne w zakresie wzrostu świadomości środowiskowej i promocji działań na rzecz ochrony środowiska.

Część przedstawicieli JST uznała również, że nic nie należy robić w tej kwestii. Znaczna większość badanych nie miała zdania na ten temat. **Ci, którzy zdecydowali się na wskazanie możliwych/koniecznych działań, które powinien zrealizować ZPKWM, mówili o: promocji lokalnych tradycji i elementów dziedzictwa kulturowego, wzmocnieniu działań na rzecz ochrony przyrody, a także o wsparciu rozwoju gospodarczego oraz o działaniach edukacyjnych** (tabela 22).

Tabela 22.

Propozycja ze strony samorządów dotycząca działań i przedsięwzięć do podjęcia przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu podniesienia jakości życia [%]

Odpowiedzi	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Promocja lokalnej tradycji, lokalnego dziedzictwa i podtrzymywanie lokalnej tożsamości społecznej	14	25	0	0
Wzmocnienie działań na rzecz ochrony przyrody	14	0	17	33

Odpowiedzi	Obszar jurajski	Obszar Pogórze Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Rozwój infrastruktury rekreacyjnej	7	0	17	0
Wsparcie rozwoju gospodarczego i poprawy sytuacji na rynku pracy	14	25	0	0
Działania edukacyjne w zakresie wzrostu świadomości środowiskowej i promocji działań na rzecz ochrony środowiska	7	12	33	0
„Nic nie należy robić w tej kwestii”	0	12	0	0
Brak zdania	43	25	33	67

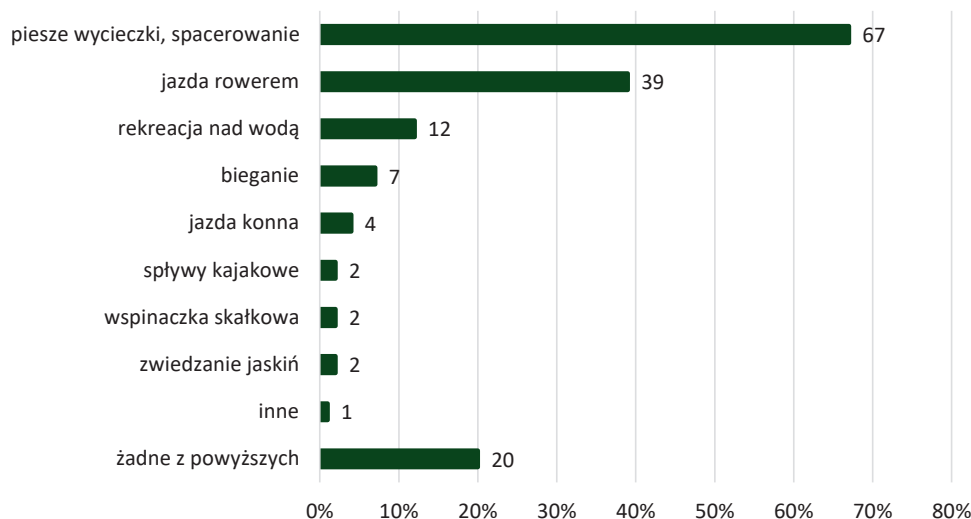
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

6.6.3. Formy aktywności realizowane w czasie wolnym oraz kierunki rozwoju i promocji w celu dopasowania oferty do potrzeb grup docelowych

Mieszkańcy zostali też zapytani o to, jakie formy aktywności są najbardziej przez nich pożądane na obszarze parków krajobrazowych. **Przeważały odpowiedzi związane z aktywną formą spędzania wolnego czasu. Najwięcej osób wskazało na wycieczki piesze i możliwości spacerów (67%) oraz jazdę rowerem po parkach krajobrazowych (39%), a także rekreację nad wodą (12%).** Warto zwrócić uwagę na fakt, że co piąty ankietowany nie wskazał żadnej formy aktywności pożądanej na terenie parków krajobrazowych (wykres 56).

Wykres 56. Formy aktywności mieszkańców na terenie parku krajobrazowego [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Kolejne pytanie kierowane do mieszkańców dotyczyło wskazania niezbędnych do podjęcia działań w celu wzbogacenia oferty turystycznej i sportowo-rekreacyjnej dostępnej na terenie parku krajobrazowego, tak by była w większym stopniu dostosowana do ich potrzeb.

Na obszarze jurajskim badani wskazali na konieczność wyznaczenia większej liczby szlaków turystycznych – zarówno pieszych, jak i rowerowych, oraz przygotowania większej liczby atrakcji, szczególnie dla dzieci. Licznie wskazywaną odpowiedzią jest również modernizacja istniejących dróg lokalnych.

Na obszarze Pogórza Karpackiego, podobnie jak w jurajskim, mieszkańcy chcieliby rozbudowy szlaków turystycznych i przygotowania większej liczby atrakcji. Wymieniano również festyny i pikniki jako wydarzenia, których organizacji oczekivaliby badani.

Na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazu, oprócz odpowiedzi wymienianych w innych obszarach, respondenci wskazują na potrzebę utworzenia ośrodka narciarskiego przyciągającego turystów oraz wybudowanie aquaparku.

Na obszarze Beskidu Małego, zdaniem badanych mieszkańców, w celu rozszerzenia oferty należy skoncentrować się na rozwoju szlaków pieszych i rowerowych oraz na udostępnieniu większej liczby atrakcji, które mogliby odwiedzać turyści.

Powyższe pytanie zostało także skierowane do internautów, którzy za pomocą ankiety umieszczonej na stronie ZPKWM oraz pod adresem: <https://www.obserwatorium.malopolska.pl>, mieli możliwość wzięcia udziału w badaniu. Zdaniem użytkowników Internetu w celu wzbogacenia oferty dostępnej na terenie parków krajobrazowych należy:

- wzbogacić dostępną ofertę wycieczek (pieszych lub rowerowych, a zimą na nartach biegowych) po terenach parków krajobrazowych oraz łączyć je z innym programem, np. wegeśniadania,
- organizować więcej lokalnych wydarzeń z udziałem ZPKWM, w trakcie których dostępna jest oferta dla różnych grup wiekowych, powiązanych z organizacją zawodów i konkursów o tematyce środowiskowej, by było więcej terminów, kiedy można uczestniczyć w danym wydarzeniu,
- rozwijać dostępną ofertę edukacyjną, np. poprzez zajęcia w terenie, prelekcje w szkołach czy realizację akcji społecznych lub projektów/programów środowiskowych z udziałem społeczeństwa: np. „ochrona krokusów, przebiśniegów i innych roślin łąkowych” lub „inne działania prowadzące do zachowania polan położonych w szczytowych trenach górskich”,
- lepiej oznakować istniejące szlaki piesze i rowerowe, aktualizować mapy, aby informacje w przestrzeni były zgodne z tym, co jest na mapach,
- utworzyć szlaki konne, ale także dla motocykli enduro i quadów – w taki sposób, aby nie biegły tą samą drogą co inne, ale istnieje potrzeba tworzenia tego rodzaju szlaków. W tej sprawie potrzeba jest też zmiana prawa na wzór rozwiązań wprowadzanych w parkach narodowych w USA lub w Hiszpanii,
- zwiększyć liczbę dostępnych miejsc do piknikowania oraz zwiększyć liczbę miejsc do zabaw dla dzieci, które są dla nich miłym dodatkiem w czasie wędrówek,
- wesprzeć tworzenie nowych miejsc noclegowych,
- tworzyć kolejne punkty widokowe i wieże widokowe,
- rozwijać współpracę z samorządami w celu zwiększenia efektywności czynnej ochrony tych obszarów, aby niektóre z walorów przyrodniczych nie uległy degradacji w najbliższej przyszłości,
- zwiększyć liczbę parkingów oraz dostępnych WC,
- cyklicznie sprzątać szlaki, ale także rzeki i strumienie,
- aktywnie promować wydarzenia w mediach społecznościowych i w mediach lokalnych.

W tym miejscu warto też przytoczyć niektóre z zapisanych opinii internautów:

Warto organizować tak jak do tej pory wycieczki tematyczne. Byłam na znakomitej „Szlakiem cerkwi”, organizowanej w 2018 roku. Panie organizatorki wykazały się profesjonalizmem i serdecznością. Udział w takich przedsięwzięciach zachęca do dalszego odkrywania pięknych zakątków Polski. Proszę o kontynuację tych działań.

Powiem, że atrakcyjne, zadbane, ciche i czyste parki krajobrazowe to po prostu dobry biznes.

Jak można zauważyć, odpowiedzi internautów są bardzo różnorodne. Część ich opinii pokrywa się z propozycjami otrzymanymi w trakcie innych form badawczych. **Jednak występują także nowe pomysły, wśród których należy wymienić miejsca do zabaw dla dzieci usytuowane na szlakach turystycznych czy tworzenie nowych szlaków – nie tylko pieszych, ale też konnych czy wydzielonych dla turystów zmotoryzowanych, na zasadach komercyjnych. Jednak w tym drugim wypadku, jak sami internauci zauważyli, potrzebne są zmiany obowiązujących przepisów.**

W trakcie przeprowadzonych badań jakościowych – zarówno podczas warsztatów, jak i wywiadów indywidualnych ich uczestnicy także wskazywali na działania, które może podjąć ZPKWM na potrzeby dopasowania oferty do potrzeb różnych grup docelowych. **Wskazywano, że dla każdego obszaru należy opracować spójny kalendarz wydarzeń cyklicznych, które będą organizowane corocznie przez ZPKWM lub przy udziale ZPKWM. Dla tych wydarzeń powinna być prowadzona wspólna promocja za pomocą różnych, sprawdzających się w tym obszarze kanałów komunikacji.** Wydarzenia te będą zapadały w świadomości różnych grup interesariuszy zamieszkujących obszar parków krajobrazowych oraz turystów zainteresowanych odwiedzeniem tego regionu. Przewiduje się, że w wydarzenia te z roku na rok będzie angażowało się coraz więcej różnych podmiotów oraz skala tych imprez stanie się coraz większa. Jako przykład takich aktywności można zaliczyć Święto Pstrąga nad Popradem, Cykliczny Bieg na Brzanekę oraz Festiwal Nietoperzy.

Oczekiwane jest wsparcie tworzenia lub nadzór nad tworzeniem naturalnych ścieżek i tras turystycznych, które w jak najmniejszym stopniu będą oddziaływały na środowisko przyrodnicze parków krajobrazowych. Można tutaj podać przykład tworzenia naturalnych tras do narciarstwa biegowego. Według rozmówców prowadzenie inwestycji związanych z rozwojem tras pieszych lub pieszo-rowerowych niekiedy szkodzi możliwości uprawiania sportów narciarstwa biegowego. Dla tej popularnej kiedyś w obszarach podgórskich formy rekreacji (a nawet komunikacji) potrzebne są naturalne szlaki porośnięte trawą – bez utwardzania ich tłuczniem czy innym materiałem. Według przekazywanych informacji sezon narciarstwa biegowego zaczynał się już jesienią, kiedy to można było jeździć na nartach biegowych po zmrożonej trawie. **Zdaniem rozmówców warto rozwijać ten naturalny sposób tworzenia tras biegowych – co może być wyróżnikiem badanych obszarów, szczególnie obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego.**

6.6.4. Działania i przedsięwzięcia do podjęcia przez ZPKWM w celu stworzenia atrakcyjnej oferty dla turystów

W celu określenia czynników wpływających na atrakcyjność oferty kierowanej do turystów ta grupa respondentów została poproszona o ocenę poszczególnych elementów zagospodarowania i oferty turystyczno-rekreacyjnej.

Respondenci odwiedzający obszar jurajski najwyżej cenią sobie jakość środowiska naturalnego (72%), atrakcyjność miejsc do spędzania czasu wolnego (67%) oraz atrakcyjność infrastruktury dla turystyki aktywnej (63%). Wśród najchętniej ocenianych elementów znajduje się liczba obiektów małej infrastruktury – ławek, miejsc piknikowych, toalet (27%) oraz dostępność obiektów handlowo-usługowych (38%). Uszeregowanie kolejności atutów zdaje się być bardzo logiczne. Duża liczba małej infrastruktury i obiektów handlowo-usługowych zdecydowanie zakłócałyby wysoko oceniane środowisko naturalne na terenie parków krajobrazowych.

Podobnych ocen w odniesieniu do jakości środowiska naturalnego dokonali przedstawiciele z obszaru Pogórza Karpackiego (75%). Turyści z tego obszaru są również w zdecydowanej większości zadowoleni z atrakcyjności miejsc do spędzania czasu wolnego (62%) oraz z atrakcyjności infrastruktury dla turystyki aktywnej (57%). Podobieństwo do odpowiedzi respondentów obszaru jurajskiego widać również w małym stopniu zadowolenia badanych z obszaru Pogórza Karpackiego z liczby obiektów małej infrastruktury (20%). Warto zwrócić również uwagę na sieć dróg i połączeń komunikacyjnych (27%) oraz dostępność obiektów handlowo-usługowych (27%).

W ocenie respondentów z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego najwyżej znajduje się jakość środowiska naturalnego (59%), atrakcyjność miejsc do spędzania czasu wolnego (50%) oraz atrakcyjność infrastruktury dla turystyki aktywnej (43%). Badani najmniej zadowoleni są z liczby obiektów małej infrastruktury (17%) oraz dostępności do bazy hotelowej i gastronomicznej (24%).

Największym walorem terenu w ocenie badanych z obszaru Beskidu Małego jest jakość środowiska naturalnego (75%), atrakcyjność miejsc do spędzania czasu wolnego (65%) oraz atrakcyjność infrastruktury dla turystyki aktywnej (62%). Najmniej zadowolonych respondentów ma pozytywną opinię na temat sieci dróg i połączeń komunikacyjnych (37%) oraz na temat liczby obiektów małej infrastruktury (38%). Niemniej jednak odwiedzający obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego zdają się być generalnie najbardziej zadowoleni ze wszystkich analizowanych grup w tym temacie.

W pytaniach otwartych dotyczących pomysłów na rozwój oferty parków na terenie obszaru jurajskiego, oprócz sformułowania „niczego nie brakuje, jest pięknie”, najczęściej zwracano uwagę na niewystarczającą liczbę: koszy na śmieci, oznaczeń poszczególnych miejsc, informacji turystycznych na tablicach, parkingów oraz atrakcji adresowanych konkretnie do młodzieży.

Turyści z obszaru Pogórza Karpackiego poproszeni o podanie pomysłów na zwiększenie atrakcyjności odwiedzanych terenów, zwrócili uwagę przede wszystkim na potrzebę lepszego reklamowania i promowania parku, na konieczność poprawy oznaczeń szlaków, a także na potrzebę organizacji imprez masowych typu festyny. Wśród braku wystarczających elementów na terenie parków najczęściej wymieniali: ławki, toalety, parkingi i miejsca piknikowe.

Na terenie obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego najczęściej padała wymijająca odpowiedź „nie wiem” lub „trudno powiedzieć”. Zaledwie kilku respondentów zwróciło uwagę na potrzebę szlaków rowerowych i reklamy regionu.

Wśród pomysłów na brakujące elementy na terenie Parku Krajobrazowego Beskidu Małego oraz działania i przedsięwzięcia zwiększające atrakcyjność i promocję terenu, respondenci nie wykazali się kreatywnością. Zwrócili jedynie uwagę na aspekty wymienione w poprzednich obszarach, czyli niewystarczającą liczbę ławek oraz potrzebę większego promowania regionu bez podania pomysłu na realizację tego przedsięwzięcia.

Przedstawiciele lokalnych samorządów zostali poproszeni o określenie tych działań, w które może włączyć się ZPKWM w celu rozwoju oferty turystycznej. W tym zakresie odpowiedzi respondentów można pogrupować w następujące kategorie:

- działania promocyjne i informacyjne w celu zwiększenia rozpoznawalności marki parku krajobrazowego,
- wsparcie w przygotowaniu bazy infrastrukturalnej i bazy turystycznej (m.in. poprawa jakości dróg, poprawa dostępności obiektów turystycznych),
- dofinansowanie działań samorządu w zakresie rozwoju oferty turystyki,
- współorganizacja działań edukacyjnych.

Najwięcej ankietowanych wskazało na dwie pierwsze odpowiedzi, tzn. na działania promocyjne i informacyjne w celu zwiększenia rozpoznawalności marki parku krajobrazowego i gmin zlokalizowanych na jego terenie oraz na działania mające na celu przygotowanie bazy infrastrukturalnej i bazy turystycznej (m.in. poprawa jakości dróg, poprawa dostępności obiektów turystycznych). Dotyczyło to wszystkich analizowanych obszarów. Pozostałe grupy odpowiedzi pojawiły się, ale zdecydowanie nielicznie – wskazywali je wyłącznie badani z obszaru Pogórza Karpackiego (tabela 23).

Tabela 23.

Propozycja ze strony samorządów dotycząca przedsięwzięć do podjęcia przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu rozwoju oferty turystycznej [%]

Odpowiedzi	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskid Mały
Działania promocyjne i informacyjne	36	37	33	67
Wsparcie w przygotowaniu bazy infrastrukturalnej i bazy turystycznej	50	25	50	33
Dofinansowanie działań samorządu w zakresie rozwoju oferty turystyki	0	12	0	0
Współorganizacja działań edukacyjnych	0	12	0	0
Brak zdania	14	12	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Podczas prowadzonych wywiadów jakościowych zwrócono uwagę na konieczność tworzenia produktów i oferty turystycznej zawierającej komponent edukacyjny oferowany przez ZPKWM. Taka oferta może być oparta na dostępnej infrastrukturze edukacyjnej – ścieżki edukacyjne, centra edukacji ekologicznej. Wtedy uczestnicy wycieczki, odwiedzający na przykład jakąś atrakcję na terenie

parków krajobrazowych, będą mieli też możliwość uczestniczenia w zajęciach edukacyjnych organizowanych przez przedstawicieli parków. **Do tego zadania, i realizacji innych celów stawianych przed ZPKWM, konieczne jest prowadzenie działań inwestycyjnych związanych z budową lub rozwojem istniejących centrów edukacji ekologicznej – co było podkreślane w dyskusji w każdym obszarze badawczym. Najmocniej potrzeba ta wybrzmiała na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz na obszarze Pogórza Karpackiego.**

Rozwój infrastruktury turystycznej oraz okołoturystycznej i edukacyjnej, jak wspomniano wcześniej, powinien być planowany wspólnie z innymi podmiotami działającymi na obszarze parków krajobrazowych – czyli w partnerstwie. Takie podejście umożliwi pozyskiwanie i uruchamianie różnych źródeł finansowania (np. niektóre LGD obecnie skutecznie pozyskują środki na tego typu działania).

Oprócz tworzenia i utrzymywania infrastruktury służącej mieszkańcom i turystom konieczne jest prowadzenie wspólnych projektów i inicjatyw promujących lokalne obszary. W tym zakresie można wymienić m.in. współpracę przy realizacji projektu „Skarby Blisko Krakowa”, prowadzonego przez jedną z Lokalnych Grup Działania na terenie województwa małopolskiego.

6.6.5. Działania i przedsięwzięcia do podjęcia przez ZPKWM w celu poprawy warunków do prowadzenia działalności gospodarczej

Przedstawiciele lokalnych samorządów w zakresie poprawy warunków do prowadzenia działalności gospodarczej wskazali na kilka zasadniczych kwestii, które powinny zostać podjęte przez ZPKWM – były to:

- zainicjowanie rozwoju turystyki,
- usprawnienie procesu decyzyjnego w zakresie ustawodawstwa,
- wprowadzenie doradztwa dla inwestorów, chcących podjąć działalność gospodarczą na terenie parków,
- wsparcie finansowe realizacji projektów rozwojowych,
- realizacja projektów partnerstwa publiczno-prywatnego.

Część uznała, że nic nie należy robić w tym zakresie. Najczęściej w opiniach badanych pojawiła się kwestia konieczności usprawnienia procesu decyzyjnego w zakresie ustawodawstwa – na tę odpowiedź wskazało najwięcej badanych, zatem można przyjąć, że jest to wyraźna potrzeba przedstawicieli samorządów bez względu na to, który park krajobrazowy reprezentują (tabela 24).

Tabela 24.

Propozycja ze strony przedstawicieli samorządów przedsięwzięć do podjęcia przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu poprawy warunków do prowadzenia działalności gospodarczej [%]

Odpowiedzi	Obszar jurajski	Obszar Pogórze Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Zainicjowanie rozwoju turystyki	14	0	17	0
Usprawnienie procesu decyzyjnego w zakresie ustawodawstwa	7	25	17	100
Wprowadzenie doradztwa dla inwestorów chcących podjąć działalność gospodarczą na terenie parków	21	12	0	0
Wsparcie finansowe do realizacji projektów rozwojowych	7	0	0	0
Realizacja projektów partnerstwa publiczno-prywatnego	0	25	0	67
„Nic nie należy robić w tym zakresie”	7	12	0	0
Brak zdania	50	25	33	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Wiele opinii na temat wspierania przedsiębiorców zostało wygłoszonych podczas prowadzonych wywiadów jakościowych. Dyskutowano o konieczności identyfikacji i wspierania branż, które można uznać za inteligentnie dobrane do specyfiki obszarów będących w granicach parków krajobrazowych. Mowa o identyfikacji takich gałęzi gospodarki, które swoim działaniem nie niszczą

lokalnych walorów, a wręcz są zbieżne z polityką ZPKWM. Wstępnie do takich podmiotów można zaliczyć takie, które:

- prowadzą ekologiczną gospodarkę rolną (dotyczącą warzyw, owoców, ale też kwiatów, ziół oraz ekstensywnej hodowli zwierząt),
- stosują tradycyjne metody przetwórstwa lokalnych produktów,
- są związane z tradycyjnymi zajęciami tutejszych mieszkańców: wypas owiec, uprawy sadów, ale też dotyczą zawodów i umiejętności, które są zagrożone wyginięciem i zapomnieniem,
- są związane z lokalnymi tradycjami rzemieślniczymi – nawiązując przez to do pojawiającego się trendu wzrostu zainteresowania produktami rzemieślniczymi,
- są związane z rozwojem oferty turystycznej i noclegowej niewpływającej negatywnie na środowisko naturalne oraz krajobraz.

Wsparcie dla tego rodzaju podmiotów może być prowadzone poprzez:

- konkurs grantowy na rozwój i prowadzenie działalności gospodarczej na obszarze parków krajobrazowych,

- tworzenie sieci współpracy podmiotów przyjaznych dla parków i promowanie ich działalności oraz produktów,
- certyfikowanie podmiotów gospodarczych i ich produktów marką parków krajobrazowych,
- zlecanie prac rzemieślnikom, szczególnie reprezentującym ginące zawody, aby ich umiejętności nie odeszły razem z nimi. Wsparcie przyuczania do zawodu. Archiwizowanie ich dorobku i umiejętności.

Istotnym elementem, który może być uznany za ważny czynnik wspierający prowadzenie działalności gospodarczej, jest utworzenie marki związanej z parkami krajobrazowymi. Istnieje ogromny potencjał i gotowość do współpracy przy tworzeniu takiej marki dla każdego z obszarów badania. Szczególnie potencjał ten widoczny jest na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz obszarze Pogórza Karpackiego. Na podstawie utworzonej marki możliwe będzie certyfikowanie i tworzenie lokalnych produktów oraz usług. Działania takie mogą przyczynić się do wzrostu zainteresowania lokalnie wytwarzanymi produktami, zwiększenia ich sprzedaży oraz rozwoju ruchu turystycznego.

W podobnym tonie wyrażali się internauci, poniżej jedna z zapisanych odpowiedzi:

Według mnie należałoby zacieśnić współpracę z przedsiębiorstwami z terenu Parków, aby Parki wniosły wkład w ich promocję i odwrotnie (mam na myśli np. winnice, pasieki, gospodarstwa agroturystyczne, koła gospodyń wiejskich).

6.6.6. Działania i przedsięwzięcia do podjęcia przez ZPKWM w celu poprawy warunków dla realizacji zadań instytucji publicznych i organizacji pozarządowych

Kolejnym elementem, o który zapytano przedstawicieli samorządów, było wskazanie działań, które mogłyby podjąć Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu poprawy warunków funkcjonowania organizacji pozarządowych. Badani uważają, że wśród takich inicjatyw można wymienić:

- współpracę z istniejącymi, zakorzenionymi organizacjami pozarządowymi – szczególnie z ochotniczymi strażami pożarnymi i kołami gospodyń wiejskich,
- promowanie działalności organizacji pozarządowych,
- dofinansowanie działalności organizacji pozarządowych,
- poprawę komunikacji z organizacjami pozarządowymi.

Odpowiedzi w tym zakresie były zróżnicowane, ale podobnie jak w przypadku innych wskazanych powyżej, liczny był wybór odpowiedzi „brak zdania”. W poszczególnych obszarach nie ma żadnej odpowiedzi, która byłaby najczęściej wybierana przez wszystkich badanych. I tak na obszarze jurajskim oraz na Pogórzu Karpackim najwięcej badanych wskazało, że **w celu poprawy funkcjonowania organizacji pozarządowych należy podjąć przedsięwzięcia w zakresie zacieśnienia współpracy z istniejącymi, zakorzenionymi organizacjami – przede wszystkim z lokalnymi ochotniczymi strażami pożarnymi i kołami gospodyń wiejskich.** Z kolei na obszarach Popradzkiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Beskidu Małego w opinii badanych najbardziej **pożądane jest dofinansowanie działalności organizacji pozarządowych** (tabela 25).

Tabela 25.

Propozycja ze strony przedstawicieli samorządów działań do podjęcia przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu poprawy warunków funkcjonowania organizacji pozarządowych [%]

Odpowiedzi	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Współpraca z istniejącymi, zakorzenionymi organizacjami pozarządowymi – szczególnie z ochotniczymi strażami pożarnymi i kołami gospodyń wiejskich	29	25	0	0
Promowanie działalności organizacji pozarządowych	7	0	0	0
Dofinansowanie działalności organizacji pozarządowych	21	25	67	100
Poprawa komunikacji z organizacjami pozarządowymi	0	0	17	0
Brak zdania	36	37	17	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Następnie zapytano o to, czy lokalizacja gmin w granicach parków krajobrazowych powoduje zwiększone zapotrzebowanie na działania inwestycyjne. Rozkład odpowiedzi był wyrównany – 48% badanych wybrało odpowiedź „tak”, 53% – „nie”. Najwięcej badanych negatywnie odpowiedziało na zadane pytanie na obszarze Pogórza Karpackiego, z kolei **najwięcej respondentów uważa, że park krajobrazowy generuje konieczność podejmowania nowych działań inwestycyjnych na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego.**

We wszystkich analizowanych obszarach badani wskazywali na to, że atrakcyjność parku krajobrazowego powoduje konieczność prowadzenia inwestycji w zakresie rozbudowy infrastruktury technicznej, infrastruktury sportowej i wypoczynkowej, a także w zakresie rozbudowy bazy turystycznej. Zatem należy przyjąć, że proponowane działania inwestycyjne mają poprawić jakość życia mieszkańców oraz umożliwić komfortowe spędzanie czasu turystom odwiedzającym małopolskie parki krajobrazowe (tabela 26).

Tabela 26.

Opinia przedstawicieli samorządów na temat zwiększonego zapotrzebowania na działania inwestycyjne ze względu na położenie w granicach parku krajobrazowego [%]

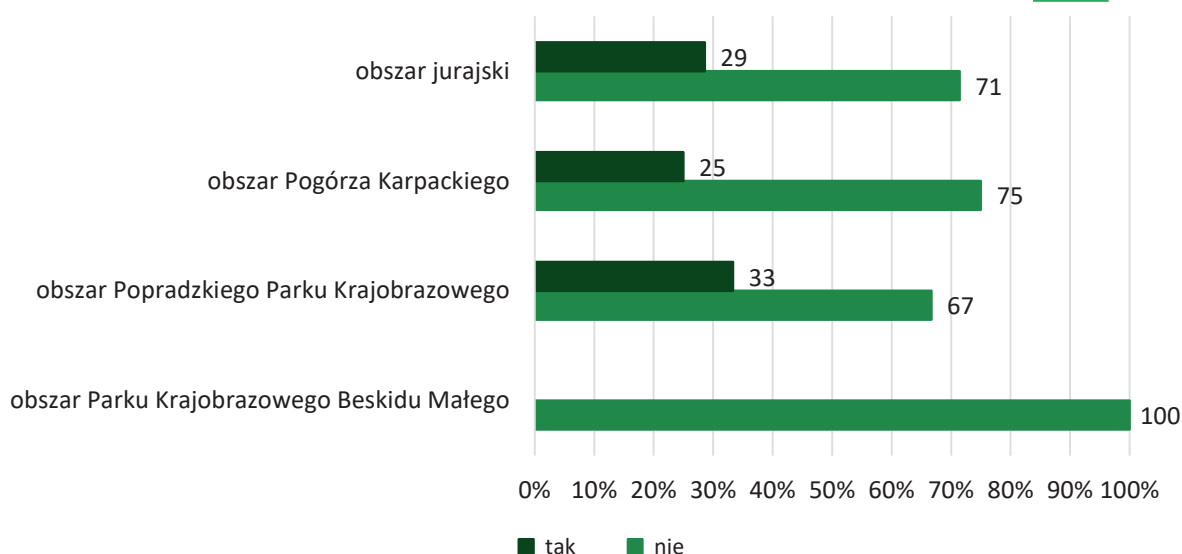
Obszar	Zwiększone zapotrzebowanie na działania inwestycyjne	Wskazane działania inwestycyjne	Brak zwiększonego zapotrzebowania na działania inwestycyjne
Obszar jurajski	64	– rozbudowa infrastruktury technicznej (gazyfikacja, kanalizacja, modernizacja i budowa ciągów komunikacyjnych), – rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej i bazy turystycznej	36
Obszar Pogórza Karpackiego	25	– rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej i bazy turystycznej, – rozbudowa infrastruktury technicznej (modernizacja dróg)	75
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	33	– rozbudowa infrastruktury technicznej (gazyfikacja, kanalizacja, modernizacja i budowa ciągów komunikacyjnych)	67
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	67	– rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej	33

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Kolejny badany aspekt dotyczył dodatkowych kosztów wynikających z faktu, że gmina położona jest na terenie parku. Badanych zapytano „Czy w Pana/Pani ocenie fakt, że gmina położona jest na terenie parku, generuje dodatkowe koszty związane z funkcjonowaniem gminy, które nie wystąpiłyby w przypadku położenia gminy poza obszarem parku krajobrazowego?”. I tutaj znacząca większość, aż **trzy czwarte badanych, nie postrzega lokalizacji na terenie parku krajobrazowego jako potencjalnego problemu generującego dodatkowe koszty dla funkcjonowania gminy**. Pozostała część respondentów uważa, że lokalizacja na terenie parku powoduje problemy i wymaga większego nakładu finansowego na niektóre działania – najczęściej tego typu odpowiedzi odnotowano na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego, nie było ich wśród odpowiedzi badanych z Parku Krajobrazowego Beskidu Małego (wykres 57).

Wykres 57. Opinia przedstawicieli samorządów na temat występowania dodatkowych kosztów ze względu na położenie w granicach parku krajobrazowego [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Tych badanych, którzy wskazali, że lokalizacja gminy w granicach parku krajobrazowego generuje dodatkowe koszty zapytano o to, czy i jakiego specjalnego/dodatkowego wsparcia oczekują od samorządu wojewódzkiego. Odpowiedzi badanych były stosunkowo nieliczne – udzieliło ich jedynie niecałe 30% respondentów z obszarów: jurajskiego, Pogórza Karpackiego i Popradzkiego Parku Krajobrazowego. Zakres wsparcia, jakiego oczekują ankietowani, sklasyfikowano następująco:

- preferencyjne traktowanie gmin w aplikowaniu o środki finansowe, którymi dysponuje samorząd wojewódzki,
- złagodzenie przepisów i obostrzeń prawnych,
- wsparcie infrastrukturalne i w zakresie opieki nad bazą rekreacyjną i turystyczną,
- wsparcie w działaniach na rzecz ochrony przyrody i środowiska.

Z analizy udzielonych odpowiedzi wynika, że najbardziej oczekiwaną formą wsparcia od samorządu wojewódzkiego jest preferencyjne traktowanie gmin w aplikowaniu o środki finansowe, które rozdysponowane są na szczeblu wojewódzkim. Należy także zaznaczyć, że potrzebę wszelkiego typu dodatkowego wsparcia najliczniej wyrazili badani z obszaru jurajskiego. Z kolei badani z gmin zlokalizowanych na terenie Parku Krajobrazowego Beskidu Małego nie dostrzegają potrzeby dodatkowego wsparcia (tabela 27).

Tabela 27. Propozycje ze strony przedstawicieli samorządów dodatkowego wsparcia w związku z wystąpieniem dodatkowych kosztów związanych z położeniem gminy na obszarze parków krajobrazowych [%]

Odpowiedzi	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Preferencyjne traktowanie gmin w aplikowaniu o środki finansowe, którymi dysponuje samorząd wojewódzki	29	25	0	0
Złagodzenie przepisów i obostrzeń prawnych	0	0	17	0
Wsparcie infrastrukturalne i w zakresie opieki nad bazą rekreacyjną i turystyczną	7	0	17	0
Wsparcie w działaniach na rzecz ochrony przyrody i środowiska	7	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

W trakcie wywiadów pogłębionych poruszono także zagadnienie dotyczące wsparcia i tworzenia warunków dla działania organizacji pozarządowych. **Pojawiały się stwierdzenia, że ZPKWM swoimi działaniami może przyczynić się do sprawniejszego działania organizacji. W tym celu wskazywano na organizacje szkoleń dla kadry działającej w ramach trzeciego sektora i zrzeszeń nieformalnych w celu przygotowania osób do prowadzenia inicjatyw z zakresu edukacji ekologicznej z mieszkańcami i odwiedzającymi obszar parków krajobrazowych. Jest to zadanie tym bardziej ważne, że aktualnie ZPKWM własnymi zasobami nie jest w stanie dotrzeć ze swoją ofertą edukacyjną do wszystkich zainteresowanych.** Szkolenia takie powinny także obejmować lokalnych przewodników, których obecnie jest zbyt mało – szczególnie tych na odpowiednio wysokim poziomie przygotowania merytorycznego. Przygotowanie i wyszkolenie zespołu lokalnych przewodników, szczególnie na obszarach o mniejszym poziomie rozwoju turystyki, może być jednym z czynników zmieniających daną sytuację.

Istotnym działaniem wspierającym trzeci sektor może być organizacja konkursu przez ZPKWM lub samorząd wojewódzki dla organizacji pozarządowych, które chcą prowadzić działania edukacyjne, przyrodnicze i propagujące parki krajobrazowe. Pomysł ten był przedstawiany wielokrotnie podczas wywiadów indywidualnych i spotkań warsztatowych. Podkreślano, że lokalne organizacje pozarządowe, zrzeszenia nieformalne, lokalni liderzy mają głęboką wiedzę na temat społeczności, dla której działają oraz dużą wiedzę na temat lokalnych potrzeb, dlatego szczególnie należy wspierać ich chęci działania. Zasady konkursu powinny być tak opracowane, żeby nie ograniczały możliwości udziału lokalnych liderów oraz zrzeszeń nieformalnych nieprowadzących żadnej zarejestrowanej działalności – np. poprzez minigranty.

Inną propozycją wspierania organizacji pozarządowych, na którą wskazywali rozmówcy, może być utworzenie komórki w ZPKWM, która będzie odpowiedzialna za wsparcie merytoryczne organizacji pozarządowych (ale także samorządów i przedsiębiorców) w zakresie przygotowania i realizacji przez nich przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym, przyrodniczym i popularyzującym krajoznawstwo.

6.6.7. Działania z zakresu edukacji przyrodniczej, ekologicznej, historycznej i kulturowej mieszkańców oraz turystów możliwe do podjęcia przez ZPKWM

Ponad połowa mieszkańców ze wszystkich badanych obszarów wyraziła zainteresowanie wzięciem udziału w wycieczkach krajoznawczych i spacerach przyrodniczych organizowanych przez ZPKWM. Równie licznie wskazywane były pikniki i happeningi o tematyce przyrodniczo-ekologicznej. Prawie ¼ badanych wskazała także na wystawy organizowane przez

ZPKWM. Najmniejszą popularnością cieszyło się korzystanie z wydawnictw edukacyjnych, tylko 3% respondentów wskazało na to działanie edukacyjne.

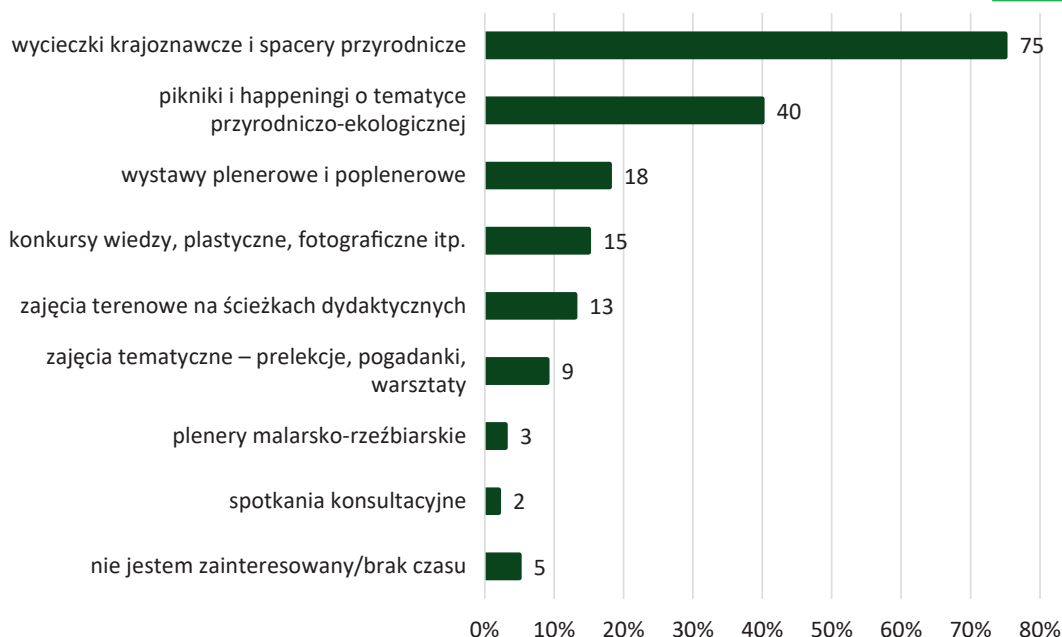
Turyści także w największym stopniu są zainteresowani wycieczkami krajoznawczymi i spacerami przyrodniczymi – aż 75% odwiedzających wszystkie obszary wskazało na tę formę aktywności. 40% badanych chętnie wzięłoby udział w piknikach i happeningach. Najmniej atrakcyjne dla turystów są spotkania konsultacyjne (2% respondentów), które bardziej odpowiednie są dla mieszkańców czy podmiotów działających na terenie poszczególnych parków, plenery malarsko-rzeźbiarskie (3%) oraz korzystanie z wydawnictw edukacyjnych (3%) (wykres 59).

Wykres 58. Działania edukacyjne prowadzone przez przedstawicieli parków, w których chcieliby wziąć udział mieszkańcy [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Wykres 59. Działania edukacyjne prowadzone przez przedstawicieli parków, w których chcieliby wziąć udział turyści [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

W przypadku przedsiębiorców znaczenie więcej respondentów, niż przy odpowiedziach mieszkańców lub turystów, wskazało na brak zainteresowania działaniami edukacyjnymi bądź brakiem czasu (27% badanych). **1/3 przedsiębiorców ze wszystkich obszarów chętnie wzięłaby udział w wycieczkach krajoznawczych i spacerach przyrodniczych oraz w piknikach i happeningach o tematyce przyrodniczo-ekologicznej.** Najmniej interesujące dla przedsiębiorców są plenery malarsko-rzeźbiarskie (2% respondentów) (wykres 60).

Wykres 60.

Działania edukacyjne prowadzone przez ZPKWM, w których chcieliby wziąć udział przedsiębiorcy [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

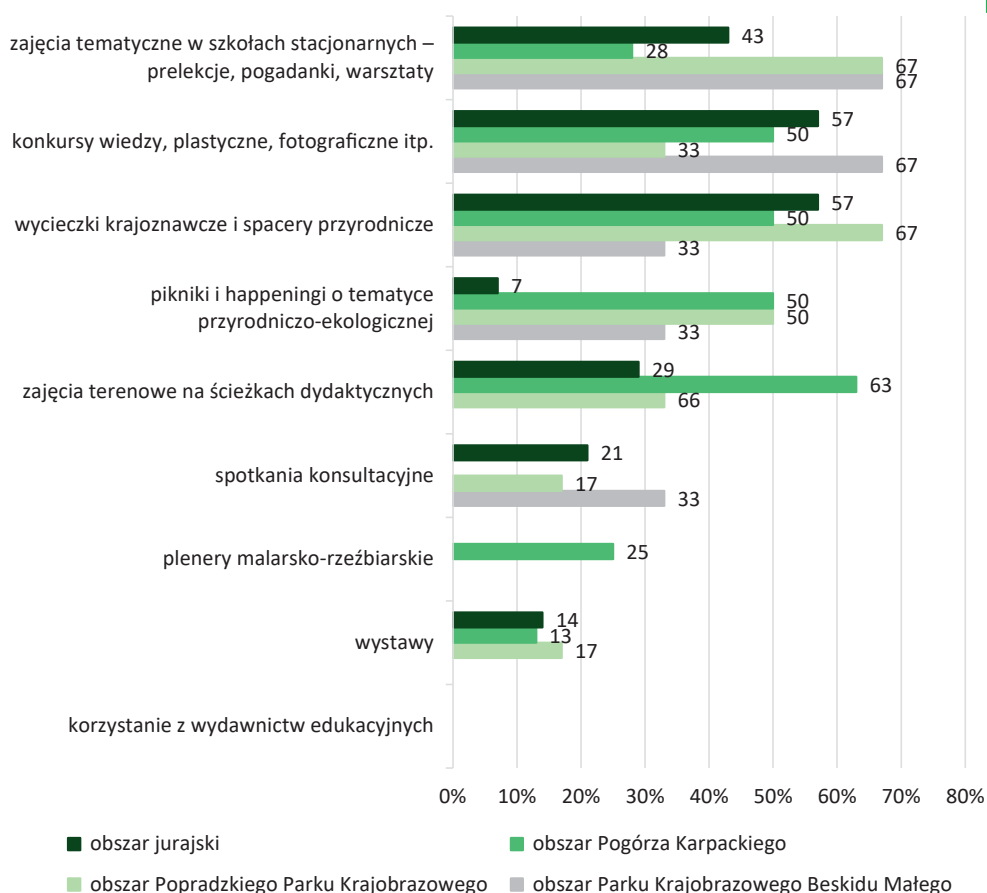
Przeanalizowano również, które działania edukacyjne Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, skierowane do mieszkańców i turystów, są w opiniach przedstawicieli gmin szczególnie wartościowe i interesujące.

Okazuje się, że zdaniem badanych najbardziej wartościowymi działaniami edukacyjnymi skierowanymi do mieszkańców i turystów są pikniki i happeningi o tematyce przyrodniczo-ekologicznej oraz wycieczki krajoznawcze i spacerzy przyrodnicze. Wskazywano również konkursy oraz stacjonarne zajęcia w szkołach. Były to cztery główne odpowiedzi wybierane przez respondentów bez względu na charakter obszaru, jaki reprezentowali. Należy zwrócić uwagę, że dla niemal wszystkich wysoko ocenionych działań najważniejszą grupą docelową są dzieci i młodzież. Jest to cenne ze względu na to, że działania te umożliwiają budowanie pozytywnych postaw wobec środowiska i otaczającej przyrody od najmłodszych lat oraz kształtują świadomość społeczną i ekologiczną. Po drugie, wymienione działania pośrednio pozwalają stymulować i motywować dorosłych do troski o środowisko i włączyć ich w działania na rzecz przyrody. Dzieje się tak, ponieważ rodzice i opiekunowie często towarzyszą dzieciom w tego typu wydarzeniach edukacyjnych, które na ogół mają integracyjny, egalitarny charakter.

Za najmniej wartościowe działanie edukacyjne badani uznali korzystanie z wydawnictw edukacyjnych – odpowiedź ta nie uzyskała żadnych wskazań. Niską popularnością wśród badanych cieszyły się także plenery malarskie i rzeźbiarskie (wykres 61).

Wykres 61. Opinia przedstawicieli samorządów na temat działań edukacyjnych Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego skierowane do mieszkańców i turystów [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Zdaniem uczestników spotkań warsztatowych i wywiadów indywidualnych działaniami edukacyjnymi i propagującymi wiedzę na temat parków krajobrazowych, których mógłby się podjąć ZPKWM, są:

- przygotowanie oferty edukacyjnej połączonej z formami integracji międzypokoleniowej. Czyli zestawu takich aktywności, które z jednej strony będą uczyły lokalne społeczeństwo, ale przy udziale różnych grup wiekowych. W ramach tych działań możliwa będzie wzajemna edukacja i wymiana doświadczeń między młodymi i starszymi mieszkańcami danych obszarów,
- opracowanie systemu zdobywania i wdrożenia odznak dla turystów i mieszkańców zainteresowanych zgłębianiem tajemnic oraz wiedzy związanej z parkami krajobrazowymi,
- opracowanie i prowadzenie gier terenowych oraz questów zachęcających do aktywnego poznawania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego parków krajobrazowych,
- wykorzystywanie nowych technologii przy tworzeniu i rozpowszechnianiu ścieżek przyrodniczych (np. wykorzystywanie technologii rozszerzonej rzeczywistości na stacjach ścieżek ekologicznych lub przy stworzonych questach).

Rozmówcy wskazywali również na konieczność współpracy z ZPKWM w zakresie organizacji i prowadzenia przedsięwzięć edukacyjnych. W sytuacji gdy ZPKWM nie ma takich zasobów, aby dotrzeć ze swoimi działaniami do wszystkich zainteresowanych, pewnym rozwiązaniem może być zlecenie części działań organizacjom pozarządowym. Należy też zauważyć, że niektóre z podmiotów reprezentujących trzeci sektor są w stanie zaangażować swoje środki/zasoby w proponowane działania.

Jako na istotny element dalszego skutecznego docierania do odbiorców wskazano konieczność dalszego prowadzenia atrakcyjnych inicjatyw w przestrzeni parków krajobrazowych. Jak

wspomniano we wcześniejszych częściach raportu, pozytywną opinią cieszą się wszelkie działania terenowe – takie jak wycieczki krajoznawcze, plenery, ale także lekcje w terenie czy konkursy przyrodnicze. Tego typu działania muszą być dalej realizowane i rozwijane.

Należy też zwrócić uwagę na stałą obecność przedstawicieli ZPKWM w lokalnych wydarzeniach. Stoiska edukacyjno-informacyjne ZPKWM powinny być organizowane na jak największej liczbie lokalnych wydarzeń.

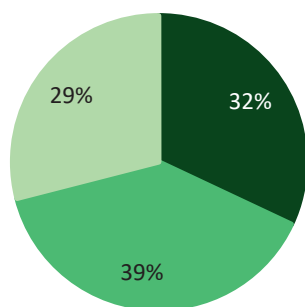
6.6.8. Inicjatywy i działania związane z ochroną bioróżnorodności i promocja bioróżnorodności oraz obszarów cennych przyrodniczo

Około 32% badanych mieszkańców zdecydowało się podać przykłady działań związanych z ochroną przyrody i krajobrazu oraz promowaniem bioróżnorodności na terenie parku, w które chcieliby się włączyć. Należy jednak zaznaczyć, że blisko 40% respondentów nie chciałoby się włączać w żadne działania (wykres 62).

Wykres 62.

Wskazane działania związane z ochroną przyrody i krajobrazu oraz promowania bioróżnorodności, w które chcieliby włączyć się mieszkańcy [%]

- wskazane przykłady działań, które chciano by podjąć (wykres poniżej)
- nie jestem zainteresowany/a podjęciem jakichkolwiek działań
- nie wiem/trudno powiedzieć

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Ponad 1/3 mieszkańców wskazała, że mogłaby się włączyć w działania związane z ochroną przyrody, np. akcje sprzątania świata, sadzenie drzew. 17% badanych chętnie włączyłoby się również w organizację wycieczek, zajęć terenowych i pikników. 12% mieszkańców mogłoby się zaangażować w promowanie regionu. Pozostałe odpowiedzi pojawiały się mniej licznie (wykres 63).

Przedstawiciele gmin w tym zakresie wskazywali na konieczność podjęcia działań w następujących obszarach:

- działania edukacyjne,
- włączenie mieszkańców w proces ustawodawczy i decyzyjny,
- działania integracyjne w celu wzmocnienia poczucia wspólnoty lokalnej i zbudowania tożsamości społeczeństwa z otaczającym środowiskiem.

Wśród wszystkich badanych najczęściej wybieraną odpowiedzią była konieczność włączenia mieszkańców w proces ustawodawczy i decyzyjny, co w konsekwencji ma spowodować włączenie mieszkańców w działania na rzecz ochrony środowiska. Badani uważali, że umożliwienie mieszkańcom współdecydowania i współzarządzania zbuduje poczucie odpowiedzialności za wspólne dobro – za środowisko i przyrodę (tabela 28).

Wykres 63.

Działania związane z ochroną przyrody i krajobrazu oraz promowania bioróżnorodności, w które chcieliby włączyć się mieszkańcy [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Tabela 28.

Propozycja działań do podjęcia przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu włączenia mieszkańców w proces planowania i realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska [%]

Odpowiedzi	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Działania edukacyjne	43	25	17	0
Włączenie mieszkańców w proces ustawodawczy i decyzyjny	50	25	33	67
Działania integracyjne w celu wzmocnienia poczucia wspólnoty lokalnej i zbudowania tożsamości społeczeństwa z otaczającym środowiskiem	0	0	17	0
„Nic nie trzeba robić w tym zakresie”	0	12	0	0
Brak zdania	7	25	17	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

Zdaniem uczestników badań jakościowych w celu zwiększenia zaangażowania społeczności lokalnej w działania związane z parkami krajobrazowymi, należy dążyć do wykorzystywania różnorodnych form komunikacji oraz zastosowania nowoczesnych technologii. **W dobie powszechnej elektronizacji życia oraz ograniczonych zasobów czasowych społeczeństwa często stosowanym rozwiązaniem jest wykorzystywanie narzędzi elektronicznych w komunikacji oraz w celu wsparcia realizowanych działań. Oprócz spotkań konsultacyjnych można wykorzystywać elektroniczne formy konsultacji, np. w postaci geoankiet, a internautów – zgodnie z ideą crowdsourcingu – można zachęcić do śledzenia obrazu z kamer montowanych na szlakach turystycznych czy w miejscach cennych przyrodniczo.**

Za wykorzystaniem narzędzi elektronicznych w komunikacji i prowadzonej edukacji opowiadała się również młodzież, która uczestniczyła w organizowanych dla tej grupy warsztatach połączonych z grą symulacyjną. **Jeden z pomysłów młodzieży opierał się na stworzeniu aplikacji zawierającej interaktywną mapę, która mogłaby być wyposażona**

w funkcje, np. motywowanie do aktywności fizycznej, grę o punkty polegającą na zbieraniu śmieci w parku krajobrazowym oraz treści edukacyjne o faunie i florze.

Potrzebnym rozwiązaniem będzie też stworzenie informatora na temat wydarzeń organizowanych w przestrzeni parków krajobrazowych lub związanych z parkami krajobrazowymi.

Przedstawiciele samorządów wskazywali na potrzebę udzielenia wsparcia merytorycznego w zakresie tworzenia i aktualizowania dokumentów planistycznych. Dzięki temu tworzone dokumenty będą wysokiej jakości, co ułatwi ich wdrażanie i dążenie do respektowania przez społeczność lokalną.

6.6.9. Pożądane kierunki rozwoju i priorytetowe obszary działań ZPKWM w perspektywie najbliższych lat

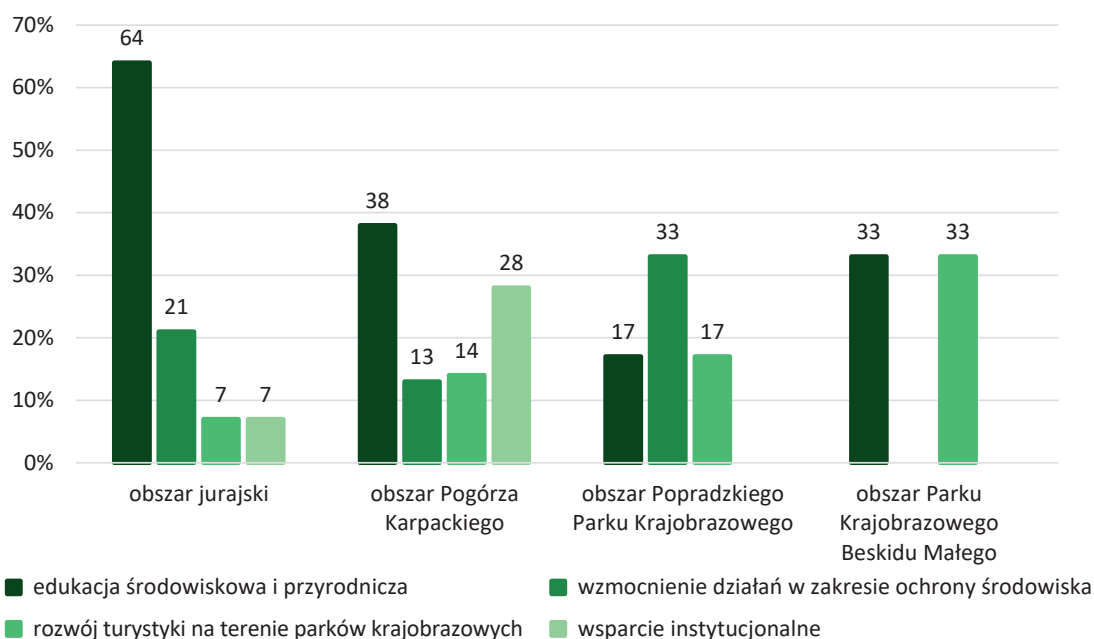
Zwieńczeniem informacji pozyskanych od badanych przedstawicieli samorządu lokalnego jest zidentyfikowanie głównych priorytetów Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego na najbliższe lata. Było to pytanie otwarte, na które uzyskane odpowiedzi sklasyfikowano następująco:

- edukacja środowiskowa i przyrodnicza,
- wzmocnienie działań w zakresie ochrony środowiska,
- rozwój turystyki na terenie parków krajobrazowych,
- opracowanie wsparcia instytucjonalnego dla samorządu lokalnego w zakresie optymalnego funkcjonowania na terenie parków krajobrazowych.

Respondenci na obszarze jurajskim wskazali, że kluczowym priorytetem ZPKWM jest edukacja środowiskowa i przyrodnicza. Pozostali badani nie dokonali tak wyraźnego, kategoriycznego wyboru, czego wyrazem jest to, że na Pogórzu Karpackim na równi z wagą edukacji środowiskowej i przyrodniczej badani uznali konieczność opracowania wsparcia instytucjonalnego dla samorządu lokalnego w zakresie optymalnego funkcjonowania na terenie parków krajobrazowych. Z kolei w Popradzkim Parku Krajobrazowym i na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego badani za priorytety uznali (odpowiednio) działania na rzecz wzmocnienia ochrony środowiska i konieczność stworzenia nowych ram wsparcia instytucjonalnego oraz rozwój turystyki i edukację środowiskową i przyrodniczą (wykres 64).

Wykres 64.

Sugestie przedstawicieli samorządów dotyczące priorytetów w działaniach Zespołu Parków Krajobrazowych na najbliższe lata [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PAPI wśród JST (N=31).

W trakcie prowadzonych wywiadów i organizowanych warsztatów rozmówcy wskazywali na następujące priorytety w działaniu ZPKWM:

- **Działanie na rzecz zachowania lokalnych walorów krajobrazowych i przyrodniczych parków krajobrazowych.** W tym celu należy też przeciwdziałać ekspansji roślinności drzewnej na niektóre tereny. Podczas rozmów wskazywano, że niektóre tereny łąkowe zarastają. Zarastają też punkty widokowe i ekspozycji krajobrazu. Rozmówcy wskazywali też na idącą za tym mniejszą różnorodność występujących gatunków roślin łąkowych i owocowych. Stwierdzono, że zanika występowanie niektórych ziół czy krzewów owocowych na terenach łąkowych, skutkiem czego obszary te są coraz mniej atrakcyjne dla niektórych ptaków. Zjawisko szczególnie było podkreślane na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego.
- **Niektórzy przedstawiciele samorządów podkreślali, że niezwykle ważne jest utrzymanie istniejącej infrastruktury turystycznej. Ich zdaniem bardziej istotne są działania związane z monitoringiem istniejącej infrastruktury i jej utrzymaniem, prowadzeniem bieżących napraw zamiast tworzeniem nowych elementów tego rodzaju.**
- Rozmówcy w zdecydowanej większości pozytywnie odnosili się do inicjatyw podejmowanych przez ZPKWM. **Ich zdaniem priorytetem będzie dalsze prowadzenie podjętych działań oraz zwiększenie skali realizowanych projektów.** Jako przykład podawano prowadzony wypas owiec połączony z odtwarzaniem elementów kultury pasterskiej.
- **Utworzenie oddziału ZPKWM na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego lub w jego bliższej odległości.** Obecnie skala oddziaływania ZPKWM na ten obszar jest mniejsza ze względu na fakt, że osoby odpowiedzialne za ten teren na co dzień znajdują się w dużej odległości od tych miejsc.

Wskazywano, że na potrzeby realizacji różnych proponowanych działań konieczne może być zwiększenie zatrudnienia w ZPKWM. Dzięki temu możliwe będzie objęcie działaniami większej liczby mieszkańców oraz podjęcie nowych inicjatyw.

6.6.10. Potencjalne formy współpracy ZPKWM z innymi interesariuszami w Polsce i Europie w zakresie promocji i ochrony obszarów cennych przyrodniczo oraz edukacji ekologicznej

W zakresie współpracy międzynarodowej uczestnicy badań jakościowych wskazywali na możliwość udziału ZPKWM w projektach transgranicznych realizowanych w ramach programów INTERREG. W ramach tych inicjatyw razem z innymi partnerami z Polski i krajów sąsiedzkich możliwe jest prowadzenie działań edukacyjnych, przyrodniczych i historyczno-kulturowych czy związanych z prowadzeniem inwestycji w infrastrukturę edukacyjną oraz przyrodniczą.

3.6.11. Podsumowanie

- 1) W trakcie prowadzonych wywiadów i spotkań wielokrotnie podkreślano, że rola ZPKWM w zakresie rozwoju lokalnego może być bardzo istotna. Ze względu na fakt, że w granicach parków krajobrazowych znajduje się wiele jednostek samorządu terytorialnego, potrzebny jest lider, który zainicjuje prace nad wspólną wizją rozwoju terytorialnego dla wszystkich obszarów wchodzących w skład danego parku krajobrazowego czy poszczególnych obszarów parków krajobrazowych.
- 2) Przedstawiciele samorządów wskazywali, że czynnikiem przyczyniającym się do rozwoju lokalnego oraz idącą za tym poprawą jakości życia może być organizacja konkursów grantowych (np. na inwestycje prośrodowiskowe, ograniczanie niskiej emisji, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii) dedykowanych gminom znajdującym się w granicach parków krajobrazowych oraz podmiotom działającym na terenie tych gmin (przedsiębiorcom – w zakresie prowadzenia działalności zbieżnej z celami ZPKWM, organizacjom pozarządowym – w zakresie prowadzenia działań edukacyjnych dla lokalnej społeczności).
- 3) Niezmiennie ZPKWM powinien prowadzić działania informacyjne i edukacyjne. Obecnie jest to mocna strona działalności Zespołu, jednak należy ją ciągle rozwijać, wprowadzać nowe formy edukowania i informowania oraz nawiązywać współpracę w tym zakresie z coraz większą liczbą różnych podmiotów (szkoły, organizacje pozarządowe, ale także Lasy Państwowe).
- 4) Jednym z pomysłów było utworzenie rady parków krajobrazowych dla każdego z obszarów. Proponuje się, aby taka rada pełniła funkcję ciała doradczego działającego przy Dyrekcji ZPKWM, utworzonego z przedstawicieli podmiotów mających aktywny wkład w funkcjonowanie parków krajobrazowych.
- 5) Mieszkańcy chcą aktywnie spędzać swój czas wolny na terenie parków krajobrazowych. Najwięcej osób wskazało na wycieczki piesze i możliwości spacerów oraz jazdę rowerem po parkach krajobrazowych, a także rekreację nad wodą.
- 6) Oczekiwane elementy związane ze wzbogaceniem oferty dostępnej na terenie parków krajobrazowych dotyczą: tworzenia miejsc do zabaw dla dzieci przy szlakach turystycznych, tworzenie nowych szlaków – nie tylko pieszych, ale też konnych czy wydzielonych dla turystów zmotoryzowanych, na zasadach komercyjnych, większe zadbanie o stan techniczny istniejących szlaków oraz ich oznakowanie, rozwój oferty wycieczek pieszych, a także organizowanych wydarzeń lokalnych połączonych z konkursami wiedzy na tematy przyrodnicze.
- 7) Wskazywano, że dla każdego obszaru należy opracować spójny kalendarz wydarzeń cyklicznych, które będą organizowane corocznie przez ZPKWM lub przy jego udziale. Dla tych wydarzeń powinna być prowadzona wspólna promocja za pomocą różnych, sprawdzających się w tym obszarze, kanałów komunikacji.
- 8) Oczekiwane jest wsparcie tworzenia lub nadzór nad tworzeniem ścieżek i tras turystycznych, które w jak najmniejszym stopniu będą oddziaływały na środowisko przyrodnicze parków krajobrazowych. Zdaniem

rozmówców warto rozwijać ten naturalny sposób tworzenia tras biegowych – co może być wyróżnikiem badanych obszarów, szczególnie obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

- 9) Najczęściej, w zakresie wspierania rozwoju lokalnego, wskazywano na działania promocyjne i informacyjne w celu zwiększenia rozpoznawalności marki parku krajobrazowego i gmin zlokalizowanych na jego terenie oraz na działania mające na celu przygotowanie bazy infrastrukturalnej i bazy turystycznej (m.in. poprawa jakości dróg, poprawa dostępności obiektów turystycznych).
- 10) W trakcie badań zwrócono uwagę na konieczność tworzenia produktów i oferty turystycznej zawierającej komponent edukacyjny oferowany przez ZPKWM. Taka oferta może być oparta na dostępnej infrastrukturze edukacyjnej – ścieżki edukacyjne, centra edukacji ekologicznej.
- 11) Na potrzeby realizacji celów stawianych przed ZPKWM konieczne jest prowadzenie działań inwestycyjnych związanych z budową lub rozwojem istniejących centrów edukacji ekologicznej – co było podkreślane w dyskusji w każdym obszarze badawczym. Najmocniej potrzeba ta wybrzmiała na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz na obszarze Pogórza Karpackiego.
- 12) Rozwój infrastruktury turystycznej oraz okołoturystycznej i edukacyjnej powinien być planowany wspólnie z innymi podmiotami działającymi na obszarze parków krajobrazowych – czyli w partnerstwie.
- 13) W zakresie wprowadzania udogodnień dla przedsiębiorców dyskutowano o konieczności identyfikacji i wspierania branż, które można uznać za inteligentnie dobrane do specyfiki obszarów będących w granicach parków krajobrazowych. Mowa o identyfikacji takich gałęzi gospodarki, które swoim działaniem nie niszczą lokalnych walorów, a wręcz są zbieżne z polityką ZPKWM. Wstępnie do takich podmiotów można zaliczyć te, które:
 - prowadzą ekologiczną gospodarkę rolną (dotyczącą warzyw, owoców, ale też kwiatów, ziół oraz ekstenzywnej hodowli zwierząt),
 - stosują tradycyjne metody przetwórstwa lokalnych produktów,
 - są związane z tradycyjnymi zajęciami tutejszych mieszkańców: wypas owiec, uprawy sadów, ale też dotyczą zawodów i umiejętności, które są zagrożone wyginięciem i zapomnieniem,
 - są związane z lokalnymi tradycjami rzemieślniczymi – nawiązując przez to do pojawiającego się trendu wzrostu zainteresowania produktami rzemieślniczymi,
 - są związane z rozwojem oferty turystycznej i noclegowej niewpływającej negatywnie na środowisko naturalne oraz krajobraz.
- 14) Istotnym elementem, który może być uznany za ważny czynnik wspierający prowadzenie działalności gospodarczej, jest utworzenie marki związanej z parkami krajobrazowymi. Istnieje ogromny potencjał i gotowość do współpracy przy tworzeniu takiej marki dla każdego z obszarów badania. Szczególnie potencjał ten widoczny jest na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz obszarze Pogórza Karpackiego.
- 15) Na potrzeby poprawy warunków funkcjonowania organizacji pozarządowych należy podjąć przedsięwzięcia w zakresie zacieśnienia współpracy z istniejącymi, zakorzenionymi organizacjami – przede wszystkim z lokalnymi ochotniczymi strażami pożarnymi i kołami gospodyń wiejskich. Pożądane jest dofinansowanie działalności organizacji pozarządowych.
- 16) We wszystkich analizowanych obszarach badani wskazywali na to, że atrakcyjność parku krajobrazowego powoduje konieczność prowadzenia inwestycji w zakresie rozbudowy infrastruktury technicznej, infrastruktury sportowej i wypoczynkowej, a także w zakresie rozbudowy bazy turystycznej. Zatem należy przyjąć, że proponowane działania inwestycyjne mają poprawić jakość życia mieszkańców oraz umożliwić komfortowe spędzanie czasu turystom odwiedzającym małopolskie parki krajobrazowe.

- 17) Trzy czwarte badanych samorządów nie postrzega lokalizacji na terenie parków krajobrazowych jako potencjalnego problemu generującego dodatkowe koszty dla funkcjonowania gminy.
- 18) Z analizy udzielonych odpowiedzi wynika, że najbardziej oczekiwaną formą wsparcia ze strony samorządu wojewódzkiego jest preferencyjne traktowanie gmin w aplikowaniu o środki finansowe, które rozdysponowywane są na szczeblu wojewódzkim.
- 19) Pojawiały się stwierdzenia, że ZPKWM swoimi działaniami może przyczynić się do sprawniejszego działania organizacji pozarządowych. W tym celu wskazywano na organizację szkoleń dla kadry działającej w ramach trzeciego sektora i zrzeszeń nieformalnych na potrzeby przygotowania osób do prowadzenia inicjatyw z zakresu edukacji ekologicznej z mieszkańcami i odwiedzającymi obszar parków krajobrazowych. Jest to zadanie tym bardziej ważne, że obecnie ZPKWM własnymi zasobami nie jest w stanie dotrzeć ze swoją ofertą edukacyjną do wszystkich zainteresowanych.
- 20) Istotnym działaniem wspierającym trzeci sektor może być organizacja konkursu przez ZPKWM lub samorząd wojewódzki dla organizacji pozarządowych, które chcą prowadzić działania edukacyjne, przyrodnicze i propagujące parki krajobrazowe.
- 21) Zdaniem badanych najbardziej wartościowymi działaniami edukacyjnymi skierowanymi do mieszkańców i turystów są pikniki i happeningi o tematyce przyrodniczo-ekologicznej oraz wycieczki krajoznawcze i spacerzy przyrodnicze. Wskazywano również konkursy oraz stacjonarne zajęcia w szkołach.
- 22) Na istotny element dalszego skutecznego docierania do odbiorców wskazano konieczność dalszego prowadzenia atrakcyjnych inicjatyw w przestrzeni parków krajobrazowych. Jak wspomniano we wcześniejszych częściach raportu, pozytywną opinią cieszą się wszelkie działania terenowe – takie jak wycieczki krajoznawcze, plenery, ale także lekcje w terenie czy konkursy przyrodnicze.
- 23) W dobie powszechnej elektronizacji życia oraz ograniczonych zasobów czasowych społeczeństwa często stosowanym rozwiązaniem jest wykorzystywanie narzędzi elektronicznych w komunikacji oraz wsparciu realizowanych działań. Oprócz spotkań konsultacyjnych można wykorzystywać elektroniczne formy konsultacji, np. w postaci geoankiet.
- 24) Jeden z pomysłów młodzieży opierał się na stworzeniu aplikacji zawierającej interaktywną mapę, która mogłaby być wyposażona w różne funkcje, np. motywowanie do aktywności fizycznej, grę o punkty polegającą na zbieraniu śmieci w parku krajobrazowym oraz treści edukacyjne o faunie i florze.
- 25) Przedstawiciele samorządów wskazywali na potrzebę udzielenia wsparcia merytorycznego w zakresie tworzenia i aktualizowania dokumentów planistycznych. Dzięki temu tworzone dokumenty będą wysokiej jakości, co ułatwi ich wdrażanie i dążenie do respektowania przez społeczność lokalną.
- 26) Niektórzy przedstawiciele samorządów podkreślali, że niezwykle ważne jest utrzymanie istniejącej infrastruktury turystycznej. Ich zdaniem bardziej istotne są działania związane z monitoringiem istniejącej infrastruktury i jej utrzymaniem, prowadzeniem bieżących napraw zamiast tworzeniem nowych elementów tego rodzaju.
- 27) Działanie na rzecz zachowania lokalnych walorów krajobrazowych i przyrodniczych parków krajobrazowych powinno być jednym z ważniejszych priorytetów ZPKWM. W tym celu należy m.in. przeciwdziałać ekspansji roślinności drzewnej na niektóre tereny. Rozmówcy wskazywali też na obserwowaną mniejszą różnorodność występujących gatunków roślin łąkowych i owocowych. Stwierdzono, że zanika występowanie niektórych ziół czy krzaków owocowych na terenach łąkowych, skutkiem czego obszary te są coraz

mniej atrakcyjne dla niektórych ptaków. Zjawisko szczególnie było podkreślane na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

- 28) Oczekiwane jest utworzenie oddziału ZPKWM na obszarze Parku Krajobrazowego Beskidu Małego lub w jego bliżej odległości.
- 29) Wskazywano, że na potrzeby realizacji różnych proponowanych działań konieczne może być zwiększenie zatrudnienia w ZPKWM. Dzięki temu możliwe będzie objęcie działaniami większej liczby mieszkańców oraz podjęcie nowych inicjatyw.

7. Panel ekspertów

7.1. Informacje ogólne

Jednym z zadań w ramach projektu było zorganizowanie panelu eksperckiego. Odbył się on 7 listopada 2019 roku w Krakowie i składał się z kilku części. Podczas pierwszej części zostały przedstawione przez moderatora ogólne informacje o projekcie. W drugiej części skupiono się na roli i wizji działania Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. Eksperci wyrażali swoją opinię dotyczącą kroków, które powinien podjąć ZPKWM w przyszłości, by zachować wartości przyrodnicze i krajobrazowe parków krajobrazowych, na terenie których przeprowadzano badania. W kolejnej części uwaga została skupiona na współpracy ZPKWM z użytkownikami parków oraz współpracy z przedstawicielami samorządowymi. Oceniano także ZPKWM pod kątem zawierania partnerstwa dla grup interesariuszy. Ostatnia część panelu dotyczyła komunikacji i edukacji na terenie parków. Dyskutowano nad możliwościami zwiększenia świadomości oraz zmianą postaw mieszkańców, które skutecznie przyczyniłyby się do większego zaangażowania użytkowników w działania na rzecz parków krajobrazowych.

W panelu uczestniczyło trzynastu ekspertów. Byli to przedstawiciele następujących podmiotów:

- 1) Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Wydział Inżynierii, Kształtowania Środowiska i Geodezji,
- 2) Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie, Wydział Turystyki i Rekreacji,
- 3) Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Kolegium Medyczne,
- 4) Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kolegium Gospodarki i Administracji Publicznej,
- 5) Zarząd Zieleni Miejskiej w Krakowie,
- 6) Departament Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego,
- 7) Dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego,
- 8) Kierownik oddziału ZPKWM w Krakowie,
- 9) Kierownik oddziału ZPKWM w Tarnowie,
- 10) Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie,
- 11) Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej,
- 12) Uniwersytet Jagielloński, Instytut Nauk o Środowisku.

Dodatkowo w panelu uczestniczyło trzech przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

7.2. Wnioski i rekomendacje

Zadaniem Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, poza oczywistym dążeniem do ochrony środowiska i krajobrazu, powinno być przede wszystkim **podnoszenie świadomości** – dotyczącej wartości przyrodniczych i krajobrazowych tych terenów, a także **wzmocnienie postaw różnych grup interesariuszy**, działających lub mieszkających w granicach parków krajobrazowych lub w ich okolicach, **dotyczących dbania o własne otoczenie**. Zdaniem ekspertów uczestniczących w spotkaniu niezmiernie ważne jest, aby w podejmowanych działaniach nawiązywać do pierwszych idei związanych z tworzeniem parków krajobrazowych, wykraczając poza te działania, które są regulowane w obecnie obowiązujących przepisach. Mianowicie **priorytetem, oprócz ochrony środowiska, musi też być ochrona krajobrazu**, co za tym idzie: przeciwdziałanie zarastaniu punktów ekspozycji krajobrazu, dążenie do zachowania układów urbanistycznych oraz lokalnej architektury, a także ochrony tych terenów jako dostępnej przestrzeni do rekreacji – co przynajmniej częściowo jest możliwe poprzez **prowadzenie odpowiedzialnej polityki przestrzennej przez samorządy**. Należy się też zastanowić nad możliwością podejmowania inicjatyw w celu zmiany przepisów krajowych regulujących działalność podmiotów odpowiedzialnych za zarządzanie i ochronę parków krajobrazowych, aby przyszłe regulacje prawne umożliwiały tym podmiotom skuteczną ochronę tych terenów zarówno pod względem przyrodniczym, jak i krajobrazowym.

Działania Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego powinny się też wiązać ze **wspieraniem lub tworzeniem warunków do rozwoju lokalnego** terenów znajdujących się w granicach parków krajobrazowych. Parki krajobrazowe muszą „wspierać rozwój gospodarczy”. Wysoka efektywność działań ZPKWM będzie możliwa tylko w sytuacji przystąpienia do realizacji wszystkich powyżej wymienionych priorytetów – **dzięki temu możliwe będzie zaistnienie zjawiska korzyści skali oraz oddziaływanie wieloaspektowe na różne grupy interesariuszy**.

Na potrzeby realizacji powyższych priorytetów niezbędne jest podjęcie przez ZPKWM nowych działań, zmiana części dotychczas realizowanych czynności oraz kontynuacja dotychczas realizowanych spraw, wraz ze zwiększeniem skali tych, które są odbierane najlepiej. **W celu przygotowania ZPKWM do realizacji przypisanych im priorytetów niezbędne może się też okazać dokonanie zmian organizacyjnych i zwiększenie zatrudnienia w tej jednostce**.

Mając na uwadze zarówno wyniki przeprowadzonych badań, jak i podsumowanie dyskusji podczas panelu ekspertów, należy stwierdzić, że jednym z najbardziej istotnych wyzwań stojących przed ZPKWM jest budowanie świadomości mieszkańców parków krajobrazowych oraz różnych grup interesu działających na tym terenie w zakresie wartości, jakie niesie za sobą ochrona tych cennych przyrodniczo oraz krajobrazowo obszarów. Jedynie społeczeństwo świadome walorów i przewag związanych z otaczającym go środowiskiem jest w stanie włączyć się aktywnie w proces ochrony tych terenów i oddziaływać w tym zakresie na inne grupy aktorów w tej przestrzeni. **Priorytetem będą te działania, które łączą różne grupy interesariuszy**. Budowanie świadomego społeczeństwa powinno odbywać się przede wszystkim poprzez:

- 1) **Kontynuację i zwiększanie skali realizowanych dotychczas działań edukacyjnych**, ze szczególnym uwzględnieniem inicjatyw prowadzonych w terenie. Należy tutaj wymienić w szczególności lekcje w terenie, tworzenie ścieżek edukacyjnych, prowadzenie wycieczek krajoznawczych oraz uczestniczenie w wydarzeniach ważnych dla lokalnej społeczności. Działania edukacyjne, tak jak obecnie, powinny być kierowane do młodzieży – przy ciągłym zwiększaniu zasięgu tych inicjatyw – oraz wykorzystywaniu nowych form, takich jak gry terenowe czy wykorzystywanie elementów rozszerzonej rzeczywistości. W tym miejscu warto wspomnieć o jednym z pomysłów młodzieży, który dotyczył utworzenia aplikacji zawierającej interaktywną mapę, która mogłaby być wyposażona w różne funkcje, np. motywowanie do aktywności fizycznej, grę o punkty polegającą na zbieraniu śmieci w parku krajobrazowym oraz treści edukacyjne o faunie i florze. Podczas prowadzenia działań edukacyjnych nie wolno zapominać o innych grupach wiekowych mieszkańców, którzy obecnie mają duży wpływ na jakość środowiska naturalnego. Sposobem na zwiększenie skali

dotarcia do odbiorców może być inicjowanie współpracy z coraz większą liczbą różnych podmiotów (organizacje pozarządowe, szkoły wyższe, media regionalne i ogólnopolskie, także Lasy Państwowe).

- 2) **Warto też w dalszym stopniu rozwijać współpracę akademicką ze szkołami wyższymi.** ZPKWM może w większym stopniu zachęcać studentów do współpracy poprzez nawiązywanie kontaktów z uczelniami (kształtującymi w kierunkach zbieżnych z działalnością Zespołu), w tym:
 - przekazywanie informacji na temat tematów prac licencjackich i magisterskich,
 - organizację spotkań ze studentami w celu przedstawienia możliwych pól współpracy (praktyki studenckie czy wolontariat).
- 3 **Prowadzenie działań inwestycyjnych związanych z budową lub rozwojem istniejących centrów edukacji ekologicznej** – co było podkreślane w dyskusji w każdym obszarze badawczym. Najmocniej potrzeba ta wybrzmiała na obszarze Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz na obszarze Pogórza Karpackiego. Centra tego rodzaju mogą być wielofunkcyjne. Z jednej strony w takich obiektach można prowadzić edukację kierowaną do lokalnej społeczności oraz turystów odwiedzających te tereny. Będzie to też odpowiednie miejsce do prowadzenia działań informacyjnych dla interesariuszy. Obiekty te mogą też służyć jako baza turystyczna dla zorganizowanych wycieczek. Co więcej, centra edukacji ekologicznej mogą być wykorzystywane przy współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz szkołami wyższymi. Przy realizacji tego typu działań możliwe jest wzorowanie się na zagranicznych praktykach.
- 4) **Zwiększenie wachlarza wykorzystywanych kanałów komunikacji i metod konsultacji ze społeczeństwem lokalnym oraz innymi grupami interesariuszy działającymi w granicach parków krajobrazowych.** Coraz częściej stosowanym rozwiązaniem jest wykorzystywanie narzędzi elektronicznych w komunikacji oraz wsparciu realizowanych działań. Oprócz spotkań konsultacyjnych można wykorzystywać elektroniczne formy konsultacji, np. w postaci geoankiet. W trakcie panelu ekspertów wielokrotnie podkreślano, jak ważne jest obecnie wykorzystywanie nowoczesnych form komunikacji elektronicznej, szczególnie mediów społecznościowych. Tezy takie mają potwierdzenie w przeprowadzonych badaniach, z których wynika, że jednym z najczęściej wykorzystywanych źródeł informacji o parkach krajobrazowych jest Internet. Przy powszechnej opinii na temat wysokiej jakości opracowań i materiałów dostępnych w mediach internetowych prowadzonych przez ZPKWM, niezmiernie ważne jest ciągłe poszerzanie grona odbiorców. To strony i profile ZPKWM oraz udostępniane tam informacje powinny być głównym źródłem wiedzy i kształtowania opinii małopolskiej społeczności i osób odwiedzających te tereny. Efekt taki można osiągnąć m.in. poprzez poszerzanie współpracy z mediami regionalnymi i ogólnopolskimi (np. wspólne konkursy), wykorzystywanie tzw. ambasadorów – znanych, śledzonych w mediach internetowych osób, które zaangażują się w promowanie działań ZPKWM lub podejmą wspólne inicjatywy czy też tworzenie aplikacji promujących aktywne formy spędzania czasu w granicach parków krajobrazowych.

Postacią pokazującą, w jaki sposób można promować tereny cenne przyrodniczo, jest p. Kazimierz Nózka – leśniczy z województwa podkarpackiego. Udostępnia on w Internecie, w mediach społecznościowych krótkie filmiki przyrodnicze, np. pokazujące życie niedźwiedzi, wilków, żeby pokazać wyjątkowość Bieszczadów. [panel ekspertów]

(...) Trzeba starać się dotrzeć do świadomości ludzi, poszukać takich showmanów jak leśniczy pan Kazimierz, którzy mogliby wypromować w podobny sposób małopolskie parki krajobrazowe. [panel ekspertów]

- 5) **Uświadamianie** wszystkich zainteresowanych **grup na temat kosztów i korzyści związanych z ochroną terenów cennych przyrodniczo oraz krajobrazowo** lub zwróceniem uwagi na działania, w wyniku których dojdzie do utraty tych cennych wartości. Eksperci zwracali uwagę na wysoką wartość komunikacyjną koncepcji usług ekosystemowych. Pokazując zarówno korzyści materialne, niematerialne, jak i regulacyjne, uświadamiamy, że mają one często charakter długoterminowy. Zgodnie z tą koncepcją społeczeństwu

należy uświadamiać, że zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych tych terenów przyniesie większe korzyści niż ich poświęcenie dla realizacji krótkoterminowych celów. W prowadzonej komunikacji istotne jest kreowanie przekazu opartego na rozwiązywaniu konkretnych problemów danej grupy interesariuszy. To, czy przekaz będzie odebrany i rozumiany przez odbiorcę, zależy w dużej mierze od tego, czy trafi on w jego potrzeby, czyli jest zależny od solidnie przeprowadzonej identyfikacji potrzeb poszczególnych grup.

Krokiem naprzód będzie wykorzystywanie usług ekosystemowych i zielonej infrastruktury, pokazując mieszkańcom, nie wójtowi, nie radzie gminy, tylko liderom, którzy tam żyją, mieszkają. Należy wykorzystywać potencjał lokalnych liderów do tego, żeby przekonać mieszkańców, że to w ich interesie jest dbanie o to, co jeszcze mają. [panel ekspertów]

Innym istotnym narzędziem związanym z ochroną krajobrazu oraz terenów cennych przyrodniczo i tworzeniem świadomego społeczeństwa jest **polityka przestrzenna, zarówno ta na poziomie lokalnym, jak i regionalnym**. Kwestia dostępnych, w obecnej formule prawnej, rozwiązań dotyczących zagospodarowania przestrzeni wzbudza wiele dyskusji. Mimo ograniczonego wpływu ZPKWM na proces planowania przestrzennego, niezmiernie ważne jest prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych w tym zakresie. **Rolą Zespołu Parków przy obecnych regulacjach nie będzie kontrola tworzonego lokalnie prawa przestrzennego, lecz próba oddziaływania różnymi sposobami na władze lokalne w celu prowadzenia zrównoważonej polityki przestrzennej**, odnoszącej się do parków krajobrazowych jako do atutów, a nie ograniczeń. Tworzenie rozsądnego prawa lokalnego odnoszącego się do przestrzeni, przy obserwowanej dużej presji urbanistycznej na niezagospodarowane tereny w obszarze parków krajobrazowych, jest jednym z ważniejszych czynników pozwalających na ochronę przyrodniczą, a przede wszystkim krajobrazową tych obszarów. Rozwiązaniami, które warto wprowadzać w tym zakresie, są:

- 1) **Skuteczne wykorzystanie narzędzia, jakim jest audyt krajobrazowy województwa**. Poprzez audyt tak naprawdę Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, a nie ZPKWM, może pomóc określić krajobrazy rzeczywiście cenne, unikatowe, ważne dla społeczności lokalnej. Zaznaczenie tych elementów poprzez audyt krajobrazowy województwa będzie wymuszało ich uwzględnianie na etapie tworzenia prawa lokalnego, co zwiększy szanse na ochronę tych krajobrazów.
- 2) **Prowadzenie oceny swobody planistycznej gminy**, czyli oceny cech środowiska przyrodniczego i kulturowego pod kątem możliwości wykorzystania przestrzeni na potrzeby gospodarcze. Posiadanie przez władze lokalne takich informacji ułatwi podejmowanie przemyślanych decyzji planistycznych oraz unikanie sytuacji spornych przy rozpoczynających się inwestycjach ingerujących w przestrzeń oraz krajobraz.

Istnieją pewne narzucone narzędzia i formalne, i naukowe, i administracyjne, ale właśnie takie, które można wykorzystać dla dobra parków krajobrazowych, dla dobra ochrony krajobrazu zwłaszcza przy współpracy z urzędem marszałkowskim i z gminami. Myślę mianowicie o audycie krajobrazowym, który powinien być wykonywany na rzecz planu zagospodarowania przestrzennego województwa. (...)

Przy współudziale gmin powinno się też dokonać oceny, w jaki sposób możemy (biorąc pod uwagę cechy środowiska przyrodniczego i kulturowego) zagospodarowywać przestrzeń. Powinna nastąpić ocena dokumentów planistycznych gminy. [panel ekspertów]

W trakcie prowadzonych badań sami przedstawiciele samorządów wskazywali na potrzebę udzielenia wsparcia merytorycznego w zakresie tworzenia i aktualizowania dokumentów planistycznych. Dzięki temu tworzone dokumenty będą wysokiej jakości, co ułatwi ich wdrażanie i dążenie do respektowania przez społeczność lokalną. Działania edukacyjne związane z planowaniem przestrzennym powinny być też kierowane do społeczności lokalnej. **Należy informować mieszkańców, jakie skutki niesie za sobą uchwalanie planów lub działanie**

na podstawie warunków zabudowy – jako przykłady takich działań podawano tworzenie wizualizacji zmian przestrzeni odnoszących się do wprowadzanych regulacji czy tworzenie przystępnych poradników o tematyce planowania.

Uważam, że wizualizacje to bardzo dobre narzędzie – tylko dobra wizualizacja pokazująca jak będzie wyglądać przestrzeń, gdy zostaną „wysycone” te tereny, które już są przeznaczone pod zabudowę uświadomi mieszkańcom, jak może wyglądać okolica w przyszłości. [panel ekspertów]

Dążenie do zrównoważonego rozwoju lokalnych obszarów położonych w granicach parków krajobrazowych, który będzie nawiązywał do specyfiki tych terenów, jest jednym z czynników, który może pozwolić na zachowanie zidentyfikowanych w tej przestrzeni wartości przyrodniczych i krajobrazowych. W opinii ekspertów oraz przedstawicieli interesariuszy biorących udział w badaniu **Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego powinien dążyć do ukierunkowania rozwoju lokalnego na wykorzystanie istniejących atutów przy jednoczesnym ich zachowaniu.**

W tym zakresie ZPKWM powinien:

- 1) **Podjąć się roli inicjatora – lidera, który rozpocznie prace nad wspólną wizją rozwoju terytorialnego dla terenów wchodzących w skład danego parku krajobrazowego czy poszczególnych obszarów parków krajobrazowych.** Elementem wzmacniającym to działanie może być powołanie grup lokalnej współpracy związanych z poszczególnymi parkami krajobrazowymi. Powinny być to zespoły składające się z lokalnych liderów (przedstawiciele władz samorządowych, szkół, lokalnych mediów i organizacji pozarządowych) oraz praktyków sprawdzonych w działaniu (szczególnie przedsiębiorców):

Może powinna powstać grupa doradcza, nawet doraźnie zwoływana, ale dobrze skomponowana – sołtys, może wójt albo ktoś, kto się zajmuje gospodarką przestrzenną. Dodatkowo lokalne media – gminy czasem wydają gazetki, są tam może dziennikarze, którzy działają w skali lokalnej, ale bardzo prędko i mają autorytet. Może stworzyć taką „grupę propagandową” promującą park. [panel ekspertów]

Także rozwój infrastruktury turystycznej oraz okołoturystycznej i edukacyjnej powinien być planowany wspólnie z innymi podmiotami działającymi na obszarze parków krajobrazowych, czyli w partnerstwie.

- 2) **Inicjować działania służące tworzeniu marki parków krajobrazowych.** Mogą to być działania promocyjne i informacyjne w celu zwiększenia rozpoznawalności marki parku krajobrazowego i gmin zlokalizowanych na jego terenie. W tym zakresie pożądane jest też opracowanie systemu certyfikacji obiektów, produktów i usług oferowanych w granicach parków krajobrazowych nawiązujących do lokalnych tradycji, których wytwarzanie nie zagraża środowisku naturalnemu. Przykładami takich produktów mogą być tradycyjne wyroby lokalnych rzemieślników, produkty spożywcze pochodzące z gospodarstw ekologicznych, zajęcia, warsztaty prowadzone np. przez lokalne organizacje (obrazujące styl życia i pracy na danym obszarze), usługi turystyczne związane z parkami krajobrazowymi, ale nie oddziałujące na nie negatywnie.

Inspiracją może być taki przykład: Kilka lat temu Fundacja Bieszczadzka wprowadziła system certyfikacji (...). Idea tego systemu była taka, że jeżeli jakiś obiekt budowlany nawiązywał do architektonicznego stylu regionu, to mógł w kategorii „architektura” otrzymać wyróżnienie. Jeżeli w menu jakiejś restauracji były potrawy lokalne, to mogła otrzymać certyfikat w kategorii „gastronomia”. Ludzie byli w stanie więcej zapłacić za możliwość skorzystania z tego typu usług, ze względu na przyznany „znak jakości”. [panel ekspertów]

- 3) **Wspierać organizację konkursów grantowych** (np. na inwestycje prośrodowiskowe, ograniczanie niskiej emisji, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii). Konkursy takie powinny być dedykowane gminom

znajdującym się w granicach parków krajobrazowych oraz podmiotom działającym na terenie tych gmin (przedsiębiorcom – w zakresie prowadzenia działalności zbieżnej z celami ZPKWM, organizacjom pozarządowym – w zakresie prowadzenia działań edukacyjnych dla lokalnej społeczności). Inną oczekiwaną formą wsparcia ze strony samorządu wojewódzkiego jest preferencyjne traktowanie gmin, położonych w granicach parków krajobrazowych, w aplikowaniu o środki finansowe, które rozdysponowywane są na szczeblu wojewódzkim.

Istotnym elementem wspierania rozwoju lokalnego terenów znajdujących się w granicach parków krajobrazowych będzie **dążenie do rozwoju turystycznego tych obszarów**. Zdaniem ekspertów oraz uczestników badania **zrównoważona turystyka będzie jednym z kluczowych czynników rozwojowych**. Ważne jest podjęcie takich działań, które przyciągną większą liczbę turystów i zatrzymają ich na dłużej w tym obszarze.

Rolą ZPKWM w tym zakresie może być:

- 1) **Zaangażowanie się w tworzenie produktów oraz oferty turystycznej zawierającej komponent edukacyjny** oferowany przez ZPKWM. Taka oferta może być oparta na dostępnej infrastrukturze edukacyjnej – ścieżki edukacyjne, centra edukacji ekologicznej. Warto podkreślić, że dla odbiorców produktem turystycznym będzie to, co wywołuje pozytywne reakcje, emocje, co daje jakieś przeżycia. Dlatego warto poznawać opinie odwiedzających parki krajobrazowe na temat ich spostrzeżeń i odbioru tych miejsc.
- 2) **Wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej**, szczególnie: tworzenie miejsc do zabaw dla dzieci przy szlakach turystycznych, tworzenie nowych szlaków – nie tylko pieszych, lecz także konnych. Oczekuje się nadzoru nad tworzeniem naturalnych ścieżek i tras turystycznych, które w jak najmniejszym stopniu będą oddziaływały na środowisko przyrodnicze parków krajobrazowych (np. trasy do narciarstwa biegowego). Istotne jest także zorganizowanie miejsc do jazdy na motocyklach czy quadach – najlepiej poza terenem parków krajobrazowych.
- 3) **Podejmowanie działań służących utrzymaniu istniejącej infrastruktury turystycznej**. Zdaniem badanych działania związane z monitoringiem istniejącej infrastruktury i jej utrzymaniem, prowadzeniem bieżących napraw są tak samo ważne jak tworzenie nowych elementów tego rodzaju.
- 4) **Promocja agroturystyki**. Ważne jest sieciowanie ofert agroturystycznych, by odwiedzający mieli możliwość zobaczenia dziedzictwa obszaru, w którym przebywają.

Ktoś ma pokoje do wynajęcia (...), a ktoś obok ma ciekawe warsztaty do zorganizowania, a ten dalej ma konie, a ktoś jeszcze ma możliwość wynajęcia kajaków. [panel ekspertów]

- 5) Szukanie, wraz z partnerami, rozwiązań dotyczących rozwoju komunikacji zbiorowej – podejmowanie działań minimalizujących korzystanie z samochodów osobowych na terenie parków krajobrazowych. Wybierając pociąg bądź autobus, można byłoby zrealizować wycieczkę w pętli – gdzie początek i koniec byłyby w tym samym miejscu.

8. Bibliografia

ARTYKUŁY, PUBLIKACJE NAUKOWE I RAPORTY

1. Andrejczuk, W., 2010, *Krajobraz a turystyka: aspekt konceptualny*, Pr. Kom. Kraj. Kult. 14, s. 15–24.
2. Andrejczuk, W., 2013, *Funkcje krajobrazu kulturowego*, Pr. Kom. Kraj. Kult. 20, s. 65–81.
3. Antończak-Świder, K., Chudy, A., Adamczyk, M., Górniak, A., 2016, *Zachowania proekologiczne oraz działania w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu wśród małopolskich przedsiębiorców*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków.
4. Baturó, I., 2018, *Małopolska. Parki Narodowe i Krajobrazowe, Rezerwy Przyrody*, Kraków, Małopolska Organizacja Turystyczna.
5. Baturó, I., Bzowski, K., 2017, *Małopolska. Kraków. Katalog atrakcji turystycznych*, wyd. V, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków.
6. Baturó, I., Bzowski, K., 2017, *Małopolska. Szlak Architektury Drewnianej*, wyd. V, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków.
7. Binda, A., Krasoń-Pilch, K., 2015, *Badanie opinii mieszkańców Małopolski 2015*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków.
8. Bochenek, D., Dzik, M., Górska, A., Kiełczykowska, A., Kulasza, A., Nowakowska, B., Pawłowska, T., Rudnicka, M., Sulik, J., Szondelmejer, K., Wojciechowska, M., Wrzosek, A., Wrzosek, P., 2018, *Ochrona środowiska 2018*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
9. Boguś, A., Cetera, K., Dmytrowski, P., Karczmarz, M., 2018, *Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy* wyd. II, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
10. Boguś, A., Cetera, K., Dmytrowski, P., Karczmarz, M., 2018, *Park Krajobrazowy Pasma Brzanki*, wyd. II, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
11. Boguś, A., Cetera, K., Dmytrowski, P., Karczmarz, M., 2018, *Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy*, wyd. II, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
12. Boguś, A., Dmytrowski, P., 2018, *Park Krajobrazowy Orlich Gniazd*, wyd. II, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
13. Boguś, A., Dmytrowski, P., Kołodziej, M., 2018, *Bieleńsko-Tyniecki Park Krajobrazowy*, wyd. II., Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
14. Boguś, A., Dmytrowski, P., Kołodziej, M., 2018, *Dłubniański Park Krajobrazowy*, wyd. II Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
15. Boguś, A., Dmytrowski, P., Kołodziej, M., 2018, *Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie*, wyd. II, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
16. Boguś, A., Dmytrowski, P., Kołodziej, M., 2018, *Rudniański Park Krajobrazowy*, wyd. II, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
17. Boguś, A., Dmytrowski, P., Kołodziej, M., 2018, *Tenczyński Park Krajobrazowy*, wyd. II, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
18. Boguś, A., Dmytrowski, P., Kołodziej, M., Sułek, P., Zborowska, N., 2016, *Jurajskie pejzaże. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego*, Kraków.
19. Boguś, A., Dmytrowski, P., Kroczyk, M., Szczygieł, I., Świsterska, A., Wieczorek, T., 2018, *Park Krajobrazowy Beskidu Małego* wyd. II, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
20. Boguś, A., Dmytrowski, P., Szczygieł, I., Świsterska, A., 2018, *Popradzki Park Krajobrazowy*, wyd. II, Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, Kraków.
21. Böhm, A., 2014, *Ochrona krajobrazu – czyli co chronimy i dlaczego. Spojrzenie historyczne i próba syntezy sytuacji w Polsce*, Teka Kom. Urban. i Archit. O/PAN w Krakowie 42, s. 159–181.
22. Bukowski, Z., 2014, *Prawne aspekty gospodarowania zasobami środowiska – kierunki zmian w polskim prawie w ostatnim 15-leciu a perspektywy na przyszłość*, w *Prawne aspekty gospodarowania zasobami środowiska*, ed. B. Rakoczy, M. Szalewska, K. Karpus, Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa Dom Organizatora, s. 9–18.

23. Bzowski, K., 2017, *Małopolska. Aktywnie latem*, wyd. IV, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków.
24. Bzowski, K., 2017, *Małopolska. Na weekend*, wyd. V, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków.
25. Bzowski, K., 2017, *Małopolska. Zamki wiecznie żywe*, wyd. V, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków.
26. Ciążela, A., 2015, *Postrzeganie osób dbających o środowisko przez młodych Polaków*, Stud. Ecol. Bioethicae 13/4, s. 65–84.
27. Ciochoń, P., 2018, *Jak chronić parki krajobrazowe? Przykład krakowski. Presja społeczna ma sens*, za: www.wszystkoconajwazniejsze.pl (stan na dzień 07.10.2019).
28. Daniel, T. C., Boster, R. S., 1976, *Measuring landscape esthetics: the scenic beauty estimation method*, USDA For. Serv.
29. Degórski, M., 2016, *Identyfikacja problemów w polityce w kontekście ochrony krajobrazu i zagospodarowania przestrzennego kraju*, Biul. KPZK 261, s. 9–33, 2016.
30. Fogel, A., 2016, *Parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu – nowe rozwiązania prawne*, Biul. KPZK 261, s. 103–119.
31. Freino, H., 2015, *Ochrona krajobrazu kulturowego na obszarach chronionej przyrody. Aspekty prawne i instrumenty wdrażania ochrony na przykładzie Drawieńskiego Parku Narodowego*, Przestrz. i Forma, 24/1, s. 177–194.
32. Gawroński, K., Popławski, Ł., 2003, *Problemy gospodarki przestrzennej na obszarach ekologicznie chronionych na przykładzie Popradzkiego Parku Krajobrazowego*, Acta Sci. Pol. Adm. Locorum 2/1, s. 45–56.
33. Grabowska, M., Ruszkowski, P., Gwiazda, M., Badora, B., Feliksiak, M., 2016, *Polacy o źródłach energii, polityce energetycznej i stanie środowiska 34*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa.
34. Hłobił, A., 2009, *Motywy ochrony środowiska a zachowania proekologiczne człowieka, w Polska inżynieria środowiska pięć lat po wstąpieniu do Unii Europejskiej*, ed. J. Ozonok A. Pawłowski, Polska Akademia Nauk, Lublin.
35. Iddle, E., Bines, T., 2004, *Planowanie ochrony obszarów cennych przyrodniczo*, Świebodzin, Wydawnictwo Klubu Przyrodników.
36. Jarosz, M., 2016, *Ochrona zwierząt w Polsce na przestrzeni dziejów*, Wiadomości Zootechniczne, R. LIV (3), s. 110–118.
37. Józefowski, B., Kokoszka, B., 2012, *CSR w Małopolsce*, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Kraków.
38. Józefowski, B., Krasoń-Pilch, K., Misiaszek-Wylandowska A., 2013, *Badanie opinii mieszkańców Małopolski na temat istotnych dla rozwoju województwa obszarów działań samorządu wojewódzkiego*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju, Kraków.
39. Kistowski, M., 2012, *Perspektywy ochrony krajobrazu w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem parków krajobrazowych*, Przegląd Przym. 23/3 s. 30–45.
40. Kistowski, M., Kowalczyk, J., 2013, *Rozwój turystyki w wybranych parkach krajobrazowych Polski w świetle koncepcji cyklu ewolucji obszarów turystycznych*, Probl. Ekol. Kraj. Rekreac. w Kraj. o wysokim potencjale 34, s. 77–85.
41. Klimczak, D., 2007, *W krajobrazie Pogórza*, Zespół Parków Krajobrazowych Pogórza, Tarnów.
42. Kornecki, J., Michaliszyn, B., Krupanek, J., Ratman-Kłosińska, I., Banasiak, M., Pochroń, A., Kondrat, P., Jagusztyn-Krynicky T., Czyż, P., Wolińska, I., Pylak, K., 2006, *Potencjał małych i średnich przedsiębiorstw w dziedzinie kreowania nowych produktów innowacyjnych – rozwiązania proekologiczne*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
43. Kosiński, W., 1995, *Kształtowanie krajobrazu kulturowego – miasteczko turystyczne na przykładzie Janowca nad Wisłą*, Ochr. Zabyt. 3–4/48 s. 266–282.
44. Krajewski, P., Mastalska-Cetera, B., 2015, *Rozwój turystyki w granicach Parku Krajobrazowego Gór Sowich w świetle zapisów strategii rozwoju gmin*, Zesz. Nauk. Uniw. Szczecińskiego. Ekon. Probl. Tur. 30, s. 165–181.
45. Krasoń-Pilch, K., 2015, *3. badanie opinii mieszkańców Małopolski na temat istotnych dla rozwoju województwa obszarów działań samorządu wojewódzkiego*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju, Kraków.

46. Krasoń-Pilch, K., Misiaszek-Wylandowska, A., 2014, *Badanie opinii mieszkańców Małopolski na temat istotnych dla rozwoju województwa obszarów działań samorządu wojewódzkiego*, Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju, Kraków.
47. Krasoń-Pilch, K., 2016, *Badanie opinii mieszkańców Małopolski 2016*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków.
48. Krasoń-Pilch, K., 2017, *Badanie opinii mieszkańców Małopolski 2017*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków.
49. Kruk, H., 2016, *Zmiany w systemie ochrony przyrody w Polsce w latach 1989-2015*, Ekon. i Środowisko 3/2016, s. 126–137.
50. Kuś, B., 2014, *Działalność gospodarcza na obszarze parku krajobrazowego*, w *Działalność gospodarcza na obszarach chronionych*, ed. R. Biskup, M. Pyter, M. Rudnicki, J. Trzewik, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, s. 275–284.
51. Kwiatek, A., Skiba, M., 2017, *Świadomość Ekologiczna Młodych Ludzi*, Zesz. Nauk. Politech. Częstochowskiej Zarządzanie 28/2, s. 127–136.
52. Lebensztajn, M. A., 2016, *Ochrona przyrody oraz aspekty prawne udostępniania turystycznego obszarów chronionych*, Ekon. i Środowisko, no. 1/2016, s. 168–178.
53. Marko-Worłowska, M., Chrzan, A., 2010, *Wpływ antropopresji na pedofaunę łąki i lasu w parku krajobrazowym w Krakowie Zakrzówku*, Proc. ECOpole, 4/1, s. 161–165.
54. Mika, M., Zawilińska, B., Kubal-Czerwińska, M., 2019, *Exploring the determinants of local people's attitude towards national parks in Poland*, Folia Geographica 61/1, s. 5-16.
55. Molenda, T., 2013, *Problematyka ochrony środowisk antropogenicznych w Polsce*, J. Ecol. Heal. 17/2, s. 76–80.
56. Myczkowski, Z., 2018, *Krajobraz kulturowy – fenomen integracji ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego*, Journal of Heritage Conservation 56/2018, s. 70-87.
57. Myga-Piątek, U., 2007, *Kryteria i metody oceny krajobrazu kulturowego w procesie planowania przestrzennego na tle obowiązujących procedur prawnych*, w *Waloryzacja środowiska przyrodniczego w planowaniu przestrzennym*, ed. M. Kistowski, B. Korwel-Lejkowska, 2007, s. 101–110.
58. Myga-Piątek, U., 2016, *Krajobraz jako autentyk, makieta, hybryda. Rozważania o roli krajobrazu we współczesnej turystyce*, Tur. Kult., 1/2016, s. 47–63.
59. Nitkiewicz-Jankowska, A., Jankowski, G., 2010, *Krajobraz kulturowy jako walor turystyczny*, Kraj. a Tur. Pr. Kom. Kraj. Kult. 14, s. 185–193.
60. Ociepa-Kubicka, A., 2014, *Rola planowania przestrzennego w zarządzaniu ochroną środowiska*, Inżynieria i Ochr. Środowiska 17/1, s. 135–146.
61. Pałka-Łebek, E., Wrońska-Kiczor, J., 2017, *Turystyka na obszarach parków krajobrazowych. Studium przypadku Zespołu Świątokrzyżskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych*, Zesz. Nauk. Tur. i Rekreac. 2/20, s. 13–39.
62. Pawlak, A., 2007, *Stan Środowiska Kulturowego W Obszarach Chronionych Małopolski – Na Przykładzie Popradzkiego Parku Krajobrazowego*, Czas. Tech. Archit. 104/7-A, s. 230–237.
63. Plit, J., 2016, *Krajobrazy kulturowe Polski i ich przemiany*, wyd. 1, Warszawa, IGiPZ PAN.
64. Popławski, Ł., 2008, *Obszary chronione a rozwój gmin wiejskich w opinii mieszkańców województwa świętokrzyskiego w Bariery w zarządzaniu parkami krajobrazowymi w Polsce*, red. K. Zimniewicz, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, s. 133–141.
65. Radecki, W., 1990, *Zarys dziejów prawnej ochrony przyrody i środowiska w Polsce*, Oddział Akademicki PTTK w Krakowie. Regionalna Pracownia Krajoznawcza.
66. Radecki, W., 2008, *Ochrona prawna walorów turystycznych. Cz. IV. Walory turystyczne cennych przyrodniczo obszarów specjalnych. B. Parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu*, Probl. Ekol. 12/2, s. 59–65.
67. Radziejowski, J., 2010, *Obszary chronione jako forma zarządzania różnorodnością biologiczną*, za: www.ucbs.uw.edu.pl (stan na dzień 07.10.2019).
68. Radziejowski, J., 2011, *Obszary chronionej przyrody. Historia, stan obecny, wyzwania przyszłości*, Warszawa, Wszechnica Polska Szkoła Wyższa TWP.

69. Raszka, B., Kasprzak, K., 2017, *Park krajobrazowy – możliwości ochrony przestrzeni*, Polish J. Sustain. Dev. 21/1, s. 57–68.
70. Sawicki, B., Kobyłka, A., 2015, *Ocena ruchu turystycznego w PK Puszczy Knyszyńskiej*, Ekon. i środowisko 4/2015, s. 243–252.
71. Sikora, J., Wartecka-Ważyńska, A., 2015, *Walory turystyczne parków krajobrazowych a farmy wiatrowe*, Ekon. i Środowisko 3/2015, s. 56–66, 2015.
72. Skiba, M., 2016, *Ocena atrakcyjności krajobrazu*, Przestrz. i Forma 24, s. 293–304.
73. Sobaś, E., Gawroński, K., Gawrońska, G., Janus, B., 2017, *Monitoring ruchu turystycznego jako podstawa zarządzania i ochrony atrakcyjnych terenów turystycznych na przykładzie Popradzkiego Parku Krajobrazowego*, Acta Sci. Pol. Form. Circumietus, 16/2, s. 73–88.
74. Surmacz, B., Danek, M., 2018, *Badanie opinii mieszkańców Małopolski 2018*, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Kraków.
75. Sykta, I., 2004, *Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy*, Czas. Tech. Archit. 105/ 1-A, s. 29–49.
76. Szatanowska, A., Kotlewska, K., Licznarska, M., Samociuk, K., 2018, *Trackingowe badanie świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski. Raport z badania, wrzesień 2018*, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Warszawa.
77. Tarnowska, A., 2014, *Rozwiązania instytucjonalne w zakresie ochrony przyrody w II RP*, Przegląd prawa ochrony środowiska 4/2014, s. 57–81.
78. TNS Polska, 2015, *Raport z analizy badań świadomości, postaw i zachowań ekologicznych Polaków przeprowadzonych w Polsce w latach 2009-2015 Analiza TNS Polska dla Ministerstwa Środowiska*, red. Skrzyńska, J., Warszawa.
79. Tokarska-Osyczka, A., 2015, *Czy można pogodzić turystykę z ochroną przyrody?*, Zesz. Nauk. Inżynieria Środowiska 160(40), s. 5–14, 2015.
80. Tuszyńska, L., 2008, *Świadomość ekologiczna Polaków w drodze do rozwoju zrównoważonego i trwałego*, Probl. Ekol. 12/6, s. 326–330.
81. Tuszyńska, L., 2013, *Świadomość ekologiczna społeczności lokalnych. Oczekiwania a rzeczywistość*, Roczn. Świętokrzyski. Ser. B – Nauk. Przyr. 34, s. 149–160.
82. Tuszyńska, L., 2014, *Edukacja i świadomość ekologiczna polskiego społeczeństwa*, Eduk. Ustawiczna Doros. 3/86, s. 54–61.
83. Tuszyńska, L., Kowalak, A., 2008, *Społeczności lokalne w działaniach na rzecz ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju*, Stud. Ecol. Bioethicae 6, s. 242–254.
84. Tveit, M., Sang, Ä.O., Hägerhäll, C.M., 2018, *Scenic beauty: Visual landscape assessment and human landscape perception*, w *Environmental Psychology: An Introduction*, ed. L. Steg, J. de Groot, Toronto, John Wiley & Sons Ltd, s. 37–46.
85. Wilczyńska-Michalik, W., Pietras, B., Michalik, M., Michalik, M., 2016, *Smog w Krakowie: spojrzenie w przyszłość z perspektywy historycznej*, Aura 11, s. 1–7.
86. Zacharczuk, P., 2014, *Działalność gospodarcza na obszarze chronionego krajobrazu na przykładzie Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu w Działalność gospodarcza na obszarach chronionych*, ed. R. Biskup, M. Pyter, M. Rudnicki, J. Trzewik, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, s. 275–284.
87. Zajadacz, A., 2009, *Koncepcja zrównoważonego rozwoju turystyki*, w *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki. Tom III: Walory i atrakcje turystyczne, Potencjał turystyczny, Plany rozwoju turystyki*, ed. Z. Młynarczyk, A. Zajadacz, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, s. 93–130.
88. Zakrzewska, M., Nagaj, R., 2014, *Polityka w zakresie środowiska Unii Europejskiej i Polski w świetle koncepcji zrównoważonego rozwoju*, Ekon. i Środowisko 3/50, s. 72–80.
89. Zawilińska, B., 2010, *Uwarunkowania i kierunki rozwoju turystyki w parkach krajobrazowych Karpat Polskich*, Zesz. Nauk. Uniw. Ekon. w Krakowie 821, s. 129–144.
90. Zawilińska, B., 2016, *Postawy społeczności lokalnych wobec parku narodowego i rozwoju turystyki na przykładzie miejscowości w otoczeniu Babiej Góry*, Prace Geograficzne 145, s. 7–30.
91. Zimniewicz, K., 2007, *Współzarządzanie parkiem krajobrazowym*, Ekon. i Środowisko 2/2007, s. 61–66.

92. Zimniewicz, K., 2005, *Zarządzanie polskimi parkami krajobrazowymi. Próba diagnozy*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, wyd. 1.
93. Zimniewicz, K., 2008, *Parki krajobrazowe w ocenie władz samorządowych w Bariery w zarządzaniu parkami krajobrazowymi w Polsce*, red. K. Zimniewicz, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, s. 85–100.
94. Zuzek, D. K., 2017, *Świadomość ekologiczna przedsiębiorców jako element zrównoważonego rozwoju*, Stud. Ekon. Zesz. Nauk. Uniw. Ekon. w Katowicach 326, s. 162–171.
95. Żuber, P., 2000, *Teoria i praktyka opracowania strategii rozwoju województwa – prace nad strategiami rozwoju województw w świetle ankiety Ministerstwa Gospodarki*, Stud. Reg. i Lokal. 3/3 s. 87–97.

DOKUMENTY STRATEGICZNE, PROGRAMY I STATUTY

1. *Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Trzyciąż na lata 2012–2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016–2019*, Gmina Trzyciąż, 2012.
2. *Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Zielonki na lata 2012–2015 z perspektywą do roku 2019*, Gmina Zielonki, 2012.
3. *Aktualizacja Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Rzepiennik Strzyżewski 2015–2020*, Gmina Rzepiennik Strzyżewski, 2016.
4. Boguś, A., Boncol, M., Bucior, D., Guzik, M., Łabuz-Walczak, P., Szczygieł, I., Śnigórska, K., Świsterska, A., 2018, *Program działań edukacyjnych Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego*.
5. Jaśkiewicz, M., Piróg, S., Pstrucha, J., Gara, I., Godzina, P., Zankowski, M., 2018, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego*, Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Kraków.
6. Małopolskie Stowarzyszenie Rolników Ekologicznych „Natura”, 2007, *Statut Małopolskiego Stowarzyszenia Rolników Ekologicznych „Natura”*, za: www.natura.krakow.pl (stan na dzień 07.10.2019).
7. *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wielka Wieś*, Gmina Wielka Wieś, 2004.
8. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Andrychów na lata 2015–2018 z perspektywą na lata 2019–2022*. Gmina Andrychów, 2017.
9. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Babice na lata 2006–2007 z perspektywą do roku 2011*. Gmina Babice, 2006.
10. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Bukowno na lata 2017–2020 z perspektywą do roku 2024*. Gmina Bukowno, 2018.
11. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Chrzanów na lata 2017–2020 z perspektywą do 2024 roku*. Gmina Chrzanów, 2018.
12. *Program ochrony środowiska dla gminy Ciężkowice na lata 2016–2019 z perspektywą do roku 2023*. Gmina Ciężkowice, 2016.
13. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Czchów na lata 2016–2019 z perspektywą na lata 2020–2023*. Gmina Czchów, 2017.
14. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Gołcza z 2004 r.* Gmina Gołcza, 2004.
15. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Gromnik na lata 2016–2026*. Gmina Gromnik, 2016.
16. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Jerzmanowice-Przebinia na lata 2017–2022 z perspektywą na lata 2023–2026*. Gmina Jerzmanowice-Przebinia, 2017.
17. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Klucze na lata 2014–2018 i kierunkowo do 2022*. Gmina Klucze, 2014.
18. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Krościenko nad Dunajcem na lata 2012–2015 wraz z perspektywą do 2020 roku*. Gmina Krościenko nad Dunajcem, 2013.
19. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Krynica-Zdrój na lata 2012–2015 z perspektywą na lata 2016–2019*. Gmina Krynica-Zdrój, 2014.
20. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Krzeszowice na lata 2013–2016 z perspektywą do roku 2020*. Gmina Krzeszowice, 2013.
21. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Liszki na lata 2018–2021 z perspektywą na lata 2022–2026*. Gmina Liszki, 2018.

22. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Łabowa na lata 2014–2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018–2021.* Gmina Łabowa, 2015.
23. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Łącko na lata 2015–2018 z perspektywą na lata 2019–2022.* Gmina Łącko, 2015.
24. *Program ochrony środowiska dla Gminy Mucharz na lata 2018–2020 z perspektywą do roku 2024.* Gmina Mucharz, 2018.
25. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Ochotnica Dolna na lata 2018–2021 z perspektywą do roku 2025.* Gmina Ochotnica Dolna, 2019.
26. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Ryglisce na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014–2020.* Gmina Ryglisce, 2010.
27. *Program ochrony środowiska dla Gminy Rytro na lata 2004–2011.* Gmina Rytro, 2004.
28. *Program ochrony środowiska dla Gminy Rzepiennik Strzyżewski na lata 2005–2015.* Gmina Rzepiennik Strzyżewski, 2005.
29. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Skała na lata 2018–2021 z perspektywą do 2025 roku.* Gmina Skała, 2018.
30. *Program ochrony środowiska dla Gminy Stryszawa na lata 2018–2021 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2022–2025.* Gmina Stryszawa, 2018.
31. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Trzebinia na lata 2018–2021 z perspektywą na lata 2022–2025.* Gmina Trzebinia, 2018.
32. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Tuchów na lata 2013–2016 z perspektywą na lata 2017–2020.* Gmina Tuchów, 2016.
33. *Program ochrony środowiska dla Gminy Wadowice na lata 2008–2011.* Gmina Wadowice, 2008.
34. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Zabierzów na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024.* Gmina Zabierzów, 2017.
35. *Program Ochrony Środowiska dla gminy Zakliczyn na lata 2016–2019 z perspektywą na lata 2020–2023.* Gmina Zakliczyn, 2016.
36. *Program ochrony środowiska dla Gminy Zembrzyce na lata 2017–2020 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2021–2024.* Gmina Zembrzyce, 2017.
37. *Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Alwernia na lata 2004–2007 z perspektywą do roku 2014.* Gmina Alwernia, 2008.
38. *Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Olkusz na lata 2014–2017 i kierunkowo do 2021.* Gmina Olkusz, 2014.
39. *Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Stary Sącz na lata 2004–2011 wraz z prognozą do roku 2015.* Gmina Stary Sącz, 2010.
40. *Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Szczawnica na lata 2019–2022 z perspektywą na lata 2023–2026.* Gmina Szczawnica, 2019.
41. *Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna na lata 2004–2011 wraz z prognozą do roku 2015.* Gmina Muszyna, 2010.
42. *Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Wolbrom na lata 2017–2020 z perspektywą na lata 2021–2024.* Gmina Wolbrom, 2018.
43. *Program Ochrony Środowiska dla miasta Krakowa na lata 2012v2015 z uwzględnieniem zadań zrealizowanych w 2011 roku oraz perspektywą na lata 2016–2019.* Miasto Kraków, 2019.
44. *Program Ochrony Środowiska Gminy Nowy Wiśnicz.* Gmina Nowy Wiśnicz, 2005.
45. *Program ochrony środowiska w Gminie Iwanowice.* Gmina Iwanowice, 2004.
46. *Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla Gminy Czernichów.* Gmina Czernichów, 2004.
47. *Program ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami Gminy Michałowice.* Gmina Michałowice, 2004.
48. *Raport roczny na temat sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego.* Województwo Małopolskie 2010.

49. *Raport roczny na temat sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego*. Województwo Małopolskie 2011.
50. *Raport roczny na temat sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego*. Województwo Małopolskie 2012.
51. *Raport roczny na temat sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego*. Województwo Małopolskie 2013.
52. *Raport roczny na temat sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego*. Województwo Małopolskie 2014.
53. *Raport roczny na temat sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego*. Województwo Małopolskie 2015.
54. *Raport roczny na temat sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego*. Województwo Małopolskie 2016.
55. *Raport roczny na temat sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego*. Województwo Małopolskie 2017.
56. *Raport roczny na temat sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego*. Województwo Małopolskie 2018.
57. *Strategia Rozwoju Gminy Alwernia na lata 2015–2020*. Gmina Alwernia, 2015.
58. *Strategia Rozwoju Gminy Andrychów na lata 2014–2020*. Gmina Andrychów, 2014.
59. *Strategia Rozwoju Gminy Babice na lata 2015–2020*. Gmina Babice, 2017.
60. *Strategia Rozwoju Gminy Bukowno na lata 2016–2022*. Gmina Bukowno, 2017.
61. *Strategia Rozwoju Gminy Chrzanów na lata 2016–2023*. Gmina Chrzanów, 2016.
62. *Strategia Rozwoju Gminy Ciężkowice na lata 2014–2020*. Gmina Ciężkowice, 2014.
63. *Strategia Rozwoju Gminy Czchów na lata 2016v2024*. Gmina Czchów, 2016.
64. *Strategia Rozwoju Gminy Czernichów na lata 2015–2020+*. Gmina Czernichów, 2015.
65. *Strategia Rozwoju Gminy Gołcza na lata 2014–2022*. Gmina Gołcza, 2014.
66. *Strategia Rozwoju Gminy Iwanowice na lata 2014–2020*. Gmina Iwanowice, 2013.
67. *Strategia Rozwoju Gminy Klucze na lata 2014–2022*. Gmina Klucze, 2015.
68. *Strategia Rozwoju Gminy Krościenko nad Dunajcem na lata 2015–2022*. Gmina Krościenko nad Dunajcem, 2016.
69. *Strategia Rozwoju Gminy Krzeszowice na lata 2014–2022*. Gmina Krzeszowice, 2015.
70. *Strategia Rozwoju Gminy Lipnica Murowana na lata 2014–2020*. Gmina Lipnica Murowana, 2016.
71. *Strategia Rozwoju Gminy Liszki na lata 2016–2024*. Gmina Liszki, 2016.
72. *Strategia Rozwoju Gminy Łabowa na lata 2013–2020*. Gmina Łabowa, 2013.
73. *Strategia Rozwoju Gminy Łącko na lata 2018–2023*. Gmina Łącko, 2019.
74. *Strategia Rozwoju Gminy Michałowice na lata 2014–2020*. Gmina Michałowice, 2016.
75. *Strategia Rozwoju Gminy Mucharz na lata 2016–2022*. Gmina Mucharz, 2016.
76. *Strategia Rozwoju Gminy Nawojowa na lata 2013–2020*. Gmina Nawojowa, 2014.
77. *Strategia Rozwoju Gminy Ochotnica Dolna 2016–2022*. Gmina Ochotnica Dolna, 2016.
78. *Strategia Rozwoju Gminy Rytro na lata 2013–2020*. Gmina Rytro, 2013.
79. *Strategia Rozwoju Gminy Stary Sącz na lata 2013–2020*. Gmina Stary Sącz, 2019.
80. *Strategia Rozwoju Gminy Stryszawa 2003*. Gmina Stryszawa, 2003.
81. *Strategia Rozwoju Gminy Trzebinia na lata 2014–2020*. Gmina Trzebinia, 2014.
82. *Strategia Rozwoju Gminy Trzyciąż na lata 2016–2023*. Gmina Trzyciąż, 2016.
83. *Strategia Rozwoju Gminy Tuchów na lata 2016–2020*. Gmina Tuchów, 2015.
84. *Strategia Rozwoju Gminy Wadowice na lata 201 –2020*. Gmina Wadowice, 2015.
85. *Strategia Rozwoju Gminy Wielka Wieś na lata 2014–2020*. Gmina Wielka Wieś, 2015.
86. *Strategia Rozwoju Gminy Wolbrom na lata 2016–2025*. Gmina Wolbrom, 2016.
87. *Strategia Rozwoju Gminy Zabierzów na lata 2014–2020*. Gmina Zabierzów, 2014.
88. *Strategia Rozwoju Gminy Zakliczyn na lata 2014-2020*. Gmina Zakliczyn, 2017.
89. *Strategia Rozwoju Gminy Zembrzyce na lata 2016–2023*. Gmina Zembrzyce, 2016.

90. *Strategia Rozwoju Gminy Zielonki na lata 2010–2020 – aktualizacja*. Gmina Zielonki, 2017.
91. *Strategia rozwoju Krakowa. Tu chcę żyć. Kraków 2030*. Miasto Kraków, 2018.
92. *Strategia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność dla obszaru działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Nad Białą Przemszą”*, Klucze, 2019.
93. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność Dla Obszaru LGD „Wadoviana” na lata 2014–2020*. Wadowice, 2018.
94. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Perły Beskidu Sądeckiego” na lata 2014–2020*. Rytry, 2019.
95. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016–2022 LGD „Blisko Krakowa”*. Radziszów, 2018.
96. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2014–2020 Lokalna Grupa Działania „Jurajska Kraina”*. Skała, 2019.
97. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2014–2020 LGD Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju*. Tuchów, 2018.
98. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016–2023 Lokalnej Grupy Działania Dunajec-Biała*. Zakliczyn, 2016.
99. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gorce – Pieniny”*. Krościenko nad Dunajcem, 2019.
100. *Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Krynica-Zdrój 2013–2020*. Gmina Krynica-Zdrój, 2013.
101. *Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Olkusz na lata 2014–2022*. Gmina Olkusz, 2013.
102. *Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój na lata 2013–2020*. Gmina Piwniczna, 2013.
103. *Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Skała na lata 2014–2020*. Gmina Skała, 2015.
104. *Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Uzdrowiskowej Muszyna na lata 2013–2020*. Gmina Muszyna, 2013.
105. *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Gromnik na lata 2013–2020*. Gmina Gromnik, 2013.
106. *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miasta i Gminy Szczawnica na lata 2015–2020*. Gmina Szczawnica, 2015.
107. *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Jerzmanowice-Przebinia na lata 2014–2020*. Gmina Jerzmanowice-Przebinia, 2015.
108. *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Nowy Wiśnicz na lata 2014–2020*. Gmina Nowy Wiśnicz, 2015.
109. *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Ryglice na lata 2011–2020*. Gmina Ryglice, 2011.
110. *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020*. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków, 2011.
111. *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Szerzyny na lata 2007–2013*. Gmina Szerzyny, 2011.
112. Zarząd Województwa Małopolskiego, 2018, *Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020*, Kraków.

DOKUMENTY PRAWNE

1. Rozporządzenie Nr 80/06 Wojewody Małopolskiego z dnia 17 października 2006 r. w sprawie Rudniańskiego Parku Krajobrazowego. 2006.
2. Rozporządzenie Nr 81/05 Wojewody Małopolskiego z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd. 2005.
3. Rozporządzenie Nr 83/06 Wojewody Małopolskiego z dnia 17 października 2006 r. w sprawie Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego. 2006.
4. Rozporządzenie Nr 84/06 Wojewody Małopolskiego z dnia 17 października 2006 r. w sprawie Dłubniańskiego Parku Krajobrazowego. 2006.
5. Uchwała Nr LIII/808/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 24 września 2018 roku w sprawie Parku Krajobrazowego Beskidu Małego – część położona w województwie małopolskim. 2018.
6. Uchwała Nr LIV/822/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 15 października 2018 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego.

7. Uchwała Nr VII/64/19 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 25 marca 2019 roku w sprawie Bielańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego. 2019.
8. Uchwała Nr XII/140/19 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 sierpnia 2019 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki w części położonej na terenie województwa małopolskiego uwzględniającego zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja w Paśmie Brzanki PLH120047.
9. Uchwała Nr XIII/164/19 w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Bielańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego uwzględniającego zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Skawiński Obszar Łąkowy (PLH 120079) oraz zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dębnicko-Tyniecki Obszar Łąkowy (PLH 120065).
10. Uchwała Nr XL/616/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 28 sierpnia 2017 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XLVIII/797/10 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 30 sierpnia 2010 r. w sprawie nadania statutu Zespołowi Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego. 2017.
11. Uchwała Nr XLI/630/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 25 września 2017 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Wiśnicko-Lipnickiego Parku Krajobrazowego uwzględniającego zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Nowy Wiśnicz PLH120048.
12. Uchwała Nr XLI/631/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 25 września 2017 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Rudniańskiego Parku Krajobrazowego uwzględniającego zakres planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 Rudno PLH120058 i Rudniańskie modraszki – Kajasówka PLH120077.
13. Uchwała Nr XLII/640/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 23 października 2017 roku w sprawie Popradzkiego Parku Krajobrazowego. 2017.
14. Uchwała Nr XV/247/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 28 listopada 2011 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie. 2011.
15. Uchwała Nr XXXV/535/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 24 kwietnia 2017 roku w sprawie Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki. 2017.
16. Uchwała Nr XXXV/536/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 24 kwietnia 2017 roku w sprawie Wiśnicko-Lipnickiego Parku Krajobrazowego. 2017.
17. Uchwała Nr XXXVI/545/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 29 maja 2017 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Dłubniańskiego Parku Krajobrazowego. 2017.
18. Uchwała Nr XXXVI/546/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 29 maja 2017 roku w sprawie Ciężkowicko-Rożnowskiego Parku Krajobrazowego. 2017.
19. Uchwała Nr XXXVIII/575/17 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 3 lipca 2017 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego uwzględniającego zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Sanki PLH 120059.
20. *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.* Dz.U. 2001 Nr 62 poz. 627. Tekst ujednolicony 2019.
21. *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.* Dz.U. 2004 Nr 92 poz. 880. Tekst ujednolicony 2018.
22. *Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.* Dz.U. 2008 Nr 199 poz. 1227. Tekst ujednolicony 2019.
23. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.* Dz.U. 2015 poz. 378. Tekst ujednolicony 2019.
24. *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.* Dz.U. 2015 poz. 774. Tekst ujednolicony 2015.

STRONY INTERNETOWE

1. Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, 2018, za: www.fpds.pl (stan na dzień 07.10.2019).

9. Spis tabel, wykresów, map, rysunków, zdjęć

Tabela 1. Parki krajobrazowe województwa małopolskiego	31
Tabela 2. Kluczowe działania strategiczne istotne dla funkcjonowania parków krajobrazowych	40
Tabela 3. Analiza strategii rozwoju lokalnego gmin leżących na terenie małopolskich parków krajobrazowych pod kątem ochrony przyrody i krajobrazu	43
Tabela 4. Analiza programów ochrony środowiska gmin leżących na terenie małopolskich parków krajobrazowych pod kątem ochrony przyrody i krajobrazu	48
Tabela 5. Analiza strategii rozwoju lokalnego kierowanych przez społeczność dla obszarów działania LGD funkcjonujących na terenach parków krajobrazowych województwa małopolskiego pod kątem ochrony przyrody i krajobrazu.....	59
Tabela 6. Znajomość form ochrony przyrody w opinii mieszkańców, turystów i przedsiębiorców [%]	61
Tabela 7. Ocena potrzeby wzrostu poziomu wiedzy/świadomości wśród mieszkańców w zakresie ochrony środowiska/zasad obowiązujących w parkach/specyfiki parków w podziale na obszary (pytanie zamknięte) [%]	77
Tabela 8. Opinie przedsiębiorców na temat znaczenia środowiska naturalnego w odniesieniu do działalności gospodarczej.....	92
Tabela 9. Ocena wpływu istnienia parków krajobrazowych na warunki życia mieszkańców – w opinii przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego [%]	103
Tabela 10. Wpływ istnienia parków na sytuację na lokalnym rynku pracy – przedsiębiorcy [%]	106
Tabela 11. Wpływ istnienia parków na sytuację na lokalnym rynku pracy – JST [%].....	106
Tabela 12. Ocena wpływu funkcjonowania parków na warunki prowadzenia działalności gospodarczej w opinii przedsiębiorców [%]	109
Tabela 13. Ocena wpływu funkcjonowania parków na warunki prowadzenia działalności gospodarczej w opinii przedstawicieli lokalnych samorządów [%]	110
Tabela 14. Opinie przedstawicieli samorządu lokalnego na temat korzystnego wpływu obecności parków krajobrazowych na aktywność społeczną – odpowiedź na pytanie: Czy wg Pana/Pani obecność parków krajobrazowych sprzyja aktywności społecznej, np. powstawaniu organizacji pozarządowych (NGO)? [%].....	111
Tabela 15. Ocena wpływu funkcjonowania parków na wzrost liczby turystów – przedsiębiorcy [%]	120
Tabela 16. Ocena wpływu funkcjonowania parków na wzrost liczby turystów – JST [%].....	121
Tabela 17. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do przedstawicieli samorządu: W skali od 5 do 1, jaki wpływ na atrakcyjność turystyczną gminy ma wg Pana/Pani jej położenie w granicach parku krajobrazowego? [%].....	121
Tabela 18. Struktura odpowiedzi przedstawicieli samorządu na pytanie: Wyobrażając sobie idealną ścieżkę rozwoju gminy, proszę rozdzielić dostępną pulę 100 pkt między dwie niżej wymienione wizje [liczba przyznanych punktów]	124
Tabela 19. Opinia przedstawicieli samorządów na temat kanałów komunikacji do wykorzystywania przez ZPKWM w celu informowania o swoich działaniach [%].....	139
Tabela 20. Podejmowane przez samorządy gminne formy współpracy z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%].....	141
Tabela 21. Opinia przedstawicieli samorządów na temat aktywności Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%].....	148
Tabela 22. Propozycja ze strony samorządów dotycząca działań i przedsięwzięć do podjęcia przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu podniesienia jakości życia [%]	159
Tabela 23. Propozycja ze strony samorządów dotycząca przedsięwzięć do podjęcia przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu rozwoju oferty turystycznej [%]	164
Tabela 24. Propozycja ze strony przedstawicieli samorządów przedsięwzięć do podjęcia przez	

Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu poprawy warunków do prowadzenia działalności gospodarczej [%]	165
Tabela 25. Propozycja ze strony przedstawicieli samorządów działań do podjęcia przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu poprawy warunków funkcjonowania organizacji pozarządowych [%]	166
Tabela 26. Opinia przedstawicieli samorządów na temat zwiększonego zapotrzebowania na działania inwestycyjne ze względu na położenie w granicach parku krajobrazowego [%]	167
Tabela 27. Propozycje ze strony przedstawicieli samorządów dodatkowego wsparcia w związku z wystąpieniem dodatkowych kosztów związanych z położeniem gminy na obszarze parków krajobrazowych [%]	168
Tabela 28. Propozycja działań do podjęcia przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu włączenia mieszkańców w proces planowania i realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska [%]	174
Tabela 29. Struktura populacji i próby badawczej – badanie PAPI wśród mieszkańców [%]	203
Tabela 30. Szacowana próba badawcza w podziale na obszary badań oraz płeć, wykształcenie i wiek respondentów [%]	203
Tabela 31. Zrealizowana próba badawcza w podziale na obszary badań oraz płeć, wykształcenie i wiek respondentów [%]	204
Tabela 32. Sposób alokacji próby – badanie PAPI wśród mieszkańców	205
Tabela 33. Struktura próby – badanie PAPI wśród turystów	210
Tabela 34. Struktura próby badawczej wśród przedsiębiorców	214
Tabela 35. Struktura próby – badanie PAPI/CATI wśród przedsiębiorców	215
Tabela 36. Odsetek gmin znajdujących się na terenie parków krajobrazowych [%]	217
Tabela 37. Znajomość form ochrony przyrody wśród przedsiębiorców z obszaru jurajskiego w podziale na okres prowadzenia działalności [%]	220
Tabela 38. Znajomość form ochrony przyrody wśród przedsiębiorców z obszaru Pogórze Karpackiego w podziale na reprezentowaną branżę [%]	221
Tabela 39. Znajomość form ochrony przyrody wśród przedsiębiorców z obszaru Pogórze Karpackiego w podziale na reprezentowaną branżę [%]	222
Tabela 40. Odpowiedzi mieszkańców na pytanie o działania zabronione w parkach krajobrazowych [%]	222
Tabela 41. Odpowiedzi turystów na pytanie o działania zabronione w parkach krajobrazowych [%]	223
Tabela 42. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie o działania zabronione w parkach krajobrazowych [%]	223
Tabela 43. Ocena postaw przedsiębiorców względem parku krajobrazowego – obszar jurajski [%]	225
Tabela 44. Ocena postaw przedsiębiorców względem parku krajobrazowego – obszar Pogórze Karpackiego [%]	225
Tabela 45. Ocena postaw przedsiębiorców względem parku krajobrazowego – obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego [%]	226
Tabela 46. Ocena postaw przedsiębiorców względem parku krajobrazowego – obszar PK Beskidu Małego [%]	227
Tabela 47. Ocena wpływu funkcjonowania parków krajobrazowych na rozwój infrastruktury społeczno-gospodarczej – przedsiębiorcy [%]	226
Tabela 48. Ocena wpływu funkcjonowania parków krajobrazowych na rozwój infrastruktury społeczno-gospodarczej w opinii przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego [%]	228
Tabela 49. Wpływ funkcjonowania parku krajobrazowego na możliwość podjęcia pracy w podziale na wykształcenie mieszkańców [%]	230
Tabela 50. Ocena przedsiębiorców wpływu funkcjonowania parków krajobrazowych na sytuację na lokalnym rynku pracy [%]	230
Wykres 1. Opinia mieszkańców Małopolski na temat poziomu zanieczyszczenia powietrza w ich miejscu zamieszkania [%]	55
Wykres 2. Znajomość form ochrony przyrody wśród mieszkańców województwa małopolskiego w podziale na mieszkających na terenie parków krajobrazowych i poza nimi [%]	63

Wykres 3. Rozkład odpowiedzi mieszkańców dotyczących znajomości form ochrony przyrody w podziale na obszary terytorialne [%]	64
Wykres 4. Rozkład odpowiedzi turystów dotyczących znajomości form ochrony przyrody w podziale na obszary terytorialne [%]	65
Wykres 5. Rozkład odpowiedzi przedsiębiorców dotyczących znajomości form ochrony przyrody w podziale na obszary terytorialne [%]	66
Wykres 6. Opinia mieszkańców na temat celu tworzenia parku krajobrazowego w podziale na obszary terytorialne [%]	69
Wykres 7. Opinia turystów na temat celu tworzenia parku krajobrazowego w podziale na obszary terytorialne [%]	70
Wykres 8. Opinia przedsiębiorców na temat celu tworzenia parku krajobrazowego w podziale na obszary terytorialne [%]	71
Wykres 9. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do przedstawicieli samorządu: Z jakich powodów Pan/Pani zdaniem na terenie gminy, którą Pan/Pani zarządza utworzony został park krajobrazowy? [%]	73
Wykres 10. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do turystów: Czy podejmując decyzję o wyborze miejsca spędzania czasu wolnego wiedział/a Pan/Pani o tym, że jest ono położone na terenie parku krajobrazowego? – w zależności od częstotliwości odwiedzania parków [%]	76
Wykres 11. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców na temat elementów przyrodniczych/kulturowych/krajobrazowych znajdujących się na terenie parku, mających dla nich istotne znaczenie [%]	80
Wykres 12. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do przedsiębiorców na temat elementów przyrodniczych/kulturowych/krajobrazowych znajdujących się na terenie parku, mających wpływ na jakość życia i prowadzenia działalności gospodarczej [%]	83
Wykres 13. Odpowiedź na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w miejscu zamieszkania jest potrzebna? [%]	87
Wykres 14. Odpowiedź na pytanie skierowane do turystów: Czy utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w miejscu przebywania jest potrzebna? [%]	88
Wykres 15. Ocena wpływu mieszkańców na środowisko przyrodnicze i krajobraz miejscowości, w której mieszkają respondenci badania [%]	90
Wykres 16. Opinia mieszkańców względem przepisów (zasad, ograniczeń) panujących na terenie parku krajobrazowego [%]	91
Wykres 17. Opinie turystów na temat wpływu przepisów (zasad, ograniczeń) panujących na terenie parku krajobrazowego na rozwój turystyki [%]	92
Wykres 18. Postawa turystów względem wpływu przepisów (zasad, ograniczeń) panujących na terenie parku krajobrazowego na rozwój turystyki w podziale na obszary [%]	93
Wykres 19. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Jakie ograniczenia powinny zostać wprowadzone, aby móc lepiej chronić przyrodę? [%]	96
Wykres 20. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do przedstawicieli samorządu: Jakie są największe korzyści oraz możliwości związane z położeniem gminy w granicach parku krajobrazowego? [%]	99
Wykres 21. Ocena badanych mieszkańców odnosząca się do pytania: Czy zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego ma pozytywny wpływ na moją kondycję fizyczną i zdrowie? [%]	101
Wykres 22. Opinia badanych mieszkańców na temat tego, czy zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na ich samopoczucie psychiczne [%]	101
Wykres 23. Opinia badanych mieszkańców na temat tego, czy zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego jest uciążliwe ze względu na konieczność dostosowania się do zasad, które w innych miejscach nie obowiązują [%]	102
Wykres 24. Opinia badanych mieszkańców na temat tego, czy zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na budowanie wspólnoty lokalnej i na pozytywne relacje z innymi ludźmi [%]	102
Wykres 25. Opinia badanych mieszkańców na temat tego, czy pozytywnie oceniają wpływ zamieszkania na terenie parku krajobrazowego na jakość swojego życia [%]	103

Wykres 26. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do przedstawicieli samorządu: Czy wg Pana/Pani w związku z położeniem gminy na obszarze parku krajobrazowego nastąpił wzrost miejsc pracy w którejs z wymienionych branż? [%]	107
Wykres 27. Ocena wpływu obecności parków krajobrazowych na aktywność społeczną: Czy wg Pana/Pani obecność parków krajobrazowych sprzyja aktywności społecznej, np. powstawaniu organizacji pozarządowych? [%]	111
Wykres 28. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych pod kątem przyrodniczym [%].....	116
Wykres 29. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych pod kątem historyczno-kulturowym [%]	116
Wykres 30. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych pod kątem estetycznym i krajobrazowym [%].....	117
Wykres 31. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych pod kątem edukacyjnym [%]	118
Wykres 32. Ocena atrakcyjności turystycznej parków krajobrazowych pod kątem rekreacyjno-sportowym [%].....	118
Wykres 33. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy funkcjonowanie parku, na terenie którego Pan/Pani mieszka, sprzyja rozwojowi turystyki? [%]	119
Wykres 34. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy funkcjonowanie parku, na terenie którego Pan/Pani mieszka, sprzyja rozwojowi turystyki? [%]	120
Wykres 35. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Jak ocenia Pan/Pani wpływ ruchu turystycznego na terenie parku krajobrazowego na Pana/Pani jakość życia? [%]	126
Wykres 36. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Jak ocenia Pan/Pani wpływ ruchu turystycznego na terenie parku krajobrazowego na Pana/Pani jakość życia? – wg obszarów terytorialnych [%]	126
Wykres 37. Stosunek mieszkańców do turystów [%]	127
Wykres 38. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy zgadzają się z twierdzeniem, że turyści są zawsze mile widziani? – wg obszarów terytorialnych [%].....	128
Wykres 39. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Im mniej turystów, tym lepiej? – wg obszarów terytorialnych [%]	129
Wykres 40. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy rozwój turystyki wpływa negatywnie na środowisko przyrodnicze i krajobraz zamieszkiwanego parku krajobrazowego? – wg obszarów terytorialnych [%].....	130
Wykres 41. Ocena mieszkańców na temat możliwości znalezienia informacji na temat parków krajobrazowych – wg obszarów terytorialnych [%]	132
Wykres 42. Ocena możliwości znalezienia informacji na temat odwiedzanego parku krajobrazowego wg turystów – wg obszarów terytorialnych [%]	133
Wykres 43. Wykorzystywane przez mieszkańców źródła wiedzy na temat parków krajobrazowych [%]	134
Wykres 44. Wykorzystywane przez turystów źródła wiedzy na temat parków krajobrazowych [%].....	135
Wykres 45. Świadomość mieszkańców na temat istnienia i działalności ZPKWM wśród mieszkańców [%].....	135
Wykres 46. Świadomość turystów na temat istnienia i działalności ZPKWM wśród turystów [%]	136
Wykres 47. Świadomość przedsiębiorców na temat istnienia i działalności ZPKWM wśród mieszkańców [%].....	136
Wykres 48. Źródła, z których mieszkańcy dowiadują się o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%]	137
Wykres 49. Źródła, z których turyści dowiadują się o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%].....	137
Wykres 50. Źródła, z których przedsiębiorcy dowiadują się o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%]	138
Wykres 51. Współpraca samorządów gminnych z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – wg obszarów terytorialnych [%].....	141
Wykres 52. Odbiór aktywności ZPKWM przez mieszkańców parków krajobrazowych [%]. Odpowiedź na pytanie: Czy zauważa Pan/Pani aktywność Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w okolicy Pani/Pana miejsca zamieszkania?	146

Wykres 53. Ocena możliwości współpracy i komunikacji z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego dokonana przez przedstawicieli samorządów gminnych – wg obszarów terytorialnych [%]	152
Wykres 54. Propozycja nowych form współpracy lub zmian w obecnych sposobach współpracy gminy z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego [%]	154
Wykres 55. Udział mieszkańców parków krajobrazowych w spotkaniach lub wydarzeniach organizowanych przez ZPKWM [%]	154
Wykres 56. Formy aktywności mieszkańców na terenie parku krajobrazowego [%]	160
Wykres 57. Opinia przedstawicieli samorządów na temat występowania dodatkowych kosztów ze względu na położenie w granicach parku krajobrazowego [%]	168
Wykres 58. Działania edukacyjne prowadzone przez przedstawicieli parków, w których chcieliby wziąć udział mieszkańcy [%]	170
Wykres 59. Działania edukacyjne prowadzone przez przedstawicieli parków, w których chcieliby wziąć udział turyści [%]	170
Wykres 60. Działania edukacyjne prowadzone przez ZPKWM, w których chcieliby wziąć udział przedsiębiorcy [%]	171
Wykres 61. Opinia przedstawicieli samorządów na temat działań edukacyjnych Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego skierowane do mieszkańców i turystów [%]	172
Wykres 62. Wskazane działania związane z ochroną przyrody i krajobrazu oraz promowania bioróżnorodności, w które chcieliby włączyć się mieszkańcy [%]	173
Wykres 63. Działania związane z ochroną przyrody i krajobrazu oraz promowania bioróżnorodności, w które chcieliby włączyć się mieszkańcy [%]	174
Wykres 64. Sugestie przedstawicieli samorządów dotyczące priorytetów w działaniach Zespołu Parków Krajobrazowych na najbliższe lata [%]	176
Wykres 65. Udział mieszkańców z poszczególnych obszarów terytorialnych [%]	208
Wykres 66. Płeć mieszkańców biorących udział w badaniu [%]	208
Wykres 67. Wykształcenie mieszkańców biorących udział w badaniu [%]	209
Wykres 68. Wiek mieszkańców biorących udział w badaniu [%]	209
Wykres 69. Okres zamieszkania na terenie parku krajobrazowego [%]	209
Wykres 70. Udział turystów z poszczególnych obszarów terytorialnych [%]	211
Wykres 71. Wiek turystów biorących udział w badaniu [%]	211
Wykres 72. Wykształcenie turystów biorących udział w badaniu [%]	211
Wykres 73. Miejsce zamieszkania turystów biorących udział w badaniu [%]	212
Wykres 74. Częstotliwość odwiedzania parków krajobrazowych przez turystów na terenie województwa małopolskiego [%]	213
Wykres 75. Długość planowanego pobytu na terenie parku krajobrazowego [%]	213
Wykres 76. Struktura branż reprezentowana przez podmioty gospodarcze biorące udział w badaniu w poszczególnych obszarach terytorialnych [%]	216
Wykres 77. Odsetek przedstawicieli JST biorących udział w badaniu w podziale na obszary terytorialne [%]	218
Wykres 78. Struktura respondentów badania CAWI ze względu na miejsce zamieszkania [%]	219
Wykres 79. Wiek i płeć respondentów badania CAWI	219
Wykres 80. Znajomość form ochrony środowiska ze względu na lata działania firmy – obszar Pogórza Karpackiego [%]	221
Mapa 1. Położenie obszarów terytorialnych i parków krajobrazowych na tle województwa małopolskiego	17
Mapa 2. Lokalizacja terytorialnych form ochrony przyrody na terenie województwa małopolskiego	31
Mapa 3. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do turystów: Czy podejmując decyzję o wyborze miejsca spędzania czasu wolnego, wiedział/a Pan/Pani o tym, że jest ono położone na terenie parku krajobrazowego [%]	75
Mapa 4. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do mieszkańców: Czy utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w miejscu zamieszkania jest potrzebna? – w podziale na obszary	87

Mapa 5. Struktura odpowiedzi na pytanie skierowane do turystów: Czy utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w miejscu przebywania jest potrzebne? – w podziale na obszary	89
Mapa 6. Postawa mieszkańców względem przepisów (zasad, ograniczeń) panujących na terenie parku krajobrazowego na poszczególnych obszarach [%]	91
Mapa 7. Struktura odpowiedzi skierowanej do przedsiębiorców: Proszę ocenić, w skali od 5 do 1, jaki wpływ ma funkcjonowanie parków krajobrazowych na warunki życia mieszkańców [%]	104
Mapa 8. Wpływ funkcjonowania parku krajobrazowego na możliwość podjęcia pracy w opinii mieszkańców [%]	105
Rysunek 1. Struktura odpowiedzi respondentów na pytanie: Jaki jest cel tworzenia parków krajobrazowych?	68
Rysunek 2. Działania zabronione wg mieszkańców	77
Rysunek 3. Najczęściej pojawiające się odpowiedzi mieszkańców na pytanie dot. elementów występujących na terenie parku mających dla nich szczególne znaczenie (obszar jurajski)	81
Rysunek 4 Najczęściej pojawiające się odpowiedzi mieszkańców na pytanie dotyczące elementów występujących na terenie parku mających dla nich szczególne znaczenie (obszar Pogórza Karpackiego)	81
Rysunek 5. Najczęściej pojawiające się odpowiedzi mieszkańców na pytanie dot. elementów występujących na terenie parku mających dla nich szczególne znaczenie (obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego)	82
Rysunek 6. Najczęściej pojawiające się odpowiedzi mieszkańców na pytanie dot. elementów występujących na terenie parku mających dla nich szczególne znaczenie (obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego)	82
Rysunek 7. Odpowiedzi mieszkańców na temat zakazów/ograniczeń związanych z istnieniem parków krajobrazowych, które powinny zostać zniesione	94
Rysunek 8. Odpowiedzi przedsiębiorców w na temat zakazów/ograniczeń związanych z istnieniem parków krajobrazowych, które powinny zostać zniesione	94
Rysunek 9. Odpowiedzi przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego w na temat zakazów/ograniczeń związanych z istnieniem parków krajobrazowych, które powinny zostać zniesione	95
Zdjęcie 1. Ojcowski Park Narodowy	23
Zdjęcie 2. Rezerwat – Skamieniałe Miasto	24
Zdjęcie 3. Krzywy Las	24
Zdjęcie 4. Mazurski Park Krajobrazowy	25
Zdjęcie 5. Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy	33
Zdjęcie 6. Dłubniański Park Krajobrazowy	33
Zdjęcie 7. Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie	33
Zdjęcie 8. Park Krajobrazowy Orlich Gniazd	34
Zdjęcie 9. Rudniański Park Krajobrazowy	34
Zdjęcie 10. Tenczyński Park Krajobrazowy	34
Zdjęcie 11. Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy	35
Zdjęcie 12. Park Krajobrazowy Pasma Brzanki	35
Zdjęcie 13. Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy	35
Zdjęcie 14. Popradzki Park Krajobrazowy	36
Zdjęcie 15. Park Krajobrazowy Beskidu Małego	36
Zdjęcie 16. Stoisko ZPKWM podczas jednego z wydarzeń lokalnych	144
Zdjęcie 17. Materiały wydawnicze przygotowane przez ZPKWM	145
Zdjęcie 18. Lekcja w terenie organizowana przez ZPKWM	150
Zdjęcie 19. Lekcja w terenie organizowana przez ZPKWM	151
Zdjęcie 20. Podczas wycieczki krajobrazowej organizowanej przez ZPKWM	151

10. Aneks 1. Szczegółowa metodologia badania

10.1. Badanie wśród mieszkańców

10.1.1. Dobór próby

W ilościowym badaniu PAPI dotyczącym świadomości przyrodniczej i postaw mieszkańców zastosowano dobór próby reprezentatywnej przedmiotowo. Kwoty respondentów zostały podzielone zgodnie z czterema kategoriami demograficznymi, tj.:

- płcią (kobiety i mężczyźni),
- wiekiem,
- wykształceniem,
- miejscem zamieszkania.

W przypadku wieku wyznaczone zostały cztery podkategorie: 15–24 lata, 25–44 lat, 45–59 lat oraz 60 i więcej lat. Kategoria wykształcenia podzielona została na wykształcenie wyższe, średnie zawodowe oraz podstawowe lub gimnazjalne (w tym brak wykształcenia). Miejsce zamieszkania zróżnicowane zostało ze względu na cztery obszary, tj.:

- obszar jurajski,
- obszar Pogórza Karpackiego,
- obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego,
- obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego.

W efekcie powstało 128 różnych kwot respondentów przydzielonych do grup na podstawie wyżej wymienionych cech. W związku z tym, że przy tak dużej liczbie kwot rekrutacja respondentów byłaby znacznie utrudniona, dobór próby został przygotowany dla każdej z kategorii z osobna dla populacji każdego z obszarów. Założeniem doboru kwotowego było stworzenie proporcjonalnych kwot w stosunku do struktury badanej populacji oraz wzięcie pod uwagę podczas interpretacji wyników ewentualnych odstępstw pomiędzy strukturą populacji, a strukturą próby.

Konstrukcja próby przebiegała w następujący sposób. W pierwszej kolejności oszacowana została liczba ludności zamieszkująca cztery ww. obszary terytorialne. W przypadku obszarów: Pogórza Karpackiego, Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Krajobrazowego Beskidu Małego liczba ludności została obliczona na podstawie danych portalu geostatystycznego, natomiast w przypadku obszaru jurajskiego obliczenie zostało wykonane na podstawie obwodów statystycznych GUS, które nie w pełni pokrywają się z obszarami parków krajobrazowych (choć w znacznym stopniu – minimum 50% powierzchni znajdowało się na obszarze parku). W przypadku ostatniego wymienionego obszaru terytorialnego zmiana sposobu obliczeń wynikała z ograniczonych możliwości technicznych portalu geostatystycznego dotyczących wyodrębnienia terenów parków krajobrazowych.

Dane dostępne w portalu geostatystycznym pochodzą ze spisu powszechnego realizowanego przez GUS w 2011 roku. Na podstawie tych danych określona została również liczebność populacji ze względu na wiek i płeć.

W przypadku obszaru jurajskiego dane dla obwodów statystycznych nie pozwalają ustalić wieku i płci mieszkańców, w związku z tym informacje te zostały uzupełnione na podstawie danych GUS z 2017 roku dla gmin,

na terenie których znajdują się parki krajobrazowe obszaru jurajskiego. Struktura wykształcenia oszacowana została na podstawie danych z narodowego spisu powszechnego z 2011 roku dla powiatów, na terenie których znajdują się parki krajobrazowe.

Ostatecznie ustalono, że obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego zamieszkuje szacunkowo 2 912 osób (co stanowi 1% populacji wszystkich czterech obszarów), obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego 33 791 osób (15% populacji), obszar Pogórza Karpackiego 45 885 osób (20% populacji), a obszar jurajski 147 999 osób (64%).

Zakładana pula 2000 wywiadów do przeprowadzenia została rozdystrybuowana proporcjonalnie do stosunku populacji obszaru do całej badanej populacji, przy czym ze względu na zbyt małą liczbę wywiadów (nie pokrywającą spectrum różnicowania) w przypadku najmniejszego obszaru (Park Krajobrazowy Beskidu Małego) kwota wywiadów została podniesiona z 1% do 10% kosztem obszaru jurajskiego. W efekcie struktura kwot wywiadów nieznacznie odbiega od oszacowanej struktury zamieszkania obszarów parków krajobrazowych – obrazują to dane zawarte w tabeli 29.

Tabela 29. Struktura populacji i próby badawczej – badanie PAPI wśród mieszkańców [%]

	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Oszacowana struktura populacji	64	20	15	1
Struktura próby	55	20	15	10
Zrealizowana próba	55	20	15	10

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 30 prezentuje oszacowaną strukturę populacji każdego obszaru osobno ze względu na poszczególne kategorie (płeć, wykształcenie, wiek).

Tabela 30. Szacowana próba badawcza w podziale na obszary badań oraz płeć, wykształcenie i wiek respondentów [%]

Obszar		Płeć		Wykształcenie				Wiek			
		Kobiety	Mężczyźni	Wyższe	Średnie	Zawodowe	Podstawowe	15–24	25–44	45–59	60 i więcej
Obszar jurajski	Pozostałe gminy	47	53	17	35	26	22	11	32	21	37
	Kraków	45	55	35	28	15	13	8	34	18	40
Obszar Pogórza Karpackiego		50	50	10	30	28	31	20	36	22	21
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego		49	51	10	30	28	21	18	35	24	22
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego		52	48	11	30	32	26	20	33	25	22

Źródło: opracowanie własne.

Ostatecznie dane dotyczące zrealizowanej próby przedstawia tabela 31.

Tabela 31. Zrealizowana próba badawcza w podziale na obszary badań oraz płeć, wykształcenie i wiek respondentów [%]

Obszar	Płeć		Wykształcenie				Wiek			
	Mężczyźni	Kobiety	Wyższe	Średnie	Zawodowe	Podstawowe	15–24	25–44	45–59	60 i więcej
Obszar jurajski	47	53	19	35	25	21	10	33	21	36
Obszar Pogórza Karpackiego	50	51	11	30	29	31	20	35	22	23
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	49	51	10	30	28	32	18	35	24	23
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	51	48	11	30	32	25	20	33	25	22

Źródło: opracowanie własne.

10.1.2. Sposób alokacji próby badawczej i dotarcia do mieszkańców

Sposób alokacji próby w przestrzeni przebiegał kilkustopniowo. W pierwszej kolejności określona została liczba budynków znajdujących się na terenie parków krajobrazowych (każdego parku wchodzącego w skład obszaru z osobna) w 358 miejscowościach na terenie 4 obszarów objętych badaniem. Następnie policzony został odsetek zabudowy występującej na terenie każdego z parków krajobrazowych w stosunku do zabudowy występującej na terenie całego obszaru, do którego dany park krajobrazowy przynależy (również w odwołaniu do 358 miejscowości wspomnianych wyżej). Liczba wywiadów przypisana do konkretnego obszaru na etapie tworzenia próby została przypisana do mniejszych jednostek (tj. parków krajobrazowych), proporcjonalnie do udziału zabudowy występującej na terenie danego parku w stosunku do zabudowy całego obszaru.

Kolejnym krokiem było wytypowanie miejscowości, w których przeprowadzone zostały wywiady. Dla każdego z parków krajobrazowych zostało wybranych 8 miejscowości, których duża część zabudowy występuje na terenie parku krajobrazowego (w przypadku jeśli odsetek ten był taki sam dla większej liczby miejscowości niż 8, wybierane były te, w których liczba budynków znajdująca się na terenie parków krajobrazowych w miejscowości była największa). Następnie po zsumowaniu zabudowy znajdującej się na terenie konkretnego parku krajobrazowego w wybranych miejscowościach, liczba wywiadów przypadająca na park była rozdzielana proporcjonalnie do udziału zabudowy na terenie parków krajobrazowych w danej miejscowości do sumy zabudowy znajdującej się na terenie parku krajobrazowego we wszystkich wytypowanych miejscowościach w danym parku krajobrazowym. W przypadku jeśli w jakichś miejscowościach liczba wywiadów przy wyżej opisanym procesie alokacji próby wynosiła mniej niż 5, miejscowość ta zostawała usuwana z listy wybranych miejscowości, a wynik dla pozostałych miejscowości był przeliczany ponownie.

Wyjątkiem było miasto Kraków – w jego przypadku suma wywiadów przypadająca na miasto została podzielona proporcjonalnie do zabudowy znajdującej się na terenie trzech parków krajobrazowych, tj. Bielańsko-Tynieckiego Parku Krajobrazowego, Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego oraz Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie (po uprzednim wyłączeniu jej z alokacji pozostałej części wywiadów przypadającej na obszar jurajski). W przypadku Parku Krajobrazowego Dolinki Krakowskie przypadł mniej niż jeden wywiad na terenie Krakowa, więc wywiady, które miały być przeprowadzone na terenie tego miasta, zostały zrealizowane na terenie dwóch parków.

Tabela 32. Sposób alokacji próby – badanie PAPI wśród mieszkańców

Obszar	Park Krajobrazowy	Miejscowość	Odsetek budynków miejscowości na terenie parku krajobrazowego	Udział procentowy zabudowy miejscowości w stosunku do wszystkich wybranych miejscowości w ramach konkretnego parku krajobrazowego	Liczba wywiadów w miejscowości	Osiągnięta liczba wywiadów
Obszar jurajski	Bieleńsko-Tyniecki Park Krajobrazowy	Kraków	8%	b.d.	136	136
		Czernichów	50%	25%	16	16
		Dąbrowa Szlachecka	60%	11%	7	7
		Piekary	56%	18%	12	12
		Ściejewice	100%	18%	12	12
		Wołowice	43%	17%	11	11
		Kryspinów	33%	11%	7	7
		Dłubniański Park Krajobrazowy	Glanów	100%	12%	12
	Imbramowice		100%	14%	13	13
	Wysocice		100%	31%	30	30
	Zerwana		100%	16%	16	16
	Laski Dworskie		100%	8%	8	8
	Ściborzycze		100%	7%	7	7
	Małyszycze		100%	6%	6	6
	Lesieniec		100%	6%	6	6
	Orlich Gniazd	Bogucin Duży	100%	16%	11	11
		Podlesie	94%	19%	14	14
		Rabsztyn	98%	11%	8	8
		Bogucin Mały	94%	15%	11	12
		Jaroszowiec	90%	16%	12	12
		Strzegowa	87%	22%	16	15
		Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie	Bębło	100%	16%	65
	Gorenice		100%	18%	76	76
	Paczółtowiec		100%	11%	46	46
	Raławice		100%	16%	69	69
	Lgota		100%	11%	48	48
	Zelków		100%	10%	44	44
	Będkowice		100%	9%	38	38
	Wola Zachariaszowska		100%	8%	35	35

Obszar	Park Krajobrazowy	Miejscowość	Odsetek budynków miejscowości na terenie parku krajobrazowego	Udział procentowy zabudowy miejscowości w stosunku do wszystkich wybranych miejscowości w ramach konkretnego parku krajobrazowego	Liczba wywiadów w miejscowości	Osiągnięta liczba wywiadów
Obszar jurajski	Rudniański Park Krajobrazowy	Brodła	100%	21%	22	22
		Kamień	100%	28%	27	27
		Mirów	100%	6%	6	6
		Podłęże	100%	6%	6	6
		Przebinia Duchowna	76%	19%	19	19
		Poręba Żegoty	56%	13%	13	13
		Okleśna	46%	7%	7	7
	Tenczyński Park Krajobrazowy	Kraków	0%	b.d.	6	6
		Brzoskwinia	100%	21%	44	44
		Nielepice	100%	15%	33	33
		Rudno	100%	17%	35	35
		Szczyglice	100%	13%	27	28
		Burów	100%	9%	18	18
		Chrosna	100%	11%	22	22
		Kleszczów	100%	7%	16	15
Kochanów	98%	7%	16	16		
Obszar Pogórza Karpackiego	Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy	Ciężkowice	100%	29%	58	58
		Jastrzębia	100%	23%	46	46
		Kąsna Górna	100%	9%	18	18
		Piaski-Drużków	100%	9%	17	17
		Kąsna Dolna	100%	9%	17	17
		Bogoniowice	100%	8%	15	15
		Paleśnica	100%	6%	13	13
		Olszowa	100%	6%	12	12

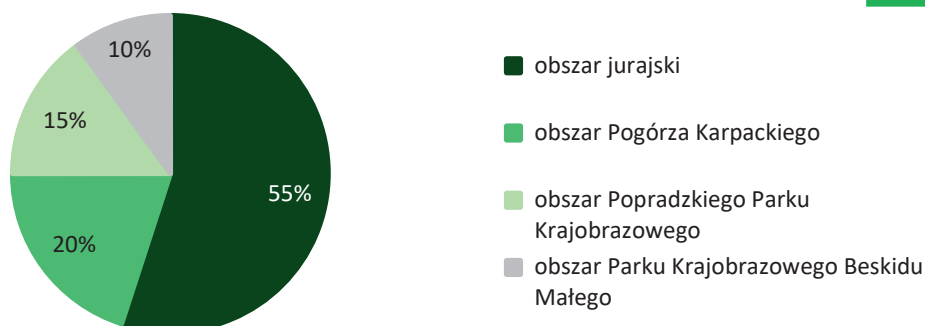
Obszar	Park Krajobrazowy	Miejscowość	Odsetek budynków miejscowości na terenie parku krajobrazowego	Udział procentowy zabudowy miejscowości w stosunku do wszystkich wybranych miejscowości w ramach konkretnego parku krajobrazowego	Liczba wywiadów w miejscowości	Osiągnięta liczba wywiadów	
Obszar Pogórza Karpackiego	Park Krajobrazowy Pasma Brzanki	Czermna	85%	27%	35	35	
		Lubaszowa	100%	8%	10	10	
		Swoszowa	100%	12%	15	15	
		Żurowa	100%	17%	21	21	
		Burzyn	82%	13%	16	16	
		Jodłówka Tuchowska	76%	18%	23	23	
		Bistuszowa	61%	5%	7	7	
	Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy	Kobyle	100%	11%	8	8	
		Lipnica Dolna	100%	25%	19	18	
		Lipnica Górna	100%	24%	18	18	
		Rajbrot	100%	24%	18	18	
		Lipnica Murowana	100%	16%	12	13	
		Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	Brzezinka	35%	14%	67	67
			Kaczyna	100%	21%	30	30
Rzyki	13%		17%	54	54		
Targoszów	100%		28%	56	56		
Zagórnik	5%		5%	9	9		
Krzeszów	5%		5%	11	11		
Jaszczurowa	3%		3%	6	6		
Targanice	4%		7%	14	14		
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Krynica-Zdrój	99%	23%	67	67		
	Łomnica-Zdrój	100%	10%	30	30		
	Muszyzna	100%	18%	54	54		
	Powroźnik	100%	7%	22	22		
	Piwniczna-Zdrój	99%	26%	77	77		
	Złockie	100%	5%	15	15		
	Żegiestów	100%	5%	15	15		
	Szczawnik	100%	4%	13	13		
Suma					2000	2000	

Źródło: opracowanie własne.

10.1.3. Charakterystyka respondentów badania

Zgodnie z przyjętą i zrealizowaną próbą największy odsetek respondentów stanowili mieszkańcy obszaru jurajskiego. Struktura respondentów wg miejsca zamieszkania została przedstawiona na wykresie 65.

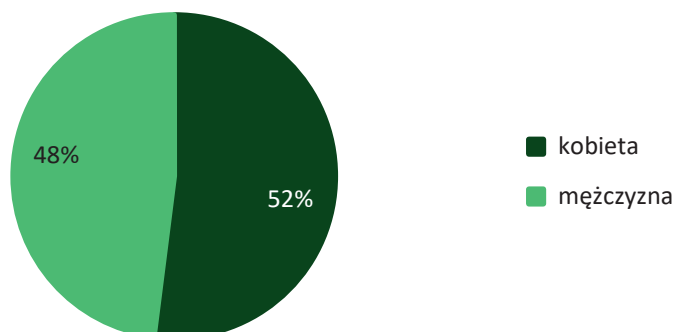
Wykres 65. Udział mieszkańców z poszczególnych obszarów terytorialnych [%]

Źródło: opracowanie własne.

W podziale na płeć kobiety stanowiły 52%, natomiast mężczyźni 48%.

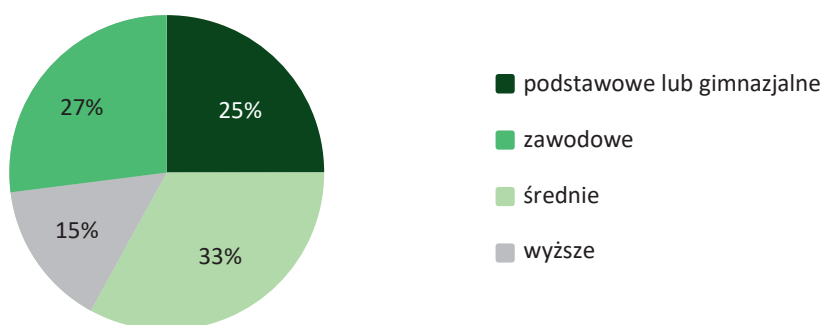
Wykres 66. Płeć mieszkańców biorących udział w badaniu [%]

Źródło: opracowanie własne.

Ponad 1/3 respondentów badania stanowili mieszkańcy z wykształceniem średnim. Odsetek osób z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym oraz zawodowym był zbliżony. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby z wykształceniem wyższym.

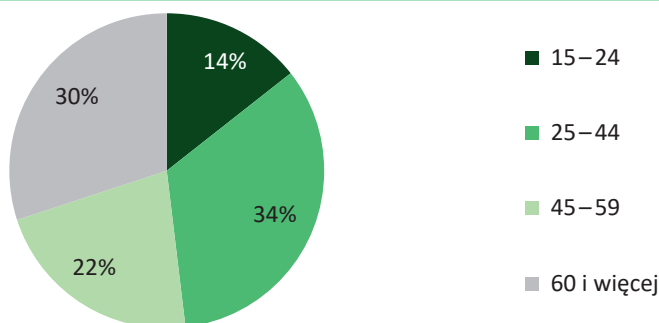
Wykres 67. Wykształcenie mieszkańców biorących udział w badaniu [%]

Źródło: opracowanie własne.

Mieszkańcy w wieku 25–44 lata stanowili najwyższy odsetek respondentów badania – 34%. Nieznacznie mniej w ankiecie wzięło udział osób powyżej 60. roku życia. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby w wieku 15–25 lat.

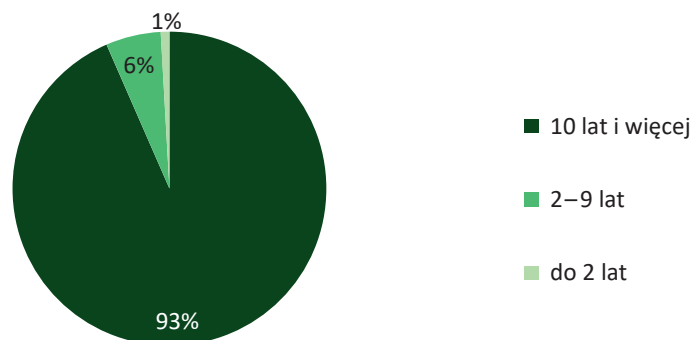
Wykres 68. Wiek mieszkańców biorących udział w badaniu [%]

Źródło: opracowanie własne.

W przeważającej większości respondentami badania były osoby mieszkające na terenie parku krajobrazowego powyżej 10 lat. Mieszkańcy z dwuletnim stażem stanowili 1% wszystkich osób biorących udział w ankiecie.

Wykres 69. Okres zamieszkania na terenie parku krajobrazowego [%]

Źródło: opracowanie własne.

10.2. Badanie wśród turystów

10.2.1. Dobór próby badawczej

W przypadku badania wśród turystów zakładano przeprowadzenie 1000 wywiadów. Cała próba 1000 respondentów została podzielona na 4 obszary terytorialne parków krajobrazowych proporcjonalnie do wielkości terytorium, jakie zajmują. W przypadku obszaru najmniejszego (obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego) liczba wywiadów została ponad dwukrotnie zwiększona ze względu na ich bardzo małą liczbę (a jednocześnie znaczną atrakcyjność turystyczną) w tym obszarze, kosztem obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego oraz obszaru Pogórza Karpackiego. Dystrybucję wywiadów pomiędzy obszary parków krajobrazowych obrazuje tabela 33.

Tabela 33. Struktura próby – badanie PAPI wśród turystów

Obszary parków krajobrazowych	Powierzchnia w ha	Udział w całkowitej powierzchni 4 obszarów parków krajobrazowych [%]	Liczba respondentów proporcjonalna do powierzchni	Liczba respondentów po modyfikacji	Zrealizowana próba
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	9230,0	5	51,4	118	125
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	54392,7	31	303,1	250	250
Obszar Pogórza Karpackiego	45452,3	25	253,3	240	245
Obszar jurajski	70375,4	39	392,2	392	457
Łącznie				1000	1077

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N =1077).

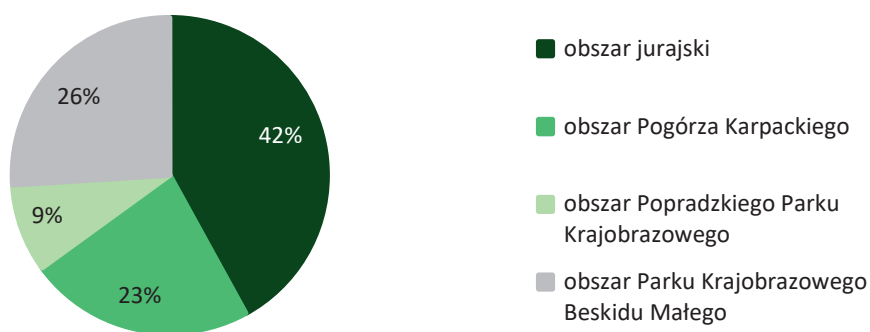
10.2.2. Sposób dotarcia do turystów

Respondenci byli rekrutowani przez ankieterów na terenie parków krajobrazowych w miejscach o zróżnicowanych walorach turystycznych, np. przyrodniczych, kulturowych, rekreacyjnych. Przy doborze lokalizacji starano się uwzględnić również różne kategorie turystów, w zależności od preferowanych przez nich rodzajów turystyki – pieszej, górskiej, rowerowej czy biernego odpoczynku.

10.2.3. Charakterystyka respondentów

Zgodnie z przyjętą strukturą próby przewagę wśród wszystkich respondentów stanowią turyści z obszaru jurajskiego. Odsetek turystów z obszaru Pogórza Karpackiego i obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego był porównywalny. Najmniej badanych wzięło udział w ankiecie z obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

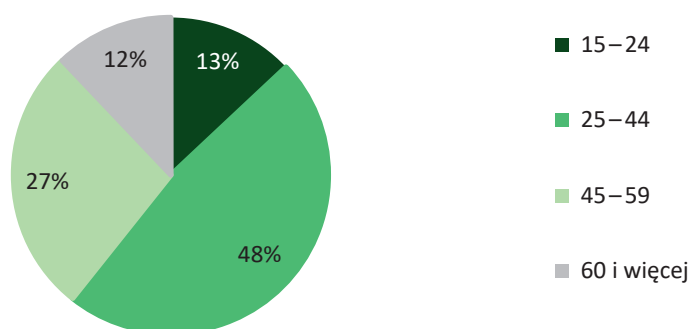
Wykres 70. Udział turystów z poszczególnych obszarów terytorialnych [%]

Źródło: opracowanie własne.

Rozkład procentowy płci wśród wszystkich badanych turystów to 57% kobiet i 43% mężczyzn. Struktura wieku respondentów została przedstawiona na wykresie 71. Najwięcej badanych turystów znajdowało się w przedziale wieku 25–44 lata (48%). W dalszej kolejności liczebnej byli respondenci między 45. a 59. rokiem życia (27%), w przedziale 15–24 lata (13%) i na końcu w grupie powyżej 60 lat (12%).

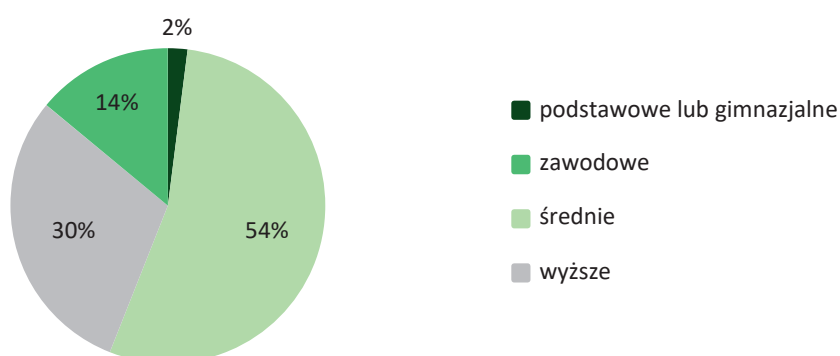
Wykres 71. Wiek turystów biorących udział w badaniu [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

Ponad połowa turystów, która wzięła udział w badaniu charakteryzuje się wyższym wykształceniem. Drugą najliczniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem średnim.

Wykres 72. Wykształcenie turystów biorących udział w badaniu [%]

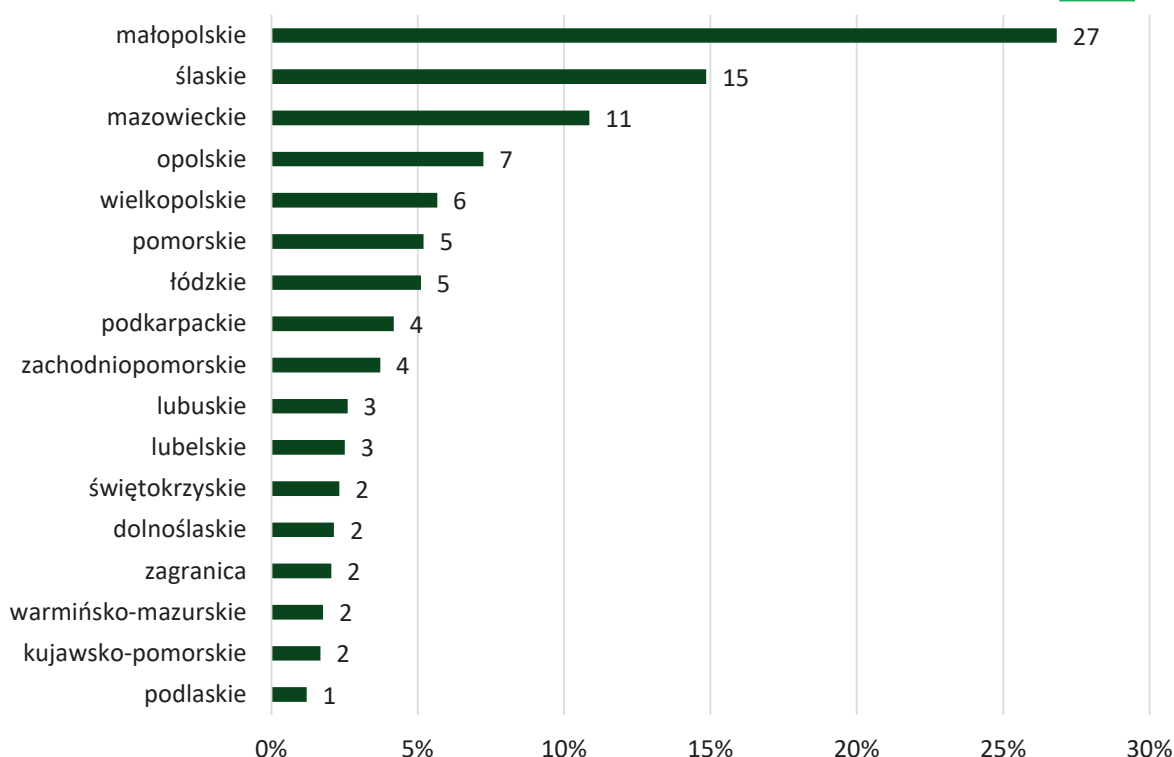

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowaną większość respondentów badania stanowili turyści mieszkający w Polsce. Dwa najliczniej reprezentowane województwa to małopolskie i śląskie.

Wykres 73. Miejsce zamieszkania turystów biorących udział w badaniu [%]

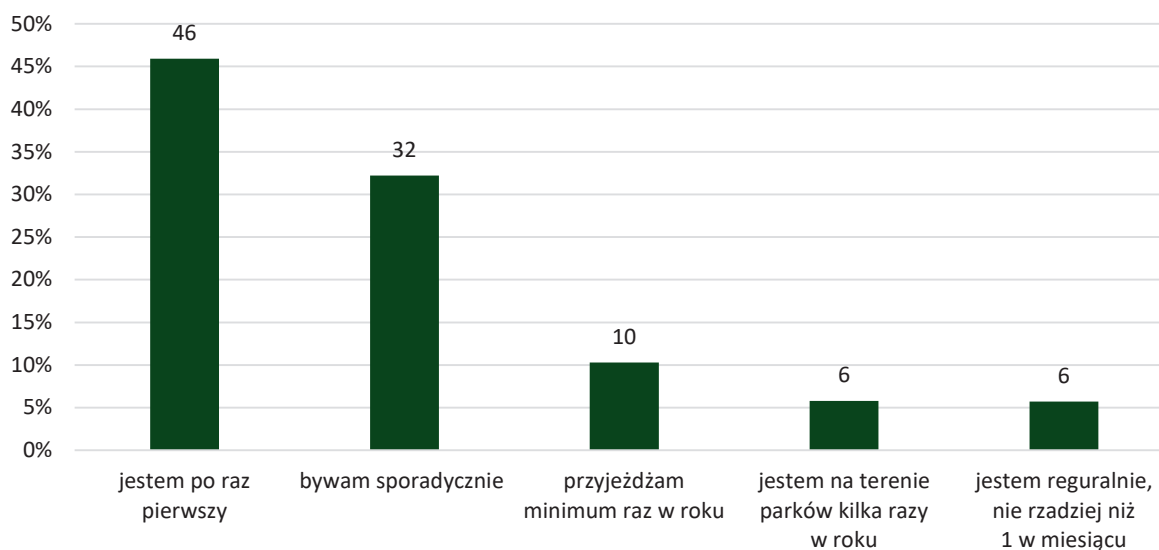

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 74 przedstawia częstotliwość odwiedzania parków krajobrazowych na terenie województwa małopolskiego przez badanych turystów. Najwięcej respondentów odwiedzało park krajobrazowy po raz pierwszy (46%). Prawie jedna trzecia badanych bywa w parku sporadycznie (32%). W dalszej kolejności znajdują się osoby, które przyjeżdżają do parku minimum raz w roku (10%), kilka razy w roku (6%) i są regularnie, czyli częściej niż raz w miesiącu (6%). **W analizowanych danych można zauważyć, że parki krajobrazowe są odwiedzane przez stosunkowo niewielką grupę stałych użytkowników, którzy powracają do odwiedzanych parków.**

Wykres 74.

Częstotliwość odwiedzania parków krajobrazowych przez turystów na terenie województwa małopolskiego [%]

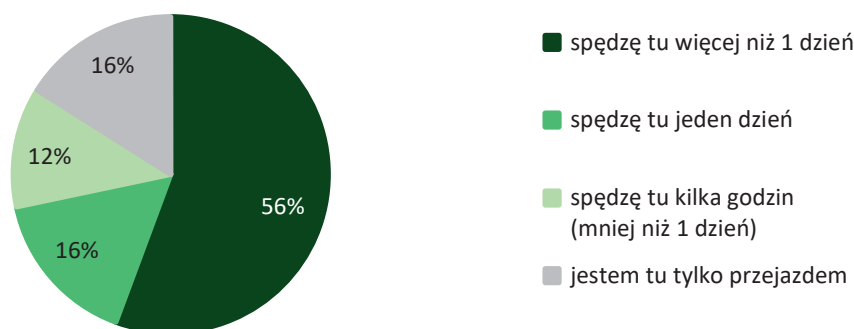

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

Biorąc pod uwagę długość planowanego pobytu, to większość turystów biorących udział w badaniu wskazała, że planuje zostać dłużej niż 1 dzień.

Wykres 75.

Długość planowanego pobytu na terenie parku krajobrazowego [%]

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci zapytani o sposób zorganizowania wyjazdu, w ramach którego odwiedzają park krajobrazowy, w zdecydowanej większości określili swój pobyt jako wyjazd organizowany indywidualnie (94%). Wyjazd zorganizowany przez organizację turystyczną/rekreacyjną wybrało 4% wszystkich turystów. Ponad jeden procent badanych przybył do parku w formie delegacji służbowej (1%). Najmniej osób było na wycieczce szkolnej/koloniach/zielonej szkole (poniżej 1%) i na wyjeździe zorganizowanym przez biuro podróży (1%).

10.3. Badanie wśród przedsiębiorców

10.3.1. Dobór próby badawczej

W badaniu zastosowany został celowy dobór próby – pula 500 wywiadów z przedsiębiorcami została podzielona na dwie równe części pomiędzy przedsiębiorców z:

- branży turystycznej, m.in. przedstawiciele obiektów noclegowych, obiektów gastronomicznych, wypożyczalni sprzętu turystycznego i sportowo-rekreacyjnego, przewodników, infrastruktury turystycznej jak wyciągi narciarskie oraz właściciele gospodarstw agroturystycznych i stadnin koni,
- pozostałych branż (pod uwagę brane są wszystkie sekcje PKD).

Ponadto założeniem było, że dobór próby ma być proporcjonalny do liczby ludności mieszkającej na terenach parków krajobrazowych – jest tak w przypadku obszaru Pogórza Karpackiego i obszaru Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

W przypadku obszaru Parku Krajobrazowego Beskidu Małego liczba wywiadów została nieznacznie zwiększona (z 1% puli do 10% dla całego obszaru) kosztem obszaru jurajskiego. Inne nieznaczne rozbieżności w proporcjach wynikają z zaokrąglania liczby respondentów do liczb całkowitych. Do stworzenia próby do badania wśród przedsiębiorców posłużyły te same dane, co w przypadku mieszkańców.

Ponadto w przypadku podziału próby na przedsiębiorców z branży turystycznej (oraz właściciele gospodarstw agroturystycznych i stadnin koni) i pozostałych przedsiębiorców, jeśli nieparzysta liczba wywiadów przypadła na daną podkategorię na terenie parku krajobrazowego, liczba wywiadów dla każdej podkategorii respondentów była zaokrąglana w górę lub w dół w taki sposób, żeby proporcja wywiadów dla obu kategorii w ramach każdego z obszarów wynosiła 1 do 1.

Tabela 34. Struktura próby badawczej wśród przedsiębiorców

Obszar	Park Krajobrazowy	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami (ogółem – zakładana próba)	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami (ogółem – zrealizowana próba)	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami z branży turystycznej	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami z pozostałych branż
Obszar jurajski	Bieleńsko-Tyniecki Park Krajobrazowy	50	114	38	76
	Dłubniański Park Krajobrazowy	24	26	6	20
	Orlich Gniazd	18	18	8	10
	Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie	106	51	35	16
	Rudniański Park Krajobrazowy	25	25	4	21
	Tenczyński Park Krajobrazowy	54	27	9	18
Obszar Pogórza Karpackiego	Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy	50	84	21	63
	Park Krajobrazowy Pasma Brzanki	32	25	11	14
	Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy	18	22	13	9

Obszar	Park Krajobrazowy	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami (ogółem – zakładana próba)	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami (ogółem – zrealizowana próba)	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami z branży turystycznej	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami z pozostałych branż
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	Park Krajobrazowy Beskidu Małego	50	19	16	3
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Popradzki Park Krajobrazowy	73	139	91	48
	Suma	500	550	252	298

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

10.3.2. Sposób dotarcia do przedsiębiorców i alokacja próby

W przypadku badania PAPI próba została zrealizowana na terenie gmin, na obszarach których znajdują się parki krajobrazowe wchodzące w skład obszarów. Ankiety zostały przeprowadzone z właścicielami lub osobami zarządzającymi podmiotami gospodarczymi.

Alokacja próby w przestrzeni przebiegała podobnie do alokacji próby mieszkańców – kwoty wywiadów przypadające na różne obszary zostały rozdystrybuowane proporcjonalnie do odsetka zabudowy znajdującego się na terenie danego parku do zabudowy znajdującej się na terenie całego obszaru parków krajobrazowych (badanie zrealizowano równoległe do badania wśród mieszkańców).

Tabela 35. Struktura próby – badanie PAPI/CATI wśród przedsiębiorców

Obszar	Park Krajobrazowy	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami (ogółem – zakładana próba)	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami (ogółem – zrealizowana próba)	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami z branży turystycznej	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami z pozostałych branż
Obszar jurajski	Białańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy	50	114	38	76
	Dłubniański Park Krajobrazowy	24	26	6	20
	Orlich Gniazd	18	18	8	10
	Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie	106	51	35	16
	Rudniański Park Krajobrazowy	25	25	4	21
	Tenczyński Park Krajobrazowy	54	27	9	18

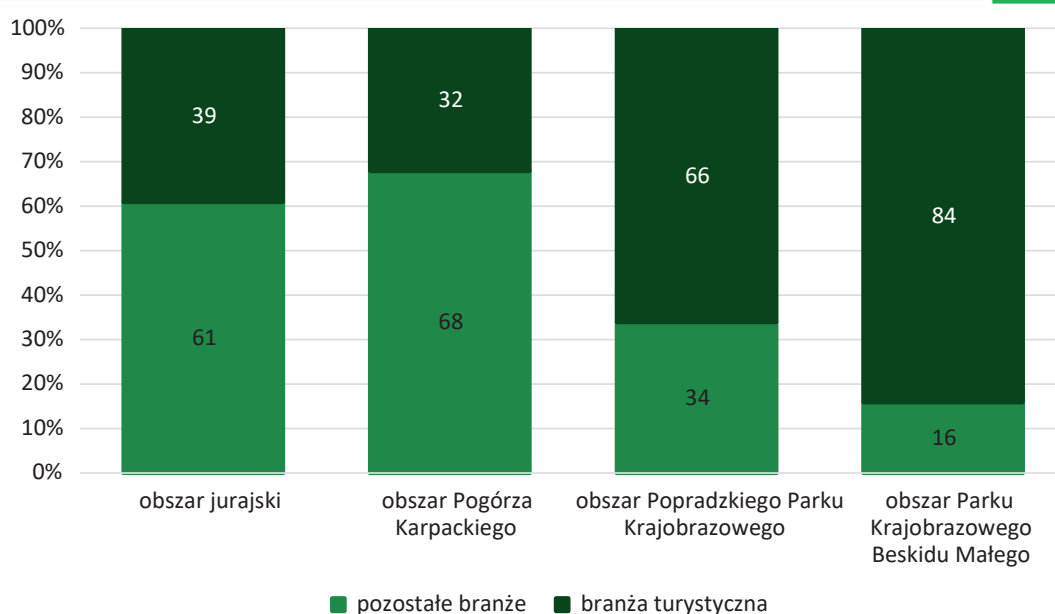
Obszar	Park Krajobrazowy	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami (ogółem – zakładana próba)	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami (ogółem – zrealizowana próba)	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami z branży turystycznej	Liczba wywiadów z przedsiębiorcami z pozostałych branż
Obszar Pogórza Karpackiego	Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy	50	84	21	63
	Park Krajobrazowy Pasma Brzanki	32	25	11	14
	Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy	18	22	13	9
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	Park Krajobrazowy Beskidu Małego	50	19	16	3
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Popradzki Park Krajobrazowy	73	139	91	48
	suma	500	550	252	298

Źródło: opracowanie własne.

10.3.3. Charakterystyka respondentów

W badaniu łącznie wzięło udział 550 przedsiębiorstw, z czego 252 jest związanych z branżą turystyczną. Strukturę branż w poszczególnych obszarach terytorialnych przedstawia wykres 76.

Wykres 76. Struktura branż reprezentowana przez podmioty gospodarcze biorące udział w badaniu w poszczególnych obszarach terytorialnych [%]

Źródło: opracowanie własne.

Ze względu na liczbę pracujących w badaniu wzięty udział 262 firmy jednoosobowe, 323 firmy o liczbie pracujących do 9 pracowników łącznie, 51 firm o liczbie pracujących od 10 do 49 osób oraz 5 firm o liczbie pracujących 50 i więcej. 165 z nich istnieje od ponad 15 lat, 166 mieści się w przedziale od 9 do 15 lat działalności, a 162 firmy istnieją od 2 do 8 lat, natomiast 56 z nich działa na rynku poniżej 2 lat.

10.4. Badanie z władzami lokalnymi

10.4.1. Dobór próby badawczej

Próba do badania wyniosła 31 respondentów, a liczba gmin, na terenie których znajdują się obszary parków krajobrazowych (obszar jurajski, obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego, obszar Pogórza Karpackiego, obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego), to 47. Dobór próby miał charakter celowy. W pierwszej kolejności został stworzony ranking gmin zgodnie ze stopniem pokrycia jednostki samorządu terytorialnego terenami parków krajobrazowych. Respondenci zostali wybrani ze względu na największe pokrycie obszaru gminy z terenami parków krajobrazowych wraz z zachowaniem warunków:

- w każdym z obszarów zostało zrekrutowanych nie mniej niż trzech respondentów,
- uwzględnione zostały wszystkie parki krajobrazowe,
- jeden respondent pochodził z Krakowa.

Tabela 36 przedstawia dobór próby do badania. W każdej z wymienionych gmin poddano badaniu jednego przedstawiciela.

Tabela 36. Odsetek gmin znajdujących się na terenie parków krajobrazowych [%]

Lp.	Nazwa gminy	Park Krajobrazowy	Odsetek gminy znajdujący się na terenie PK [%]
1.	Muszyna	Popradzki	100
2.	Nowy Wiśnicz	Wiśnicko-Lipnicki	100
3.	Lipnica Murowana	Wiśnicko-Lipnicki	100
4.	Piwniczna-Zdrój	Popradzki	99
5.	Ciężkowice	Ciężkowicko-Rożnowski	85
6.	Rytro	Popradzki	74
7.	Krzeszowice	Dolinki Krakowskie; Rudniański; Tenczyński	66
8.	Zabierzów	Dolinki Krakowskie; Tenczyński	63
9.	Alwernia	Rudniański; Tenczyński	63
10.	Szerzyny	Pasma Brzanki	60
11.	Wielka Wieś	Dolinki Krakowskie; Tenczyński	59
12.	Jerzmanowice-Przegonia	Dolinki Krakowskie	57
13.	Szczawnica	Popradzki	56
14.	Trzyciąż	Dłubniański; Orlich Gniazd	54
15.	Klucze	Orlich Gniazd	52
16.	Łabowa	Popradzki	47
17.	Zakliczyn	Ciężkowicko - Rożnowski	46
18.	Andrychów	Beskid Mały	42
19.	Gromnik	Ciężkowicko-Rożnowski; Pasma Brzanki	42
20.	Krynica-Zdrój	Popradzki	42
21.	Zielonki	Dłubniański; Dolinki Krakowskie	40

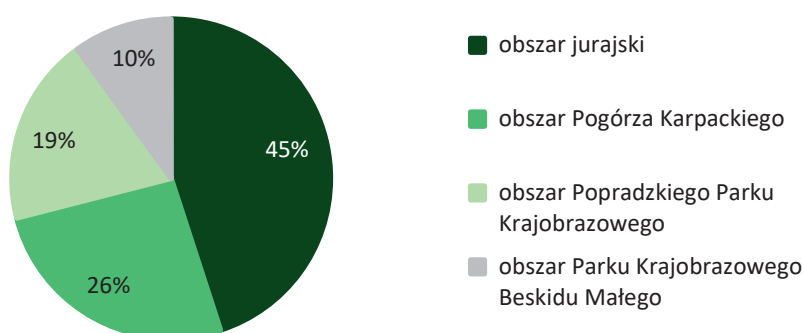
Lp.	Nazwa gminy	Park Krajobrazowy	Odsetek gminy znajdujący się na terenie PK [%]
22.	Czernichów	Bielańsko-Tyniecki; Rudniański	37
23.	Olkusz	Dolinki Krakowskie; Orlich Gniazd	36
24.	Michałowice	Dłubniański; Dolinki Krakowskie	34
25.	Liszki	Bielańsko-Tyniecki; Tenczyński	33
26.	Iwanowice	Dłubniański	33
27.	Ryglice	Pasma Brzanki	32
28.	Mucharz	Beskid Mały	27
29.	Rzepiennik Strzyżewski	Ciężkowicko-Rożnowski; Pasma Brzanki	27
30.	Wadowice	Beskid Mały	19
31.	Kraków	Bielańsko-Tyniecki; Dolinki Krakowskie; Tenczyński	15

Źródło: opracowanie własne.

10.4.2. Sposób dotarcia i charakterystyka respondentów badania wśród przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego

Zgodnie z przyjętą strukturą próby zdecydowaną większość wśród badanych stanowili przedstawiciele gmin z obszaru jurajskiego. Szczegółowa struktura respondentów została przedstawiona na wykresie 77

Wykres 77. Odsetek przedstawicieli JST biorących udział w badaniu w podziale na obszary terytorialne [%]

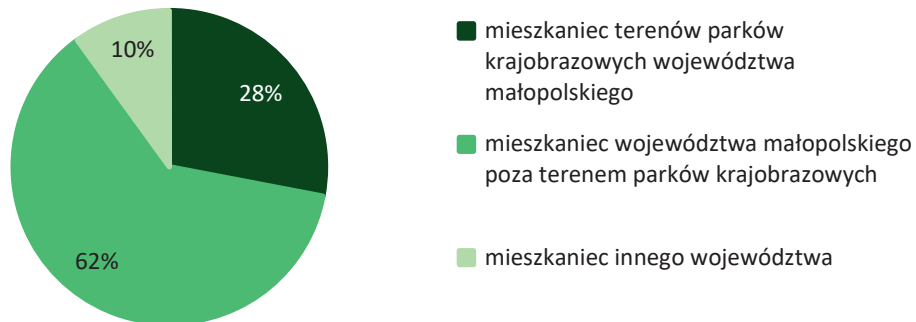
Źródło: opracowanie własne

Wywiady zostały przeprowadzone z wójtami/burmistrzami gmin lub ich zastępcami bądź też osobami zarządzającymi wydziałami odpowiedzialnymi za planowanie przestrzenne i planowanie strategiczne, realizację polityki ochrony środowiska oraz rozwój turystyki na terenie danej gminy. Wywiady zostały przeprowadzone po uprzednim umówieniu się telefonicznym bądź mailowym, bezpośrednio na terenie właściwego urzędu gminy lub urzędu miasta, od poniedziałku do piątku, w godzinach pracy urzędu.

10.5. Badanie CAWI – charakterystyka respondentów

W badaniu CAWI wzięło udział 53 respondentów, z czego zdecydowaną większość stanowili mieszkańcy województwa małopolskiego mieszkający poza terenem parków krajobrazowych.

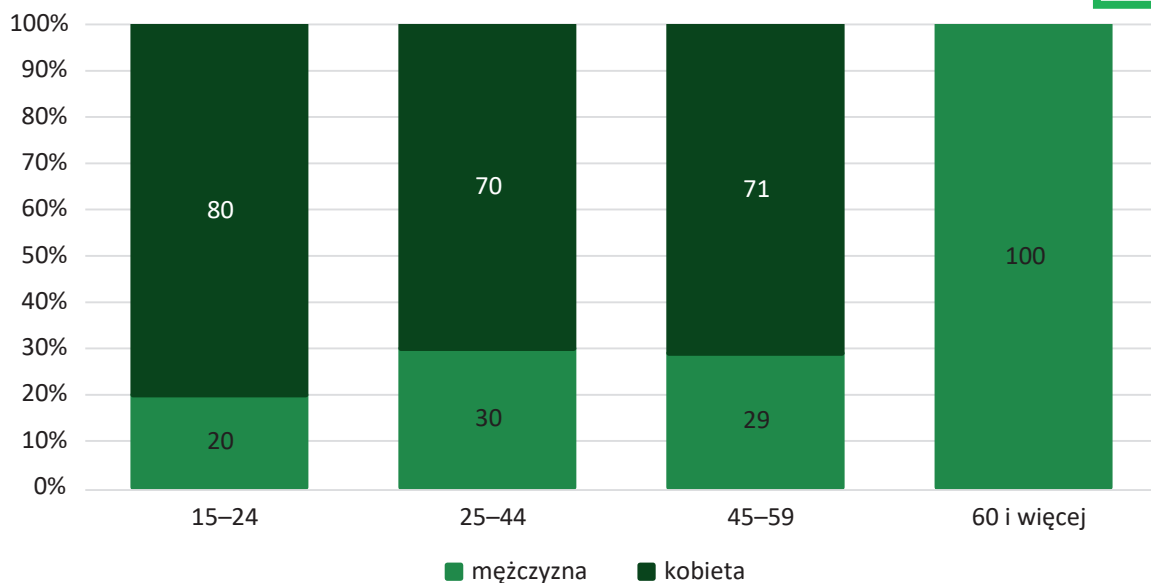
Wykres 78. Struktura respondentów badania CAWI ze względu na miejsce zamieszkania [%]

Źródło: opracowanie własne.

W podziale na wiek i płeć przeważały kobiety w wieku 25–44 lata. Osoby w tym przedziale wiekowym stanowiły 75% respondentów. Tylko jedna osoba w wieku powyżej 60 lat wzięła udział w ankiecie internetowej.

Wykres 79. Wiek i płeć respondentów badania CAWI [%]

Źródło: opracowanie własne.

70% respondentów stanowiły osoby z wyższym wykształceniem, a pozostałe 30% to osoby z wykształceniem średnim.

11. Aneks 2. Tabele i wykresy

ŚWIADOMOŚĆ PRZYRODNICZA UŻYTKOWNIKÓW PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH

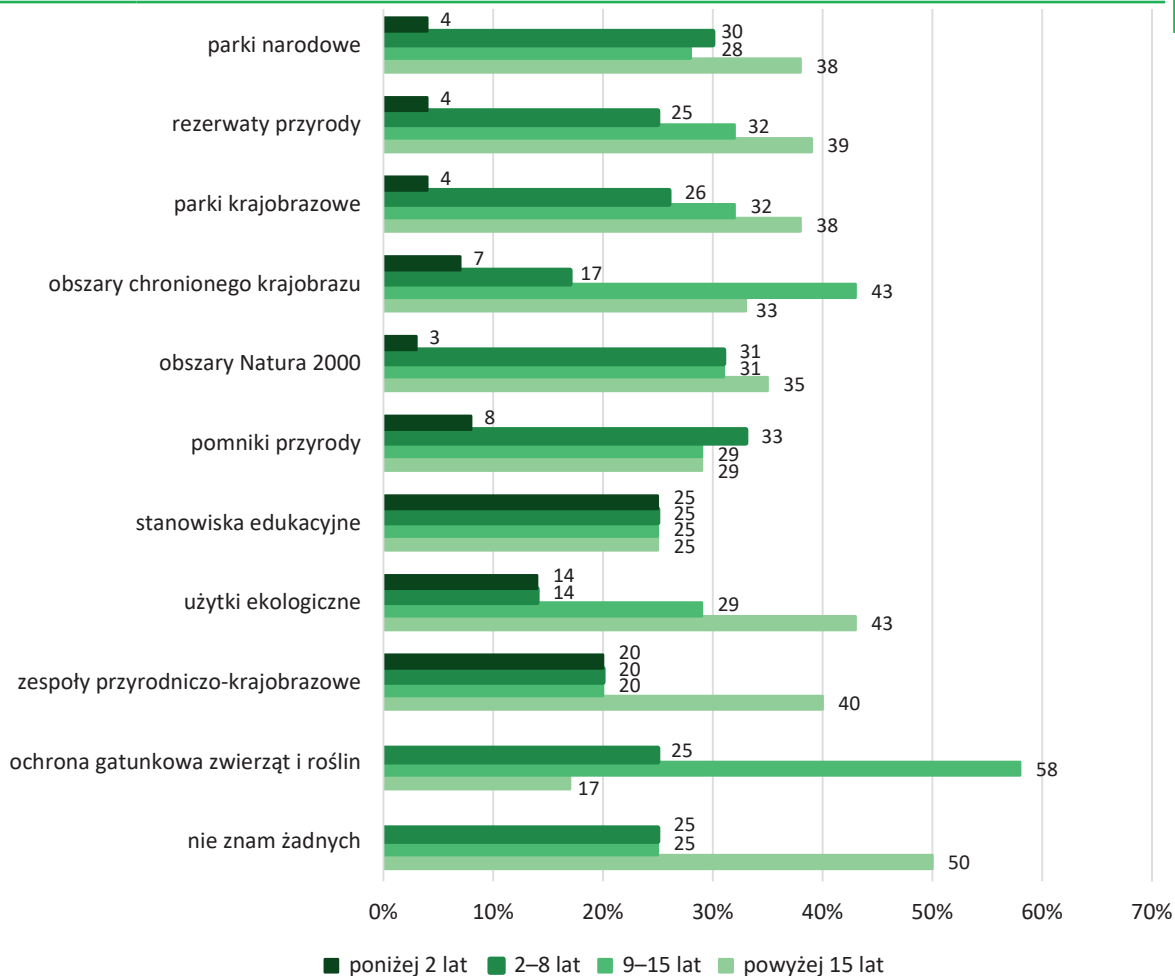

Tabela 37. Znajomość form ochrony przyrody wśród przedsiębiorców z obszaru jurajskiego w podziale na okres prowadzenia działalności [%]

Forma ochrony	Poniżej 2 lat	2–8 lat	9–15 lat	Powyżej 15 lat
Parki narodowe	8	34	33	25
Rezerваты przyrody	11	31	29	29
Parki krajobrazowe	8	36	30	26
Obszary chronionego krajobrazu	8	37	25	30
Obszary Natura 2000	6	35	22	37
Pomniki przyrody	16	21	24	40
Stanowiska dokumentacyjne	0	67	0	33
Użytki ekologiczne	0	20	20	60
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	0	33	33	33
Ochrona gatunkowa zwierząt i roślin	12	37	25	25
Nie znam żadnych	20	36	20	24

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 80. Znajomość form ochrony środowiska ze względu na lata działania firmy – obszar Pogórza Karpackiego [%]

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 38. Znajomość form ochrony przyrody wśród przedsiębiorców z obszaru Pogórza Karpackiego w podziale na reprezentowaną branżę [%]

Forma ochrony	Branża turystyczna	Branża nieturystyczna
Parki narodowe	36	64
Rezerваты przyrody	33	67
Parki krajobrazowe	29	71
Obszary chronionego krajobrazu	40	60
Obszary Natura 2000	17	83
Pomniki przyrody	33	67
Stanowiska dokumentacyjne	0	100
Użytki ekologiczne	0	100
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	0	100
Ochrona gatunkowa zwierząt i roślin	17	83
Nie znam żadnych	25	75

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 39. Znajomość form ochrony przyrody wśród przedsiębiorców z obszaru Pogórza Karpackiego w podziale na reprezentowaną branżę [%]

Forma ochrony	Jednoosobowa działalność	Do 9 pracowników	10–49	50–249
Parki narodowe	27	54	19	0
Rezerваты przyrody	48	42	8	1
Parki krajobrazowe	48	42	9	1
Obszary chronionego krajobrazu	55	38	45	2
Obszary Natura 2000	52	39	9	0
Pomniki przyrody	39	54	4	4
Stanowiska dokumentacyjne	33	67	0	0
Użytki ekologiczne	0	100	0	0
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	0	100	0	0
Ochrona gatunkowa zwierząt i roślin	0	100	0	0
Nie znam żadnych	5	35	12	0

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 40. Odpowiedzi mieszkańców na pytanie o działania zabronione w parkach krajobrazowych [%]

Typy działań zabronionych na terenie parków krajobrazowych	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Realizacja przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko	19	8	3	21
Umyślne zabijanie dziko występujących zwierząt, niszczenie ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb	30	34	27	32
Likwidowanie i niszczenie zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego	26	34	28	34
Pozyskiwanie do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości	10	5	0	18
Wykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwośuwiskowym	9	5	2	18
Dokonywanie zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej	7	4	0	10
Budowa nowych obiektów budowlanych w wyznaczonych strefach	21	16	13	20
Likwidowanie, zasypywanie i przekształcanie zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodnołotnych	2	0	0	1

Typy działań zabronionych na terenie parków krajobrazowych	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Wylewanie gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych	1	1	1	1
Prowadzenie chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową	2	0	0	0
Utrzymywanie otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych	1	0	0	1
Organizowanie rajdów motorowych i samochodowych	3	4	5	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Tabela 41. Odpowiedzi turystów na pytanie o działania zabronione w parkach krajobrazowych [%]

Typy działań zabronionych na terenie parków krajobrazowych	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Umyślne zabijanie dziko występujących zwierząt, niszczenie ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb	41	36	49	34
Likwidowanie i niszczenie zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego	26	27	36	29
Realizacja przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko	22	21	28	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród turystów (N=1077).

Tabela 42. Odpowiedzi przedsiębiorców na pytanie o działania zabronione w parkach krajobrazowych [%]

Typy działań zabronionych na terenie parków krajobrazowych	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Realizacja przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko	17	4	3	0
Umyślne zabijanie dziko występujących zwierząt, niszczenie ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb	24	12	13	11
Likwidowanie i niszczenie zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego	23	12	23	11

Typy działań zabronionych na terenie parków krajobrazowych	Obszar jurajski	Obszar Pogórza Karpackiego	Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego
Pozyskiwanie do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości	10	2	0	0
Wykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym	14	6	1	5
Dokonywanie zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej	5	10	0	0
Budowa nowych obiektów budowlanych w wyznaczonych strefach	21	12	5	37
Likwidowanie, zasypywanie i przekształcanie zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodnoblotnych	1	0	0	0
Wylewanie gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych	2	0	0	5
Prowadzenie chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową	0	0	0	0
Utrzymywanie otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych	1	1	0	5
Organizowanie rajdów motorowych i samochodowych	4	6	2	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Tabela 43. Ocena postaw przedsiębiorców względem parku krajobrazowego – obszar jurajski [%]

Oceniany aspekt	Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Nie mam zdania	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że bezwzględnie należy je chronić	65	22	6	6	0	0
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że osoby prowadzące działalność na tym obszarze powinny dostosować się do ograniczeń wynikających z jej ochrony	54	35	4	6	1	0
Uważam, że ochrona przyrody i krajobrazu w okolicy nie powinny odbywać się kosztem możliwości prowadzenia własnej działalności	27	31	15	18	9	1
Uważam, że utworzenie parku krajobrazowego na terenie miejsca prowadzenia przez mnie działalności gospodarczej było potrzebne	36	37	19	6	1	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Tabela 44. Ocena postaw przedsiębiorców względem parku krajobrazowego – obszar Pogórza Karpackiego [%]

Oceniany aspekt	Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Nie mam zdania	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że bezwzględnie należy je chronić	62	30	5	2	1	0
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że osoby prowadzące działalność na tym obszarze powinny dostosować się do ograniczeń wynikających z jej ochrony	40	35	14	9	1	1

Oceniany aspekt	Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Nie mam zdania	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć
Uważam, że ochrona przyrody i krajobrazu w okolicy nie powinny odbywać się kosztem możliwości prowadzenia własnej działalności	32	25	19	22	0	2
Uważam, że utworzenie parku krajobrazowego na terenie miejsca prowadzenia przez mnie działalności gospodarczej było potrzebne	39	36	18	3	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Tabela 45. Ocena postaw przedsiębiorców względem parku krajobrazowego – obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego [%]

Oceniany aspekt	Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Nie mam zdania	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że bezwzględnie należy je chronić	64	17	10	4	4	1
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że osoby prowadzące działalność na tym obszarze powinny dostosować się do ograniczeń wynikających z jej ochrony	46	32	9	9	4	1
Uważam, że ochrona przyrody i krajobrazu w okolicy nie powinny odbywać się kosztem możliwości prowadzenia własnej działalności	36	28	12	12	8	4
Uważam, że utworzenie parku krajobrazowego na terenie miejsca prowadzenia przez mnie działalności gospodarczej było potrzebne	41	33	15	7	2	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Tabela 46. Ocena postaw przedsiębiorców względem parku krajobrazowego – obszar PK Beskidu Małego [%]

Oceniany aspekt	Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Nie mam zdania	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że bezwzględnie należy je chronić	68	11	5	11	50	0
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że osoby prowadzące działalność na tym obszarze powinny dostosować się do ograniczeń wynikających z jej ochrony	53	32	11	5	0	0
Uważam, że ochrona przyrody i krajobrazu w okolicy nie powinny odbywać się kosztem możliwości prowadzenia własnej działalności	26	5	11	53	5	0
Uważam, że utworzenie parku krajobrazowego na terenie miejsca prowadzenia przeze mnie działalności gospodarczej było potrzebne	32	42	21	50	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Tabela 47. Ocena wpływu funkcjonowania parków krajobrazowych na rozwój infrastruktury społeczno-gospodarczej – przedsiębiorcy [%]

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/nie mam zdania
Rozwój sieci transportowej						
Obszar jurajski	16	36	22	17	5	4
Obszar Pogórza Karpackiego	17	35	22	18	1	7
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	21	47	26	0	5	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	22	58	12	5	1	2
Rozwój sieci ścieżek rowerowych						
Obszar jurajski	32	39	11	11	3	4
Obszar Pogórza Karpackiego	39	37	7	12	2	3
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	37	53	5	5	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	33	58	2	2	5	1

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/nie mam zdania
Rozwój infrastruktury technicznej (np. sieć wod.-kan., gazowa, energetyczna, telefoniczna)						
Obszar jurajski	18	29	24	13	6	11
Obszar Pogórza Karpackiego	21	39	20	4	4	12
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	5	47	26	5	16	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	26	61	7	3	2	2
Rozbudowa bazy noclegowej						
Obszar jurajski	29	44	18	6	0	4
Obszar Pogórza Karpackiego	43	35	14	6	0	2
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	32	58	11	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	28	60	8	2	0	2
Rozbudowa bazy gastronomicznej						
Obszar jurajski	36	43	13	6	1	1
Obszar Pogórza Karpackiego	45	39	10	5	0	1
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	47	53	0	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	32	56	6	3	1	2
Rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej						
Obszar jurajski	28	38	16	11	4	4
Obszar Pogórza Karpackiego	35	34	9	16	5	1
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	32	63	5	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	34	51	7	4	2	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

Tabela 48.

Ocena wpływu funkcjonowania parków krajobrazowych na rozwój infrastruktury społeczno-gospodarczej w opinii przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego [%]

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/nie mam zdania
Rozwój sieci transportowej						
Obszar jurajski	7	7	64	7	7	7
Obszar Pogórza Karpackiego	0	12	75	0	12	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	0	50	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	33	33	33	0	0
Rozwój sieci ścieżek rowerowych						
Obszar jurajski	21	64	7	7	0	0

Obszar	Bardzo pozytywny	Raczej pozytywny	Neutralny	Raczej negatywny	Bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/nie mam zdania
Obszar Pogórza Karpackiego	37	37	25	0	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	17	33	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	67	33	0	33	0	0
Rozwój infrastruktury technicznej						
Obszar jurajski	21	0	64	0	0	14
Obszar Pogórza Karpackiego	12	12	12	0	12	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	17	17	0	17	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	33	33	33	0	0	0
Rozbudowa bazy noclegowej						
Obszar jurajski	7	43	43	0	0	7
Obszar Pogórza Karpackiego	37	50	12	0	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	17	0	33	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	33	0	67	33	0	0
Rozbudowa bazy gastronomicznej						
Obszar jurajski	7	57	29	0	0	0
Obszar Pogórza Karpackiego	37	50	12	0	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	0	17	33	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	67	0	33	0	0
Rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej						
Obszar jurajski	7	50	43	0	0	0
Obszar Pogórza Karpackiego	37	25	37	0	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	17	1	17	17	17	17
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	33	33	33	0	0
Ogólnie – na rozwój całej gminy						
Obszar jurajski	7	50	29	14	0	0
Obszar Pogórza Karpackiego	25	12	62	0	0	0
Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego	33	17	50	0	0	0
Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego	0	67	0	33	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedstawicieli JST (N=31).

Tabela 49. Wpływ funkcjonowania parku krajobrazowego na możliwość podjęcia pracy w podziale na wykształcenie mieszkańców [%]

Oceniany aspekt	Podstawowe lub gimnazjalne	Zawodowe	Średnie	Wyższe
Zdecydowanie pozytywny	7	5	10	11
Raczej pozytywny	32	36	39	38
Ani pozytywny, ani negatywny	38	36	34	36
Raczej negatywny	8	11	10	7
Zdecydowanie negatywny	7	6	2	1
Nie mam zdania/Trudno powiedzieć	8	6	4	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród mieszkańców (N=2000).

Tabela 50. Ocena przedsiębiorców wpływu funkcjonowania parków krajobrazowych na sytuację na lokalnym rynku pracy [%]

Oceniany aspekt	Wynik
Bardzo pozytywny	14
Raczej pozytywny	37
Neutralny	27
Raczej negatywny	10
Bardzo negatywny	4
Trudno powiedzieć/nie mam zdania	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI wśród przedsiębiorców (N=550).

12. Aneks 3. Wzory kwestionariuszy ankiet

12.1. Wzór kwestionariusza ankiety: Mieszkańcy a małopolskie parki krajobrazowe

Dzień dobry, nazywam się [...] i reprezentuję firmę Utila sp. z o.o., która na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego prowadzi badanie dotyczące parków krajobrazowych woj. małopolskiego.

Celem badania jest poznanie opinii mieszkańców, turystów oraz osób prowadzących działalność na terenie parków krajobrazowych dotyczącą postrzegania parków i ich wpływu na codzienne życie i funkcjonowanie na ich terenie.

Badanie jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Wszystkie odpowiedzi są dla nas bardzo cenne i posłużą lepszemu planowaniu działań w kierunku rozwoju i zwiększenia atrakcyjności parków krajobrazowych.

Badanie zostanie przeprowadzone metodą wywiadu – będę zadawał/a Panu/i pytania i notował/a odpowiedzi w papierowym kwestionariuszu.

Pragnę zapewnić, że Pana/i uczestnictwo w badaniu jest całkowicie dobrowolne i anonimowe, a Pana/i odpowiedzi będą traktowane jako poufne. Wyniki badania prezentowane będą jedynie w postaci zestawień statystycznych, tzn. w sposób zbiorczy.

Badanie potrwa ok. 20 minut. W każdej chwili może Pan/i zasygnalizować, jeśli coś nie jest dla Pana/i jasne.

Świadomość przyrodnicza

1. Jakże zna Pan/Pani formy ochrony przyrody?

[Pytanie otwarte]

Kafeteria odpowiedzi ankietera:

- a) parki narodowe
- b) rezerwaty przyrody
- c) parki krajobrazowe
- d) obszary chronionego krajobrazu
- e) obszary Natura 2000
- f) pomniki przyrody
- g) stanowiska dokumentacyjne
- h) użytki ekologiczne
- i) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
- j) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów
- k) inne, jakie? ...
- l) nie znam żadnych

2. W jakim celu tworzy się wg Pana/i parki krajobrazowe?

[Pytanie otwarte]

Kafeteria odpowiedzi ankietera:

ochrona obszaru ze względu na:

- a) wartości przyrodnicze
- b) wartości historyczne i kulturowe
- c) walory krajobrazowe
- d) zapewnienie możliwości spędzania wolnego czasu z rodziną i przyjaciółmi
- e) zapewnienie możliwości uprawiania turystyki, sportu, rekreacji
- f) inne.....

3. Czy mieszka Pan/Pani na obszarze parku krajobrazowego?

- a) TAK [przejdź do pyt. 4]
- b) NIE [przejdź do pyt. 5]

4. Proszę podać nazwę parku krajobrazowego, na terenie którego Pani/Pan mieszka.

[Pytanie otwarte]

5. Proszę podać, jakie Pana/Pani zdaniem działania są zabronione na terenie parków krajobrazowych?

[Pytanie otwarte]

Kafeteria odpowiedzi ankietera:

- a) realizacja przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko
- b) umyślne zabijanie dziko występujących zwierząt, niszczenie ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb
- c) likwidowanie i niszczenie zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego
- d) pozyskiwanie do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości
- e) wykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym
- f) dokonywanie zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej
- g) budowanie nowych obiektów budowlanych w wyznaczonych strefach
- h) likwidowanie, zasypywanie i przekształcanie zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych

- i) wylanie gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych
- j) prowadzenie chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową
- k) utrzymywanie otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych
- l) organizowania rajdów motorowych i samochodowych
- m) inne – jakie

6. Proszę wskazać, jakie elementy przyrodnicze/kulturowe/krajobrazowe znajdujące się na terenie Pana/Pani miejsca zamieszkania mają szczególne znaczenie dla Pana/Pani?

[Pytanie otwarte]

7. W skali od 5 do 1, jak mieszkańcy Pana/i zdaniem wpływają na środowisko przyrodnicze i krajobraz miejscowości, w której Pan/Pani mieszka?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

5 – zdecydowanie pozytywnie	4 – raczej pozytywnie	3 – ani pozytywnie, ani negatywnie	2 – raczej negatywnie	1 – zdecydowanie negatywnie	Nie mam zdania/Trudno powiedzieć [nie czytać]
Proszę podać przykład:	Proszę podać przykład:		Proszę podać przykład:	Proszę podać przykład:	

Postawy respondentów względem parków krajobrazowych

8. Proszę dokończyć zdanie: Utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu w miejscu mojego zamieszkania jest:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Potrzebna, należy ją poszerzać, rozwijać jeszcze bardziej niż obecnie
- b) Potrzebna, należy ją zachować na co najmniej obecnym poziomie
- c) Potrzebna, ale w mniejszym stopniu niż obecnie
- d) Niepotrzebna, ale nie przeszkadza mi w codziennym funkcjonowaniu
- e) Niepotrzebna, wolałbym/wolałabym, żeby jej nie było

9. Proszę dokończyć zdanie: Uważam, że przepisy (zakazy, ograniczenia) na terenie parku krajobrazowego zlokalizowanego w miejscu mojego zamieszkania są:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Bardzo potrzebne, nie tylko się z nimi zgadzam i przestrzegam, ale staram się wpływać na zachowania i opinie innych [przejdź do pyt. 11]
- b) Potrzebne – akceptuję je, przestrzegam i w pełni się z nimi zgadzam. [przejdź do pyt. 11]
- c) Ani potrzebne, ani niepotrzebne [przejdź do pyt. 10]
- d) Niepotrzebne, ale zazwyczaj się do nich w pełni dostosowuję [przejdź do pyt. 10]
- e) Zbędne, niewygodne i nie wyobrażam sobie ich rygorystycznego przestrzegania [przejdź do pyt. 10]
- f) Nie identyfikuję żadnych przepisów występujących na terenie parków krajobrazowych [przejdź do pytania 11]

10. Jakie zakazy bądź ograniczenia związane z istnieniem parku krajobrazowego powinny wg Pana/Pani zostać zniesione?

[Pytanie otwarte]

Jakie Pana/Pani zdaniem powinny zostać wprowadzone ograniczenia, aby móc lepiej chronić przyrodę?

[Pytanie otwarte]

11. Jakie zauważa Pan/Pani problemy/niedogodności związane z istnieniem parku krajobrazowego?

[Pytanie otwarte]

12. Jakie są największe korzyści oraz możliwości związane z istnieniem parku krajobrazowego w miejscu Pana/Pani zamieszkania?

[Pytanie otwarte]

13. W skali od 5 do 1, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie się zgadzam”, a 1 „zdecydowanie się nie zgadzam”, jak ocenia Pan/Pani poniższe stwierdzenia?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

Zamieszkiwanie na terenie parku krajobrazowego ma pozytywny wpływ na moją kondycję fizyczną i zdrowie	5	4	3	2	1
Zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na moje samopoczucie psychiczne	5	4	3	2	1
Zamieszkanie na terenie parku krajobrazowego jest uciążliwe ze względu na konieczność dostosowania się do zasad, które w innych miejscach nie obowiązują	5	4	3	2	1
Zamieszkiwanie na terenie parku krajobrazowego pozytywnie wpływa na budowanie wspólnoty lokalnej i na pozytywne relacje z innymi ludźmi	5	4	3	2	1
Generalnie pozytywnie oceniam wpływ zamieszkania na terenie parku krajobrazowego na jakość mojego życia	5	4	3	2	1

14. W skali od 5 do 1, jak ocenia Pan/Pani wpływ funkcjonowania parku krajobrazowego, na terenie którego Pan/Pani mieszka, na możliwości podjęcia pracy?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

5 – zdecydowanie pozytywny	4 – raczej pozytywny	3 – ani pozytywny, ani negatywny	2 – raczej negatywny	1 – zdecydowanie negatywny	Nie mam zdania/Trudno powiedzieć [nie czytać]

Atrakcyjność turystyczna

15. W skali od 5 do 1, jak ocenia Pan/Pani atrakcyjność turystyczną parku krajobrazowego zlokalizowanego w miejscu Pana/Pani zamieszkania pod kątem:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

	5 – zdecydowanie atrakcyjny	4 – raczej atrakcyjny	3 – średnio atrakcyjny	2 – raczej nieatrakcyjny	1 – zdecydowanie nieatrakcyjny	Nie mam zdania/Trudno powiedzieć [nie czytać]
przyrodniczym						
historyczno-kulturowym						
estetycznym i krajobrazowym						
edukacyjnym						
rekreacyjno-sportowym						

16. W skali od 5 do 1, jak Pan/Pani ocenia, czy funkcjonowanie parku krajobrazowego, na którego terenie Pan/Pani mieszka sprzyja wg Pana/i rozwojowi turystyki?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

5 – zdecydowanie tak	4 – raczej tak	3 – ani tak, ani nie	2 – raczej nie	1 – nie	Nie mam zdania/Trudno powiedzieć [nie czytać]

17. Jakie atrakcje turystyczne występujące na terenie parku krajobrazowego, na którego obszarze Pan/Pani mieszka, głównie przyciągają turystów?

[Pytanie otwarte]

18. W skali od 5 do 1, jak ocenia Pan/Pani wpływ ruchu turystycznego na terenie parku krajobrazowego na Pana/Pani jakość życia?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

5 – zdecydowanie pozytywnie	4 – raczej pozytywnie	3 – ani pozytywnie, ani negatywnie	2 – raczej negatywnie	1 – zdecydowanie negatywnie	Nie mam zdania/Trudno powiedzieć [nie czytać]

19. W skali od 5 do 1, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie się zgadzam”, a 1 „zdecydowanie się nie zgadzam”, jak ocenia Pan/Pani następujące stwierdzenia:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

	5	4	3	2	1
Turyści są zawsze mile widziani					
Im mniej turystów, tym lepiej					

20. Czy Pani/Pana zdaniem rozwój turystyki wpływa negatywnie na środowisko przyrodnicze i krajobraz parku krajobrazowego, na terenie którego Pani/Pan mieszka?

[Pytanie półotwarte]

a) Tak. W jaki sposób?

b) Nie

Źródła informacji na temat parków krajobrazowych

21. W skali od 5 do 1, jak ocenia Pan/Pani możliwość znalezienia informacji na temat parku krajobrazowego, na terenie którego Pan/Pani mieszka?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

5 – bardzo dobrze	4 – raczej dobrze	3 – ani dobrze, ani źle	2 – raczej źle	1 – bardzo źle	Nie szukałem takich informacji/nie interesuje mnie to [przejdź do pyt. 26]

22. Z jakich źródeł czerpał/a Pan/Pani wiedzę na temat parku krajobrazowego, na terenie którego Pan/Pani mieszka?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Z oficjalnej strony internetowej ZPKWM
- b) Z mediów społecznościowych (np. oficjalny fanpage ZPKWM na Facebooku)
- c) Z innych źródeł internetowych
- d) Z publikacji książkowych i artykułów
- e) Z tablic informacyjnych umieszczonych na terenie parku
- f) Ze spotkań przedstawicieli ZPKWM z mieszkańcami, zajęć edukacyjnych itp.
- g) Z innych źródeł, jakich?
- h) Nie szukałem informacji/nie interesuje mnie to

23. Czy wie Pan/Pani, czym zajmuje się Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Tak, często śledzę ich aktywność
- b) Tak, sporadycznie dowiaduję się o ich działaniach
- c) Nie, ale o nim słyszałem/am
- a) Nie, nigdy o nim nie słyszałem/am [przejdź do pyt. 28]

24. Skąd dowiedział/a się Pan/Pani o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego? (proszę wybrać wszystkie pasujące)

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Z oficjalnej strony internetowej ZPKWM
- b) Z oficjalnego fanpage'a na Facebooku ZPKWM
- c) Z innej strony internetowej
- d) Z plakatu/ulotki
- e) Od rodziny/znajomych
- f) Z mediów (radio, telewizja)
- g) Podczas innych wydarzeń, w których bierze udział ZPKWM
- h) Inaczej, jak?

25. W jaki sposób dyrekcja parków krajobrazowych powinna informować mieszkańców o swoich działaniach?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Drogą mailową/poczta tradycyjna/telefonicznie
- b) Bezpośrednie spotkanie w oddziale ZPKWM
- c) Podczas spotkań konsultacyjnych i edukacyjnych
- d) Podczas organizowanych wydarzeń
- e) Za pośrednictwem Facebooka
- f) ePUAP
- g) Ulotki/Plakaty
- h) Newsletter
- i) Media (radio, telewizja, prasa)
- j) Inne. Jakie?

Współpraca na linii Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – użytkownicy parków krajobrazowych

26. Czy zauważa Pan/Pani aktywność Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w okolicy Pani/Pana miejsca zamieszkania?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Tak, proszę podać przykłady.....

- b) Nie

27. Jakie działania powinien podejmować Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu poprawy Pana/Pani warunków zamieszkania na terenie parku krajobrazowego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

28. Czy Pan/Pani lub ktoś z Pana/Pani członków najbliższej rodziny uczestniczył w spotkaniach lub wydarzeniach zorganizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego i ile razy?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Tak, uczęszczam na nie regularnie
- b) Tak, kilkakrotnie
- c) Tak, tylko raz
- d) Nie, ale o nich słyszałem/am
- e) Nie, nigdy o nich nie słyszałem/am

Wizje rozwojowe parków krajobrazowych

29. W jakie działania związane z ochroną przyrody i krajobrazu oraz promowania bioróżnorodności na terenie parku, w którym Pani/Pani mieszka, chciałby/chciałaby się Pani/Pan włączyć? *[Pytanie otwarte]*

30. W jakich działaniach edukacyjnych prowadzonych przez przedstawicieli parków krajobrazowych wzięłyby/wzięłaby Pan/Pani albo ktoś z Pana/i najbliższej rodziny udział?

[Pytanie wielokrotnego wyboru – max. 3 odp.]

- a) Wycieczki krajoznawcze i spacery przyrodnicze
- b) Konkursy wiedzy, plastyczne, fotograficzne itp.
- c) Wystawy
- d) Zajęcia tematyczne w szkołach stacjonarne – prelekcje, pogadanki, warsztaty
- e) Zajęcia terenowe na ścieżkach dydaktycznych
- f) Pikniki i happeningi o tematyce przyrodniczo-ekologicznej
- g) Korzystanie z wydawnictw edukacyjnych
- h) Spotkania konsultacyjne
- i) Plenery malarsko-rzeźbiarskie
- j) Inne.....

31. Które z poniżej wymienionych form aktywności uprawia Pan/Pani na terenie parku krajobrazowego?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Pieszne wycieczki, spacerowanie
- b) Jazda konna
- c) Jazda rowerem
- d) Bieganie
- e) Spływy kajakowe
- f) Rekreacja nad wodą
- g) Wspinaczka skałkowa
- h) Zwiedzanie jaskiń
- i) Inne, jakie? ...
- j) Żadne z powyższych

32. Jakie działania należy Pana/Pani zdaniem podjąć, aby wzbogacić ofertę turystyczną i sportowo-rekreacyjną na terenie parku krajobrazowego, tak aby była w większym stopniu dopasowana do Pana/Pani potrzeb?
[Pytanie otwarte]

Metryczka

33. Płeć ankietowanego:

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna

34. Wiek ankietowanego:

- a) 15–24
- b) 25–44
- c) 45–59
- d) 60 i więcej

35. Wykształcenie ankietowanego:

- a) Podstawowe lub gimnazjalne
- b) Zawodowe
- c) Średnie
- d) Wyższe

36. Miejsce zamieszkania ankietowanego:

37. Okres zamieszkania na terenie parku krajobrazowego ankietowanego:

- a) Do 2 lat
- b) 2–9 lat
- c) 10 lat i więcej

Nr ankiety:

Nr ankietera:

Lokalizacja miejsca, w którym prowadzone jest badanie (miejscowość, ulica):

Obszar i park krajobrazowy:

- 1) Obszar jurajski
 - a) Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy
 - b) Dłubniański Park Krajobrazowy
 - c) Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie
 - d) Park Krajobrazowy Orlich Gniazd
 - e) Rudniański Park Krajobrazowy
 - f) Tenczyński Park Krajobrazowy
- 2) Obszar Pogórza Karpackiego
 - a) Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy

- b) Park Krajobrazowy Pasma Brzanki
- c) Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy
- 3) Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego
- 4) Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego

12.2. Wzór kwestionariusza ankiety: Turyści a małopolskie parki krajobrazowe

Dzień dobry, nazywam się [...] i reprezentuję firmę Utila sp. z o.o., która na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego prowadzi badanie dotyczące parków krajobrazowych woj. małopolskiego.

Celem badania jest poznanie opinii mieszkańców, turystów oraz osób prowadzących działalność na terenie parków krajobrazowych dotyczącą postrzegania parków i ich wpływu na codzienne życie i funkcjonowanie na ich terenie.

Badanie jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Wszystkie odpowiedzi są dla nas bardzo cenne i posłużą lepszemu planowaniu działań w kierunku rozwoju i zwiększenia atrakcyjności parków krajobrazowych.

Badanie zostanie przeprowadzone metodą wywiadu – będę zadawał/a Panu/i pytania i notował/a odpowiedzi w papierowym kwestionariuszu.

Pragnę zapewnić, że Pana/i uczestnictwo w badaniu jest całkowicie dobrowolne, a Pana/i odpowiedzi będą traktowane jako poufne. Wyniki badania prezentowane będą jedynie w postaci zestawień statystycznych, tzn. w sposób zbiorczy.

Badanie potrwa ok. 20 minut. W każdej chwili może Pan/i zasygnalizować, jeśli coś nie jest dla Pana/i jasne.

Świadomość przyrodnicza

1. Jakie zna Pan/Pani formy ochrony przyrody?

[Pytanie otwarte]

Kafeteria odpowiedzi ankietera:

- a) parki narodowe
- b) rezerваты przyrody
- c) parki krajobrazowe
- d) obszary chronionego krajobrazu
- e) obszary Natura 2000
- f) pomniki przyrody
- g) stanowiska dokumentacyjne
- h) użytki ekologiczne
- i) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
- j) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów
- k) inne, jakie?
- l) nie znam żadnych

2. W jakim celu tworzy się wg Pana/i parki krajobrazowe?

[Pytanie otwarte]

Kafeteria odpowiedzi ankietera:

ochrona obszaru ze względu na:

- a) wartości przyrodnicze*
- b) wartości historyczne i kulturowe*
- c) walory krajobrazowe*
- d) zapewnienie możliwości spędzania wolnego czasu z rodziną i przyjaciółmi*
- e) zapewnienie możliwości uprawiania turystyki, sportu, rekreacji*
- f) inne.....*

3. Proszę podać, jakie Pana/Pani zdaniem działania są zabronione na terenie parków krajobrazowych?

[Pytanie otwarte]

Kafeteria odpowiedzi ankietera:

- a) realizacja przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko*
- b) umyślne zabijanie dziko występujących zwierząt, niszczenie ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarłisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb*
- c) likwidowanie i niszczenie zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego*
- d) pozyskiwanie do celów gospodarczych skał, w tym poziomach wykształcenia.*
- e) oraz skamieniałości*
- f) wykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym*
- g) dokonywanie zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej*
- h) budowanie nowych obiektów budowlanych w wyznaczonych strefach*
- i) likwidowanie, zasypywanie i przekształcanie zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodnoblotnych*
- j) wylwanie gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych*
- k) prowadzenie chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową*
- l) utrzymywanie otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych*
- m) organizowanie rajdów motorowych i samochodowych*
- n) inne, jakie*

4. Czy może Pan/Pani podać nazwę parku krajobrazowego, na terenie którego obecnie się znajdujemy?

[Pytanie otwarte]

5. Czy podejmując decyzję o wyborze miejsca spędzania czasu wolnego, wiedział/a Pan/Pani o tym, że jest ono położone na terenie parku krajobrazowego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Tak – przyjechałem/am na ten teren właśnie dlatego, że jest tu park krajobrazowy*

- b) Tak – wiedziałem/am, że jest tu park krajobrazowy, ale nie miało to dla mnie znaczenia przy wyborze tego miejsca
- c) Wybierając to miejsce, nie wiedziałam/em, że jest tu park krajobrazowy

Postawy respondentów względem parków krajobrazowych

6. Proszę dokończyć zdanie: **Utworzenie parku krajobrazowego oraz związana z tym ochrona przyrody i krajobrazu na terenie parku krajobrazowego, w którym się znajduję jest:**

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Potrzebna, należy ją poszerzać, rozwijać jeszcze bardziej niż obecnie
- b) Potrzebna, należy ją zachować na co najmniej obecnym poziomie
- c) Potrzebna, ale w mniejszym stopniu niż obecnie
- d) Niepotrzebna, ale nie przeszkadza w moim funkcjonowaniu
- e) Niepotrzebna, wolałbym/wolałabym, żeby jej nie było

7. Jakie Pana/Pani zdaniem obecnie obowiązujące zasady związane z ochroną przyrody i krajobrazu w parku krajobrazowym mają wpływ na rozwój turystyki?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Zdecydowanie pozytywny
- b) Raczej pozytywny
- c) Ani pozytywny, ani negatywny
- d) Raczej negatywny
- e) Zdecydowanie negatywny

Atrakcyjność turystyczna

8. W skali od 5 do 1, jak ocenia Pan/Pani atrakcyjność turystyczną parku krajobrazowego pod kątem:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

	5 – zdecydowanie atrakcyjny	4 – raczej atrakcyjny	3 – średnio atrakcyjny	2 – raczej nieatrakcyjny	1 – zdecydowanie nieatrakcyjny	Nie mam zdania/Trudno powiedzieć [nie czytać]
przyrodniczym						
historyczno-kulturowym						
estetycznym i krajobrazowym						
edukacyjnym						
rekreacyjno-sportowym						

9. Jakie atrakcje turystyczne występujące na terenie parku krajobrazowego, na obszarze którego się znajdujemy, Pana/Pani zdaniem głównie przyciągają turystów?

[Pytanie otwarte]

Źródła informacji na temat parków krajobrazowych

10. W skali od 5 do 1, jak ocenia Pan/Pani możliwość znalezienia informacji na temat parku krajobrazowego, na terenie którego obecnie się znajdujemy?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

5 – bardzo dobrze	4 – raczej dobrze	3 – ani dobrze, ani źle	2 – raczej źle	1 – bardzo źle	Nie szukałem takich informacji/nieinteresuje mnie to [przejdź do pyt. 13]

11. Z jakich źródeł czerpał/a Pan/Pani wiedzę na temat parku krajobrazowego, na terenie którego obecnie przebywamy?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Z oficjalnej strony internetowej ZPKWM
- b) Z mediów społecznościowych (np. oficjalny fanpage ZPKWM na Facebooku)
- c) Z innych źródeł internetowych
- d) Z publikacji książkowych i artykułów
- e) Z tablic informacyjnych umieszczonych na terenie parku
- f) Ze spotkań przedstawicieli ZPKWM z mieszkańcami, zajęć edukacyjnych itp.
- g) Z innych źródeł, jakich?
- h) Nie szukałem informacji/nie interesuje mnie to

12. Czy wie Pan/Pani, czym zajmuje się Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Tak, często śledzę ich aktywność
- b) Tak, sporadycznie dowiaduję się o ich działaniach
- c) Nie, ale o nim słyszałem/am
- d) Nie, nigdy o nim nie słyszałem/am [przejdź do pyt. 14]

13. Skąd dowiedział/a się Pan/Pani o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego? (proszę wybrać wszystkie pasujące)

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Z oficjalnej strony internetowej ZPKWM
- b) Z oficjalnego fanpage'a na Facebooku ZPKWM
- c) Z innej strony internetowej
- d) Z plakatu/ulotki
- e) Od rodziny/znajomych
- f) Z mediów (radio, telewizja)
- g) Podczas innych wydarzeń, w których bierze udział ZPKWM
- h) Inaczej, jak?

Wizje rozwojowe parków krajobrazowych

14. W jakie działania związane z ochroną przyrody i krajobrazu oraz promowania bioróżnorodności na terenie parku krajobrazowego, w którym obecnie się znajdujemy, chciałby/chciałaby się Pan/Pani włączyć?
[Pytanie otwarte]

15. W jakich działaniach edukacyjnych prowadzonych przez przedstawicieli parków krajobrazowych wzięłyby/wzięłaby Pan/Pani udział?

[Pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie 3 odp.]

- a) Wycieczki krajoznawcze i spacerzy przyrodnicze
- b) Konkursy wiedzy, plastyczne, fotograficzne itp.
- c) Wystawy plenerowe i poplenerowe
- d) Zajęcia tematyczne – prelekcje, pogadanki, warsztaty
- e) Zajęcia terenowe na ścieżkach dydaktycznych
- f) Pikniki i happeningi o tematyce przyrodniczo-ekologicznej
- g) Korzystanie z wydawnictw edukacyjnych
- h) Spotkania konsultacyjne
- i) Plenery malarsko-rzeźbiarskie
- j) Inne, jakie?

16. W skali o 5 do 1, gdzie 5 oznacza bardzo dobrze, a 1– bardzo źle, proszę ocenić poszczególne elementy zagospodarowania i oferty turystyczno-rekreacyjnej

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

Oceniany aspekt	5 – bardzo dobrze	4 – raczej dobrze	3 – ani dobrze, ani źle	2 – raczej źle	1 – bardzo źle	Trudno powiedzieć/nie mam zdania [nie czytać]
liczba obiektów małej infrastruktury – ławek, miejsc piknikowych, toalet						
sieć dróg i połączeń komunikacyjnych						
jakość środowiska naturalnego						
dostępność do bazy hotelowej i gastronomicznej						
dostępność obiektów handlowo-usługowych						
atrakcyjność infrastruktury dla turystyki aktywnej						
atrakcyjność miejsc do spędzenia wolnego czasu						
jakość oferty edukacyjnej i kulturalnej						

17. W Pana/Pani ocenie jakie działania i przedsięwzięcia powinny zostać podjęte przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego, aby zwiększyć atrakcyjność i promocję parku krajobrazowego, na terenie którego się znajdujemy? [Pytanie otwarte]

Jakich elementów brakuje Panu/Pani w ofercie dostępnej na terenie parku krajobrazowego, w którym obecnie się znajdujemy? [Pytanie otwarte]

Metryczka

18. Płeć ankietowanego:

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna

19. Wiek ankietowanego:

- a) 15–24
- b) 25–44
- c) 45–59
- d) 60 i więcej

20. Wykształcenie ankietowanego:

- a) Podstawowe lub gimnazjalne
- b) Zawodowe
- c) Średnie
- d) Wyższe

21. Miejsce zamieszkania ankietowanego:

- Polska
- a) Województwo ...
- Zagranica
- b) Kraj....

22. Jak często odwiedza Pani/Pan parki krajobrazowe w województwie małopolskim:

- a) Jestem po raz pierwszy
- b) Bywam sporadycznie (np. 2–3 razy w okresie ostatnich 5 lat)
- c) Przyjeżdżam minimum raz w roku
- d) Jestem na terenie parków krajobrazowych kilka razy w roku
- e) Jestem regularnie na terenie parków, nie rzadziej niż raz w miesiącu

23. Jak często odwiedza Pani/Pan park krajobrazowy, w którym się obecnie znajdujemy:

- a) Jestem po raz pierwszy
- b) Bywam sporadycznie (rzadziej niż raz w roku)

- c) Przyjeżdżam często (minimum raz w roku)
- d) Jestem regularnie na terenie parków, nie rzadziej niż raz w miesiącu

24. Jak długo planuje Pan/Pani przebywać na terenie parku krajobrazowego, w którym obecnie się znajdujemy?

- a) Jestem tu tylko przejazdem
- b) Spędzę tu kilka godzin (mniej niż 1 dzień)
- c) Spędzę tu jeden dzień
- d) Spędzę tu więcej niż 1 dzień (ile dni?

Liczba dni:	
-------------	--

25. W jakim celu przyjechał/ła Pan/Pani na teren parku krajobrazowego?

- a) Aktywnego wypoczynku, np. różne rodzaje sportów
Proszę podać formę aktywności:
 - a. Wycieczki piesze, spacerowanie
 - b. Bieganie
 - c. Wycieczki górskie
 - d. Wycieczki rowerowe
 - e. Jazda konna
 - f. Wspinaczka
 - g. Zwiedzanie jaskiń
 - h. Spływy kajakowe
 - i. Rekreacja nad wodą
- b) Krajoznawczym, np. edukacyjnym:
 - a. Zwiedzanie obiektów zabytków o wartości historyczno-kulturowej
 - b. Odwiedzanie przyrodniczych atrakcji turystycznych
- c) Odpoczynek na łonie natury, agroturystyka
- d) Przyjechałem/am do sanatorium
- e) Przyjechałem/am do hotelu/spa
- f) Odwiedzam miejsca kultu – jestem na pielgrzymce
- g) Inne, jakie?

26. W jaki sposób został zorganizowany wyjazd, w ramach którego odwiedza Pan/Pani park krajobrazowy, w którym obecnie się znajdujemy?

- a) Jestem na wyjeździe organizowanym indywidualnie
- b) Jestem na wyjeździe zorganizowanym przez biuro podróży (wyjazd komercyjny)
- c) Jestem na wyjeździe zorganizowanym przez organizację turystyczną/rekreacyjną
- d) Jestem w delegacji służbowej (przy okazji odwiedzam park krajobrazowy)
- e) Jestem na wycieczce szkolnej/koloniach/zielonej szkole

Nr ankiety:

Nr ankietera:

Lokalizacja miejsca, w którym prowadzone jest badanie (miejscowość, ulica):

Obszar i park krajobrazowy:

- 1) Obszar jurajski

- a) Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy
 - b) Dłubniański Park Krajobrazowy
 - c) Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie
 - d) Park Krajobrazowy Orlich Gniazd
 - e) Rudniański Park Krajobrazowy
 - f) Tenczyński Park Krajobrazowy
- 2) Obszar Pogórza Karpackiego
 - a) Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy
 - b) Park Krajobrazowy Pasma Brzanki
 - c) Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy
 - 3) Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego
 - 4) Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego

12.3. Wzór kwestionariusza ankiety: Przedsiębiorcy a małopolskie parki krajobrazowe

Dzień dobry, nazywam się [...] i reprezentuję firmę Utiła sp. z o.o., która na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego prowadzi badanie dotyczące parków krajobrazowych woj. małopolskiego.

Celem badania jest poznanie opinii mieszkańców, turystów oraz osób prowadzących działalność na terenie parków krajobrazowych dotyczącą postrzegania parków i ich wpływu na codzienne życie i funkcjonowanie na ich terenie.

Badanie jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Wszystkie odpowiedzi są dla nas bardzo cenne i posłużą lepszemu planowaniu działań w kierunku rozwoju i zwiększenia atrakcyjności parków krajobrazowych.

Badanie zostanie przeprowadzone metodą wywiadu – będę zadawał/a Panu/i pytania i notował/a odpowiedzi w papierowym kwestionariuszu.

Pragnę zapewnić, że Pana/i uczestnictwo w badaniu jest całkowicie dobrowolne, a Pana/i odpowiedzi będą traktowane jako poufne. Wyniki badania prezentowane będą jedynie w postaci zestawień statystycznych, tzn. w sposób zbiorczy.

Badanie potrwa ok. 20 minut. W każdej chwili może Pan/i zasygnalizować, jeśli coś nie jest dla Pana/i jasne.

Świadomość przyrodnicza

1. Jakie zna Pan/Pani formy ochrony przyrody?

[Pytanie otwarte]

Kafeteria odpowiedzi ankietera:

- a) parki narodowe
- b) rezerваты przyrody
- c) parki krajobrazowe
- d) obszary chronionego krajobrazu

- e) obszary Natura 2000
- f) pomniki przyrody
- g) stanowiska dokumentacyjne
- h) użytki ekologiczne
- i) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
- j) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów
- k) inne, jakie?
- l) nie znam żadnych

2. Jaka jest wg Pana/Pani rola parków krajobrazowych?

[Pytanie otwarte]

Kafeteria dla ankietera:

ochrona obszaru ze względu na:

- a) wartości przyrodnicze
- b) wartości historyczne i kulturowe
- c) walory krajobrazowe
- d) zapewnienie możliwości spędzania wolnego czasu z rodziną i przyjaciółmi
- e) zapewnienie możliwości uprawiania turystyki, sportu, rekreacji
- f) inne.....

3. Czy prowadzi Pan/Pani działalność gospodarczą na terenie parku krajobrazowego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) TAK [przejdź do pyt. 4]
- b) NIE [przejdź do pyt. 5]

4. Proszę podać nazwę parku krajobrazowego, na terenie którego Pan/Pani prowadzi działalność.

[Pytanie otwarte]

5. Proszę podać, jakie Pana/Pani zdaniem działania są zabronione na terenie parków krajobrazowych?

[Pytanie otwarte]

Kafeteria odpowiedzi ankietera:

- a) realizacja przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko
- b) umyślne zabijanie dziko występujących zwierząt, niszczenie ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb
- c) likwidowanie i niszczenie zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego

- d) pozyskiwanie do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości
- e) wykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwośuwiskowym
- f) dokonywanie zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej
- g) budowanie nowych obiektów budowlanych w wyznaczonych strefach
- h) likwidowanie, zasypywanie i przekształcanie zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych;
- i) wylewanie gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych;
- j) prowadzenie chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową
- k) utrzymywanie otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych;
- l) organizowanie rajdów motorowych i samochodowych;
- m) inne, jakie

6. Jakie elementy przyrodnicze/kulturowe/krajobrazowe znajdujące się na terenie parku krajobrazowego, w którym prowadzi Pan/Pani swoją działalność, są ważne dla prowadzonej przez Pana/Panią działalności?
 [Pytanie otwarte]

Postawy respondentów względem parków krajobrazowych

7. Proszę Pana/Panią o ocenę poniższych stwierdzeń w skali od 5 do 1, gdzie 5 „zdecydowanie się zgadzam”, a 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam”.

	5 – zdecydowanie się zgadzam	2 – raczej się zgadzam	3 – nie mam zdania	4 – raczej się nie zgadzam	1 – zdecydowanie się nie zgadzam	Trudno powiedzieć/nie mam zdania [nie czytać]
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że bezwzględnie należy je chronić						
Uważam, że krajobraz i przyroda w okolicy są na tyle cenne, że osoby prowadzące działalność na tym obszarze powinny dostosować się do ograniczeń wynikających z jej ochrony						
Uważam, że ochrona przyrody i krajobrazu w okolicy nie powinny odbywać się kosztem możliwości prowadzenia własnej działalności						
Uważam, że utworzenie parku krajobrazowego na terenie miejsca prowadzenia przeze mnie działalności gospodarczej było potrzebne						

8. Jakie zakazy bądź ograniczenia związane z istnieniem parku krajobrazowego powinny wg Pani/Pana zostać zniesione?

[Pytanie otwarte]

9. Jakie zauważa Pan/Pani problemy/niedogodności związane z istnieniem parku krajobrazowego?

[Pytanie otwarte]

10. Jakie są największe korzyści oraz możliwości związane z istnieniem parku krajobrazowego w miejscu prowadzenia przez Pana/Panią działalności?

[Pytanie otwarte]

11. Proszę ocenić, w skali od 5 do 1, jaki wpływ ma funkcjonowanie parków krajobrazowych na poszczególne aspekty życia społeczno-gospodarczego Pana/Pani zdaniem:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

	5 – bardzo pozytywny	4 – raczej pozytywny	3 – neutralny	2 – raczej negatywny	1 – bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/nie mam zdania [nie czytać]
Rozwój sieci transportowej						
Rozwój sieci ścieżek rowerowych						
Rozwój infrastruktury technicznej (np. sieć wodno-kanalizacyjna, gazowa, energetyczna, teleinformatyczna)						
Rozbudowa bazy noclegowej						
Rozbudowa bazy gastronomicznej						
Rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej						
Wzrost liczby turystów						
Prowadzenie działalności gospodarczej						
Prowadzenie działalności rolniczej						

Atrakcyjność inwestycyjna						
Sytuacja na lokalnym rynku pracy						
Warunki życia mieszkańców						

12. Jakiego rodzaju firmy (np. z jakich branż) Pana/Pani zdaniem czerpią największe korzyści w związku z prowadzeniem swojej działalności na terenie parku krajobrazowego?

[Pytanie otwarte]

Atrakcyjność turystyczna

13. W skali od 5 do 1, jak ocenia Pan/Pani atrakcyjność turystyczną parku krajobrazowego zlokalizowanego w miejscu Pana/Pani zamieszkania pod kątem:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

	5 – zdecydowanie atrakcyjny	4 – raczej atrakcyjny	3 – średnio atrakcyjny	2 – raczej nieatrakcyjny	1 – zdecydowanie nieatrakcyjny	Nie mam zdania/Trudno powiedzieć [nie czytać]
przyrodniczym						
historyczno-kulturowym						
estetycznym i krajobrazowym						
edukacyjnym						
rekreacyjno-sportowym						

Źródła informacji na temat parków krajobrazowych

14. Czy wie Pan/Pani, czym zajmuje się Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Tak, często śledzę ich aktywność
- b) Tak, sporadycznie dowiaduję się o ich działaniach
- c) Nie, ale o nim słyszałem/am
- b) Nie, nigdy o nim nie słyszałem/am *[przejdź do pyt. 17]*

15. Skąd dowiedział/a się Pan/Pani o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego? (proszę wybrać wszystkie pasujące odpowiedzi)

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Z oficjalnej strony internetowej ZPKWM
- b) Z oficjalnego fanpage'a na Facebooku ZPKWM
- c) Z innej strony internetowej
- d) Z plakatu/ulotki

- e) Od rodziny/znajomych
- f) Z mediów (radio, telewizja)
- g) Podczas innych wydarzeń, w których bierze udział ZPKWM
- h) Inaczej, jak?

16. W jaki sposób dyrekcja parków krajobrazowych powinna informować przedsiębiorców o swoich działaniach?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Droga mailowa/poczta tradycyjna/telefonicznie
- b) Bezpośrednie spotkanie w oddziale ZPKWM
- c) Podczas spotkań konsultacyjnych i edukacyjnych
- d) Podczas organizowanych wydarzeń
- e) Za pośrednictwem Facebooka
- f) ePUAP
- g) Ulotki/Plakaty
- h) Newsletter
- i) Media (radio, telewizja, prasa)
- j) Inne. Jakie?

Współpraca na linii Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – użytkownicy parków krajobrazowych

17. Jakiego rodzaju działania, ze strony Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego na rzecz poprawy warunków do prowadzenia działalności gospodarczej, zauważył/a Pan/Pani?

[Pytanie otwarte]

18. Czy uczestniczył/a Pan/Pani w spotkaniach konsultacyjnych lub edukacyjnych zorganizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego i ile razy?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Tak, uczęszczam na nie regularnie
- b) Tak, kilkakrotnie
- c) Tak, tylko raz
- d) Nie, ale o nich słyszałem/am
- e) Nie, nigdy o nich nie słyszałem/am

19. W skali od 5 do 1, jak ocenia Pan/Pani aktywność Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego na terenie gminy?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

Oceniany aspekt	5 – bardzo dobrze	4 – raczej dobrze	3 – ani dobrze, ani źle	2 – raczej źle	1 – bardzo źle	0 – aspekt nie występuje	Trudno powiedzieć/Nie mam zdania [nie czytać]
Współpraca między przedsiębiorcami a ZPKWM							
Wsparcie dla przedsiębiorców ze strony ZPKWM w zakresie wspólnej promocji							
Wsparcie dla przedsiębiorców ze strony ZPKWM w zakresie organizowania szkoleń dla przedsiębiorców prowadzących działalność na terenie parku krajobrazowego							
Wsparcie w zakresie informowania o możliwościach pozyskania dotacji przez przedsiębiorców na działania związane z poprawą ochrony środowiska							
Wsparcie w zakresie uzyskanie porad związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej na obszarze parku krajobrazowego							

Wizje rozwojowe parków krajobrazowych

20. W jakich działaniach edukacyjnych prowadzonych przez przedstawicieli parków krajobrazowych wzięłyby/wzięłaby Pan/Pani udział?

[Pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie 3 odp.]

- a) Wycieczki krajoznawcze i spacerzy przyrodnicze
- b) Konkursy wiedzy, plastyczne, fotograficzne itp.
- c) Wystawy plenerowe i poplenerowe
- d) Zajęcia tematyczne – prelekcje, pogadanki, warsztaty
- e) Zajęcia terenowe na ścieżkach dydaktycznych

- f) Pikniki i happeningi o tematyce przyrodniczo-ekologicznej
- g) Korzystanie z wydawnictw edukacyjnych
- h) Spotkania konsultacyjne
- i) Plenery malarsko-rzeźbiarskie
- j) Inne, jakie?

21. Jakiego Pana/Pani zdaniem działania i przedsięwzięcia powinien podjąć Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu poprawy warunków do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie parku, w którym prowadzi Pan/Pani swoją działalność?

[Pytanie otwarte]

Metryczka

22. Wielkość zatrudnienia:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Jednoosobowa działalność
- b) Do 9 pracowników (mikroprzedsiębiorstwo)
- c) 10–49 pracowników (małe przedsiębiorstwo)
- d) 50–249 pracowników (średnie przedsiębiorstwo)
- e) Powyżej 250 pracowników (duże przedsiębiorstwo)

23. Liczba lat prowadzenia działalności gospodarczej na terenie parku krajobrazowego:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Poniżej 2 lat
- b) 2–8 lat
- c) 9–15 lat
- d) Powyżej 15 lat

24. Miejsce prowadzenia działalności gospodarczej (miejscowość, nazwa parku krajobrazowego):

[Pytanie otwarte]

25. Sektor gospodarczy:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

25.1. Sektor rolniczy:

- a) Sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- b) Sekcja B – górnictwo i wydobywanie

25.2. Przemysł i budownictwo:

- c) Sekcja C – przetwórstwo przemysłowe

d) Sekcja F – budownictwo

25.3. Usługi i handel

- e) Sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
- f) Sekcja E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
- g) Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- h) Sekcja H – transport i gospodarka magazynowa
- i) Sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- j) Sekcja J – informacja i komunikacja
- k) Sekcja K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa
- l) Sekcja L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
- m) Sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- n) Sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
- o) Sekcja O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
- p) Sekcja P – edukacja
- q) Sekcja Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- r) Sekcja R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- s) Sekcja S – pozostała działalność usługowa
- t) Sekcja T – gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
- u) Sekcja U – organizacje i zespoły eksterytorialne

Określenie prowadzonej działalności (np. sklep spożywczy, zakład wulkanizacyjny, fryzjer itp.):

Nr ankiety:

Nr ankietera:

Lokalizacja miejsca, w którym prowadzone jest badanie (miejscowość, ulica):

Obszar i park krajobrazowy:

- 1) Obszar jurajski
 - g) Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy
 - h) Dłubniański Park Krajobrazowy
 - i) Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie
 - j) Park Krajobrazowy Orlich Gniazd
 - k) Rudniański Park Krajobrazowy
 - l) Tenczyński Park Krajobrazowy
- 2) Obszar Pogórza Karpackiego
 - d) Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy
 - e) Park Krajobrazowy Pasma Brzanki
 - f) Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy
- 3) Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego
- 4) Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego

12.4. Wzór kwestionariusza ankiety: Samorząd a małopolskie parki krajobrazowe

Dzień dobry, nazywam się [...] i reprezentuję firmę Utila sp. z o.o., która na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego prowadzi badanie dotyczące parków krajobrazowych woj. małopolskiego.

Celem badania jest poznanie opinii mieszkańców, turystów oraz osób prowadzących działalność na terenie parków krajobrazowych dotyczącą postrzegania parków i ich wpływu na codzienne życie i funkcjonowanie na ich terenie.

Badanie jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Wszystkie odpowiedzi są dla nas bardzo cenne i posłużą lepszemu planowaniu działań w kierunku rozwoju i zwiększenia atrakcyjności parków krajobrazowych.

Badanie zostanie przeprowadzone metodą wywiadu – będę zadawał/a Panu/i pytania i notował/a odpowiedzi w papierowym kwestionariuszu.

Pragnę zapewnić, że Pana/i uczestnictwo w badaniu jest całkowicie dobrowolne, a Pana/i odpowiedzi będą traktowane jako poufne. Wyniki badania prezentowane będą jedynie w postaci zestawień statystycznych, tzn. w sposób zbiorczy.

Badanie potrwa ok. 20 minut. W każdej chwili może Pan/i zasygnalizować, jeśli coś nie jest dla Pana/i jasne.

Świadomość przyrodnicza

1. Z jakich powodów Pana/Pani zdaniem na terenie gminy, którą Pani/Pan zarządza utworzony został park krajobrazowy?

[Pytanie otwarte]

2. Czy w Pana/Pani ocenie potrzebny jest wzrost poziomu wiedzy/świadomości mieszkańców w następujących obszarach?

[Pytanie zamknięte]

	Tak, poziom wiedzy/ świadomości mieszkańców jest w mojej ocenie niewystarczający	Nie, poziom wiedzy/świadomości mieszkańców jest w mojej ocenie wystarczający
Ochrona środowiska		
Zasady obowiązujące na terenie parków krajobrazowych		
Informacje o specyfice parku krajobrazowego, na terenie którego znajduje się gmina		
Inne, jakie?		

Postawy respondentów względem parków krajobrazowych

3. Proszę ocenić, w skali od 5 do 1, jaki wpływ ma funkcjonowanie parków krajobrazowych na poszczególne aspekty życia społeczno-gospodarczego:

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

	5 – bardzo pozytywny	4 – raczej pozytywny	3 – neutralny	2 – raczej negatywny	1 – bardzo negatywny	Trudno powiedzieć/Nie mam zdania [nie czytać]	Uwagi
Rozwój sieci transportowej							
Rozwój sieci ścieżek rowerowych							
Rozwój infrastruktury technicznej (np. sieć wodno-kanalizacyjna, gazowa, energetyczna, teleinformatyczna)							
Rozbudowa bazy noclegowej							
Rozbudowa bazy gastronomicznej							
Rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej							
Wzrost liczby turystów							
Prowadzenie działalności gospodarczej							
Prowadzenie działalności rolniczej							
Atrakcyjność inwestycyjną							
Sytuacja na lokalnym rynku pracy							
Warunki życia mieszkańców							
Aktywność społeczną mieszkańców							
Ogólnie – na rozwój całej gminy							

4. Jakie zauważa Pan/Pani największe problemy/niedogodności związane z istnieniem parku krajobrazowego?

[Pytanie otwarte]

5. Jakie zakazy bądź ograniczenia związane z istnieniem parku krajobrazowego powinny wg Pana/Pani zostać zniesione?

[Pytanie otwarte]

6. Jakie są największe korzyści oraz możliwości związane z położeniem gminy w granicach parku krajobrazowego? *[Pytanie otwarte]*

7. Czy wg Pana/Pani obecność parków krajobrazowych sprzyja aktywności społecznej, np. powstawaniu organizacji pozarządowych (NGO)?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Ani tak, ani nie *[przejdź do pyt. 9]*
- d) Raczej nie *[przejdź do pyt. 9]*
- e) Zdecydowanie nie *[przejdź do pyt. 9]*
- f) *Trudno powiedzieć/nie mam zdania [nie czytać]*

8. Funkcjonowaniu jakiego rodzaju organizacji sprzyja obecność parków krajobrazowych?

[Pytanie otwarte]

9. Czy wg Pana/Pani w związku z położeniem gminy na obszarze parku krajobrazowego nastąpił wzrost miejsc pracy w którejś z wymienionych poniżej branż?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Pozyskiwanie zasobów naturalnych (przemysł drzewny, rolnictwo, łowiectwo)
- b) Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- c) Działalność usługowa związana z turystyką, wypoczynkiem i rekreacją
- d) Handel hurtowy i detaliczny
- e) Działalność transportowa i komunikacyjna
- f) Działalność edukacyjna
- g) Inne, jakie?
- h) Żadne z powyższych/Trudno powiedzieć

Atrakcyjność turystyczna

10. W skali od 5 do 1, jaki wpływ na atrakcyjność turystyczną gminy ma wg Pana/Pani jej położenie w granicach parku krajobrazowego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

5 – zdecydowanie pozytywny	4 – raczej pozytywny	3 – trochę pozytywny, a trochę nie	2 – raczej negatywny	1 – zdecydowanie negatywny	0 – nie ma wpływu	Nie mam zdania/Trudno powiedzieć [nie czytać]

11. Jakie atrakcje turystyczne występujące na terenie parku krajobrazowego w Pana/Pani gminie głównie przyciągają turystów?

[Pytanie otwarte]

12. W jaki sposób chciałby/aby Pani/Pan wykorzystać potencjał parku krajobrazowego dla rozwoju gminy?

[Pytanie otwarte]

13. Wyobrażając sobie idealną ścieżkę rozwoju gminy, proszę rozdzielić dostępną pulę 100 pkt między dwie niżej wymienione wizje – im więcej punktów, tym wizja bliższa Pana/Pani zamierzeniom.

Rozwój małych gospodarstw agroturystycznych, małych pensjonatów, kwater prywatnych, który umożliwi utrzymanie ciszy i spokoju na terenie gminy, jednocześnie przynosząc dodatkowe korzyści jej mieszkańcom	
Rozwój dużych kompleksów hotelowych lub innego typu dużej infrastruktury turystycznej, który przyczyni się do znacznego wzrostu ruchu turystycznego na terenie gminy, tworząc warunki do intensywnego rozwoju przemysłu turystycznego	

Źródła informacji na temat parków krajobrazowych

14. W jaki sposób dyrekcja parków krajobrazowych powinna informować mieszkańców o swoich działaniach?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Droga mailowa/poczta tradycyjna/telefonicznie
- b) Bezpośrednie spotkanie w oddziale ZPKWM
- c) Podczas spotkań konsultacyjnych i edukacyjnych
- d) Podczas organizowanych wydarzeń

- e) Za pośrednictwem Facebooka
- f) ePUAP
- g) Ulotki/Plakaty
- h) Newsletter
- i) Media (radio, telewizja, prasa)
- j) Inne. Jakie?

Współpraca na linii Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – użytkownicy parków krajobrazowych

15. Czy gmina podejmowała dotychczas współpracę z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Tak, jest to stała współpraca
- b) Tak, okazjonalnie
- c) Nie

16. Jakie formy współpracy z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego podejmowała gmina w przeszłości?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Organizacja spotkań edukacyjnych, festynów i innych imprez
- b) Budowa i renowacja infrastruktury na terenie parku
- c) Inwentaryzacje przyrody, monitoring siedlisk
- d) Inne wsparcie finansowe
- e) Konsultowanie i opiniowanie dokumentów
- f) Stała współpraca przy zarządzaniu terenem parku znajdującym się na terenie gminy
- g) Wspólne opracowywanie planów zagospodarowania terenów parku krajobrazowego i rozbudowy infrastruktury na jego terenie
- h) Organizacja szkoleń zawodowych i zajęć doszkalających dla mieszkańców, przedsiębiorców i przedstawicieli organizacji pozarządowych
- i) Opracowanie kampanii informacyjnych i promocyjnych dla parku krajobrazowego i gminy
- j) Opracowanie wspólnych publikacji o tematyce edukacyjnej (np. broszury, foldery informacyjne)
- k) Organizacja wspólnych wycieczek krajoznawczych
- l) Inne, jakie?

17. W skali od 5 do 1, jak ocenia Pan/Pani możliwości współpracy i komunikacji z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) 5 – bardzo dobrze, nie ma żadnych problemów z kontaktem i nawiązaniem współpracy
- b) 4 – dobrze, przeważnie nie ma problemów z kontaktem i nawiązaniem współpracy
- c) 3 – średnio, występują problemy z kontaktem i nawiązaniem współpracy/nie mam zdania
- d) 2 – źle, występują poważne problemy z nawiązaniem współpracy
- e) 1 – bardzo źle, kontakt i nawiązanie współpracy są prawie niemożliwe

18. Jakie nowe formy współpracy lub zmiany w obecnych sposobach współpracy gminy z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego należy według Pana/Pani wprowadzić?

[Pytanie otwarte]

--

19. W skali od 5 do 1, jak ocenia Pan/Pani aktywność Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego na terenie gminy?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

Oceniany aspekt	5 – bardzo dobrze	4 – raczej dobrze	3 – ani dobrze, ani źle	2 – raczej źle	1 – bardzo źle	0 – aspekt nie występuje	Trudno powiedzieć/Nie mam zdania [nie czytać]
Organizacja działań informacyjnych i edukacyjnych							
Organizacja działań szkoleniowych							
Organizacja kampanii promocyjnych							
Organizacja spotkań konsultacyjnych							
Organizacja spotkań roboczych dot. wspólnych działań na terenie parku							
Działania na rzecz rozwoju turystyki (np. rozbudowa infrastruktury turystycznej)							
Konsultowanie i opiniowanie dokumentów gminnych							

Wizje rozwojowe parków krajobrazowych

20. Które działania edukacyjne Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego skierowane do mieszkańców i turystów uważa Pan/Pani za szczególnie wartościowe i interesujące?

[Pytanie wielokrotnego wyboru – maksymalnie 3 odpowiedzi]

- Wycieczki krajoznawcze i spacery przyrodnicze
- Konkursy wiedzy, plastyczne, fotograficzne itp.
- Wystawy
- Zajęcia tematyczne w szkołach stacjonarne – prelekcje, pogadanki, warsztaty
- Zajęcia terenowe na ścieżkach dydaktycznych
- Pikniki i happeningi o tematyce przyrodniczo-ekologicznej
- Korzystanie z wydawnictw edukacyjnych
- Spotkania konsultacyjne
- Plenery malarsko-rzeźbiarskie
- Inne.....

21. Czy w związku z tym, że gmina położona jest w granicach parku krajobrazowego istnieje zwiększone zapotrzebowanie na działania inwestycyjne?

[Pytanie półotwarte]

a) Tak. Jakie?

b) Nie

22. Czy w Pana/Pani ocenie fakt, że gmina położona jest na terenie parku generuje dodatkowe koszty związane z funkcjonowaniem gminy, które nie wystąpiłyby w przypadku położenia gminy poza obszarem parku krajobrazowego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

a) Tak

b) Nie *[przejdź do pyt.24]*

23. Czy w związku z wystąpieniem dodatkowych kosztów związanych z położeniem gminy na obszarze Parków Krajobrazowych oczekuje Pan/Pani dodatkowego wsparcia ze strony samorządu wojewódzkiego? Jeśli tak, to jakiego?

[Pytanie otwarte]

24. Jakie Pana/Pani zdaniem działania i przedsięwzięcia powinien podjąć Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w celu:

[Pytanie otwarte dla każdego z podpunktów]

a) poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej

b) podnoszenia jakości życia

c) rozwoju oferty turystycznej

d) warunków funkcjonowania organizacji pozarządowych

e) włączania mieszkańców w proces planowania i realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska

25. Jakie powinny być priorytety w działaniach Zespołu Parków Krajobrazowych w najbliższych latach?

[Pytanie otwarte]

Nr ankiety:

Nr ankietera:

Lokalizacja miejsca, w którym prowadzone jest badanie (miejscowość, ulica):

Obszar i park krajobrazowy:

- 1) Obszar jurajski
 - a) Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy
 - b) Dłubniański Park Krajobrazowy
 - c) Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie
 - d) Park Krajobrazowy Orlich Gniazd
 - e) Rudniański Park Krajobrazowy
 - f) Tenczyński Park Krajobrazowy
- 2) Obszar Pogórza Karpackiego
 - a) Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy
 - b) Park Krajobrazowy Pasma Brzanki
 - c) Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy
- 3) Obszar Popradzkiego Parku Krajobrazowego
- 4) Obszar Parku Krajobrazowego Beskidu Małego

12.5. Wzór kwestionariusza ankiety: CAWI

Szanowni Państwo,

Zwracamy się z prośbą o wypełnienie ankiety w badaniu dotyczącym parków krajobrazowych woj. małopolskiego prowadzonym na zlecenie Urzędu Marszałkowski Województwa Małopolskiego.

Celem badania jest poznanie opinii mieszkańców, turystów oraz osób prowadzących działalność na terenie parków krajobrazowych dotyczącą postrzegania parków i ich wpływu na codzienne życie i funkcjonowanie na ich terenie.

Badanie jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Pomocy Technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020.

Wszystkie odpowiedzi są dla nas bardzo cenne i posłużą lepszemu planowaniu działań w kierunku rozwoju i zwiększenia atrakcyjności parków krajobrazowych.

Pragniemy zapewnić, że Państwa uczestnictwo w badaniu jest całkowicie dobrowolne i anonimowe, odpowiedzi będą traktowane jako poufne. Wyniki badania prezentowane będą jedynie w postaci zestawień statystycznych, tzn. w sposób zbiorczy.

Wypełnienie ankiety potrwa ok. 15 minut.

1. Które z poniżej wymienionych form ochrony przyrody są Panu/Pani znajome?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) parki narodowe
- b) rezerваты przyrody
- c) parki krajobrazowe
- d) obszary chronionego krajobrazu
- e) obszary Natura 2000
- f) pomniki przyrody

- g) stanowiska dokumentacyjne
- h) użytki ekologiczne
- i) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
- j) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów
- k) inne, jakie?
- l) nie znam żadnych

2. Czy zna Pan/Pani jakieś parki krajobrazowe na terenie województwa małopolskiego? Jeśli tak, proszę je wymienić.

[Pytanie otwarte]

3. Które z poniżej wymienionych działań edukacyjnych Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego skierowane do mieszkańców i turystów uważa Pan/Pani za szczególnie wartościowe i interesujące? Proszę uszeregować działania od najbardziej dla Pana/Pani wartościowych i interesujących, do tych najmniej w Pana/Pani ocenie ciekawych i interesujących.

[Lista rankingowa]

- a) Wycieczki krajoznawcze i spacery przyrodnicze
- b) Konkursy wiedzy, plastyczne, fotograficzne itp.
- c) Wystawy
- d) Wydawnictwa edukacyjne
- e) Zajęcia tematyczne w szkołach stacjonarne – prelekcje, pogadanki, warsztaty
- f) Zajęcia terenowe na ścieżkach dydaktycznych
- g) Pikniki i happeningi o tematyce przyrodniczo-ekologicznej
- h) Spotkania konsultacyjne
- i) Plenery malarsko-rzeźbiarskie

Postawy względem parków krajobrazowych

4. Czy Pana/Pani zdaniem należy chronić przyrodę i krajobraz na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Zdecydowanie nie – nie widzę takiej potrzeby
- b) Raczej nie, jeśli miałyby to ograniczać przedsiębiorczość na tych terenach bądź wpływać na warunki życia mieszkańców
- c) Raczej tak, ponieważ to wartościowe miejsca, np. z perspektywy turystyki
- d) Zdecydowanie tak, bez względu na okoliczności, nawet jeśli miałyby być wprowadzony ograniczony dostęp dla ludzi

5. Czy uważa Pan/Pani, że funkcjonowanie parków krajobrazowych sprzyja rozwojowi turystyki na ich terenach?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Trudno powiedzieć
- d) Raczej nie
- e) Zdecydowanie nie

6. W skali od 5 do 1, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie się zgadzam”, a 1 „zdecydowanie się nie zgadzam”, jak ocenia Pan/Pani poniższe stwierdzenia?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

Przebywanie na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego ma pozytywny wpływ na moją kondycję fizyczną i zdrowie	5	4	3	2	1
Przebywanie na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego pozytywnie wpływa na moje samopoczucie psychiczne	5	4	3	2	1
Przebywanie na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego jest uciążliwe ze względu na konieczność dostosowania się do zasad, które w innych miejscach nie obowiązują	5	4	3	2	1
Generalnie pozytywnie oceniam wpływ przebywania na terenie parków krajobrazowych województwa małopolskiego na moje samopoczucie	5	4	3	2	1

Atrakcyjność turystyczna

7. Czy zna Pan/Pani atrakcje turystyczne parków krajobrazowych w województwie małopolskim? Jeśli tak, proszę je wymienić.

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

Parki Krajobrazowe	Największa atrakcja turystyczna
Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy	
Dłubniański Park Krajobrazowy	
Park Krajobrazowy Dolinki Krakowskie	
Park Krajobrazowy Orlich Gniazd	
Rudniański Park Krajobrazowy	
Tenczyński Park Krajobrazowy	
Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy	
Park Krajobrazowy Pasma Brzanki	
Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy	
Popradzki Park Krajobrazowy	
Park Krajobrazowy Beskid Mały	

Źródła informacji na temat parków krajobrazowych

8. W skali od 1 do 5, jak ocenia Pan/Pani możliwość znalezienia informacji na temat parków krajobrazowych województwa małopolskiego? [Pytanie jednokrotnego wyboru]

5 – bardzo dobrze	4 – raczej dobrze	3 – ani dobrze, ani źle	2 – raczej źle	1 – bardzo źle	Nie szukałem takich informacji/nie interesuje mnie to [przejdź do pyt. 11]

9. Z jakich źródeł czerpał/a Pan/Pani wiedzę na temat parków krajobrazowych województwa małopolskiego?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Z oficjalnej strony internetowej ZPKWM
- b) Z mediów społecznościowych (np. oficjalny fanpage ZPKWM na Facebooku)
- c) Z innych źródeł internetowych
- d) Z publikacji książkowych i artykułów
- e) Z tablic informacyjnych umieszczonych na terenie parku
- f) Ze spotkań przedstawicieli ZPKWM z mieszkańcami, zajęć edukacyjnych itp.
- g) Z innych źródeł, jakich?
- h) Nie szukałem informacji/nie interesuje mnie to

10. Czy wie Pan/Pani, czym zajmuje się Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Tak, często śledzę ich aktywność
- b) Tak, sporadycznie dowiaduję się o ich działaniach
- c) Nie, ale o nim słyszałem/am
- d) Nie, nigdy o nim nie słyszałem/am [przejdź do pyt. 12]

11. Skąd się Pan/Pani dowiedział/a o wydarzeniach organizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego?

[Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Z oficjalnej strony internetowej ZPKWM
- b) Z oficjalnego fanpage'a na Facebooku ZPKWM
- c) Z innej strony internetowej
- d) Z plakatu/ulotki
- e) Od rodziny/znajomych
- f) Z mediów (radio, telewizja)
- g) Podczas innych wydarzeń, w których bierze udział ZPKWM
- h) Inaczej, jak?

Współpraca w linii Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego – użytkownicy parków krajobrazowych

12. Czy Pan/Pani lub ktoś z Pana/Pani członków najbliższej rodziny uczestniczył w spotkaniach lub wydarzeniach zorganizowanych przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego i ile razy?

[Pytanie jednokrotnego wyboru]

- a) Tak, uczęszczam na nie regularnie
- b) Tak, kilkakrotnie
- c) Tak, tylko raz
- d) Nie, ale o nich słyszałem/am
- e) Nie, nigdy o nich nie słyszałem/am

Wizje rozwojowe parków krajobrazowych

13. Jakie działania należy Pana/Pani zdaniem podjąć, aby wzbogacić ofertę turystyczną i sportowo-rekreacyjną na terenie parków krajobrazowych, aby była w większym stopniu dopasowana do Pana/Pani potrzeb?

[Pytanie otwarte]

Metryczka

14. Do których z poniżej wymienionych grup Pan/Pani należy?

- a) Mieszkaniec terenów parków krajobrazowych województwa małopolskiego
- b) Mieszkaniec województwa małopolskiego poza terenem parków krajobrazowych
- c) Mieszkaniec innego województwa

15. Jestem:

- a) Kobieta
- b) Mężczyznę

16. W którym przedziale wiekowym Pan/Pani jest?

- a) 15–24
- b) 25–44
- c) 45–59
- d) 60 i więcej

17. Proszę określić poziom swojego wykształcenia:

- a) Podstawowe lub gimnazjalne
- b) Zawodowe
- c) Średnie
- d) Wyższe

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Zrównoważonego Rozwoju
ul. Wielicka 72B, 30-552 Kraków

ISBN: 978-83-66580-00-8

Egzemplarz bezpłatny

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

www.obserwatorium.malopolska.pl